

Het kind in Vlaanderen

2017

Kind & Gezin

Het kind in Vlaanderen

2017

Kind Gezin

Waarom deze publicatie?

Kind en Gezin wil dat elk kind, waar en hoe het ook geboren is of opgroeit, zo veel mogelijk kansen krijgt. Via een goed zicht op (verschillen en evoluties in) de leefsituatie van kinderen willen we de maatschappelijke en wetenschappelijke aandacht voor kinderen en hun kansen verhogen. Dit rapport bundelt de meest recente en relevante gegevens.

Waarover wordt gerapporteerd?

'Het kind in Vlaanderen' bevat **demografische** gegevens over kinderen (geboortecijfer, aantal kinderen, nationaliteit, ...) en gezinnen (gezinssamenstelling, de leeftijd en origine van de moeder/ouders, ...). We presenteren cijfers over de **arbeidsparticipatie** van ouders en schetsen een beeld van het **inkomen** en de **(kans)armoede** in gezinnen. We rapporteren ook over kinderen in **begeleiding, over het gebruik van kinderopvang**, over de **gezondheid en ontwikkeling** van jonge kinderen, over **sterfgevallen** en over **kindermishandeling**.

We nemen zo veel mogelijk **kinderen als teleenheid**. Hoofdstuk 8 wijkt van deze algemene regel af door alle cijfers op gezinsniveau en cijfers met vaders en moeders als teleenheid te bundelen.

Het gaat om gegevens over kinderen en gezinnen in het **Vlaamse Gewest**, vaak uitgesplitst naar provincies. Waar het zinvol is, vergelijken we de Vlaamse cijfers met deze van de **EU-28-landen**.

Voor meer cijfers op provinciaal en gemeentelijk niveau verwijzen we graag naar de cijferpagina op **www.kindengezin.be/cijfers-en-rapporten/cijfers**. Je kan er tal van cijfers over jouw gemeente op een dynamische manier opvragen.

In tegenstelling tot de voorgaande jaren focussen we vanaf deze editie niet enkel meer op kinderen jonger dan 12 jaar, maar brengen we cijfers over kinderen tot en met 18 jaar. In heel wat tabellen voegden we dan ook gegevens over de leeftijdsklasse van 12 tot 18 jaar toe. Totaalcijfers hebben nu betrekking op alle minderjarigen. De cijfers uit voorgaande jaren werden herrekend in deze editie.

Bronnen

De gegevens worden verzameld uit een **veelheid van bronnen**: eigen bestanden van Kind en Gezin (zelf verzameld of geregistreerd via voorzieningen), publiek toegankelijke statistieken, opgevraagde databestanden en gegevens uit wetenschappelijk onderzoek. Kind en Gezin bewerkt de meeste gegevens verder tot relevante data en bespreekt ze.

Toegevoegde waarde van het rapport

De meeste gegevens zijn publiek beschikbaar op het internet of opvraagbaar. De grootste troeven van dit rapport zijn dat we de lezer heel wat zoek- en rekenwerk besparen, dat we de vele administratieve data op kindniveau ontsluiten en systematisch opvolgen, dat we relevante cijfers tonen én bespreken, dat we de cijfers waar mogelijk opsplitsen naar leeftijd van het kind, dat we belangrijke evoluties zo duidelijk mogelijk weergeven in tabellen of grafieken én dat we de cijfers bundelen en met elkaar in verband brengen.

Een woord van dank

Aan de verpleegkundigen, gezinsondersteuners en databeheerders van Kind en Gezin. Dag in dag uit verzamelen en verwerken ze zelf data in het Mirage-registratiesysteem. Zonder hun minutieuze werk zou een zeer groot deel van dit rapport simpelweg niet mogelijk zijn.

Aan de collega's van de beleidsafdelingen en ICT voor het aanleveren van cijfers en tekstdelen, voor de zoektocht naar de juiste cijfers en voor het aanpassen en updaten van het datawarehouse.

Aan de vele voorzieningen die periodiek gegevens doorgeven of tal van relevante zaken registreren.

Aan andere overheidsdiensten en organisaties die hun gegevens doorgaven. Bijzondere dank aan de Kruispuntbank Sociale Zekerheid, Statistiek Vlaanderen en het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid.

Aan het KIV-team (Geraldine, Christine, Marinelle, Noortje en Saskia) voor het mee berekenen, voor het grondig en flexibel nalezen van de teksten, voor het controleren van talloze cijfers, voor de ondersteuning bij de lay-out en voor de regie van het drukproces.

Bedankt!

Diederik Vancoppenolle
Wetenschappelijk adviseur

Opmerkelijke cijfers in dit rapport op kindniveau

- Het geboortecijfer kent in 2017 een daling (65 308 kinderen levend geboren volgens Kind en Gezin, -2,2% t.o.v. 2016).
- 7,9% van de levend geboren kinderen wordt prematuur (<37 weken) geboren.
- 28,1% van de kinderen geboren in 2017 heeft een moeder die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had (+1,7 procentpunt t.o.v. 2016).
- Bij 28,7% van de kinderen geboren in 2017 is het Nederlands niet de taal die het kind met de moeder spreekt. Frans is de meest gebruikte andere taal (5,7%).
- Het aantal adopties via erkende adoptiediensten stijgt licht (+3). Dit komt omdat de stijging van het aantal binnenlandse adopties (+6) groter is dan de daling van het aantal interlandelijke adopties (-3).
- Het aantal kinderen jonger dan 6 jaar neemt af, maar het aantal kinderen tussen 6 en 12 jaar en tussen 12 en 18 jaar neemt sterker toe in 2017 zodat de bevolkingsgroep minderjarigen nog steeds groter is dan de voorbije jaren.
- 83% van de minderjarigen groeit op in een tweeoudergezin, 14,2% woont in een eenoudergezin. Het aandeel kinderen in een eenoudergezin neemt toe met de leeftijd van de kinderen.
- Het aandeel kinderen dat woont bij een ongehuwd paar neemt verder toe. In 2017 gaat het al om 23,1%. Bij kinderen jonger dan 3 jaar ligt het aandeel kinderen bij een ongehuwd paar op 37,5%. Dat is veel hoger dan bij oudere kinderen.
- 33,8% van de minderjarigen heeft een andere herkomst (cijfer 2015). Bij jonge kinderen ligt het aandeel hoger. (Minstens) 91% van de minderjarigen leefde eind 2015 in een gezin met minstens 1 werkende ouder. Bij 4,3% van de kinderen is geen enkele ouder werkzaam. (Minstens) 62% van de kinderen woont bij 2 werkende ouders.
- Het aandeel kinderen met minstens 1 werkende ouder ligt lager bij kinderen van niet-Belgische herkomst.
- Kinderen uit eenoudergezinnen leven vaker in een gezin met lagere werkintensiteit.
- 6,9% van de kinderen groeide eind 2013 op in een gezin waar een beperkt (<15 000 euro) bruto belastbaar inkomen uit arbeid en vervangingsinkomens aanwezig was. 31,4% van de minderjarigen heeft een gezinsinkomen dat groter is dan 65 000 euro.
- De kansarmoede-index stijgt verder en bedraagt in 2017 13,8%. Meer dan de helft van de kinderen in kansarmoede woont in de 13 centrumsteden en 65,1% heeft een moeder van niet-Belgische origine.
- In 2015 (meest recente cijfers) overleden er bij de 0- tot 15-jarigen 336 kinderen, 29 meer dan in 2014. 13 baby's overleden aan wiegendood.
- De zuigelingensterfte bedraagt 3,7 op de 1000 kinderen, de foeto-infantiele sterfte 8 op 1000.
- In Vlaanderen krijgt 65,3% van de kinderen op dag 6 uitsluitend borstvoeding. Bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine ligt dit percentage beduidend hoger.
- Van alle kinderen waarvoor op een leeftijd van 24 maanden het gewicht en de lengte door Kind en Gezin werd gemeten, kan een BMI-waarde bepaald worden. Van de meegetelde kinderen geboren in 2015 heeft 8,6% overgewicht. Bij 1,1% van de kinderen spreken we van obesitas. Het aantal kinderen met ondergewicht is laag (0,7%).
- In 2017 worden 8736 kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling (-4,3% t.o.v. 2016). 14,6% van de gemelde kinderen is jonger dan 3 jaar.
- In september 2017 maakt 52,6% van de kinderen jonger dan 3 jaar gebruik van formele opvang.
- 1154 kinderen van verschillende leeftijden werden in 2017 minstens 1 dag inclusief opgevangen door opvanglocaties voor baby's en peuters.
- 0,7% van de kleuters zitten in het buitengewoon kleuteronderwijs, in het lager en secundair onderwijs zitten respectievelijk 5,4% en 4,6% van de leerlingen in het buitengewoon onderwijs.

Opmerkelijke cijfers in dit rapport op gezinsniveau

- Het totale vruchtbaarheidscijfer (TVC) neemt sterk af ten opzichte van 2016 (van 1,66 naar 1,60). De daling doet zich zowel bij Belgische als bij niet-Belgische vrouwen voor. De vruchtbaarheid van vrouwen tussen 20 en 30 jaar ligt nog steeds op het laagste niveau sinds de Tweede Wereldoorlog, voor het eerst ligt de vruchtbaarheid van vrouwen tussen 30 en 35 jaar hoger dan die van vrouwen tussen 25 en 30 jaar.
- Het aantal huwelijken is in 2016 opnieuw licht toegenomen. In 1 op de 3 huwelijken was minstens 1 van de huwendende eerder al gehuwd. Het aantal echtscheidingen is licht gedaald tegenover 2015.
- 16,2% van de gezinnen met enkel minderjarige kinderen is een eenoudergezin.
- Ongeveer 17% van de gezinnen met enkel minderjarige kinderen heeft minstens 3 kinderen.
- Eind 2015 zien we dat vaders vaker aan het werk zijn dan moeders (82,4% versus 73,1%).
- Moeders werken veel vaker deeltijds dan vaders.
- Iets meer dan de helft (54,1%) van de gezinnen met kinderen tot 25 jaar had eind 2013 een bruto belastbaar inkomen uit arbeid en uitkeringen van minstens 50 000 euro, bij 10,5% lag dat inkomen lager dan 20 000 euro.
- Bijna 4 op de 10 gezinnen (39,3%) in Vlaanderen had eind 2013 een inkomen dat volledig afkomstig was uit beroepsinkomsten. 9,8% van de gezinnen had een bruto belastbaar inkomen dat voor minstens de helft uit uitkeringen bestond.
- Voor 47,1% van de gezinnen maakten de gezinsbijslagen minstens 5% van het bruto belastbare inkomen uit. Bij 6% van de gezinnen bestond het bruto belastbare inkomen voor minstens 25% uit gezinsbijslagen.

1 DE KINDERBEVOLKING

1. Aantal geboorten	13
1.1. Het geboortecijfer volgens Kind en Gezin	13
1.2. Het officiële geboortecijfer	15
1.3. Aantal geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister	16
1.4. Vergelijking van administratieve geboortecijfers met het geboortecijfer van Kind en Gezin	17
1.5. Internationale situering van de evolutie van het officiële geboortecijfer	18
1.6. Vergelijking van het feitelijke aantal en het voorspelde aantal geboorten	19
2. Demografische kenmerken van de in 2017 geboren kinderen	20
3. Achtergrondgegevens en duiding bij de evolutie van het geboortecijfer	22
3.1. Het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd	22
3.2. De vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest	23
3.2.1. <i>Het totale vruchtbaarheidscijfer</i>	23
3.2.2. <i>De totale vruchtbaarheid naar provincie</i>	25
3.2.3. <i>De vruchtbaarheid naar leeftijd van de moeder</i>	26
3.2.4. <i>Rangspecifieke vruchtbaarheidscijfers</i>	28
3.2.5. <i>Internationale situering van het vruchtbaarheidscijfer</i>	30
4. Aantal kinderen	31
4.1. Evolutie aantal kinderen ('de jure'-bevolking)	31
4.2. Vooruitzichten aantal kinderen	33
5. Adoptiekinderen	35
5.1. Evolutie van het aantal adopties in Vlaanderen	35
5.2. Kenmerken van de adoptiekinderen en -gezinnen	36
6. Aantal kinderen in het wachtregister	39

2 KINDEREN IN HUN GEZINSCONTEXT: EEN BLIK OP DE DIVERSITEIT

1. Kinderen naar gezinsvorm en gezinstype	43
2. Aantal andere kinderen in het gezin	46
3. Leeftijd van de ouders bij kinderen jonger dan 12 jaar	47
4. Kinderen met een andere nationaliteit en/of van andere origine	49
5. De taal tussen moeder en kind	56

3 KINDEREN EN DE WERKSITUATIE VAN HUN OUDERS

1. Kinderen en de arbeidsparticipatie van hun ouders	62
1.1. Aandeel kinderen waar geen of minstens 1 ouder werkt	62
1.2. Kinderen naar de socio-economische positie van hun ouder(s)	66
2. Kinderen en de werkintensiteit in hun gezin	71
3. De omvang en aard van de tewerkstelling van ouders van jonge kinderen	73

4 WELVAART, INKOMEN, ARMOEDE EN KANSARMOEDE

1. Inkomens in gezinnen met kinderen	80
1.1. Verdeling van kinderen naar gezinsinkomen.....	80
1.2. Verdeling van de kinderen naar gezinsinkomen volgens gezinsvorm.....	82
1.3. Verdeling van de kinderen naar aandeel van uitkeringen in het inkomen.....	83
1.4. Belang van kinderbijslag in het inkomen.....	84
2. Objectieve en subjectieve armoede bij kinderen op basis van de SILC-data	86
2.1. Armoede-indicatoren op kindniveau in het Vlaamse Gewest.....	86
2.2. Internationale situering kinderen onder de armoederisicodrempel.....	88
3. Kinderen voor wie gewaarborgde of verhoogde kinderbijslag wordt uitbetaald	90
4. Verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering	92
5. Schooltoelagen	93
6. Kinderen in kansarmoede	93
6.1. Toelichting over de registratie- en berekeningswijze van de kansarmoedecijfers.....	93
6.2. Impact van berekeningswijze voor de interpretatie van evoluties van de kansarmoede-index.....	94
6.3. Evolutie van de kansarmoede-index 2016-2017 per provincie en naar type gemeente.....	95
6.4. Evolutie van de kansarmoede-index naar origine van de moeder.....	96
6.5. Woonplaats en herkomst van de kinderen en gezinnen in kansarmoede.....	99
6.6. Hoeveel en welke criteria geven aanleiding tot kansarmoede?.....	100

5 OPVOEDING IN HET GEZIN EN IN EXTERNE OPVOEDINGSMILIEUS

1. Opvoeding	106
1.1. Opvoedingsdoelen: Wat vinden ouders belangrijk?.....	106
1.2. Hoe beleven ouders opvoeding?.....	106
1.3. Opvoedingsbelasting.....	108
1.4. Opvoedingsstijl en opvoedingsgedrag.....	109
1.5. Vragen en zorgen over opvoeding.....	110
1.6. Gebruik opvoedingsondersteuning.....	112
2. Kinderen en kinderopvang	113
2.1. Gebruik van formele opvang door kinderen jonger dan 3 jaar.....	113
2.1.1. <i>Inleiding op de cijfers</i>	113
2.1.2. <i>Gebruik formele opvang door 0- tot 3-jarigen Vlaams Gewest en per provincie</i>	114
2.1.3. <i>Gebruik formele opvang 0- tot 3-jarigen naar geboortjaar en per vergunningstype</i>	115
2.2. Inclusief opgevangen kinderen.....	117
3. Kinderen in specifieke onderwijsinstellingen en kinderen met schoolvertraging	118
3.1. Kinderen in buitengewoon onderwijs en kinderen met specifieke begeleiding.....	118
3.2. Kinderen op internaat.....	119
3.3. Kinderen naar schoolse vorderingen.....	120
4. Kinderen in begeleiding bij centra voor kindercare en gezinsondersteuning	122

6 GEZONDHEID, STERFTE EN MORBIDITEIT BIJ JONGE KINDEREN

1. Gegevens over zwangerschap en bevalling	128
1.1. Ontstaan van de zwangerschap en bevallingsgegevens.....	128
1.2. Geboortegegevens op kindniveau.....	129
2. Levensverwachting bij geboorte	131
2.1. Levensverwachting in Vlaams Gewest en provincies.....	131
2.2. Levensverwachting: Vlaanderen internationaal gesitueerd.....	132
3. Sterfte	133
3.1. Sterfte bij kinderen van 0 tot 15 jaar.....	133
3.1.1. <i>Sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar.....</i>	133
3.1.2. <i>Doodgeboorten en sterfgevallen bij kinderen jonger dan 1 jaar</i>	134
3.1.3. <i>Internationale situering zuigelingensterfte</i>	136
3.2. Doodsoorzaken bij overlijden van kinderen jonger dan 15 jaar	137
3.2.1. <i>Doodsoorzaken bij kinderen jonger dan 1 jaar.</i>	137
3.2.2. <i>Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar..</i>	138
4. Morbiditeit	141
4.1. Aangeboren afwijkingen.....	141
4.2. Aangeboren doofheid en slechthorendheid	142
5. Slachtoffers van ongevallen in het verkeer	144

7 GEZOND EN VEILIG ONTWIKKELEN

1. Voeding van het jonge kind	149
1.1. Startvoeding op 24 uur	150
1.2. Voeding op dag 6	150
1.3. Duur van de borstvoeding: voeding na 6, 12 en 26 weken.....	153
2. Vaccinatie bij zeer jonge kinderen	154
2.1. Bronnen om de vaccinatiegraad af te leiden	154
2.2. Vaccinatiegraad bij zeer jonge kinderen: cijfers vaccinatiegraadstudie.....	155
2.3. Vaccinatiegraad bij zeer jonge kinderen: cijfers op basis van administratieve data.....	155
3. Overgewicht en obesitas bij kinderen van 2 jaar ..	158
4. Kindermishandeling	160
4.1. Inleiding op de cijfers en begrippen.....	160
4.2. Aantal meldingen.....	161
4.3. Aard van de meldende instanties	161
4.4. Aantal unieke kinderen gemeld bij een VK volgens leeftijd.....	163
4.5. Aantal meermaals gemelde kinderen en kinderen met een meldingshistoriek.....	163
4.6. Aantal gemelde kinderen per 10 000 minderjarigen.....	164
4.7. Geregistreerde problematieken	165

8 BASISGEGEVENS OVER GEZINNEN IN VLAANDEREN

1. Huwelijken en echtscheidingen	172
1.1. Algemene cijfers.....	172
1.2. Leeftijd en burgerlijke staat van de huwende personen	174
1.3. Leeftijd van de scheidende personen en duur van het huwelijk bij scheiding.....	175
2. Aantal gezinnen met kinderen, naar vorm en aantal kinderen	176
3. Werksituatie van ouders met kinderen	180
3.1. Impact van kinderen op de werksituatie van mannen en vrouwen?	180
3.2. Vergelijking van de werksituatie van vaders en moeders	182
3.3. Werksituatie van moeders in internationaal perspectief	186
4. Inkomenssituatie gezinnen	190

Hoofdstuk 1

DE KINDERBEVOLKING

Demografische gegevens over geboorten en kinderen vormen het vertrekpunt voor een beleid voor kinderen. Evoluties in geboorten, vruchtbaarheid en leeftijdscohorten hebben heel snel gevolgen voor dienstverlening en voor het aanbod aan

kinderopvang en scholen. We volgen dan ook op hoeveel kinderen er per leeftijdsklasse zijn en wat de voorspellingen zijn qua geboorten en kind aantallen.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafieken:

1.1	Evolutie geboortecijfer Kind en Gezin	13
1.2	Geboortecijfer Kind en Gezin naar provincie	14
1.3	Evolutie geboortecijfer Kind en Gezin naar provincie.....	14
1.4	Evolutie officieel geboortecijfer sinds 2003.....	15
1.5	Evolutie geboorten wachtregister	16
1.6	Vergelijking geboortecijfers (Kind en Gezin, Rijksregister, wachtregister).....	17
1.7	Internationale evolutie geboortecijfer	18
1.8	Vooruitzichten officieel geboortecijfer	19
1.9	Geboorten naar pariteit.....	20
1.10	Geboorten naar leeftijd van de moeder.....	21
1.11	Evolutie van het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd	22
1.12	Totale vruchtbaarheidscijfer naar nationaliteit.....	24
1.13	Totale vruchtbaarheidscijfer naar provincie en nationaliteit	25
1.14	Evolutie leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers.....	27
1.15	Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers naar nationaliteit, 2001 en 2017.....	28
1.16	Leeftijds- en rangspecifieke vruchtbaarheidscijfers	29
1.17	Internationale situering totale vruchtbaarheidscijfer	30
1.18	Aantal kinderen naar leeftijdsklasse	31
1.19	Evolutie aantal kinderen per leeftijdscategorie.....	32
1.20	Voorspelde evolutie aantal kinderen.....	34
1.21	Evolutie adoptie.....	35
1.22	Leeftijd van de kinderen bij plaatsing voor adoptie.....	36
1.23	Geadopteerde kinderen naar land herkomst.....	37
1.24	Plaats in de kinderrij van voor adoptie geplaatste kinderen	38
1.25	Aantal kinderen in het wachtregister.....	39

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

Dit hoofdstuk bevat data geregistreerd en berekend door Kind en Gezin, officiële

cijfers van het Rijks- en wachtregister en prognoses van het Planbureau en

Statbel, de Algemene Directie Statistiek van de federale overheid.

1. AANTAL GEBOORTEN

Kind en Gezin beschikt over een databank met gegevens op kindniveau via de contacten met kraamklinieken en met gezinnen. Hierbij registreert Kind en Gezin telkens bepaalde kenmerken over het kind en het gezin. Via deze databank wordt het *geboortecijfer volgens Kind en Gezin* berekend. Dit geboortecijfer omvat *alle* geboorten in het Vlaamse Gewest, ongeacht het verblijfsstatuut van de ouders. Het cijfer is beschikbaar sinds 2001.

Het *officiële geboortecijfer* wordt opgemaakt op basis van het Rijksregister en bevat *enkel de geboorten bij de 'de jure'-bevolking*,

dus de Belgische en de buitenlandse bevolking.

Naast deze geboorten bij de 'de jure'-bevolking zijn er ook de *geboorten bij asielzoekers*. Sinds 1 februari 1995 is het verplicht om kandidaat-vluchtelingen in een afzonderlijk wachtregister in te schrijven. Geboorten in het wachtregister gaan dus over kinderen bij asielzoeksters, zowel vrouwen die asiel aangevraagd hebben als vrouwen van wie de aanvraag ontvankelijk werd verklaard.

1.1. Het geboortecijfer volgens Kind en Gezin

65 308 geboorten in 2017, daling van 2,2%

In 2017 registreert Kind en Gezin 65 308 geboorten bij moeders met een woonplaats in het Vlaamse Gewest. Dat zijn er 1495 minder dan in 2016, een daling van 2,2%. Sinds 2011 daalt het geboortecijfer, enkel in 2016 was er een lichte toename van het aantal geboorten (zie grafiek 1.1). In vergelijking met 2011 worden er in 2017 5000 kinderen minder geboren. Het geboortecijfer ligt bijna terug op het niveau van 2005.

1.1 Evolutie geboortecijfer Kind en Gezin

1.1 Aantal levend geboren dat bij geboorte woont in het Vlaamse Gewest sinds 2003
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

In tabel 1.2 geven we de evolutie van het geboortecijfer volgens Kind en Gezin *per provincie*.

In alle provincies daalt het geboortecijfer in 2017. De daling is het sterkst in de provincies West-Vlaanderen (-4,5%) en in Limburg (-3,8%).

Grafiek 1.3 geeft de evolutie per provincie sinds 2001, het startjaar van de Kind en Gezin-statistiek. De evolutie die de geboortecijfers hebben doorgemaakt varieert sterk tussen de provincies. De grafiek toont dat vooral Antwerpen een lange, onafgebroken periode van jaarlijkse stijgingen van het geboortecijfer heeft gekend zodat het verschil tussen Antwerpen en de andere provincies steeds groter is geworden. Het aandeel

van de provincie Antwerpen in het totale geboortecijfer bedraagt 31,1% in 2017. In West-Vlaanderen en Limburg worden in 2017 minder kinderen geboren dan in 2001, in de andere provincies worden er nog steeds meer kinderen geboren dan in 2001 (in Antwerpen zelfs 14,7% meer).

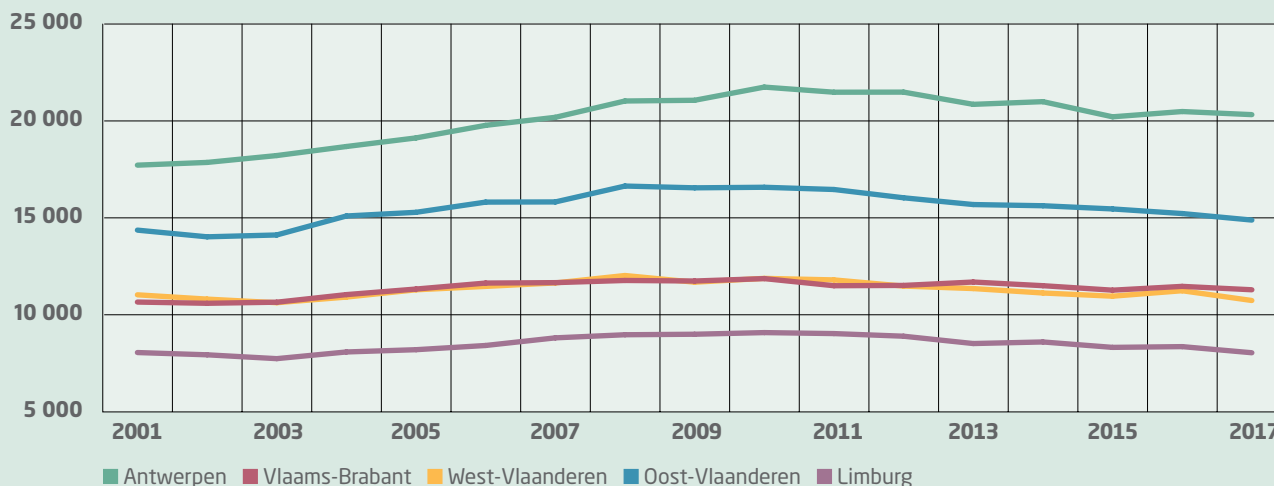
Als we de provinciale geboortecijfers van 2017 vergelijken met die van 2010, dan zien we dat er in elke provincie 5% minder kinderen geboren werden in 2017. In Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Limburg bedraagt de daling in die periode zelfs 10% of meer.

1.2 Geboortecijfer Kind en Gezin naar provincie

	2016	2017	% evolutie
Antwerpen	20 487	20 327	-0,8
Vlaams-Brabant	11 474	11 298	-1,5
West-Vlaanderen	11 248	10 743	-4,5
Oost-Vlaanderen	15 227	14 890	-2,2
Limburg	8 367	8 050	-3,8
Vlaams Gewest	66 803	65 308	-2,2

1.2 Aantal levend geboren dat bij geboorte woont in het Vlaamse Gewest per provincie
Bron: Kind en Gezin - Mirage

1.3 Evolutie geboortecijfer Kind en Gezin naar provincie

1.3 Evolutie van het aantal geboorten volgens Kind en Gezin sinds 2001 naar provincie
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

1.2. Het officiële geboortecijfer

Het officiële geboortecijfer voor 2017 is nog niet gekend. In 2016 zijn er in het Vlaamse Gewest 65 992 geboorten. Dat zijn er 386 meer dan in 2015 (+0,6%).

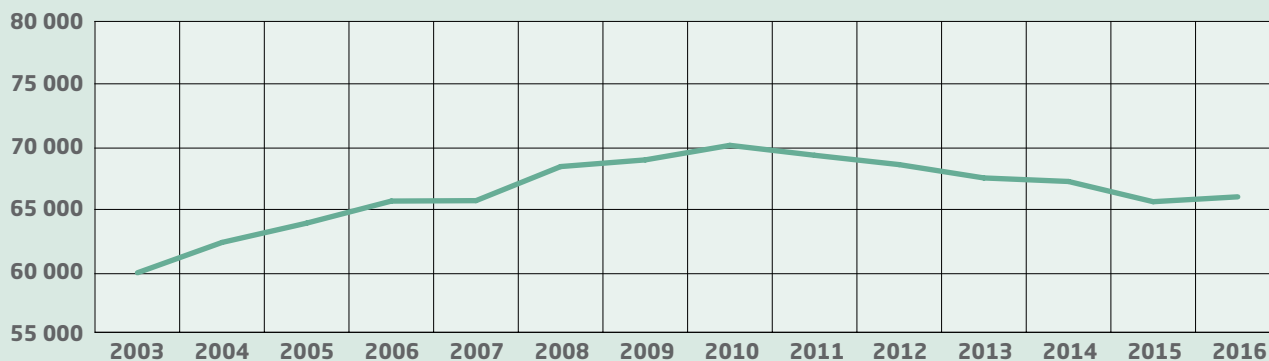
In grafiek 1.4 geven we de evolutie sinds 2003 weer. Het aantal

geboorten nam toe tot in 2010 en neemt sindsdien jaar na jaar af. In 2016 zien we opnieuw een lichte toename van het aantal geboorten. De officiële cijfers bevestigen dus de stijging die Kind en Gezin reeds in zijn geboortecijfer 2016 waarnam.

In vergelijking tot 2010 werden er in 2016 4087 kinderen minder geboren in Vlaanderen.

Het aantal geboorten per 1000 inwoners verschilt tussen de provincies. Het cijfer van Antwerpen (11,11 per 1000) ligt duidelijk hoger dan dat van de andere provincies. West-Vlaanderen en Limburg kennen de laagste verhouding tussen het aantal geboorten en het aantal inwoners (respectievelijk 9,41 en 9,56 per 1000).

1.4 Evolutie officieel geboortecijfer sinds 2003

1.4 Evolutie van het aantal levend geboren in het Vlaamse Gewest sinds 2003 ('de jure'-bevolking)
Bron: Statbel, Bevolkingsstatistieken

1.3. Aantal geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister

In 2017 worden er 257 geboorten geregistreerd in het wachtregister. Dit zijn er 68 minder dan in 2016, een daling van bijna 21%.

In tabel 1.5 bekijken we deze geboorten ook per provincie. Bijna een derde (31,1%) van deze kinderen woont in Antwerpen. In 2017 is het aandeel geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister enkel in de provincie Oost-Vlaanderen (beperkt) toegenomen.

1.5 Evolutie geboorten wachtregister

	2013	2014	2015	2016	2017
Antwerpen	78	85	81	97	80
Vlaams-Brabant	37	26	33	52	36
West-Vlaanderen	86	53	60	76	56
Oost-Vlaanderen	71	48	49	51	54
Limburg	40	31	29	49	31
Vlaams Gewest	312	243	252	325	257

1.5 Aantal geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister per provincie
Bron: FOD Binnenlandse Zaken, Algemene Directie Instellingen en Bevolking Rijksregister

1.4. Vergelijking van de administratieve geboortecijfers met het geboortecijfer van Kind en Gezin

In 2016 telt Kind en Gezin 486 geboorten meer dan er geregistreerd worden door

het Rijksregister en het wachtregister samen. Dit heeft wellicht te maken met het feit dat in de geboorteregistratie van Kind en Gezin ook kinderen van illegaal verblijvende personen opgenomen zijn en met het feit dat inwijkelingen niet altijd onmiddellijk administratief ingeschreven worden.

Het verschil tussen het cijfer volgens Kind en Gezin en de officiële cijfers (som van aantal geboorten in Rijks- en wachtregister) is het grootst in de provincies Oost-Vlaanderen (166 kinderen) en Antwerpen (126 kinderen).

1.6 Vergelijking geboortecijfers (Kind en Gezin, Rijksregister, wachtregister)

	Geboorten Kind en Gezin	Geboorten Rijksregister	Geboorten wachtregister	Vershil
Antwerpen	20 487	20 264	97	126
Vlaams-Brabant	11 474	11 343	52	79
West-Vlaanderen	11 248	11 121	76	51
Oost-Vlaanderen	15 227	15 010	51	166
Limburg	8 367	8 254	49	64
Vlaams Gewest	66 803	65 992	325	486

1.6 Vergelijking geboortecijfer Kind en Gezin met cijfers Rijks- en wachtregister per provincie - 2016

Bronnen: Kind en Gezin - Mirage
FOD Binnenlandse Zaken, Algemene Directie Instellingen en Bevolking Rijksregister
Statbel, Bevolkingsstatistieken

1.5. Internationale situering van de evolutie van het officiële geboortecijfer

In tabel 1.7 wordt de relatieve evolutie van het geboortecijfer per land en per jaar weergegeven voor de periode 2013-2016. De landen staan geordend volgens omvang van de evolutie in de periode 2015-2016.

In 16 van de 28 EU-landen werden er in 2016 meer kinderen geboren dan in 2015. Duitsland kent de grootste toename van het geboortecijfer (+7,4%). In de andere 12 landen (waaronder België) nam het aantal geboorten af. Het Vlaamse Gewest kende een lichte stijging van het geboortecijfer met 0,6%. In 9 landen was de daling groter dan in België. In Finland daalt het geboortecijfer het sterkst met 4,8%.

De aanhoudende daling van het geboortecijfer zoals we die voor de periode 2013-2016 kennen in België doet zich slechts voor in 3 andere landen (Italië, Ierland en Finland). In vergelijking tot de meeste van die landen is de aanhoudende daling in België beperkter.

1.7 Internationale evolutie geboortecijfer

	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Duitsland	+4,8	+3,2	+7,4
Denemarken	+1,8	+2,3	+5,9
Oostenrijk	+3,0	+3,3	+3,9
Slovakije	+0,4	+1,0	+3,5
Polen	+1,5	-1,6	+3,5
Hongarije	+4,2	-1,2	+3,5
Malta	+3,9	+3,2	+3,5
Cyprus	-0,9	-1,0	+3,1
Zweden	+1,2	-0,0	+2,2
Portugal	-0,5	+3,8	+1,9
Tsjechië	+2,9	+0,8	+1,7
Roemenië	+5,4	-0,6	+1,3
Nederland	+2,2	-2,7	+1,2
Griekenland	-2,1	-0,3	+1,1
Estland	+0,1	+2,6	+1,0
Vlaams Gewest	-0,4	-2,4	+0,6
Kroatië	-0,9	-5,2	+0,1
Letland	+5,6	+1,1	-0,1
Verenigd Koninkrijk	-0,3	+0,1	-0,3
België	-0,5	-2,2	-0,3
Luxemburg	-0,7	+0,7	-1,1
Slovenië	+0,3	-2,5	-1,4
Bulgarije	+1,5	-2,4	-1,5
Frankrijk	+0,9	-2,4	-1,9
Spanje	+0,4	-1,8	-2,3
Italië	-2,3	-3,3	-2,5
Ierland	-2,4	-2,6	-2,6
Letland	+1,6	+3,6	-2,7
Finland	-1,6	-3,1	-4,8

1.7 Jaarlijkse evolutie geboortecijfers in EU-28 landen - 2013-2016
Bronnen: Statbel, Bevolkingsstatistieken
Eurostat, website

1.6. Vergelijking van het feitelijke aantal en het voorspelde aantal geboorten

Op basis van de waargenomen bevolking op 1 januari 2010 werd het geboortecijfer ingeschat voor de jaren 2010-2060 door het Federaal Planbureau en ADS. De voorbije jaren werden de vooruitzichten jaarlijks geactualiseerd op basis van de waargenomen evoluties. De meest recente actualisatie dateert van februari 2018. Grafiek 1.8 geeft zowel de oorspronkelijke als de geactualiseerde ramingen weer tot 2025 en schetst voor 2014, 2015 en

2016 ook het waargenomen aantal geboorten.

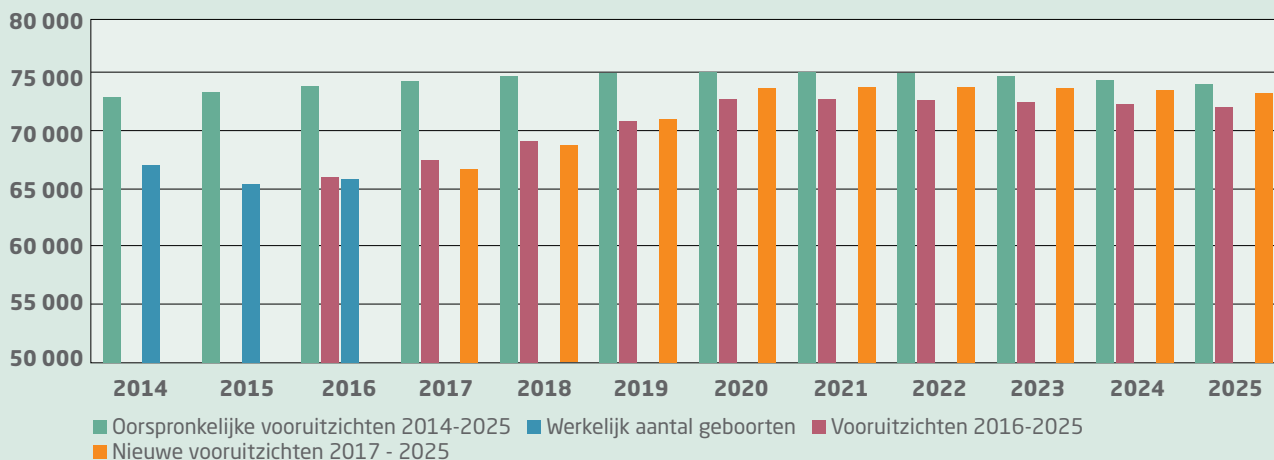
De grafiek maakt verschillende voorspellingen visueel. Zo overschatte de oorspronkelijke raming het geboortecijfer in 2014, 2015 en 2016 sterk. Voor het geboortecijfer 2015 zelfs met meer dan 8000 geboorten. Als gevolg hiervan werden de prognoses opnieuw geactualiseerd (2016-2025). Het geboortecijfer 2016 werd hierdoor nog slechts licht overschat met 182 geboorten (zie grafiek 1.8).

De grafiek toont ook dat het geboortecijfer volgens de

voorspellingen vooral vanaf 2018 weer sterker gaat toenemen. Het zou om een quasi lineaire stijging gaan van het aantal geboorten t.e.m. 2021, vanaf 2023 zou het geboortecijfer weer licht afnemen voor enkele jaren. Vanaf 2019 zou het aantal geboorten terug boven de 70 000 kinderen liggen. Voor de jaren 2020-2025 worden zelfs ruim meer dan 73 000 geboorten voorspeld.

Als de voorspellingen kloppen, betekent dit dat er in 2020 en 2025 respectievelijk 7910 en 7519 kinderen meer zullen geboren worden dan in 2016.

1.8 Vooruitzichten officieel geboortecijfer

1.8 Officieel geboortecijfer: vooruitzichten 2014-2025, vooruitzichten 2016-2025, nieuwe vooruitzichten 2017-2025 en vergelijking met het werkelijke aantal geboorten voor 2014-2016 - Vlaams Gewest

Bronnen: Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, *Bevolkingsvooruitzichten 2010-2060*, december 2011
 Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, *Demografische vooruitzichten 2016-2060*
 Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek, *Demografische vooruitzichten 2017-2060*

2. DEMOGRAFISCHE KENMERKEN VAN DE IN 2017 GEBOREN KINDEREN

Op basis van de door Kind en Gezin geregistreerde gegevens kunnen we cijfers presenteren over het geslacht en de pariteit van de levend geboren kinderen, alsook over de leeftijd van hun moeder. We drukken de percentages uit voor alle kinderen waarvoor het kenmerk geregistreerd werd. Het aantal ontbrekende waarden is quasi nihil voor geslacht en beperkt voor leeftijd van moeder (1,3%) en voor

pariteit (1,5%). De percentages kunnen dus zo goed als populatiegegevens beschouwd worden.

Er worden in 2017 meer jongens dan meisjes geboren (51,1% versus 48,9%).

44,2% van de kinderen is het eerste kind van de moeder. Het aandeel eerstgeborenen is licht gedaald ten opzichte van 2016 (-0,6 procentpunt).

Als we de pariteit meer in detail en per provincie bekijken, dan zien we in tabel 1.9 dat 1 op de 5 (20,2%) borelingen pariteit 3 of meer heeft.

In Limburg wordt het hoogste aandeel (46,4%) eerste kinderen geboren, in Antwerpen ligt dat aandeel het laagst (42,7%). Antwerpen kent daarentegen wel het hoogste aandeel (23,4%) kinderen van pariteit 3, 4 én 5 of meer.

1.9 Geboorten naar pariteit

Pariteit	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
1	42,7	46,4	44,4	44,2	45,0	44,2
2	33,9	35,5	36,4	36,3	37,4	35,6
3	13,4	12,6	12,9	13,3	12,2	13,0
4	6,0	3,7	4,1	4,4	3,4	4,6
5 of meer	4,0	1,9	2,2	1,8	2,1	2,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1.9 Aandeel levend geboren kinderen naar pariteit per provincie - 2017
Bron: Kind en Gezin - Mirage

Als we de leeftijd van de moeder vanuit kindperspectief weergeven, dan zien we dat 71,1% van de kinderen bij geboorte een moeder heeft tussen 25 en 35 jaar. 1,2% van de in 2017 geboren kinderen heeft een moeder jonger dan 20 jaar, 2,9% van de kinderen heeft een moeder ouder dan 40 jaar (zie tabel 1.10).

61,5% van de eerste kinderen heeft een moeder jonger dan 30 jaar, 10,1% een moeder die 35 of ouder was bij de geboorte. Bij de volgende kinderen ligt het aandeel met een moeder van 35 jaar of ouder hoger (23,1%).

1.10 Geboorten naar leeftijd van de moeder

Leeftijdscategorie van de moeder	Alle kinderen 2016 ⁽¹⁾	Eerste kind	Volgend kind	Alle kinderen 2017 ⁽¹⁾
Jonger dan 20 jaar	1,3	2,3	0,4	1,2
Tussen 20 en 25 jaar	11,0	15,2	6,3	10,2
Tussen 25 en 30 jaar	35,5	44,0	28,3	35,2
Tussen 30 en 35 jaar	35,5	28,4	42,0	35,9
Tussen 35 en 40 jaar	14,0	8,6	19,2	14,5
Tussen 40 en 45 jaar	2,6	1,4	3,7	2,7
Ouder dan 45 jaar	0,2	0,1	0,2	0,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

1.10 Aandeel levend geboren kinderen naar leeftijd van de moeder bij geboorte - Vlaams Gewest - 2016-2017
Bron: Kind en Gezin - Mirage

(1) Inclusief kinderen waarvan de rang niet geregistreerd werd

3. ACHTERGRONDGEGEVENS EN DUIDING BIJ DE EVOLUTIE VAN HET GEBOORTECIJFER

Een aantal factoren zijn van invloed op het geboortecijfer en kunnen de evolutie ervan verklaren. Hierna gaan we in op het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd en op vruchtbaarheidscijfers.

3.1. Het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd

Een mogelijke verklaring voor de evoluties in het geboortecijfer is het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd. Hoe minder vrouwen op vruchtbare leeftijd, hoe minder geboorten er kunnen plaatsvinden. We bekijken daarom in grafiek 1.11 de evolutie van het aantal vrouwen in de 4 meest

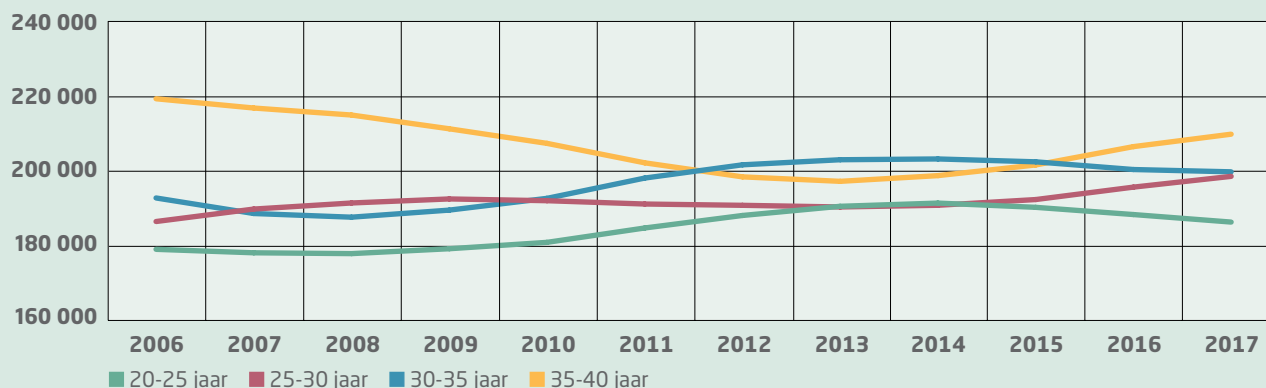
vruchtbare leeftijdsklassen voor de periode 2006-2017 en besteden bijzondere aandacht aan de cijfers 2016-2017.

Als we 2016 met 2017 vergelijken zien we dat er in 2017 meer vrouwen op vruchtbare leeftijd zijn dan in 2016 (+3684), doordat de stijgingen van het aantal vrouwen in de leeftijdsklassen 25 tot 30 jaar en 35 tot 40 jaar groter zijn dan de daling van het aantal vrouwen tussen 20 en 25 jaar en 30 en 35 jaar. Er is evenwel in 2017 een daling van het geboortecijfer. De evolutie van het totale aantal vrouwen tussen 20 en 40 jaar kan de daling van het geboortecijfer in 2017 dus niet verklaren. Dat stelden we vroeger

ook reeds vast. Meer nog, in de jaren waar het geboortecijfer het hoogst lag, waren er juist het minst aantal vrouwen tussen 20 en 40 jaar. Zo telde 2010 22 225 vrouwen tussen 20 en 40 jaar minder dan 2017, maar waren er volgens Kind en Gezin 4763 geboorten meer.

In punt 3.2. bespreken we daarom andere cijfers die een licht kunnen werpen op de evolutie van het geboortecijfer. We bekijken het aantal kinderen per vrouw en evoluties in de leeftijd waarop vrouwen kinderen krijgen.

1.11 Evolutie van het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd

1.11 Evolutie van het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd - Vlaams Gewest - 2006-2017
Bron: Statbel, Bevolkingsstatistieken - bewerkt door Kind en Gezin

3.2. De vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest

Op basis van de gegevens van Kind en Gezin worden sinds enkele jaren jaarlijks vruchtbaarheidscijfers berekend. In het verleden (tot en met het jaar 2015) gebeurde dat telkens door onderzoekers, vanaf 2016 berekent Kind en Gezin deze cijfers zelf. Aan de werkwijze wijzigde niets. Voor een schets van de werkwijze verwijzen we naar het laatste onderzoeksrapport*. De historische reeks is wel gebaseerd op berekeningen in diverse onderzoeken die op de website van Kind en Gezin terug te vinden zijn. Omdat de historische reeks ook opgenomen is in het laatste onderzoeksrapport*, verwijzen we hierna steeds naar dat rapport.

In vergelijking met de vorige jaren kenden we in 2017 een hoger aantal kinderen waarvoor niets geweten was over de nationaliteit van de moeder. Omdat deze kinderen niet

kunnen meegenomen worden in de berekeningen, beschouwen we de vruchtbaarheidscijfers voor 2017 nog als voorlopig. Dat er meer kinderen uitgesloten werden voor de berekeningen, zou immers een impact kunnen hebben.

3.2.1. Het totale vruchtbaarheidscijfer

Totale vruchtbaarheidscijfer (TVC) daalt opnieuw, zowel bij Belgische als bij niet-Belgische vrouwen duidelijke daling

De totale vruchtbaarheid drukken we uit in aantal kinderen per vrouw. Eigenlijk is dit een virtueel aantal kinderen dat per vrouw zou geboren worden, omdat het de optelsom is van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers die in een bepaald kalenderjaar worden vastgesteld, terwijl vrouwen kinderen krijgen in de loop van meerdere kalenderjaren. Het TVC is echter een goede indicator voor de mate waarin vrouwen in een bepaald kalenderjaar kinderen krijgen.

In Vlaanderen schommelde het TVC tussen 1985 en 2000 rond de 1,5 kinderen per vrouw. Dat een deel van deze lage vruchtbaarheid te wijten was aan uitstel van het ouderschap, bleek uit de stijgende vruchtbaarheidscijfers voor 30-plussers. Tussen 2001 en 2008 steeg het TVC in het Vlaamse Gewest van 1,5 naar 1,8 kinderen per vrouw (zie tabel 1.12). Deze stijging was bovendien niet alleen het gevolg van de verdere stijging van de vruchtbaarheid van 30-plussers of met andere woorden van de recuperatie van uitgestelde geboorten, maar ging ook gepaard met een stijging van de vruchtbaarheid van vrouwen jonger dan 30 jaar. Deze stijgende trend was echter in België en Vlaanderen van korte duur. In 2014 bedroeg het TVC 1,72. In 2015 viel de vruchtbaarheid nog sterker terug dan de jaren daarvoor (1,66 kinderen per vrouw). In 2016 bleef het TVC op hetzelfde peil als in 2015. In 2017 zet de dalende trend zich verder en zakt het TVC naar 1,60.

* Van Bavel J. & Nomes E., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2014-2015. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Mirage

Op basis van de gegevens van Kind en Gezin kunnen we aparte vruchtbaarheidscijfers berekenen voor vrouwen met de Belgische nationaliteit en voor vrouwen met een andere nationaliteit. De cijfers uit tabel 1.12 tonen aan dat het vruchtbaarheidscijfer van niet-Belgische vrouwen heel wat hoger ligt dan dat van Belgische vrouwen (2,50 versus 1,48).

De vruchtbaarheidscijfers naar nationaliteit van de moeder vertonen tegenover 2016 een daling voor zowel Belgische als niet-Belgische vrouwen (respectievelijk 0,07 en 0,08 kinderen per vrouw). De daling die zich in de periode vóór 2016 voordeed, zet zich dus zowel voor Belgische als voor niet-Belgische vrouwen opnieuw verder. Het verschil in vruchtbaarheid tussen Belgische vrouwen en niet-Belgische vrouwen blijft zo goed als ongewijzigd. Waar het verschil in 2001 ruim 1,5 kinderen per vrouw bedroeg, ligt het verschil in 2017 net zoals in 2016 op ongeveer 1,02 kinderen per vrouw.

1.12 Totale vruchtbaarheidscijfer naar nationaliteit

	Belgische vrouwen	Niet-Belgische vrouwen	Totaal
2001	1,42	2,89	1,51
2005	1,60	3,02	1,69
2006	1,64	3,04	1,74
2007	1,66	3,05	1,76
2008	1,72	2,98	1,82
2009	1,71	2,71	1,80
2010	1,66	3,18	1,80
2011	1,64	2,82	1,76
2012	1,64	2,84	1,77
2013	1,61	2,75	1,73
2014	1,60	2,69	1,72
2015	1,54	2,56	1,66
2016	1,55	2,58	1,66
2017	1,48	2,50	1,60

1.12 Totale vruchtbaarheidscijfer naar nationaliteit in het Vlaamse Gewest sinds 2001
Bronnen: Van Bavel J. & Nomes E., *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2014-2015*
2016-2017: Kind en Gezin, eigen berekeningen op basis van Mirage

3.2.2. De totale vruchtbaarheid naar provincie

Opmerkelijke verschillen, vooral qua vruchtbaarheidscijfers voor niet-Belgische vrouwen

Het totale vruchtbaarheidscijfer verschilt tussen de provincies. In 2017 ligt het TVC het laagst in Limburg (1,51) en het hoogst in de provincie Antwerpen (1,71) (zie tabel 1.13).

Alle provincies kennen een dalende evolutie voor het TVC. De daling is het sterkst in de provincies West- en Oost-Vlaanderen (respectievelijk 1,0 en 0,7) en het meest beperkt voor de provincie Antwerpen (0,03).

Wanneer we ons beperken tot de Belgische vrouwen is de vruchtbaarheid in 2017 het laagst in Limburg en het hoogst in Antwerpen. Bij vrouwen van niet-Belgische nationaliteit ligt

de vruchtbaarheid ook het hoogst in Antwerpen en het laagst in Vlaams-Brabant. De vruchtbaarheid bij niet-Belgische vrouwen daalt in alle provincies, behalve Antwerpen. Opmerkelijk is dat het TVC van niet-Belgische vrouwen in 3 provincies (Vlaams-Brabant, Oost-Vlaanderen en Limburg) sterker daalt dan het TVC van Belgische vrouwen. In Oost-Vlaanderen zien we het omgekeerde: het TVC daalt sterker bij Belgische vrouwen.

1.13 Totale vruchtbaarheidscijfer naar provincie en nationaliteit

	2016			2017		
	Belg	Niet-Belg	Totaal	Belg	Niet-Belg	Totaal
Antwerpen	1,57	2,74	1,74	1,52	2,78	1,71
West-Vlaanderen	1,61	2,79	1,69	1,50	2,74	1,59
Vlaams-Brabant	1,57	2,19	1,66	1,50	2,04	1,57
Oost-Vlaanderen	1,50	2,69	1,60	1,44	2,54	1,53
Limburg	1,47	2,43	1,57	1,41	2,27	1,51
Vlaams Gewest	1,55	2,58	1,66	1,48	2,50	1,60

1.13 Totale vruchtbaarheidscijfer naar provincie en naar nationaliteit van de moeder
Bron: Kind en Gezin, eigen berekeningen op basis van Mirage

3.2.3. De vruchtbaarheid naar leeftijd van de moeder

Vruchtbaarheidscijfers van 30- tot 35-jarigen liggen voor het eerst het hoogst, vruchtbaarheid vrouwen 20 tot 29 jaar opnieuw historisch laag

Het TVC van een bepaald kalenderjaar wordt niet alleen bepaald door het aantal kinderen dat vrouwen tijdens hun leven krijgen, maar ook door het moment waarop. Zo was de val van het TVC sinds het midden van de jaren 1960 niet alleen een kwestie van een dalend aantal geboorten, maar ook van een uitstel van eerste geboorten. De invloed van het moment waarop vrouwen kinderen krijgen op het TVC valt goed af te leiden uit de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers. Grafiek 1.14 geeft de evolutie weer van die leeftijdsspecifieke cijfers sinds 1971.

Als gevolg van het uitstelgedrag daalde de vruchtbaarheid bij *vrouwen van 20 tot 25 jaar*. In het begin van de jaren 1970 werden er per 100 vrouwen op deze leeftijd nog 12 à 14 kinderen geboren. In de periode 2000-2010 waren dat er nog ongeveer 5 (zie grafiek 1.14). Het aantal geboorten per 100 vrouwen van 20 tot 25 jaar daalde in het Vlaamse Gewest verder naar 4,3 in 2013 en 3,4 in 2017. Dat is het laagste peil ooit en net zoals in 2016 opmerkelijk lager dan de vruchtbaarheid bij 35- tot

40-jarige vrouwen (4,4 kinderen per 100 vrouwen).

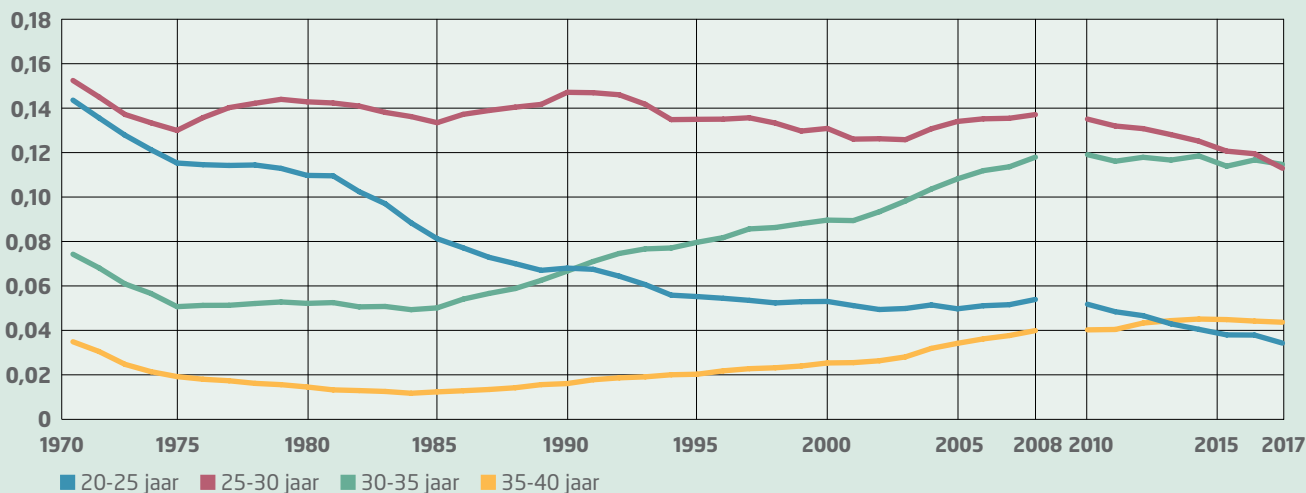
De vruchtbaarheid van *25- tot 30-jarige vrouwen* vertoonde lang geen systematisch dalende trend. Tussen 2003 en 2008 was de vruchtbaarheid bij 25- tot 30-jarige vrouwen wel aan het stijgen. Aan die stijging is sinds 2010 een einde gekomen. Het aantal geboorten per 100 vrouwen daalde in deze leeftijdscategorie van 13,6 in 2010 tot 11,3 in 2017, wat het laagste naoorlogse vruchtbaarheidscijfer voor deze leeftijdsklasse is. Het vruchtbaarheidscijfer voor vrouwen van deze leeftijd ligt zelfs lager dan dat van vrouwen tussen 30 en 35 jaar.

Vanaf 1985 vertaalde het uitstel van ouderschap zich in systematisch stijgende vruchtbaarheidscijfers voor 30-plussers. Die evolutie ging systematisch door tot in 2010. Sindsdien bleef het aantal geboorten bij *30- tot 35-jarigen* min of meer stabiel tot 2014. In 2015 ging de vruchtbaarheid van deze leeftijdsklasse er duidelijk op achteruit. In 2016 was er terug sprake van een lichte toename van het TVC in deze leeftijdsklasse (van 11,5 naar 11,7 geboorten per 100 vrouwen), om in 2017 opnieuw te dalen naar 11,5 geboorten per 100 vrouwen. Maar doordat de daling bij vrouwen tussen 25 en 30 jaar sterker is, kennen vrouwen van deze

leeftijdsklasse voor het eerst de hoogste vruchtbaarheidscijfers.

De vruchtbaarheid bij *35- tot 40-jarige vrouwen* vertoont voor het tweede jaar op rij een kleine daling (4,4 geboorten per 100 vrouwen) terwijl de cijfers voor deze leeftijdsgroep de jaren voor 2015 aanhoudend waren gestegen. Het is echter nog te vroeg om vast te stellen of dit betekent dat aan de groei van de vruchtbaarheid van deze groep een einde is gekomen. Zoals gezegd ligt het vruchtbaarheidscijfer voor deze leeftijdsklasse sinds 2013 hoger dan bij de vrouwen tussen 20 en 25 jaar.

De evolutie van de leeftijdsspecifieke cijfers toont aan dat er meer zit achter de schommelingen van het TVC dan men op het eerste gezicht zou denken.

1.14 Evolutie leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers ⁽¹⁾

1.14 Evolutie van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers in het Vlaamse Gewest tussen 1971 en 2017

Bronnen: 2014 en 2015: Van Bavel J. & Nomes E., *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2014-2015*. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, *Mirage 2016-2017: Kind en Gezin, eigen berekeningen op basis van Mirage*

(1) Voor het jaar 2009 werden geen leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers berekend op basis van data van Kind en Gezin

We kunnen de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers van vrouwen ook bekijken naar de nationaliteit van de moeder. In grafiek 1.15 zien we dat de curve voor Belgische vrouwen sterk afwijkt van de curve van vrouwen met een andere nationaliteit. De vruchtbaarheid van vrouwen met een andere nationaliteit blijft op bijna elke leeftijd hoger liggen dan die van de Belgische vrouwen. De vruchtbaarheid is ook ruimer gespreid over uiteenlopende leeftijden dan bij Belgische vrouwen, wat onder andere het gevolg is van de grote culturele en demografische heterogeniteit van de bevolking met een andere nationaliteit.

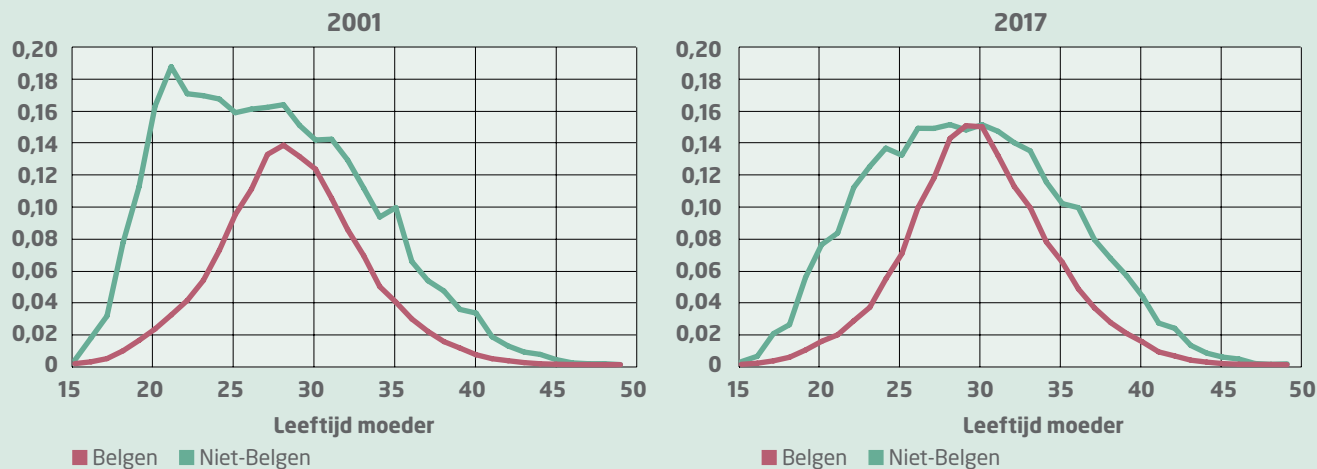
Toch is duidelijk dat er sprake is van een zekere convergentie met de bevolking van Belgische nationaliteit. Dat blijkt vooral wanneer we de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers per nationaliteit vergelijken tussen 2 jaren.

Grafiek 1.15 vergelijkt meer bepaald de cijfers van 2001 (links) met deze van 2017 (rechts).

Het vruchtbaarheidspatroon van de vrouwen met een andere nationaliteit lijkt steeds meer op het vruchtbaarheidspatroon van de Belgische vrouwen.

Tegenover 2001 is er duidelijk een sterke afname van de vruchtbaarheid van twintigers, zowel bij Belgen als niet-Belgen. De daling onder niet-Belgische twintigers is echter veel groter, vooral onder min-25-jarigen. Hun leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers centreren zich ook alsmear meer rond de 30 jaar, net zoals bij vrouwen van Belgische nationaliteit.

1.15 Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers naar nationaliteit, 2001 en 2017

1.15 Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers van vrouwen naar nationaliteit in het Vlaamse Gewest, 2001 en 2017

Bronnen: Van Bavel J. & Nomes E., *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2014-2015. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Mirage 2016-2017: Kind en Gezin, eigen berekeningen op basis van Mirage*

3.2.4. Rangspecifieke vruchtbaarheidscijfers

Grafiek 1.16 geeft per rang van het kind de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers voor de jaren 2010, 2016 en 2017 weer.

De bovenste grafiek toont aan dat eerste geboorten onder twintigers in vergelijking tot 2010 sterk zijn teruggevallen, maar voor dertigers vrijwel constant zijn gebleven. Tussen 2016 en 2017 is de vruchtbaarheid bij vrouwen onder de 30 jaar zichtbaar lager in 2017.

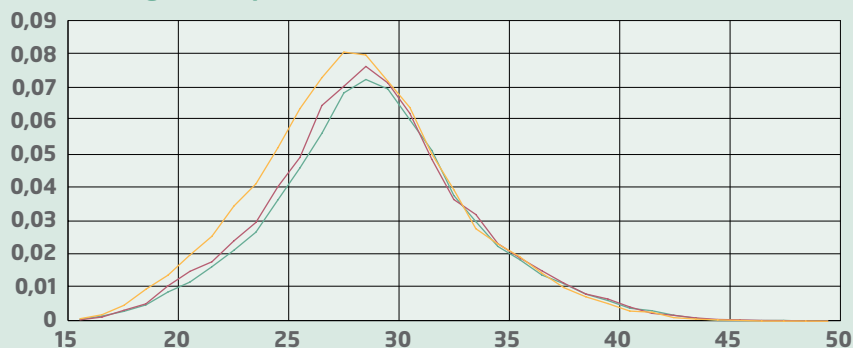
Qua tweede geboorten zien we dat vrouwen onder de 30 jaar in 2010 meer tweede geboorten kenden dan

in 2016 en 2017. De curves van 2016 en 2017 lopen redelijk gelijk, al ligt het vruchtbaarheidscijfer voor tweede geboorten in 2016 wel hoger voor vrouwen rond de 30 jaar. Qua derde en hogere geboorterangen zien we dat de curves nagenoeg dezelfde vorm kennen voor de drie jaren. Maar er zijn wel enkele kleine verschillen zichtbaar. Voor vrouwen tussen 30 en 35 jaar liggen de curves iets lager dan in 2010, vooral de curve van 2017. Voor vrouwen vanaf 37 jaar liggen de curves voor 2016 en 2017 dan weer iets hoger, wat er op wijst dat vrouwen van die leeftijd meer derde en meer geboorten kenden dan in 2010. Dit lijkt te wijzen op een verschuiving van de leeftijd waarop het derde kind geboren wordt.

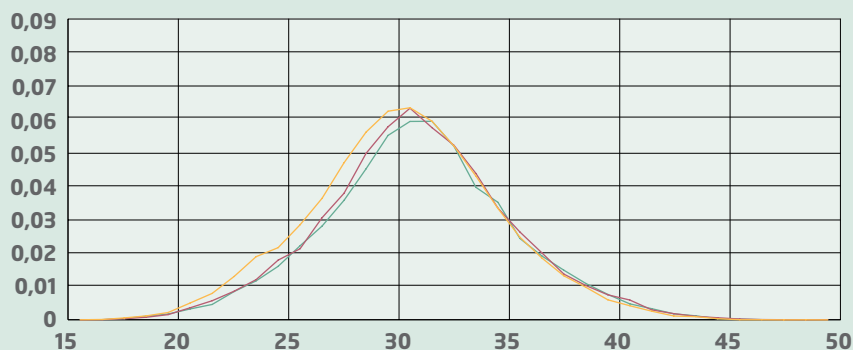
Op basis van deze grafieken zien we duidelijk dat de daling van het TVC vooral te maken had met een daling van eerste en (in mindere mate) tweede geboorten. Op basis van de grafiek over derde en volgende geboorten besluiten we dat er vooralsnog geen indicaties zijn dat we de laatste jaren een evolutie naar kleinere gezinnen kennen.

1.16 Leeftijds- en rangspecifieke vruchtbaarheidscijfers

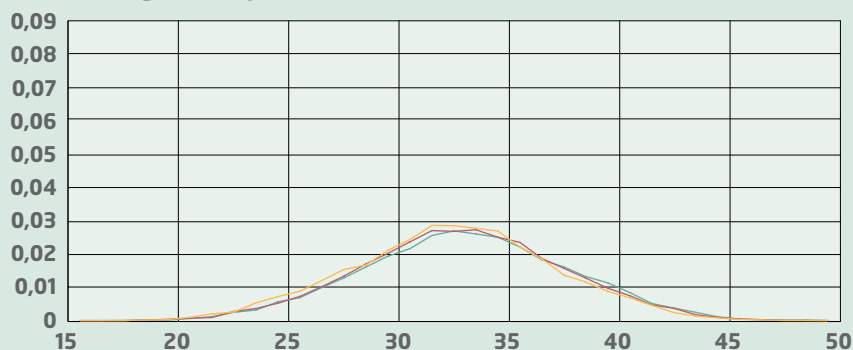
Eerste geboorte per vrouw

Tweede geboorte per vrouw

Derde geboorte per vrouw

■ 2010
 ■ 2016
 ■ 2017
 Leeftijd moeder

1.16 Leeftijds- en rangspecifieke vruchtbaarheidscijfers van het Vlaamse Gewest (2010, 2016 en 2017)
 Bron: Van Bavel J. & Nomes E., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2014-2015. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Mirage
 2016-2017: Kind en Gezin, eigen berekeningen op basis van Mirage

3.2.5. Internationale situering van het vruchtbaarheidscijfer

Het TVC ligt enkel in Frankrijk hoger dan 1,9 kinderen per vrouw (zie tabel 1.17). In Zweden en Ierland ligt het TVC in 2016 hoger dan 1,8 kinderen per vrouw. In Portugal, Italië en Spanje ligt het TVC het laagst. Het verschil tussen de landen met hoge en lage vruchtbaarheid is aanzienlijk. Het Vlaamse Gewest sluit aan bij de EU-landen met een relatief hoog TVC. In 2016 ligt het vruchtbaarheidscijfer van het Vlaamse Gewest op hetzelfde niveau dan dat van Nederland, maar wel lager dan dat van België.

Wanneer we het vruchtbaarheidscijfer relateren aan het vervangingsniveau dat nodig is om een samenleving op peil te houden en wanneer we daarbij abstractie maken van de bijdrage van migraties, dan stellen we vast dat geen enkel EU-28-land het vervangingsniveau van 2,1 kinderen per vrouw haalt.

1.17 Internationale situering totale vruchtbaarheidscijfer

Frankrijk	1,92
Zweden	1,85
Ierland	1,81
Verenigd Koninkrijk	1,79
Denemarken	1,79
Letland	1,74
Litouwen	1,69
België	1,68
Nederland	1,66
Vlaams Gewest	1,66
Roemenië	1,64
Tsjechië	1,63
Estland	1,60
Duitsland	1,60
Slovenië	1,58
Finland	1,57
Bulgarije	1,54
Hongarije	1,53
Oostenrijk	1,53
Slovakije	1,48
Kroatië	1,42
Luxemburg	1,41
Polen	1,39
Griekenland	1,38
Malta	1,37
Cyprus	1,37
Portugal	1,36
Italië	1,34
Spanje	1,34

1.17 Totale vruchtbaarheidscijfer (TVC) per vrouw in de EU-28-landen - 2016
Bronnen: Eurostat, website
Kind en Gezin, eigen berekeningen op basis van Mirage

4. AANTAL KINDEREN

4.1. Evolutie aantal kinderen ('de jure'-bevolking)

Afname aantal kinderen jonger dan 6 jaar, maar nog blijvende toename aantal kinderen jonger dan 18 jaar

De evolutie van het aantal kinderen verschilt naargelang de leeftijdsgroep (zie tabel 1.18). Volgens de cijfers van het Rijksregister is er een afname van 917 kinderen (-0,5%) jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest tegenover 2016. Het aantal 3- tot 6-jarigen daalt

nog sterker (-2234 kinderen, -1%). Het aantal kinderen van 6 tot 12 jaar stijgt wel, namelijk met 8478 kinderen (+2%), net zoals de groep jongeren van 12 tot 18 jaar (+2118 kinderen, +0,5%). Voor de totale groep kinderen onder de 18 jaar komt dit neer op een stijging met 7445 kinderen, of +0,6%. Vergelijken we deze cijfers met 2010 dan zien we dat in 2017 voornamelijk de groep kinderen jonger dan 3 jaar (-2,8%) en de groep jongeren van 12 tot 18 jaar (-3,6%) aanzienlijk gedaald is. Er is in 2017 een toename van het

aantal kinderen tussen 3 en 6 jaar (+6,6%) en een grote stijging van het aantal kinderen tussen 6 en 12 jaar (+ 11,9%). Het aantal kinderen onder de 18 jaar kent een stijging van 3,2% in vergelijking met 2010.

Kinderen jonger dan 18 jaar maken in 2017 19,4% van de Vlaamse bevolking uit (zie tabel 1.18), in 2010 was dit nog 19,6%. Het aandeel van de 6- tot 12-jarigen nam uiteraard het sterkst toe in vergelijking tot 2010.

1.18 Aantal kinderen naar leeftijdsklasse

	Aantal			Aandeel in de bevolking		
	2010	2016	2017	2010	2016	2017
Jonger dan 3 jaar	208 098	203 139	202 222	3,33	3,14	3,10
Van 3 tot 6 jaar	201 332	216 817	214 583	3,22	3,35	3,29
Van 6 tot 12 jaar	391 904	430 080	438 558	6,27	6,64	6,73
Van 12 tot 18 jaar	424 092	406 895	409 013	6,78	6,28	6,28
Totaal	1 225 426	1 256 931	1 264 376	19,60	19,40	19,40

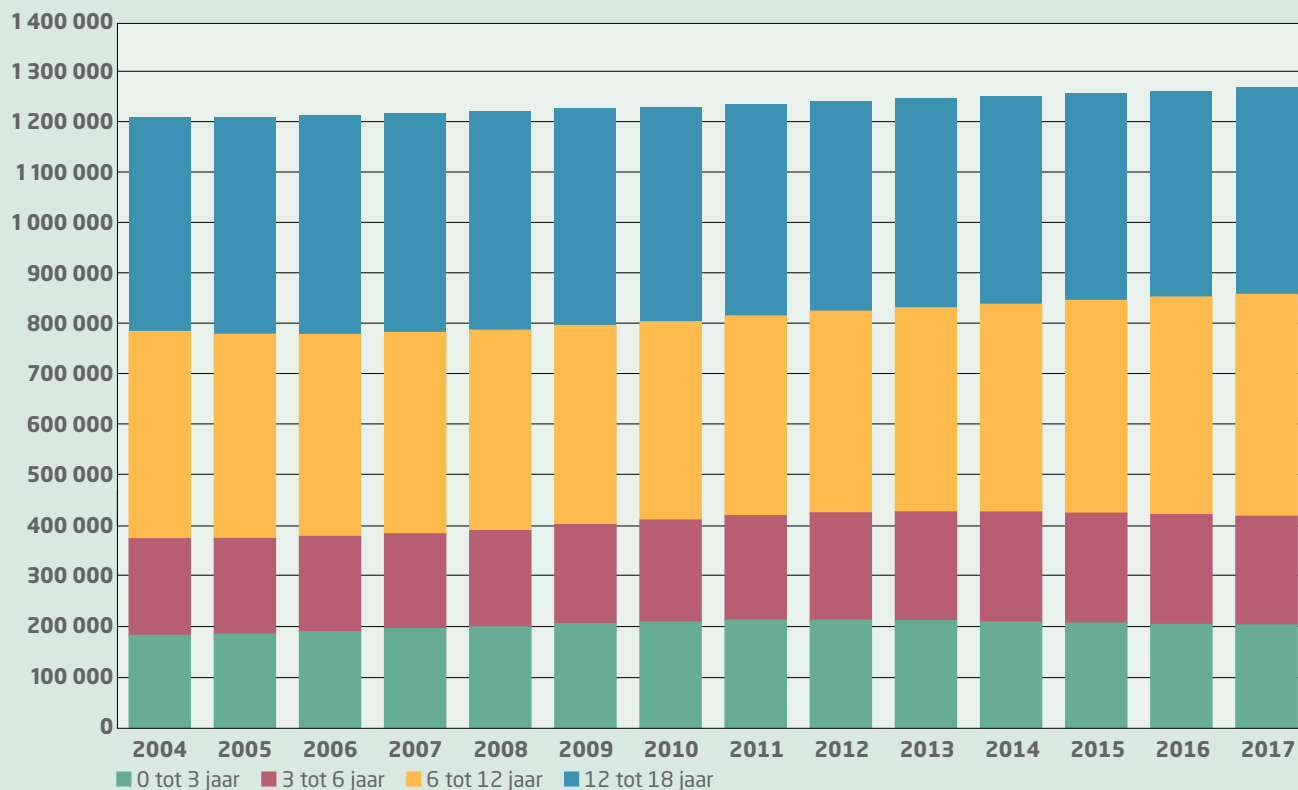
1.18 Aantal kinderen in het Vlaamse Gewest en procentueel aandeel in de bevolking (op 1 januari) - 'de jure'-bevolking
Bron: Statbel, Bevolkingsstatistieken

Als we de evolutie van het aantal kinderen weergeven in een ruimer tijdsperspectief (zie grafiek 1.19) zien we dat deze bevolkingsgroep sinds 2004 nooit groter was dan in 2017. Vooral vanaf 2009 deed er zich een sterke stijging van het aantal kinderen voor. De stijging van het geboortecijfer van 2003 t.e.m. 2010 en de daaruit

voortvloeiende aangroei van het aantal 0- tot 3-jarigen sinds 2005 vormt daar de belangrijkste verklaring voor. Hoewel het totale aantal kinderen onder de 18 jaar blijft toenemen, doen er zich per leeftijdsklasse wel verschillende evoluties voor. De omvang van de jongste leeftijdscategorie neemt nu voor het

vijfde jaar op rij af en ook het aantal 3- tot 6-jarigen is opnieuw afgenomen. Bij de oudste leeftijdscategorieën stellen we wel stijgingen vast. Vooral de leeftijdscategorie tussen 6 en 12 jaar kende de afgelopen jaren een sterke toename, de leeftijdscategorie 12 tot 18 jaar groeide voor het eerst in 12 jaar weer aan.

1.19 Evolutie aantal kinderen per leeftijdscategorie

1.19 Evolutie van het aantal kinderen onder de 18 jaar sinds 2004 per leeftijdscategorie - Vlaams Gewest - bevolking telkens op 1 januari
Bron: Statbel, Bevolkingsstatistiek

4.2. Vooruitzichten aantal kinderen

Verdere toename van het aantal kinderen onder de 18 jaar voorspeld, vooral door stijging van het aantal 12- tot 18-jarigen en door de verwachte groei van het aantal 0- tot 3-jarigen na 2020

De voorbije jaren publiceerde het Federaal Planbureau samen met de Algemene Directie Statistiek bevolkingsvooruitzichten per leeftijd. Tabel 1.20 geeft de evolutie weer van het verwachte aantal kinderen per leeftijdscategorie en per provincie volgens de meest recente vooruitzichten. De verschillen worden altijd berekend t.o.v. 2017, een negatief cijfer betekent dus dat het voorspelde aantal kinderen lager ligt dan in 2017.

Volgens de projecties zou het aantal kinderen jonger dan 6 jaar in het Vlaamse Gewest t.e.m. 2019 dalen. Vanaf 2020 zou het aantal weer hoger liggen dan in 2017 en zou het stelselmatig toenemen, vooral na 2020. In 2025 zouden er 36 323 kinderen van 0 tot 6 jaar meer zijn dan in 2017. Achter deze algemene evolutie gaan wel aanzienlijke provinciale verschillen schuil. In Vlaams-Brabant zullen er vanaf 2018 meer kinderen jonger dan 6 jaar zijn, West-Vlaanderen gaat een toename

kennen vanaf 2019 en in Antwerpen en Oost-Vlaanderen ligt het keerpunt in 2020. In Limburg zou het aantal kinderen van 0 tot 6 jaar in 2020 en zelfs in 2025 nog niet het niveau van 2017 benaderen.

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat de evolutie ook verschilt naargelang het om kinderen jonger dan 3 jaar of om kinderen tussen 3 en 6 jaar gaat. Volgens de projecties zou het aantal kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest t.e.m. 2018 dalen. Vanaf 2019 zou het aantal weer hoger liggen dan in 2017 en zou het stelselmatig toenemen, vooral na 2020. Tegen 2025 voorspelt men voor het Vlaamse Gewest 22 378 kinderen van 0 tot 3 jaar meer dan in 2017 en de toename zou zich in elke provincie – hoewel beperkter in de provincie Limburg – voordoen.

Het aantal 3- tot 6-jarigen zal volgens de prognoses aanhoudend dalen tot 2021. In 2021 wordt verwacht dat er 5921 minder kinderen zijn in de leeftijdscategorie 3 tot 6 jaar en de daling zou zich voordoen in elke provincie. Dat het aantal 0- tot 6-jarigen vanaf 2020 al toeneemt, komt omdat de verwachte toename bij de jongste kinderen groter is dan de daling bij de 3- tot 6-jarigen. In 2025 zouden er bij elk van beide leeftijdscategorieën echter meer kinderen zijn dan in 2017.

Tot 2021 zal het aantal kinderen van 6 tot 12 jaar blijven toenemen. Op niveau van het Vlaamse Gewest wordt een aanhoudende stijging voorspeld t.e.m. 2021, waarbij de toename vooral opvallend sterk is in de periode 2019-2020. Op provinciaal niveau wordt de lineair stijgende evolutie overal voorspeld, behalve in de provincie West-Vlaanderen waar in 2021 het aantal kinderen van 6 tot 12 jaar reeds onder het aantal van 2017 ligt. Vanaf 2025 is er in alle provincies, behalve Antwerpen en Vlaams-Brabant, een daling van het aantal kinderen van 6 tot 12 jaar in vergelijking met 2017. In totaal zouden er in het Vlaamse Gewest in 2025 2310 kinderen van 6 tot 12 jaar minder zijn dan in 2017.

Tot 2025 zal het aantal jongeren tussen 12 en 18 jaar blijven toenemen en dit in elke provincie. In 2021 zullen er 28 530 jongeren tussen de 12 en 18 jaar meer zijn dan in 2017. In 2025 verwachten we een toename met 53 417 jongeren tussen de 12 en 18 jaar t.o.v. 2017.

Hoewel de vooruitzichten niet voor elke leeftijdscategorie een aanhoudende groei voorspellen, is dat wel het resultaat als we naar alle kinderen onder de 18 jaar kijken. Voor 2021 verwacht men voor het Vlaamse Gewest 1 309 451 kinderen van 0 tot 18 jaar, dat zijn er 45 075 meer dan in 2017.

Als de vooruitzichten kloppen, zullen we tegen 2021 vooral met noden voor scholen en opvang en vrije tijd zitten

voor kinderen tussen 6 en 18 jaar en zal ook de sector van de kinderopvang (vooral vanaf 2019) voor de uitdaging

staan om de toegenomen groei in de kindpopulatie op te vangen.

1.20 Voorspelde evolutie aantal kinderen

	2017	2018	2019	2020	2021	2025
Kinderen jonger dan 6 jaar						
Antwerpen	125 776	-382	-187	1 278	3 461	12 789
Limburg	52 706	-687	-1 135	-1 139	-1 035	-247
Oost-Vlaanderen	95 663	-864	-783	405	2 422	11 300
Vlaams-Brabant	73 673	240	613	1 140	2 104	6 939
West-Vlaanderen	68 987	-170	118	892	2 080	5 542
Vlaams Gewest	416 805	-1 863	-1 374	2 576	9 032	36 323
Kinderen tussen 6 en 12 jaar						
Antwerpen	127 309	2 291	4 010	4 673	4 680	2 027
Limburg	55 790	1 028	1 549	1 423	1 141	-1 393
Oost-Vlaanderen	101 477	1 367	1 580	1 413	466	-2 760
Vlaams-Brabant	80 481	602	824	1 205	1 355	1 219
West-Vlaanderen	73 501	704	852	672	-129	-1 403
Vlaams Gewest	438 558	5 992	8 815	9 386	7 513	-2 310
Kinderen tussen 12 en 18 jaar						
Antwerpen	115 735	1 481	3 216	6 055	9 559	19 063
Limburg	52 828	233	708	1 601	2 795	6 512
Oost-Vlaanderen	93 586	1 193	2 792	4 723	7 571	12 795
Vlaams-Brabant	76 585	980	2 222	3 629	5 178	8 550
West-Vlaanderen	70 279	460	917	1 847	3 427	6 497
Vlaams Gewest	409 013	4 347	9 855	17 855	28 530	53 417
Kinderen onder de 18 jaar						
Vlaams Gewest	1 264 376	8 476	17 296	29 817	45 075	87 430

1.20 Voorspelde evolutie van het aantal kinderen onder de 18 jaar ('de jure'-bevolking) t.o.v. 2017 per leeftijdscategorie - Vlaams Gewest en provincies
Bron: Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek, Demografische vooruitzichten 2018-2060

5. ADOPTIEKINDEREN

5.1. Evolutie van het aantal adopties in Vlaanderen

Stijging van het aantal binnenlandse, daling van het aantal interlandelijke adopties

In de loop van 2017 plaatsen de door Kind en Gezin erkende adoptiediensten* in totaal 88 kinderen, 59 adopties van kinderen afkomstig uit het buitenland,

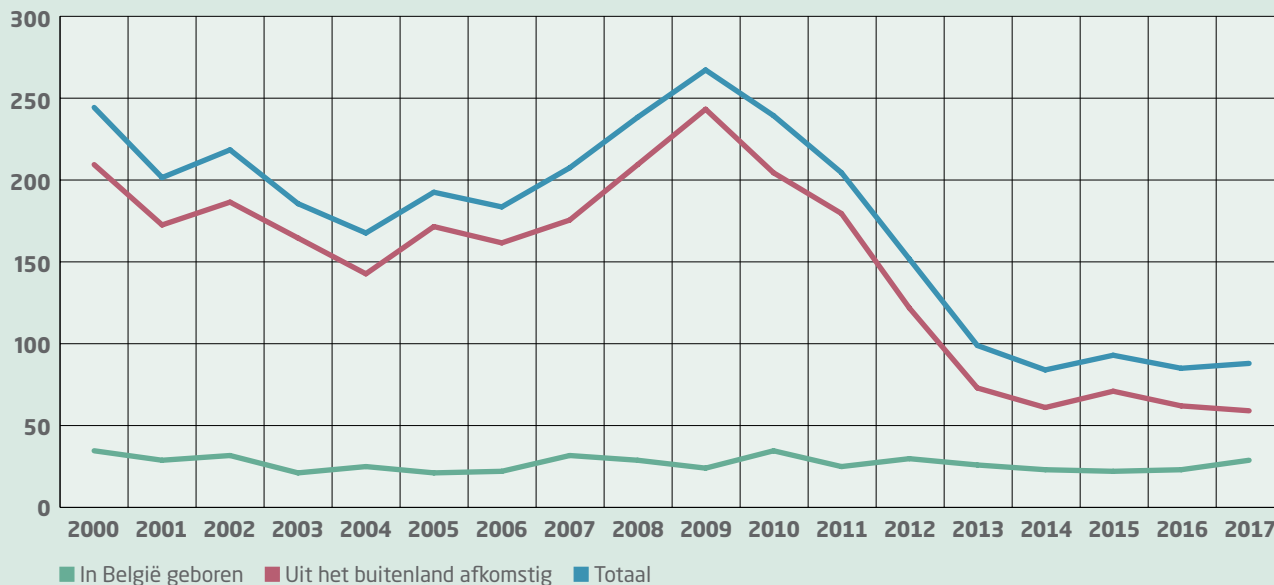
29 adopties van kinderen geboren in België. In totaal zijn er 3 plaatsingen meer dan in 2016 omdat de stijging van het aantal binnenlandse adopties (+6) groter is dan de daling van het aantal buitenlandse adopties (-3).

Grafiek 1.21 geeft de evolutie van de binnenlandse en interlandelijke adoptie sinds 2000. In 2017 worden er meer dan de helft minder kinderen geplaatst via adoptie dan in 2000.

In de periode 2006-2009 steeg het aantal adopties jaar na jaar door de toename van het aantal interlandelijke adopties. Sinds 2010 nam het aantal interlandelijke adopties jaarlijks af. Sinds 2013 zijn er minder dan 100 adopties per jaar.

* Over het aantal vrije (t.e.m. 2006) of zelfstandige (vanaf 2007) adopties, m.a.w. adopties die niet worden gerealiseerd via een erkende adoptiedienst, zijn geen gegevens bekend

1.21 Evolutie adoptie

1.21 Evolutie van het aantal voor adoptie geplaatste kinderen sinds 2000
Bron: Kind en Gezin - Vlaams Centrum voor Adoptie

5.2. Kenmerken van de adoptiekinderen en -gezinnen

Op het moment van de plaatsing in het gezin is 59,1% van de kinderen jonger dan 3 jaar. 1 op de 3 adoptiekinderen is jonger dan 1 jaar. Het aandeel kinderen jonger dan 3 jaar is afgenomen t.o.v. 2016 (65,9% versus 59,1%). In 2017 is er een sterke toename van het aantal kinderen dat 5 jaar of ouder is bij de plaatsing voor adoptie. In 2017 is 28,4% 5 jaar of ouder, versus 16,5% in 2016 (zie tabel 1.22). Er worden in 2017 2 kinderen geadopteerd die ouder zijn dan 10 jaar.

Opmerkelijk verschil is dat kinderen die via binnenlandse adoptie geplaatst worden allemaal tot de jongste leeftijdsgroep (jonger dan 1 jaar) behoren. Alle kinderen die in 2017 geadopteerd worden via interlandelijke adoptie zijn ouder dan 1 jaar.

1.22 Leeftijd van de kinderen bij plaatsing voor adoptie

	2015		2016		2017	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Jonger dan 1 jaar	24	25,8	24	28,2	29	33,0
1 tot 2 jaar	23	24,7	22	25,9	8	9,1
2 tot 3 jaar	14	15,1	10	11,8	15	17,0
3 tot 4 jaar	7	7,5	5	5,9	6	6,8
4 tot 5 jaar	7	7,5	10	11,8	5	5,7
5 tot 10 jaar	16	17,2	13	15,3	23	26,1
>= 10 jaar	2	2,2	1	1,2	2	2,3
Totaal	93	100,0	85	100,0	88	100,0

1.22 Leeftijd van de kinderen bij plaatsing voor adoptie
Bron: Kind en Gezin - Vlaams Centrum voor Adoptie

1.23 Geadopteerde kinderen naar land herkomst

	2016		2017	
	Aantal	%	Aantal	%
In België geboren	23	27,1	29	33,0
Burkina Faso	1	1,2	2	2,3
Chili	1	1,2	1	1,1
China	1	1,2	2	2,3
DR Congo	0	0,0	0	0,0
Ethiopië	6	7,1	14	15,9
Filipijnen	5	5,9	6	6,8
Guinea	14	16,5	10	11,4
India	4	4,7	6	6,8
Kazachstan	0	0,0	1	1,1
Nigeria	1	1,2	0	0,0
Oeganda	11	12,9	0	0,0
Polen	8	9,4	4	4,5
Portugal	1	1,2	6	6,8
Thailand	0	0,0	3	3,4
Togo	2	2,4	0	0,0
Vietnam	1	1,2	2	2,3
Zuid-Afrika	6	7,1	2	2,3
Totaal uit buitenland afkomstig	62	72,9	59	67,0
Totaal	85	100,0	88	100,0

1.23 Voor adoptie geplaatste kinderen: aantal volgens land van herkomst
Bron: Kind en Gezin - Vlaams Centrum voor Adoptie

De kinderen uit het buitenland komen uit 13 verschillende landen. In 2017 komen de meeste kinderen uit Ethiopië, Guinea, Filipijnen, India en Portugal (zie tabel 1.23).

Bij 61,4% van de adopties is het adoptiekind het eerste kind in het gezin. 7 kinderen (8%) worden samen met een broer en/of zus geadopteerd (allen in een kinderloos gezin). In totaal komen 34 kinderen terecht in een gezin met kinderen (tweede en volgende adopties, of aanwezigheid van al eigen kinderen) (zie tabel 1.24).

Van de 88 kinderen die door bemiddeling van een adoptiedienst (binnenland of interlandelijk) in Vlaanderen geadopteerd worden, komen er 5 terecht bij een alleenstaande moeder en 1 bij een alleenstaande vader. 82 kinderen worden dus geadopteerd door koppels, waarvan 61 door heteroparen en 21 kinderen door mannenparen (via binnenlandse adoptie).

De gemiddelde leeftijd in 2017 van de adoptievaders was 39,2 jaar (37,1 bij binnenlandse en 41,0 voor interlandelijke

1.24 Plaats in de kinderrij van voor adoptie geplaatste kinderen

	2016		2017	
	Aantal	%	Aantal	%
Kinderloos gezin, plaatsing van 1 kind	37	43,5	47	53,4
Kinderloos gezin, plaatsing van meerdere kinderen	8	9,4	7	8,0
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind als onderste in de kinderrij	40	47,1	34	38,6
Gezin met kinderen, plaatsing van meerdere kinderen, allemaal onderplaatsingen	0	0,0	0	0,0
Totaal	85	100,0	88	100,0

1.24 Door adoptiediensten geplaatste kinderen volgens aantal geplaatste kinderen en plaats in de kinderrij in het adoptiegezin

Bron: Kind en Gezin - Vlaams Centrum voor Adoptie

adoptie) en 40,2 jaar bij adoptiemoeders (41,2 bij binnenlandse en 40,0 bij interlandelijke adoptie). 53,8% van de adoptiemoeders waren minstens 40 jaar,

bij de vaders was dat 40,9%.

6. AANTAL KINDEREN IN HET WACHTREGISTER

Het wachtregister is een gegevensbank van de federale overheid die gegevens bevat over vreemdelingen die zich vluchteling verklaren of vragen om als vluchteling

erkend te worden, en hun familieleden. In februari 2018 zijn er in het Vlaamse Gewest 3800 kinderen jonger dan 18 jaar ingeschreven in het wachtregister, dat zijn er 854 minder

dan het jaar voordien. Tweederde (67,4%) van de kinderen is jonger dan 12 jaar, 15,9% is zelfs jonger dan 3 jaar.

1.25 Aantal kinderen in het wachtregister

	2016	2017		2018	
	Aantal	Aantal	%	Aantal	%
Jonger dan 3 jaar	907	738	15,9	606	15,9
Tussen 3 en 6 jaar	1 104	773	16,6	639	16,8
Tussen 6 en 12 jaar	1 840	1 480	31,8	1 317	34,7
Tussen 12 en 18 jaar	2 648	1 663	35,7	1 238	32,6
Totaal	6 499	4 654	100,0	3 800	100,0

1.25 Aantal minderjarige kinderen ingeschreven in het wachtregister - Vlaams Gewest - stand in februari
Bron: FOD Binnenlandse Zaken, Algemene Directie Instellingen en Bevolking

Hoofdstuk 2

KINDEREN
IN HUN GEZINSCONTEXT:
EEN BLIK OP DE DIVERSITEIT

Kinderen groeien op in verschillende contexten. Niet elk kind leeft bij zijn (natuurlijke) ouders, niet elk kind woont samen met broers/zussen, sommige kinderen hebben jonge moeders, andere oudere vaders, heel wat kinderen hebben 'roots' buiten België, niet elk kind spreekt Nederlands thuis, ...

De gezinscontext is erg belangrijk voor de tijdsbesteding, de ontwikkeling, het welbevinden en de kansen van kinderen. In dit hoofdstuk schetsen we de diversiteit aan gezinskenmerken in Vlaanderen op het niveau van de kinderen (met kinderen als teleenheid).

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafieken:

2.1 Kinderen in een- of tweeoudergezin	43
2.2 Kinderen naar gezinstype (alleenstaande moeder, gehuwd of ongehuwd paar, ...)	44
2.3 Evolutie van het aandeel jonge kinderen bij een ongehuwd paar	45
2.4 Kinderen naar aantal minderjarige broers en zussen in het gezin	46
2.5 Kinderen naar leeftijd van hun ouders	48
2.6 Kinderen naar nationaliteit.....	49
2.7 Kinderen naar andere nationaliteiten.....	50
2.8 Kinderen naar herkomst.....	51
2.9 Herkomst kinderen per provincie	52
2.10 Herkomst per nationaliteit kind.....	53
2.11 Evolutie aandeel borelingen met een moeder van niet-Belgische origine	54
2.12 Borelingen naar origine van de moeder.....	55
2.13 Borelingen met een moeder van niet-Belgische origine per provincie.....	55
2.14 Aandeel borelingen naar taal moeder - kind.....	56
2.15 Aandeel borelingen waarvan de taal moeder - kind niet het Nederlands is (per provincie)	57

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

De cijfers over de samenstelling van het gezin zijn gebaseerd op bronbestanden van het Rijksregister die nadien bewerkt worden door Statistiek Vlaanderen en Kind en Gezin. De cijfers steunen dus op officiële domiciliegegevens, feitelijke gezins- of verblijfssituaties kunnen hiervan afwijken.

De cijfers over nationaliteiten zijn afkomstig van de Algemene Directie Statistiek (Statbel) van de federale overheid, gegevens over herkomst komen van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ). De cijfers over de eerste nationaliteit van moeders van borelingen en over de taal tussen moeder en boreling steunen op registraties door Kind en Gezin.

1. KINDEREN NAAR GEZINSVORM EN GEZINSTYPE

Aandeel kinderen in een eenoudergezin blijft stabiel. Oudere kinderen wonen vaker in eenoudergezin. Het aandeel kinderen dat leeft bij een gehuwd paar blijft teruglopen

De meeste kinderen (83%) leven in een tweeeoudergezin (situatie op 1 januari 2017), 14,2% woont in een eenoudergezin. De cijfers blijven al enkele jaren nagenoeg stabiel. Er is wel een verschil naargelang de leeftijd van de kinderen. 7,6% van de kinderen onder de 3 jaar leeft in een eenoudergezin, bij de 12- tot 18-jarigen gaat het om 19,2% (zie tabel 2.1).

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat de interprovinciale verschillen klein zijn. Het aandeel kinderen onder de 18 jaar in een eenoudergezin ligt het hoogst in Antwerpen (14,7%) en het laagst in Limburg (13%).

2.1 Kinderen in een- of tweeeoudergezin

	2015	2016	2017
Kinderen onder de 3 jaar			
Eenoudergezin	7,4	7,6	7,6
Tweeeoudergezin	87,6	87,5	87,4
Andere/niet bekend	5,0	4,9	4,9
Totaal	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 3 tot 6 jaar			
Eenoudergezin	10,4	10,3	10,4
Tweeeoudergezin	86,2	86,3	86,2
Andere/niet bekend	3,4	3,4	3,4
Totaal	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 6 tot 12 jaar			
Eenoudergezin	14,5	14,5	14,5
Tweeeoudergezin	83,2	83,2	83,2
Andere/niet bekend	2,3	2,3	2,3
Totaal	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 12 tot 18 jaar			
Eenoudergezin	19,2	19,2	19,2
Tweeeoudergezin	78,9	78,9	78,8
Andere/niet bekend	1,9	1,9	1,9
Totaal	100,0	100,0	100,0
Totaal kinderen onder de 18 jaar			
Eenoudergezin	14,1	14,2	14,2
Tweeeoudergezin	83,1	83,0	83,0
Andere/niet bekend	2,8	2,8	2,8
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.1 Kinderen onder de 18 jaar naar een- of tweeeoudergezin - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari
Bron: gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door E. Lodewijckx, Statistiek Vlaanderen

De cijfers over de gezinsvorm bleven de voorbije jaren dus redelijk stabiel. Er zijn wel duidelijke verschuivingen op het vlak van het gezinstype.

De meeste kinderen wonen nog altijd bij een gehuwd paar. Bekijken we de cijfers in detail, dan zien we dat het aandeel kinderen dat bij een *gehuwd*

paar woont het grootst is bij de oudere kinderen (65% bij de 12- tot 18-jarigen). Jongere kinderen leven duidelijk minder bij gehuwde koppels.

2.2 Kinderen naar gezinstype (alleenstaande moeder, gehuwd of ongehuwd paar, ...)

	2015	2016	2017				Totaal
	Totaal	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	
Kind bij gehuwd paar	61,5	60,7	49,9	56,6	61,4	65,0	59,9
<i>Bij beide ouders</i>	53,8	52,5	48,5	50,2	50,8	53,9	51,3
<i>Bij een ouder en een stiefouder</i>	1,3	1,3	0,4	0,5	1,1	2,3	1,3
<i>Bij een ouder en een ?stiefouder? ⁽¹⁾</i>	6,0	6,5	0,8	5,5	9,1	8,2	6,9
<i>Bij gehuwd paar, niet verwant</i>	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,6	0,4
Kind bij ongehuwd paar ⁽²⁾	21,5	22,3	37,5	29,6	21,8	13,8	23,1
<i>Bij een ouder en een stiefouder</i>	3,5	3,4	0,7	1,6	3,6	5,4	3,4
<i>Bij een ouder en een ?stiefouder? ⁽¹⁾</i>	18,0	18,9	36,8	28,0	18,2	8,4	19,7
Kind bij alleenstaande moeder	12,0	12,0	6,7	9,0	12,3	15,9	12,0
Kind bij alleenstaande vader	2,1	2,2	0,9	1,4	2,3	3,3	2,2
Kind inwonend bij een ander kerngezin ⁽³⁾	2,7	2,7	4,9	3,4	2,3	1,8	2,7
Kind in collectief huishouden ⁽⁴⁾	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
Totaal	100,0 (N=1 252 370)	100,0 (N=1 256 931)	100,0 (N=202 222)	100,0 (N=214 583)	100,0 (N=438 558)	100,0 (N=409 013)	100,0 (N=1 264 376)

2.2 Gezinstype van kinderen onder de 18 jaar - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari

Bron: gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door E. Lodewijckx, Statistiek Vlaanderen

(1) ?stiefouder?: mogelijk de stiefmoeder/-vader van het kind, maar het kan ook de moeder/vader zijn

(2) Als kinderen bij een ongehuwd paar wonen, is het moeilijk uit te maken of het gaat om de biologische ouders. Deze kinderen zijn dan ook meestal opgenomen in de categorie 'bij een ouder en een ?stiefouder?'

(3) Bv. bij de grootouders

(4) Collectieve huishoudens bestaan uit meerdere niet-verwante personen die leven in instellingen en gemeenschappen zoals rusthuizen, rust- en verzorgingstehuizen, weeshuizen, studenten- en arbeidshomes, verpleeginstellingen, strafinrichtingen en kloosters

Voor het eerst woont zelfs minder dan de helft van de jongste kinderen (0 tot 3 jaar) bij een gehuwd paar.

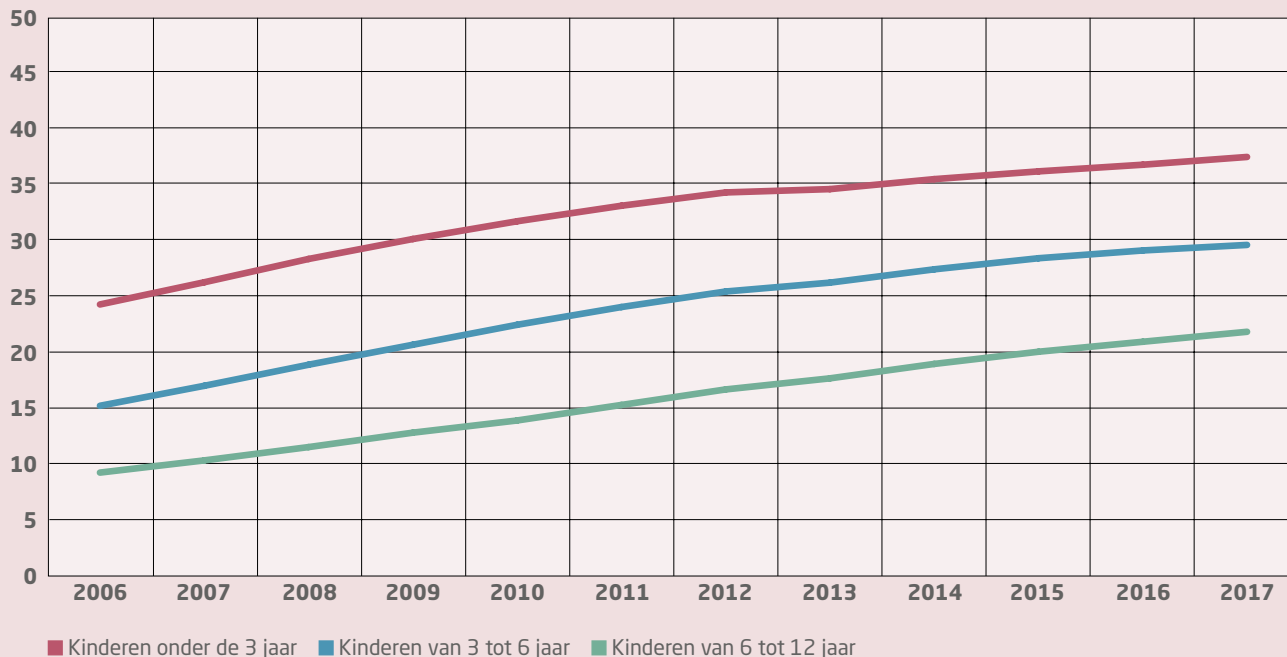
Het aandeel kinderen bij gehuwde paren neemt dan ook jaar na jaar af (van 61,5% in 2015 naar 59,9% in 2017, zie tabel 2.2). Steeds meer kinderen leven immers bij een *ongehuwd paar*. Tegenover 2015 is er een toename van 21,5% naar 23,1%. Van de kinderen onder de 3 jaar leeft zelfs al 37,5% bij een ongehuwd paar. Bij de 12- tot 18-jarigen ligt dat aandeel wel nog aanzienlijk lager (13,8%).

Kinderen die bij een *alleenstaande ouder* wonen, wonen vooral bij een alleenstaande moeder. 12% van de kinderen jonger dan 18 jaar woont bij een alleenstaande moeder en slechts 2,2% bij een alleenstaande vader. Deze cijfers liggen heel wat lager bij de jongste kinderen. 6,7% van de kinderen onder de 3 jaar woont bij een alleenstaande moeder en 0,9% bij een alleenstaande vader.

Het percentage kinderen dat woont bij een alleenstaande moeder of een alleenstaande vader bleef de voorbije jaren nagenoeg ongewijzigd (zie tabel 2.2).

In grafiek 2.3 geven we de evolutie van het aandeel kinderen jonger dan 12 jaar in een gezin met een ongehuwd paar weer sinds 2006. Daaruit blijkt duidelijk dat het aandeel voor elke leeftijdscategorie blijft stijgen.

2.3 Evolutie van het aandeel jonge kinderen bij een ongehuwd paar

2.3 Evolutie van het percentage kinderen jonger dan 12 jaar dat woont bij een ongehuwd paar naar leeftijdscategorie sinds 2005 - Vlaams Gewest
Bron: gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door E. Lodewijckx, Statistiek Vlaanderen

2. AANTAL ANDERE KINDEREN IN HET GEZIN

De meeste kinderen groeien niet alleen op

Vertrekkende van de gegevens over de samenstelling van een gezin op eenzelfde domicilie-adres, kunnen we afleiden met hoeveel andere kinderen kinderen (nog) samenwonen. We tellen hierna wel enkel de minderjarige kinderen en we beschouwen kinderen op hetzelfde adres als (stief)broers of (stief)zussen.

24% van de kinderen jonger dan 18 jaar is het enige minderjarige kind in het gezin, 46% heeft 1 broer of zus jonger dan 18 jaar, 20,6% van de kinderen leeft samen met 2 andere kinderen en 9,3% heeft 3 of meer broers of zussen jonger dan 18 jaar.

Tabel 2.4 geeft de percentages weer per leeftijdsklasse en toont aan dat de jongste en oudste kinderen duidelijk het meest als enige minderjarige in het

gezin vertoeven, wat ook begrijpelijk is. Bij de eerste groep zijn er wellicht nog broertjes of zusjes op komst, de tweede groep heeft vaak broers of zussen die al meerderjarig zijn. Bij de kinderen tussen 3 en 12 jaar zijn er beduidend meer kinderen met 1 of meerdere broers en zussen.

2.4 Kinderen naar aantal minderjarige broers en zussen in het gezin ⁽¹⁾

Kinderen in het huishouden	2014	2016					2017				
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
Enig kind	24,7	36,6	17,4	14,9	31,6	24,2	36,7	17,4	14,7	31,2	24,0
1 ander kind	45,8	41,6	52,9	48,9	41,5	46,0	41,3	52,9	49,1	41,5	46,0
2 andere kinderen	20,4	15,0	21,0	25,2	18,2	20,5	15,0	20,9	25,1	18,5	20,6
3 andere kinderen	6,3	4,7	6,2	7,9	6,0	6,5	4,7	6,3	7,9	6,1	6,5
4 of meer andere kinderen	2,7	2,1	2,6	3,2	2,7	2,8	2,2	2,6	3,2	2,8	2,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.4 Aantal andere kinderen jonger dan 18 jaar waarmee minderjarige kinderen samenwonen - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari

Bron: gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door E. Lodewijckx, Statistiek Vlaanderen

(1) Alleen kinderen die wonen bij een gehuwd of ongehuwd paar of bij een alleenstaande ouder

3. LEEFTIJD VAN DE OUDERS BIJ KINDEREN JONGER DAN 12 JAAR

Veel jonge kinderen hebben (stief)vader die ouder is dan (stief)moeder

Uit de gegevens van het Rijksregister kennen we de leeftijd van de moeder en de vader van jonge kinderen. De meest recent beschikbare cijfers zijn van 1 januari 2017.

Waar 25,3% van de kinderen onder de 12 jaar een moeder heeft die 40 jaar is of ouder, heeft 41,4% van die kinderen een vader die 40 jaar is of ouder.

We zien in alle leeftijdsklassen dat er meer kinderen zijn met een oudere vader dan kinderen met een oudere moeder. Zo heeft bv. 39,8% van de kinderen van 6 tot 12 jaar een moeder van minstens 40 jaar, maar heeft meer dan de helft van die kinderen (58,2%) een vader van minstens 40 jaar.

Vergelijken we de leeftijdsverdeling van de ouders van de totale groep kinderen onder de 12 jaar met de situatie in 2010, dan blijken er in 2017 relatief gezien minder kinderen te zijn

met ouders jonger dan 30 jaar. Vooral het aandeel kinderen met moeders en/of vaders die minstens 40 jaar zijn, is toegenomen. Dit kan te maken hebben met de voortschrijdende impact van uitstelgedrag voor het eerste kind en met de daling van het vruchtbaarheidscijfer van vrouwen onder de 30 jaar (zie hoofdstuk 1). Het heeft wellicht ook te maken met het gegeven dat het aandeel eerste geboorten de laatste jaren lager ligt dan het aandeel gezinsuitbreidingen met 'volgende' kinderen.

2.5 Kinderen naar leeftijd van hun ouders ⁽¹⁾

	2010	2016	2017			Totaal
	Totaal	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	
Huidige leeftijd van de (stief)moeder						
Onder de 20 jaar	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,1
20 tot 25 jaar	2,7	2,0	5,7	1,8	0,2	1,9
25 tot 30 jaar	14,1	12,4	27,5	14,1	4,0	12,0
30 tot 35 jaar	29,1	29,1	40,4	37,7	18,6	28,5
35 tot 40 jaar	31,9	32,2	20,5	32,7	37,3	32,2
40 tot 45 jaar	17,0	17,8	5,0	11,3	27,3	18,1
45 tot 50 jaar	4,4	5,5	0,5	2,0	10,4	6,0
50 jaar en ouder	0,7	1,0	0,2	0,3	2,1	1,2
Totaal	100,0 (N= 762 369)	100,0 (N=808 002)	100,0 (N=190 325)	100,0 (N=204 218)	100,0 (N=418 388)	100,0 (N=812 931)
Huidige leeftijd van de (stief)vader						
Onder de 20 jaar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20 tot 25 jaar	0,9	0,7	1,9	0,5	0,1	0,6
25 tot 30 jaar	7,5	6,1	15,6	5,8	1,5	6,0
30 tot 35 jaar	22,1	21,4	37,2	27,4	9,8	20,9
35 tot 40 jaar	31,7	30,9	27,4	36,1	30,4	31,1
40 tot 45 jaar	23,9	23,4	11,3	18,6	31,8	23,5
45 tot 50 jaar	9,8	11,5	4,3	7,6	17,3	11,7
50 jaar en ouder	4,1	5,9	2,4	3,9	9,1	6,2
Totaal	100,0 (N=693 157)	100,0 (N=735 015)	100,0 (N=177 974)	100,0 (N=187 222)	100,0 (N=373 871)	100,0 (N=739 067)

2.5 Kinderen onder de 12 jaar: huidige leeftijd van de (stief)moeder en de (stief)vader - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari

Bron: gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door E. Lodewijckx, Statistiek Vlaanderen

(1) Betreft de personen met wie het kind samenwoont, de ouder(s) of de stiefouder(s)

4. KINDEREN MET EEN ANDERE NATIONALITEIT EN/OF VAN ANDERE ORIGINE

Uit tabel 2.6 blijkt dat in 2017 9,1% van de minderjarigen in het Vlaamse Gewest niet de Belgische nationaliteit heeft. Het aandeel kinderen met een andere nationaliteit ligt hoger bij jonge dan bij oudere kinderen. Het aandeel kinderen met een andere nationaliteit is sinds

2003 aanzienlijk toegenomen en dit voor alle leeftijdsklassen. Waar dit aandeel in 2003 4% bedroeg, ligt het in 2017 5,1 procentpunten hoger.

Uit niet-opgenomen cijfers blijkt dat er verschillen zijn tussen de provincies.

Antwerpen telt het grootste aandeel minderjarigen met een andere nationaliteit (12,4%), in West-Vlaanderen is het aandeel het laagst (5,3%). Oost-Vlaanderen (6,8%), Vlaams-Brabant (9,6%) en Limburg (9,9%) nemen een tussenpositie in.

2.6 Kinderen naar nationaliteit

	2003	2014	2015	2016	2017
Kinderen onder de 3 jaar					
Belgisch	95,5	90,4	89,8	89,4	88,8
Ander	4,5	9,6	10,2	10,6	11,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 3 tot 6 jaar					
Belgisch	95,8	91,6	91,0	90,4	90,0
Ander	4,2	8,4	9,0	9,6	10,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 6 tot 12 jaar					
Belgisch	96,1	92,4	92,1	91,7	91,3
Ander	3,9	7,6	7,9	8,3	8,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 12 tot 18 jaar					
Belgisch	96,3	92,9	92,5	92,2	91,9
Ander	3,7	7,1	7,5	7,8	8,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen onder de 18 jaar					
Belgisch	96,0	92,2	91,8	91,4	90,9
Ander	4,0	7,8	8,2	8,6	9,1
Totaal	100,0 (N=1 206 487)	100,0 (N= 1 247 596)	100,0 (N=1 252 370)	100,0 (N=1 256 931)	100,0 (N=1 264 376)

2.6 Kinderen onder de 18 jaar naar huidige nationaliteit - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari
Bron: Statbel

De cijfers van Statbel bevatten echter geen details over de nationaliteiten van de kinderen die niet de Belgische nationaliteit hebben. Via de KSZ beschikken we wel over meer info, maar dan enkel in nationaliteitsgroepen en niet voor het jaar 2017. De meeste recente nationaliteitscijfers van de KSZ gaan over de situatie op het einde van 2015.

Uit tabel 2.7 blijkt dat 61,6% van de minderjarigen met een andere nationaliteit, een nationaliteit van een ander EU-land heeft: 31,6% heeft de nationaliteit van een van onze buurlanden, 19,2% een nationaliteit uit de groep Oost-Europese landen van de Europese Unie. De grootste groep kinderen met een niet EU-nationaliteit komt uit Azië, niet zozeer uit Turkije, maar wel uit de andere landen van Azië (13,5%). 6,2% van de kinderen heeft de nationaliteit van Turkije of een Maghreb-land.

2.7 Kinderen naar andere nationaliteiten

Nationaliteitsgroep ⁽¹⁾	Aandeel t.o.v. alle kinderen met andere nationaliteit		
	2013	2014	2015
Buurlanden	33,4	33,1	31,6
Westelijk en Noordelijk deel Europese Unie	2,6	2,4	2,2
Zuidelijk deel Europese Unie	7,9	8,4	8,6
Oostelijk deel Europese Unie	17,1	18,4	19,2
Andere Europese landen (zonder Turkije) ⁽²⁾	9,0	7,7	6,6
Turkije	2,4	2,3	2,1
Overige Azië	11,4	11,3	13,5
Maghreb-landen	4,4	4,3	4,1
Congo-Kinshasa, Burundi, Rwanda	2,3	2,1	1,9
Overige Afrika	5,3	5,4	5,3
Zuid- en Midden-Amerika	1,2	1,2	1,1
Noord-Amerika/Oceanië	1,0	0,9	0,9
Onbekende vreemde nationaliteit	2,1	2,5	2,9
Totaal	100,0 (N=101 165)	100,0 (N=106 015)	100,0 (N=113 615)

2.7 Kinderen onder de 18 jaar naar andere nationaliteit - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december
Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid, globale webtoepassing

(1) Omdat de cijfers door de Kruispuntbank Sociale Zekerheid niet op het niveau van de afzonderlijke nationaliteiten ontsloten worden, kunnen we enkel cijfers over nationaliteitsgroepen geven. Deze nationaliteitsgroepen zijn opgebouwd op basis van de continenten en op basis van een zekere geografische indeling van de Europese Unie en Afrika

(2) De groep 'Andere Europese landen' slaat op landen van het Europese continent die niet tot de EU behoren (bv. Albanië, ...)

Niet alle kinderen met een Belgische nationaliteit hebben die nationaliteit al van bij hun geboorte. Daarnaast zijn er ook Belgische kinderen wiens ouders een andere nationaliteit hebben en/of als eerste nationaliteit een andere nationaliteit hadden. Al deze mogelijke combinaties qua nationaliteitshistoriek maken het

mogelijk om na te gaan hoeveel kinderen een andere herkomst hebben. Daarbij wordt de herkomst afgeleid door (achtereenvolgens) te kijken naar de (geboorte)nationaliteit van de vader, de moeder en van het kind zelf.

Uit de cijfers blijkt dat in 2015 64,3% van de kinderen onder de 18 jaar

van Belgische herkomst is. Meer dan een derde van de kinderen heeft een vreemde herkomst, vooral van buiten de Europese Unie (21,3%). Het is duidelijk dat er onder de jongste kinderen meer kinderen van vreemde herkomst zijn dan bij de oudste leeftijdsgroep (37% versus 30,2%).

2.8 Kinderen naar herkomst

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
Geen vreemde herkomst gekend	60,4	61,6	64,0	68,1	64,3
Vreemde herkomst EU gekend	12,3	12,6	12,8	12,1	12,5
Vreemde herkomst niet-EU gekend	24,7	23,7	21,4	18,1	21,3
Geen vreemde herkomst gekend - onvolledige informatie	2,5	2,1	1,8	1,6	1,9
Geen informatie beschikbaar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

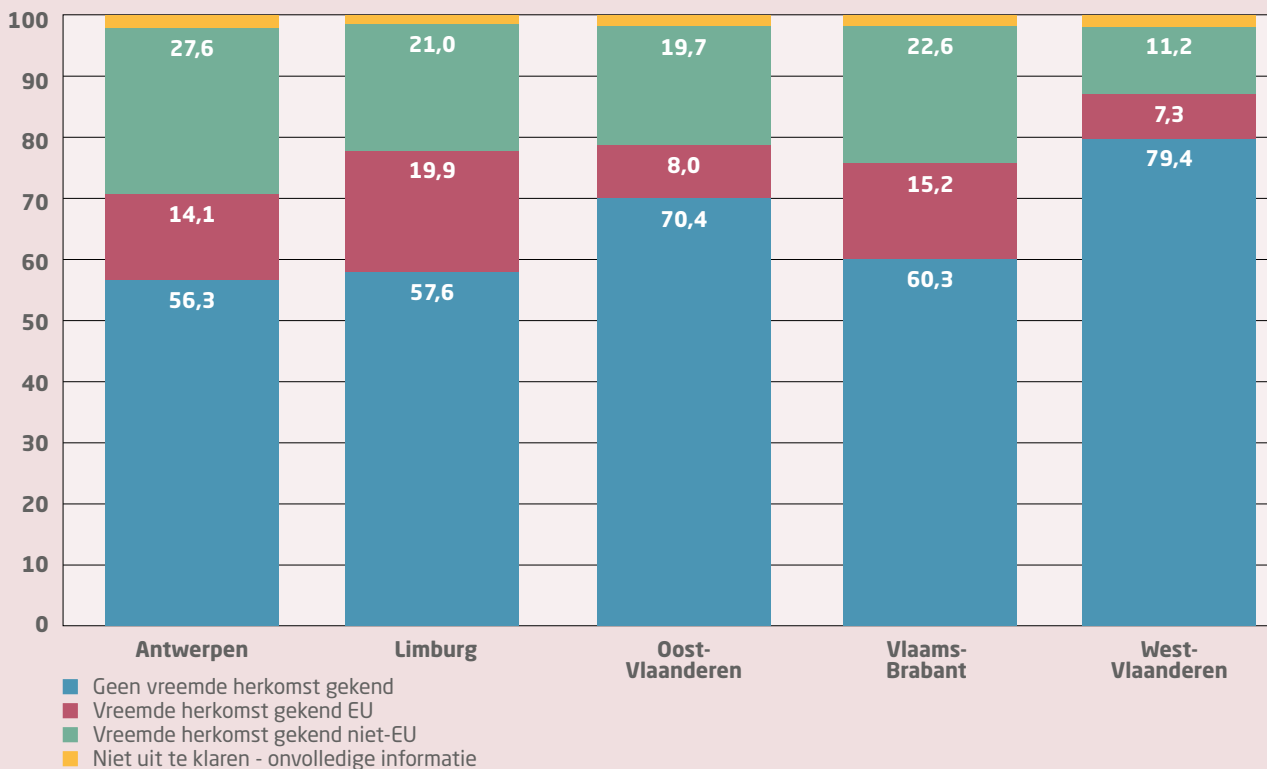
2.8 Kinderen onder de 18 jaar naar herkomst - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2015
Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid, webtoepassing lokale cijfers

Grafiek 2.9 toont dat de herkomst van de kinderen sterk varieert naargelang de provincie. Antwerpen kent het grootste aandeel kinderen van buitenlandse origine (41,7%) waarbij

het dan vooral om kinderen van niet-EU herkomst gaat. Limburg kent een bijna even groot aandeel kinderen van vreemde herkomst (40,9%), maar de samenstelling EU en niet-EU is er

meer gelijkmatig dan in Antwerpen. West-Vlaanderen kent het laagste aandeel kinderen met een vreemde herkomst (18,5%).

2.9 Herkomst kinderen per provincie

2.9 Herkomst van kinderen onder de 18 jaar per provincie (percentage) - situatie op 31 december 2015
Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid, webtoepassing lokale cijfers

In tabel 2.10 bekijken we meer in detail om welke vreemde herkomst het gaat en schetsen we hoeveel kinderen met een Belgische nationaliteit een vreemde herkomst hebben.

Op basis van de laatste kolom van tabel 2.10 stellen we vast dat er een grote variëteit aan vreemde herkomsten bestaat bij minderjarigen in Vlaanderen.

Als we kijken naar herkomst binnen de EU, dan zijn er vooral kinderen met

herkomst uit 1 van de buurlanden (6,4%). Het aandeel kinderen met een Zuid-Europese herkomst is groter dan het aandeel kinderen met herkomst uit het Oostelijk deel van de Europese Unie (2,8% versus 2,5%).

Ongeveer 1 op de 10 kinderen heeft Afrikaanse roots. Het gaat vooral om een herkomst uit de Maghreb-landen (6,5%). De groep kinderen met een Maghreb-herkomst is zelfs iets groter dan de groep kinderen met herkomst uit een van onze buurlanden.

3,7% van de kinderen is van Turkse origine, 3,6% heeft een andere Aziatische herkomst.

Tabel 2.10 geeft daarnaast ook aan dat 27,2% van de kinderen met een Belgische nationaliteit een niet-Belgische achtergrond heeft. Een vierde daarvan is van Maghreb-origine, 8,3% heeft roots in een ander land van de EU en 6,4% heeft een Turkse of Aziatische herkomst.

2.10 Herkomst per nationaliteit kind

Herkomst	Belgische nationaliteit	Andere EU-nationaliteit	Niet EU-nationaliteit	Onbekende vreemde nationaliteit	Totaal
België	70,7	0,0	0,0	0,0	64,3
Buurlanden	4,5	41,0	1,2	11,4	6,4
Westelijk of Noordelijk deel Europese Unie	0,6	3,4	0,2	0,5	0,7
Zuidelijk deel Europese Unie	2,3	11,9	1,1	2,1	2,8
Oostelijk deel Europese Unie	0,9	30,2	0,2	8,6	2,5
Andere Europese landen (zonder Turkije)	2,1	1,3	21,7	30,4	2,8
Maghreb-landen	6,5	5,2	10,3	4,4	6,5
Congo-Kinshasa, Burundi, Rwanda	1,0	0,8	5,2	3,6	1,2
Overige Afrika	1,8	1,8	14,8	8,7	2,2
Turkije	3,8	1,6	5,8	2,3	3,7
Overige Azië	2,6	1,3	33,8	12,6	3,6
Noord-Amerika/Oceanië	0,2	0,2	2,0	0,1	0,3
Zuid- en Midden-Amerika	0,7	1,0	3,0	1,8	0,8
Onbekende vreemde nationaliteit	0,2	0,3	0,4	13,4	0,3
Niet uit te klaren - onvolledige informatie	2,1	0,1	0,2	0,2	1,9
Totaal	100,0 (N=1 146 592)	100,0 (N=69 938)	100,0 (N=40 383)	100,0 (N=3 294)	100,0 (N=1 260 207)

2.10 Kinderen onder de 18 jaar naar herkomst per nationaliteitsgroep - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2015
Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid, webtoepassing globale cijfers

Kind en Gezin registreert de *origine van de moeder van het kind* door de moeder te vragen naar haar nationaliteit bij haar geboorte. Kind en Gezin heeft dit kenmerk in 2017 voor 95,9% van de in Vlaanderen geboren kinderen in kaart gebracht. Het aandeel ontbrekende waarden ligt iets hoger dan in 2016 (4,1% versus 2,9%). Hoewel de cijfers dus niet op alle geboren kinderen zijn gebaseerd, bieden ze toch een meerwaarde ten opzichte van de hoger geschetste cijfers van de KSZ. Ze gaan over

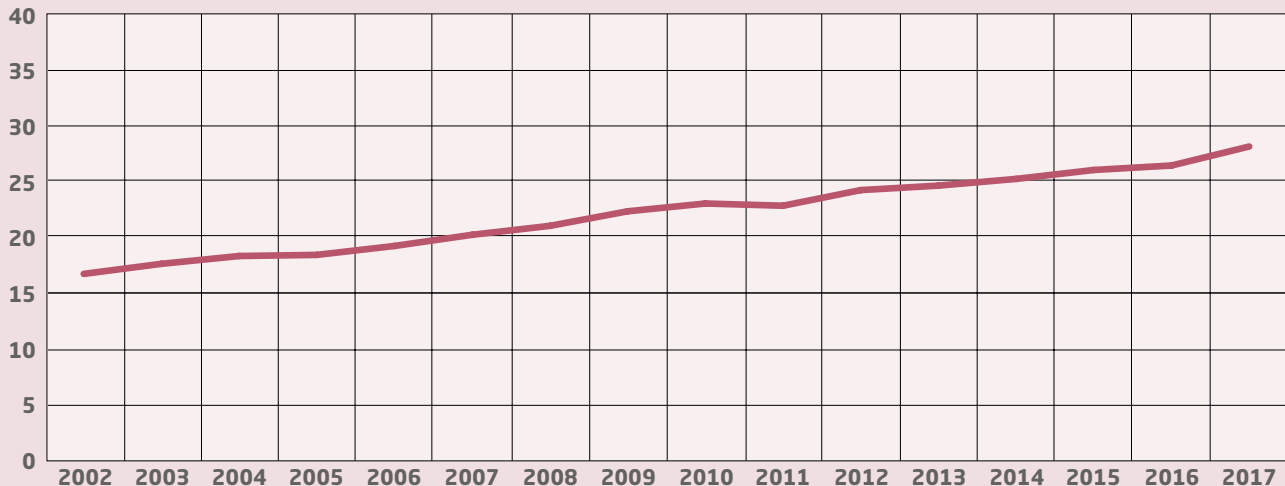
een meer recent jaar en maken het mogelijk om de meest voorkomende nationaliteiten afzonderlijk (dus niet in nationaliteitsgroepen) te bespreken.

Daarbij is het goed om te beseffen dat het feit dat een moeder bij haar geboorte een andere nationaliteit had (bv. Pools, Duits, Marokkaans) niet wil zeggen dat ze tijdens haar leven zelf geïmmigreerd is (ze kan al haar hele leven in Vlaanderen wonen) of niet geïntegreerd zou zijn. Het kan perfect dat een moeder die bij haar geboorte

de Marokkaanse nationaliteit had, intussen al heel lang de Belgische nationaliteit heeft en heel haar leven Nederlands heeft gesproken.

Grafiek 2.11 en tabel 2.12 geven aan dat 28,1% van de kinderen geboren in 2017 een moeder heeft die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had. Dit percentage is toegenomen tegenover 2016 (+1,7 procentpunt). De stijging is sterker dan de voorbije 5 jaren (zie grafiek 2.11).

2.11 Evolutie aandeel borelingen met een moeder van niet-Belgische origine

2.11 Evolutie van het aandeel borelingen met een moeder van niet-Belgische origine sinds 2002 - Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

Het gaat om meer dan 170 verschillende nationaliteiten van de moeder bij haar geboorte. De belangrijkste *nationaliteiten* zijn Marokkaans, Nederlands en Turks. 4,6% van de kinderen geboren in Vlaanderen in 2017 heeft een moeder van Marokkaanse origine, 2,1% een moeder van Nederlandse origine en 1,9% een moeder van Turkse origine (zie tabel 2.12).

Het aandeel borelingen met een moeder van Marokkaanse en Turkse origine is tegenover 2013 licht afgenomen. Opvallend is de toename van het aandeel borelingen met een moeder van Roemeense en Poolse origine.

Er zijn grote provinciale verschillen (zie tabel 2.13). Antwerpen heeft het hoogste percentage kinderen met een moeder van niet-Belgische origine, nl. 36,6%. In Vlaams-Brabant hebben 3 op de 10 borelingen een moeder van niet-Belgische origine. Enkel in West-Vlaanderen (17,9%) heeft minder dan 1 op de 5 borelingen een moeder van niet-Belgische origine.

De stijging van het aandeel kinderen met een moeder van niet-Belgische origine doet zich in alle provincies voor.

2.12 Borelingen naar origine van de moeder ⁽¹⁾

	2013	2014	2015	2016	2017
Belgisch	75,4	74,8	74,0	73,6	71,9
Marokkaans	4,8	4,6	4,5	4,4	4,6
Nederlands	1,9	1,9	1,9	2,0	2,1
Turks	2,3	2,2	2,1	1,8	1,9
Pools	1,1	1,3	1,3	1,4	1,5
Roemeens	0,8	0,9	1,1	1,3	1,5
Congolees	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8
Bulgaars	0,6	0,6	0,7	0,6	0,8
Russisch	0,9	0,9	0,8	0,8	0,7
Andere nationaliteit	11,5	12,0	12,7	13,3	14,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.12 Percentage borelingen naar origine van de moeder (nationaliteit van de moeder bij haar geboorte) - Vlaams Gewest

Bron: Kind en Gezin - Mirage

(1) Het gaat voor alle duidelijkheid om percentages ten opzichte van de groep kinderen waarvan de nationaliteit van de moeder geregistreerd kon worden, 95,9% van de geboortepopulatie

2.13 Borelingen met een moeder van niet-Belgische origine per provincie ⁽¹⁾

	2013	2014	2015	2016	2017
Antwerpen	32,6	33,2	33,9	34,3	36,6
Vlaams-Brabant	26,5	26,5	28,4	28,6	30,0
Limburg	24,3	25,0	24,8	24,3	25,5
Oost-Vlaanderen	21,2	21,8	22,3	22,9	23,7
West-Vlaanderen	12,9	13,9	15,4	16,0	17,9
Vlaams Gewest	24,6	25,2	26,0	26,4	28,1

2.13 Percentage borelingen van wie de moeder niet van Belgische origine is (d.w.z. niet de Belgische nationaliteit had bij haar geboorte) naargelang de provincie - Vlaams Gewest

Bron: Kind en Gezin - Mirage

(1) Het gaat voor alle duidelijkheid om percentages ten opzichte van de groep kinderen waarvan de nationaliteit van de moeder geregistreerd kon worden, 95,9% van de geboortepopulatie

5. DE TAAL TUSSEN MOEDER EN KIND

28,7% van de borelingen heeft niet het Nederlands als 'moedertaal'

Jonge kinderen die thuis een andere taal spreken dan het Nederlands, worden geconfronteerd met grotere uitdagingen om het later op school en op de arbeidsmarkt goed te doen. Onder meer daarom registreert Kind en Gezin de taalgegevens. We bekijken de taal waarin de moeder met haar kind praat,

wat niet noodzakelijk betekent dat de moeder geen Nederlands spreekt of begrijpt en/of dat er niemand anders in het gezin Nederlands spreekt met het kind.

Bij 28,7% van de kinderen geboren in het Vlaamse Gewest in 2017 is de taal tussen moeder en kind niet het Nederlands. Frans is de meest gebruikte andere taal (5,7%). Arabisch en Turks

komen respectievelijk op de tweede en derde plaats.

Het aandeel kinderen dat Nederlands spreekt met de moeder daalt met 1,5 procentpunt in 2017. De stijging van het aantal kinderen met een moeder van niet-Belgische origine heeft daar ongetwijfeld mee te maken. Sinds 2013 zien we vooral sterke stijgingen in het aandeel van Arabisch, Roemeens en Pools.

2.14 Aandeel borelingen naar taal moeder - kind

	2013	2014	2015	2016	2017
Nederlands	74,5	74,3	73,5	72,8	71,3
Frans	5,2	5,3	5,4	5,6	5,7
Arabisch	3,6	3,5	3,7	4,1	4,3
Turks	3,0	3,1	2,9	2,7	2,8
Berbers	1,7	1,5	1,6	1,4	1,6
Roemeens	0,7	0,8	1,0	1,2	1,4
Pools	1,0	1,2	1,2	1,3	1,4
Engels	1,2	1,1	1,2	1,2	1,3
Andere talen	9,0	9,3	9,4	9,8	10,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

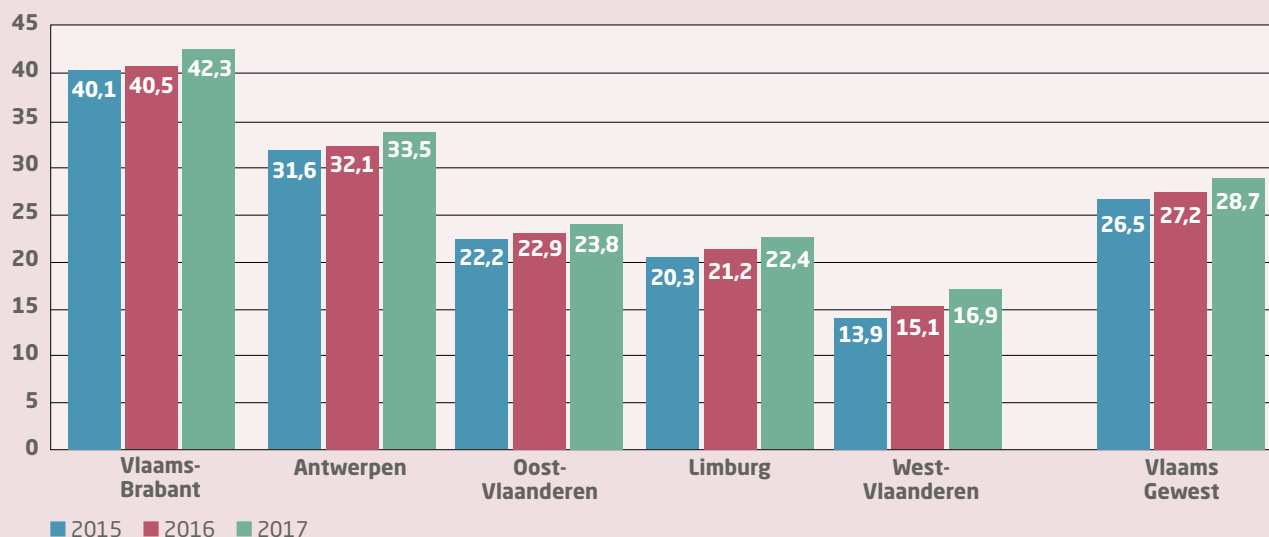
2.14 Aandeel borelingen naar de taal die de moeder spreekt met het kind - Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Kind en Gezin - Mirage

Er zijn grote provinciale verschillen (zie grafiek 2.15). In Vlaams-Brabant spreekt 42,3% van de kinderen geen Nederlands met de moeder, in Antwerpen 33,5%. In Oost-Vlaanderen (23,8%), Limburg (22,4%) en West-Vlaanderen (16,9%) liggen deze percentages heel wat lager.

In Antwerpen en West-Vlaanderen komt Arabisch het meest voor (respectievelijk 6,6% en 2,8%); in Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen is dit Frans (respectievelijk 21,2% en 3,8%) en in Limburg is Turks (7,4%) de meest voorkomende taal tussen moeder en kind.

Sinds 2015 is in alle provincies het aandeel kinderen met een andere taal dan het Nederlands als 'moedertaal' toegenomen met meer dan 1,5 procentpunt.

2.15 Aandeel borelingen waarvan de taal moeder - kind niet het Nederlands is (per provincie)

2.15 Aandeel borelingen waarbij de taal die de moeder met het kind spreekt niet het Nederlands is - per provincie
Bron: Kind en Gezin - Mirage

De tijd die kinderen doorbrengen in en buiten het eigen gezin, o.a. in de kinderopvang, hangt nauw samen met de werksituatie van de ouders. De arbeidsparticipatie van de ouders is ook een belangrijke bepalende factor voor de welvaart in het gezin. *Werk hebben, biedt nog altijd de*

beste bescherming tegen armoede. Daarom staan we in dit hoofdstuk stil bij de mate waarin kinderen ouders hebben die beroepsactief zijn en schetsen we omvang en aard van de beroepsactiviteit.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafieken:

3.1 Kinderen naar arbeidsparticipatie in het gezin.....	62
3.2 Kinderen naar arbeidsparticipatie per gezinsvorm.....	63
3.3 Kinderen naar arbeidsparticipatie in gezin per herkomst.....	64
3.4 Internationale situering kinderen in gezin zonder betaalde arbeid.....	65
3.5 Kinderen naar socio-economische positie van de ouder(s).....	66
3.6 Kinderen naar socio-economische positie van de ouder(s) per gezinstype.....	68
3.7 Kinderen naar werksituatie in tweeoudergezin per provincie.....	69
3.8 Kinderen jonger dan 3 jaar met werkende moeder per provincie.....	69
3.9 Kinderen naar socio-economische positie ouders per herkomst.....	70
3.10 Kinderen naar werkintensiteit gezin.....	72
3.11 Kinderen naar omvang tewerkstelling in tweeoudergezinnen.....	73
3.12 Kinderen naar omvang tewerkstelling ouder(s) per gezinsvorm en per leeftijdsklasse.....	74

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

De gegevens zijn afkomstig uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ). De cijfers geven informatie over de socio-economische positie van de ouder(s)* van de kinderen. De KSZ onderscheidt 4 hoofdcategorieën in

die posities: *werkend, werkzoekend, niet-beroepsactief* en *andere*. Bij de *werkenden* onderscheiden we loontrekkenden, zelfstandigen en helpers. De categorie '*niet-beroepsactieven*' omvat deelklassen zoals voltijds bruggepensioneerden, vrijgestelde werkzoekenden, arbeidsongeschikten en mensen die hun loopbaan volledig onderbroken hebben. De categorie '*andere*' heeft geen verdere onderverdeling en

slaat vooral op niet-werkenden (huisvrouwen/huismannen, geschorste werkzoekenden, ...), maar bevat ook werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid (bv. diplomaten, personen die werken voor een organisatie die niet bijdrageplichtig is aan de Belgische sociale zekerheid, ...) die de KSZ vooralsnog niet kan afzonderen. De cijfers over het aandeel kinderen in een gezin met of zonder

* Bedoeld wordt met ouder(s): als het kind verblijft in het gezin van zijn ouder(s). Als het kind in een ander type van gezin verblijft, dan gaat het om de referentiepersoon van dit gezin en diens (eventuele) partner

werkende ouder(s) moeten daarom allemaal beschouwd worden als 'minimumsituaties'. We kunnen bv. wel een indicatie geven van de ondergrens van het aantal kinderen dat woont in een gezin zonder werkenden (namelijk het percentage kinderen dat leeft bij 1 of 2 werkzoekende(n) en/of niet-beroepsactieve ouders) en we kunnen hiervoor ook de bovengrens afleiden (als alle ouders met categorie 'andere' niet zouden werken), maar het precieze percentage kunnen we niet bepalen.

We schetsen in dit hoofdstuk enkel cijfers op kindniveau, voor cijfers over de arbeidssituatie van moeders en vaders met jonge kinderen verwijzen we naar hoofdstuk 8.

Het hoofdstuk bevat 2 soorten cijfers. De cijfers over **arbeidsparticipatie**

hebben betrekking op de situatie zoals de KSZ die vaststelde op 31 december (zie punt 1 en punt 3). De cijfers over **werkintensiteit** (zie punt 2) slaan op een periode van een heel jaar.

Aan de hand van de cijfers over de *arbeidsparticipatie* op 31 december gaan we jaarlijks na hoeveel kinderen leven in een gezin waar (n)iemand werkt en kunnen we combinaties van de socio-economische posities van de ouders meer gedetailleerd in kaart brengen. We gaan daarbij na of er verschillen zijn naargelang de gezinsvorm en naargelang de leeftijd en herkomst van het kind. De meest recente cijfers dateren van 31 december 2015.

De gegevens over de *werkintensiteit* zijn ook relevant omdat ze aangeven

hoe intens er in het gezin werd gewerkt in de loop van het jaar. Personen die in een gezin leven waar de gezinsleden gezamenlijk minder dan 20% van de potentiële werktijd aan de slag waren, worden beschouwd als armoederisicogroep. Op basis van de EU-SILC enquête worden er ook uitspraken gedaan over het aantal mensen dat leeft in een gezin met lage werkintensiteit, maar het voordeel van de KSZ-data is dat ze steunen op administratieve data over bijna de hele populatie.

1. KINDEREN EN DE ARBEIDSPARTICIPATIE VAN HUN OUDERS

1.1. Aandeel kinderen waar geen of minstens 1 ouder werkt

Minstens 91% van de kinderen leeft in gezin met minstens 1 werkende. Kinderen van niet-Belgische herkomst leven duidelijk meer in een gezin zonder arbeidsparticipatie

91% van de kinderen jonger dan 18 jaar heeft ten minste 1 ouder die aan het

werk is. 4,3% leeft in een gezin zonder werkende ouders. Van 4,7% kunnen we niet met zekerheid zeggen of er iemand werkt of niet omdat er naast een niet-werkende ook iemand tot de categorie 'andere' hoort of omdat de alleenstaande ouder tot de categorie 'andere' hoort. Het aandeel kinderen in een gezin zonder werkende ouder bedraagt dus maximaal 9% van de kinderen (zie tabel 3.1). In 2014 waren er nagenoeg evenveel kinderen zonder werkende ouder. De percentages

schommelen ook beperkt naargelang de leeftijd van de kinderen. Kinderen tussen 12 en 18 jaar leven wel vaker dan jongere kinderen in een gezin waar niemand werkt.

3.1 Kinderen naar arbeidsparticipatie in het gezin

	2014	2015				Totaal
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	
Aandeel kinderen met minstens 1 werkende in het gezin⁽¹⁾	91,0	91,0	91,1	91,2	90,7	91,0
Aandeel kinderen waar niemand in het gezin werkt⁽¹⁾	4,3	3,8	3,7	4,2	4,9	4,3
Aandeel kinderen waarbij niet uit te klaren valt of er iemand werkt in het gezin	4,7	5,2	5,2	4,7	4,4	4,8
Totaal	100,0 (N=1 216 181)	100,0 (N=191 565)	100,0 (N=209 720)	100,0 (N=420 605)	100,0 (N=399 508)	100,0 (N=1 221 398)

3.1 Kinderen onder de 18 jaar naar arbeidsparticipatie van de ouders - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) Deze percentages moeten we beschouwen als een ondergrens omdat de categorie 'andere' ook werkende posities kan omvatten die niet door de KSZ gekend zijn (zoals bv. werkend bij internationale instelling)

Het aandeel kinderen onder de 18 jaar waar zeker niemand in het gezin werkt, verschilt slechts in beperkte mate tussen de provincies. Uit niet-opgenomen cijfers blijkt dat dit aandeel het hoogst is in Antwerpen (4,8%) en het laagst in Vlaams-Brabant (3,5%). Het aandeel kinderen waarvoor de arbeidsparticipatie niet kan vastgesteld worden omdat een of meerdere ouders de socio-economische positie 'andere' hebben varieert iets meer (van 3% in West-Vlaanderen tot 6,4% in Antwerpen). Daardoor moeten de verschillen tussen de provincies zeer voorzichtig geïnterpreteerd worden.

Als we de arbeidsparticipatie bekijken per gezinsvorm, dan stellen we vast dat bijna een kwart (24,1%) van de kinderen uit een eenoudergezin geen werkende ouder heeft. Bij de kinderen uit een tweoudergezin gaat het om

0,9%. Aangezien van ongeveer 5% van de kinderen de arbeidsparticipatie in het gezin niet uit te klaren valt, moeten

de percentages als minimumsituaties beschouwd worden.

3.2 Kinderen naar arbeidsparticipatie per gezinsvorm

	Kind uit tweoudergezin	Kind uit eenoudergezin
Aandeel kinderen met minstens 1 werkende in het gezin⁽¹⁾	94,3	71,3
Aandeel kinderen waar niemand werkt in het gezin⁽¹⁾	0,9	24,1
Aandeel kinderen waarbij niet uit te klaren valt of er iemand werkt in het gezin	4,8	4,6
Totaal	100,0 (N=1 044 018)	100,0 (N=177 380)

3.2 Kinderen onder de 18 jaar naar arbeidsparticipatie van de ouder(s), per gezinsvorm - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2015

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) Deze percentages moeten we beschouwen als een ondergrens omdat de categorie 'andere' ook werkende posities kan omvatten die niet door de KSZ gekend zijn (zoals bv. werkend bij internationale instelling)

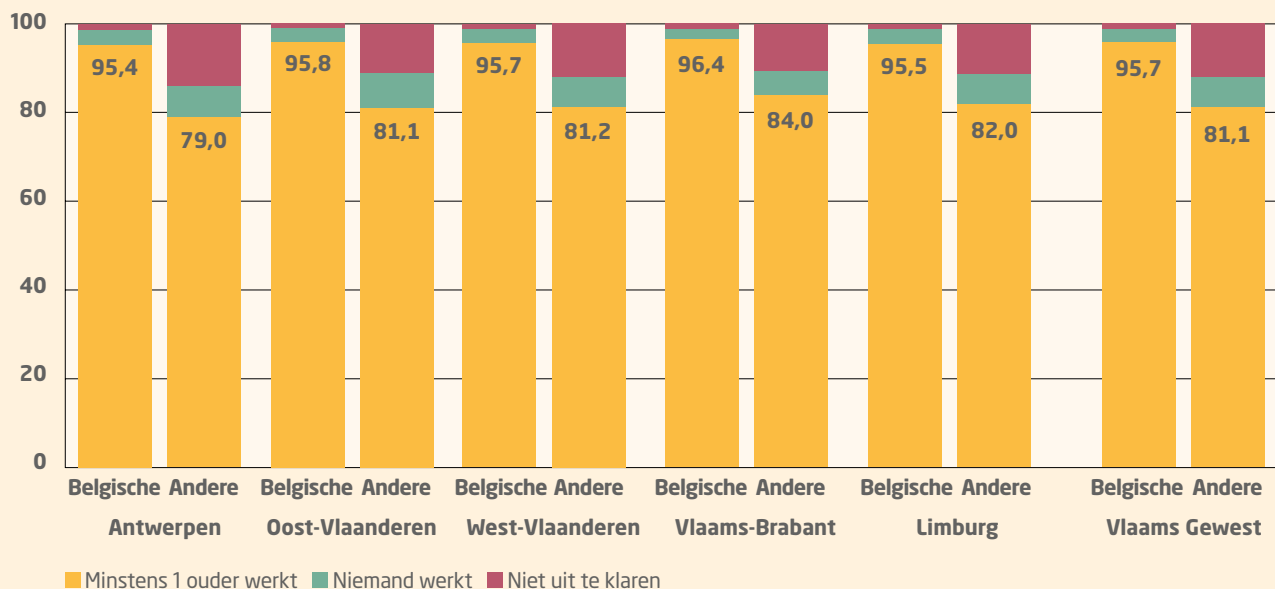
Grafiek 3.3 illustreert duidelijk dat de arbeidsparticipatie verschilt naar de herkomst* van het kind. We zien dat het aandeel minderjarige kinderen met minstens 1 werkende ouder heel wat lager ligt bij kinderen van niet-Belgische herkomst (81,1% versus 95,7%). Het percentage kinderen waar geen werkende ouder in het gezin aanwezig is, ligt meer dan dubbel zo hoog bij kinderen van vreemde herkomst (6,8% versus 3,1%). Het is

vooral het aandeel kinderen waarvoor we de arbeidsparticipatie niet kunnen uitklaren dat hoger ligt bij kinderen van niet-Belgische herkomst (12,2% versus 1,2%). Dit kan er op wijzen dat er meer huisvrouwen/huismannen aanwezig zijn in die gezinnen, maar het kan ook (deels) dat hun ouders wel werken, maar bv. voor een internationale instelling of een internationaal bedrijf waardoor hun arbeidsparticipatie niet gekend is bij de KSZ.

Grafiek 3.3 illustreert ook dat het verschil in arbeidsparticipatie naar herkomst van het kind zich in elke provincie voordoet. In Oost-Vlaanderen lijkt het verschil qua arbeidsparticipatie tussen kinderen van Belgische en niet-Belgische herkomst het grootst (3,1% versus 7,8% van de kinderen in een gezin waar niemand werkt).

* Een persoon met een andere herkomst is een persoon die in Vlaanderen verblijft en die bij de geboorte niet de Belgische nationaliteit bezat of van wie minstens 1 ouder bij zijn geboorte niet de Belgische nationaliteit bezat

3.3 Kinderen naar arbeidsparticipatie in gezin per herkomst ⁽¹⁾

3.3 Arbeidsparticipatie in het gezin van kinderen jonger dan 18 jaar naar herkomst van de kinderen - Vlaams Gewest en provincies - situatie op 31 december 2015

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) Herkomst wordt hier gemeten via de (eerste) nationaliteiten van de kinderen en hun ouders. Als noch bij het kind, noch bij een van de ouders een andere (eerste) nationaliteit wordt vastgesteld, dan beschouwen we deze kinderen hier als van Belgische herkomst. Als wel een niet-Belgische nationaliteit wordt getraceerd, dan beschouwen we de kinderen als van 'andere' herkomst

Door de restcategorie 'andere' kunnen we via de populatiegegevens van de KSZ niet eenduidig vaststellen hoeveel kinderen precies in een gezin zonder arbeidsparticipatie leven (minstens 4,3%, maximaal 9% van de kinderen jonger dan 18 jaar). Op basis van de steekproefgegevens van de enquête naar de arbeidskrachten wordt wel zo'n cijfer gepubliceerd. Omdat deze enquête ook in de andere landen van de EU wordt georganiseerd (Labour Force Survey), kunnen we het Vlaamse en Belgische cijfer internationaal situeren.

De meest recente internationale gegevens gaan over 2016 (zie tabel 3.4). Op basis van de enquête naar de arbeidskrachten schatten we het aandeel kinderen jonger dan 18 jaar in een gezin zonder betaalde arbeid in Vlaanderen op 7,2%. Daarmee scoort Vlaanderen bij de betere landen. Enkel Slovenië, Zweden, Finland, Nederland, Portugal, Estland en Malta kennen een nog lager cijfer. België bevindt zich bij de slechtst scorende landen. 12,6% van de minderjarigen groeit op in een gezin zonder betaalde arbeid. Enkel Ierland (13,4%) en Bulgarije (14,5%) scoren nog slechter.

3.4 Internationale situering kinderen in gezin zonder betaalde arbeid

Slovenië	4,0
Zweden	5,6
Finland	6,2
Nederland	6,5
Portugal	6,5
Estland	6,6
Malta	6,8
Vlaams Gewest	7,2
Tsjechië	7,2
Luxemburg	7,3
Oostenrijk	7,3
Kroatië	7,3
Slovakije	7,7
Denemarken	7,9
Letland	7,9
Hongarije	8,2
Polen	8,6
Duitsland	9,3
Cyprus	9,8
Italië	10,3
Griekenland	10,8
Spanje	10,9
Roemenië	11,1
Litouwen	11,2
Verenigd Koninkrijk	12,4
Frankrijk	12,6
België	12,6
Ierland	13,4
Bulgarije	14,5

3.4 Kinderen jonger dan 18 jaar in een huishouden zonder volwassene met betaald werk (percentage) in de EU-28-landen - 2016

Bronnen: Eurostat, website
Statbel, enquête naar de arbeidskrachten

1.2. Kinderen naar de socio-economische positie van hun ouder(s)

Tabel 3.5 toont aan dat 62% van de kinderen woont bij 2 ouders die allebei aan het werk zijn. De tweede meest voorkomende situatie is een kind dat woont bij beide ouders, van wie er een werkt en de tweede de socio-economische positie 'andere' heeft. 11% van de kinderen leeft in dergelijk gezin. 10,3% van de kinderen leeft in een

eenoudergezin met werkende ouder. Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat 7,3% van de kinderen in een gezin leeft waarin minstens 1 ouder werkzoekend is.

De socio-economische positie van de ouders verschilt niet veel naargelang de leeftijd van de kinderen als we de percentages berekenen over alle gezinsvormen heen (zie tabel 3.5). Het aandeel kinderen met 2 werkende ouders ligt iets hoger bij de jongere

kinderen en het aandeel kinderen met een niet-beroepsactieve ouder ligt iets hoger bij kinderen onder de 3 jaar. Dat het percentage kinderen met een alleenstaande werkende ouder hoger ligt bij kinderen tussen 12 en 18 jaar dan bij kinderen onder de 3 jaar (respectievelijk 14,7% en 4,3%), volgt onder meer uit het feit dat er meer eenoudergezinnen voorkomen bij oudere kinderen.

3.5 Kinderen naar socio-economische positie van de ouder(s)

	2014	2015				Totaal
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	
2 werkenden	61,9	63,7	64,4	62,7	59,2	62,0
1 werkende en 1 werkzoekende met uitkering RVA	3,5	4,4	3,9	3,2	2,6	3,3
1 werkende en 1 niet-beroepsactieve⁽¹⁾	4,6	6,1	4,3	3,8	3,9	4,3
1 werkende en 1 'andere'⁽²⁾	10,7	12,4	11,6	10,8	10,3	11,0
2 werkzoekenden met uitkering RVA en/of niet-beroepsactief	0,8	0,9	0,8	0,7	0,8	0,8
1 werkzoekende of niet-beroepsactieve en 1 'andere'⁽²⁾	2,9	3,5	3,2	2,9	2,8	3,0
2 'andere'⁽²⁾	1,0	1,2	1,3	1,1	0,9	1,1
1 werkende	10,3	4,3	7,0	10,7	14,7	10,3
1 werkzoekende met uitkering RVA	1,3	1,0	1,2	1,2	1,3	1,2
1 niet-beroepsactieve⁽¹⁾	2,2	1,8	1,8	2,2	2,9	2,3
1 'andere'⁽²⁾	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7
Totaal	100,0 (N=1 216 181)	100,0 (N=191 565)	100,0 (N=209 720)	100,0 (N=420 605)	100,0 (N=399 508)	100,0 (N=1 221 398)

3.5 Kinderen onder de 18 jaar naar de concrete socio-economische positie van de ouders - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) Niet-beroepsactieve: omvat onder andere voltijds bruggensioen, voltijds tijdskrediet, vrijgestelden van inschrijving als werkzoekende en gerechtigden op een leefloon

(2) De categorie 'andere' omvat zowel werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid, als mensen die niet werken (bv. huisvrouwen, geschorste werkzoekenden, ...)

In tabel 3.6 geven we de gegevens over de socio-economische positie van de ouder(s) weer per gezinstype.

In *tweeoudergezinnen* zien we dat het aandeel kinderen met 2 werkende ouders wel toeneemt met de leeftijd van het kind. Het aandeel kinderen van 12 tot 18 jaar in een tweeverdienersgezin ligt 4,5 procentpunten hoger dan bij de kinderen jonger dan 3 jaar. Het aandeel kinderen waarvan beide ouders werken blijft op hetzelfde peil als in 2014.

Ook bij kinderen in een *eenoudergezin* zien we dat het aandeel kinderen met een werkende ouder toeneemt met de leeftijd. Zo heeft 54,9% van de kinderen jonger dan 3 jaar een alleenstaande moeder die werkt, voor kinderen van 12 tot 18 jaar ligt het aandeel heel wat hoger (73,6%). Kinderen onder de 3 jaar die bij een alleenstaande moeder leven hebben vaker een niet-beroepsactieve moeder dan oudere kinderen. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat die moeders hun arbeidssituatie tijdelijk

onderbreken in functie van het kind.

Bij kinderen die leven in een eenoudergezin doet zich een duidelijk verschil voor naar het geslacht van de alleenstaande ouder. 80,1% van de kinderen jonger dan 18 jaar bij een alleenstaande vader heeft een vader die werkt, terwijl dat bij de kinderen met een alleenstaande moeder slechts 69,7% is. Van de kinderen die bij een alleenstaande moeder wonen, heeft 8,7% een werkzoekende moeder en 17% een niet-beroepsactieve moeder.

3.6 Kinderen naar socio-economische positie van de ouder(s) per gezinstype

	2014	2015				Totaal
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	
Kind bij een (on)gehuwd paar						
Beide ouders werkend ⁽¹⁾	72,4	69,1	72,1	73,6	73,6	72,6
1 ouder werkend, 1 ouder werkzoekend met uitkering RVA	4,0	4,8	4,3	3,8	3,2	3,9
1 ouder werkend, 1 ouder niet-beroepsactief	5,4	6,6	4,8	4,4	4,9	5,0
1 ouder werkend, 1 ouder 'andere'	12,5	13,4	13,0	12,7	12,8	12,9
Beide ouders werkzoekend	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2
Beide ouders niet-beroepsactief	0,4	0,3	0,3	0,3	0,5	0,4
1 ouder werkzoekend, 1 ouder niet-beroepsactief	0,4	0,5	0,3	0,3	0,4	0,4
Andere combinaties	4,7	5,1	5,0	4,7	4,5	4,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Aantal kinderen bij een (on)gehuwd paar</i>	1 039 989	176 768	187 465	358 443	321 342	1 044 018
Kind bij een alleenstaande moeder						
Moeder werkend ⁽¹⁾	69,5	54,9	64,0	70,7	73,6	69,7
Moeder werkzoekend met uitkering RVA	9,2	13,5	11,3	8,7	6,9	8,7
Moeder niet-beroepsactief	16,5	24,5	18,6	16,0	15,7	17,0
Moeder 'andere'	4,8	7,1	6,1	4,6	3,9	4,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Aantal kinderen bij een alleenstaande moeder</i>	150 362	13 316	19 487	52 819	65 070	150 692
Kind bij een alleenstaande vader						
Vader werkend ⁽¹⁾	79,9	67,1	77,1	81,4	81,3	80,1
Vader werkzoekend met uitkering RVA	7,2	13,3	8,1	6,5	6,0	6,8
Vader niet-beroepsactief	8,9	10,3	8,3	7,8	9,3	8,8
Vader 'andere'	4,0	9,3	6,5	4,2	3,4	4,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Aantal kinderen bij een alleenstaande vader</i>	25 830	1 481	2 768	9 343	13 096	26 688

3.6 Kinderen onder de 18 jaar naar arbeidsparticipatie van de ouders per gezinstype - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) Deze percentages moeten we beschouwen als een ondergrens omdat de categorie 'andere' ook werkende posities kan omvatten die niet door de KSZ gekend zijn (zoals bv. werkend bij internationale instelling)

Er bestaan aanzienlijke verschillen tussen de provincies. Zo toont tabel 3.7 aan dat het aandeel kinderen jonger dan 18 jaar in een tweeoudergezin waar beide ouders werken sterk varieert. In West-Vlaanderen heeft 80,7% van de kinderen jonger dan 18 jaar 2 werkende ouders, in Antwerpen gaat het om 65,7%.

Als we enkel kijken naar de werksituatie van de moeder van jonge kinderen, dan stellen we ook relevante verschillen vast tussen de provincies. Tabel 3.8 schetst hoeveel kinderen jonger dan 3 jaar een moeder hebben die aan het werk is. We zien dat het aandeel jonge kinderen met een

werkende moeder het hoogst ligt in West-Vlaanderen (79,2%) en het laagst in Antwerpen (65,8%).

Deze verschillen zijn van belang, want we weten dat de behoefte aan kinderopvang sterk samenhangt met de werksituatie van de moeder.

3.7 Kinderen naar werksituatie in tweeoudergezin per provincie

	Antwerpen	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	Limburg
2 werkenden in het gezin	65,7	75,6	80,7	74,1	69,6
1 werkende, 1 'andere' (mogelijks werkend)	17,5	11,1	7,9	12,8	12,6
1 werkende, 1 niet werkend	9,3	8,6	7,6	8,1	11,3
Niemand werkt	0,9	0,9	0,8	0,6	1,3
Niet uit te klaren	6,6	3,9	3,1	4,4	5,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3.7 Kinderen onder de 18 jaar naar arbeidsparticipatie van de ouders in een tweeoudergezin - provincies (percentage) - situatie op 31 december 2015
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

3.8 Kinderen jonger dan 3 jaar met werkende moeder per provincie

	Antwerpen	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	Limburg	Vlaams Gewest
Aandeel kinderen jonger dan 3 jaar met een moeder die werkt	65,8	74,7	79,2	74,7	71,7	72,4
Totaal aantal kinderen jonger dan 3 jaar waar een moeder in het gezin is	57 407	43 558	31 945	33 432	23 710	190 052

3.8 Kinderen onder de 3 jaar naar werksituatie van de moeder - provincies (percentage) - situatie op 31 december 2015
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

In grafiek 3.3 toonden we al dat het aandeel kinderen met minstens 1 werkende ouder heel wat lager ligt bij kinderen van niet-Belgische herkomst.

Tabel 3.9 geeft per herkomst van de kinderen meer details over de socio-economische positie van de ouders. Opvallend is dat het aandeel kinderen met 2 werkende ouders aanzienlijk lager ligt bij kinderen met een andere herkomst. Kinderen met

een buitenlandse herkomst hebben duidelijk vaker een ouder met socio-economische positie 'andere', maar hebben ook vaker dan kinderen van Belgische herkomst een ouder die werkzoekend of niet-beroepsactief is.

3.9 Kinderen naar socio-economische positie ouders per herkomst ⁽¹⁾

	Belgische herkomst	Andere herkomst	Totaal
2 werkenden	73,1	39,0	62,0
1 werkende en 1 werkzoekende met uitkering RVA	2,1	5,8	3,3
1 werkende en 1 niet-beroepsactieve ⁽²⁾	3,7	5,5	4,3
1 werkende en 1 'andere' ⁽³⁾	4,9	23,6	11,0
2 werkzoekenden met uitkering RVA en/of niet-beroepsactief ⁽²⁾	0,5	1,4	0,8
1 werkzoekende of niet-beroepsactieve ⁽²⁾ en 1 'andere' ⁽³⁾	0,6	7,9	3,0
2 'andere' ⁽³⁾	0,2	2,9	1,1
1 werkende	11,9	7,1	10,3
1 werkzoekende met uitkering RVA	0,9	1,9	1,2
1 niet-beroepsactieve ⁽²⁾	1,7	3,4	2,3
1 'andere' ⁽³⁾	0,4	1,3	0,7
Totaal	100,0 (N=824 727)	100,0 (N=396 671)	100,0 (N=1 221 398)

3.9 Kinderen onder de 18 jaar naar de concrete socio-economische positie van de ouders per herkomst - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2015

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) Herkomst wordt hier gemeten via de (eerste) nationaliteiten van de kinderen en hun ouders. Als noch bij het kind, noch bij een van de ouders een andere (eerste) nationaliteit werd vastgesteld, dan beschouwen we deze kinderen hier als van Belgische herkomst. Als wel een niet-Belgische nationaliteit werd getraceerd, dan beschouwen we de kinderen als van andere herkomst

(2) Niet-beroepsactieve: omvat onder andere voltijds bruggpensioen, voltijds tijdskrediet, vrijgestelden van inschrijving als werkzoekende en gerechtigden op een leefloon

(3) De categorie 'andere' omvat zowel werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid, als mensen die niet werken (bv. huisvrouwen, geschorste werkzoekenden, ...)

2. KINDEREN EN DE WERKINTENSITEIT IN HUN GEZIN

In het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming wordt de variabele 'werkintensiteit in het huishouden' afgeleid van diverse andere gegevens. Deze variabele wordt berekend door het effectief gepresteerde arbeidsvolume op jaarbasis uit te zetten tegenover het potentiële arbeidsvolume. Het concept verrekent daarbij zowel het arbeidsregime, als de duur van de arbeid. De werksituatie van een volwassen persoon op jaarbasis wordt immers gereconstrueerd op basis van de kwartaalgegevens over arbeidsparticipatie en arbeidsregime. Van personen die samen een huishouden vormen worden deze werkgegevens afgezet t.o.v. de potentiële arbeidsprestaties op gezinsniveau (in het geval alle gezinsleden op arbeidsleeftijd een jaar lang voltijds zouden werken).

Doordat de werkintensiteit berekend wordt op niveau van een gezin,

kunnen we ook cijfers op kindniveau presenteren, uitgesplitst naar leeftijd van het kind en naar gezinsvorm.

Tabel 3.10 geeft aan dat in totaal 11,6% van de kinderen jonger dan 18 jaar in een gezin leeft waar de werkintensiteit lager is dan 25%. 55% leeft in een gezin met een hoge werkintensiteit van 75% of meer. De werkintensiteit in het gezin verschilt wel enigszins naargelang de leeftijd van de kinderen. Het aandeel kinderen in een gezin met een werkintensiteit van minstens 75% ligt het hoogst in de leeftijdsklasse tussen 6 en 12 jaar en het laagst bij kinderen onder de drie jaar.

Het grootste verschil doet zich voor tussen kinderen die in een andere gezinsvorm wonen. Kinderen in een eenoudergezin kennen vaker een lagere werkintensiteit dan kinderen die opgroeien in een tweeoudergezin. Bijna 30% van de kinderen in

een eenoudergezin kent een werkintensiteit van minder dan 25%. De arbeidssituatie op de laatste dag van het jaar (zie tabel 3.2) verschilde al significant, maar deze gegevens geven aan dat de minder gunstige werksituatie in eenoudergezinnen een aanhoudend gegeven is.

Ook duidelijk is dat de werkintensiteit vooral in eenoudergezinnen verschilt naargelang de leeftijd van het kind. Hoe jonger het kind, hoe lager de werkintensiteit binnen het eenoudergezin.

Bij deze cijfers moet wel opgemerkt worden dat het aandeel kinderen in een gezin met lage werkintensiteit wellicht iets overschat is. De KSZ registreert een aantal werkende personen immers als niet-werkend omdat ze geen band hebben met de Belgische sociale zekerheid.

3.10 Kinderen naar werkintensiteit gezin

	2014	2015				
Alle kinderen	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
0-25%	11,6	11,8	11,4	11,4	11,7	11,6
25-50%	17,1	18,7	17,3	16,5	16,6	17,0
50-75%	16,8	20,7	16,6	15,2	15,4	16,4
75-100%	54,5	48,6	54,6	56,8	56,2	55,0
Onbekend	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kind bij (on)gehuwd paar	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
0-25%	8,4	9,0	8,6	8,3	8,2	8,5
25-50%	18,1	19,3	18,1	17,7	17,9	18,1
50-75%	17,6	21,4	17,1	15,8	16,1	17,1
75-100%	55,9	50,3	56,1	58,2	57,7	56,4
Onbekend	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kind bij alleenstaande ouder	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
0-25%	30,3	45,5	35,0	29,2	26,2	29,9
25-50%	11,0	12,1	10,7	9,9	11,1	10,7
50-75%	12,1	13,2	11,9	11,9	12,4	12,2
75-100%	46,2	28,7	42,2	48,8	49,7	46,7
Onbekend	0,4	0,6	0,2	0,3	0,6	0,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3.10 Kinderen onder de 18 jaar naar de werkintensiteit in hun gezin - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

3. DE OMVANG EN AARD VAN DE TEWERKSTELLING VAN OUDERS VAN JONGE KINDEREN

Kinderen in tweeoudergezinnen: combinatie 1 ouder voltijds - 1 ouder deeltijds komt het meest voor

Met de gegevens van de KSZ kunnen we op kindniveau ook weergeven wat het statuut van de ouders is - zelfstandig of werkend in loondienst - en kunnen we van de ouders die werken in loondienst aangeven of ze voltijds of deeltijds werken. Dit alles maakt het mogelijk om cijfers te presenteren over de omvang en de aard van de tewerkstelling van ouders van jonge kinderen. We beschouwen zelfstandigen daarbij als voltijds werkenden.

Voor de berekening van deze cijfers hebben we de kinderen waarbij 1 of beide ouders gekend zijn als grensarbeider weggelaten uit de berekeningen omdat het arbeidsregime van die ouders niet gekend is.

Grafiek 3.11 en tabel 3.12 tonen aan dat 38,9% van de *kinderen onder de 12 jaar in een tweeoudergezin* (2015) leeft in een gezin waar een ouder deeltijds in loondienst is en waar de andere ouder voltijds werkt, hetzij in loondienst (31,3%), hetzij als zelfstandige (7,6%). 29,4% van de kinderen tot 18 jaar zijn kinderen van wie de ouders in hoge mate beroepsactief zijn, van wie de ouders behoren tot de 'intensieve tweebanengezinnen'. Het gaat om 16,9% kinderen in een tweeoudergezin waarvan beide ouders voltijds werken

in loondienst, om 6,9% waar een van beiden werkt als zelfstandige en de andere voltijds in loondienst is en om 5,5% waarvan beide ouders als zelfstandige werken. Mogelijk ligt het aandeel kinderen in een intensief tweebanengezin nog hoger, omdat 10,9% van de kinderen in een tweeoudergezin leeft in een gezin waar 1 ouder voltijds in loondienst of zelfstandige is en de andere ouder tot de categorie 'andere' hoort. Opvallend is voorts dat oudere kinderen vaker dan jongere kinderen wonen bij ouders die beiden werken als zelfstandige.

Omwille van de moeilijk te interpreteren categorie 'andere' kunnen we niet precies berekenen hoeveel kinderen met 2 ouders er leven in een *eenbaansgezin*. Minstens 6,6%, maar dat percentage zou ook hoger kunnen liggen omdat we de percentages moeten beschouwen als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de KSZ

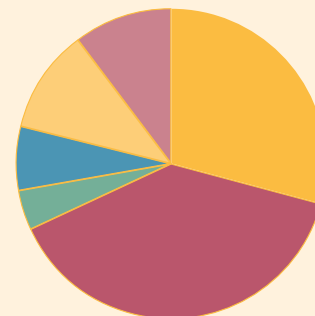
bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities.

31,8% van de *kinderen in een eenoudergezin* leeft bij een ouder die voltijds in loondienst is. Bij 31,3% werkt de ouder deeltijds in loondienst.

Tabel 3.12 geeft ook aan dat de omvang van de tewerkstelling in de gezinnen van de kinderen niet sterk verschilt t.o.v. 2014.

3.11 Kinderen naar omvang tewerkstelling in tweeoudergezinnen

- Intensief tweebanengezin (29,4%)
- 1 ouder voltijds werkend, 1 ouder deeltijds in loondienst (38,9%)
- 2 ouders deeltijds in loondienst (4,2%)
- Eenbaansgezin (6,6%)
- 1 ouder werkend, 1 ouder 'andere' (10,9%)
- Overige combinaties (10,1%)

3.11 Omvang van de tewerkstelling van ouders van kinderen onder de 18 jaar die wonen in een tweeoudergezin op 31 december 2015 - Vlaams Gewest
 Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

3.12 Kinderen naar omvang tewerkstelling ouder(s) per gezinsvorm en per leeftijdsklasse

	2014	2015				Totaal
	Totaal	Kinderen van 0 tot 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	
Kinderen in tweeoudergezin						
Intensieve tweeбанengezinnen ⁽¹⁾	29,2	31,6	27,9	28,1	30,4	29,4
<i>Beide ouders voltijds in loondienst</i>	16,9	21,4	17,3	15,5	15,9	16,9
<i>1 ouder voltijds in loondienst, 1 zelfstandige</i>	6,8	6,9	6,4	6,9	7,3	6,9
<i>Beide ouders zelfstandige</i>	5,6	3,3	4,3	5,7	7,2	5,5
Combinatie 1 voltijds en 1 deeltijds ⁽¹⁾	39,0	33,3	39,5	40,9	39,3	38,9
<i>1 ouder voltijds, 1 ouder deeltijds in loondienst</i>	31,5	27,6	32,0	32,7	31,2	31,3
<i>1 ouder zelfstandige, 1 ouder deeltijds in loondienst</i>	7,5	5,7	7,5	8,2	8,1	7,6
Beide ouders deeltijds in loondienst	4,0	4,1	4,5	4,5	3,7	4,2
Eenbaansgezin ⁽¹⁾	7,2	9,3	6,9	6,0	5,7	6,6
<i>1 ouder voltijds in loondienst, 1 werkzoekend of niet-beroepsactief</i>	5,8	7,7	5,6	4,8	4,5	5,3
<i>1 ouder zelfstandige, 1 werkzoekend of niet-beroepsactief</i>	1,4	1,6	1,3	1,2	1,1	1,3
1 voltijds werkende (loondienst of zelfstandige) en 'andere'	10,6	11,4	10,9	10,7	10,8	10,9
Overige combinaties	10,0	10,4	10,3	10,0	10,1	10,1
Totaal kinderen in tweeoudergezin	100,0 (N=1 021 632)	100,0 (N=173 687)	100,0 (N=184 139)	100,0 (N=352 226)	100,0 (N=315 883)	100,0 (N=1 025 935)
Kinderen in eenoudergezin						
Ouder voltijds in loondienst	31,5	25,2	28,8	32,1	33,8	31,8
Ouder deeltijds in loondienst	31,6	24,9	30,2	32,4	31,9	31,3
Ouder zelfstandige	7,8	5,7	6,5	7,6	8,9	7,9
Ouder niet-beroepsactief	24,5	36,7	28,4	23,3	21,5	24,3
Ouder 'andere'	4,7	7,4	6,2	4,6	3,9	4,7
Totaal kinderen in eenoudergezin	100,0 (N=175 249)	100,0 (N=14 728)	100,0 (N=22 147)	100,0 (N=61 846)	100,0 (N=77 712)	100,0 (N=176 433)

3.12 Kinderen onder de 18 jaar naar gezinsvorm en naar omvang van de tewerkstelling van de ouders - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) Deze percentages moeten we beschouwen als een ondergrens omdat de categorie 'andere' ook werkende posities kan omvatten die niet door de KSZ gekend zijn (zoals bv. werkend bij internationale instelling)

Hoofdstuk 4

WELVAART, INKOMEN, ARMOEDE EN KANSARMOEDE

Niet alle kinderen hebben het op materieel en financieel vlak goed. Dat kan voor die kinderen negatieve effecten hebben op meerdere levensdomeinen (gezondheid, ontwikkeling, welzijn, sociale contacten, ...) en dit zowel op korte als op

lange termijn. Daarom staan we in dit hoofdstuk uitvoerig stil bij de materiële situatie in gezinnen van jonge kinderen. We bekijken de leefsituatie ook ruimer dan enkel op materieel vlak via de kansarmoedecijfers van Kind en Gezin.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafieken:

4.1	Gezinsinkomens op kindniveau per leeftijd.....	80
4.2	Gezinsinkomens op kindniveau per provincie.....	81
4.3	Gezinsinkomens op kindniveau per gezinsvorm.....	82
4.4	Kinderen naar aandeel van uitkeringen in het gezinsinkomen.....	83
4.5	Kinderen naar gezinsinkomen met en zonder kinderbijslag per gezinsvorm.....	85
4.6	Armoede-indicatoren op kindniveau.....	86
4.7	Internationale situering kinderen en gezinnen met verhoogd armoederisico per gezinstype.....	89
4.8	Aantal kinderen met gewaarborgde kinderbijslag.....	90
4.9	Evolutie aantal kinderen in stelsel gewaarborgde kinderbijslag.....	91
4.10	Aantal kinderen met verhoogde kinderbijslag door beperkt gezinsinkomen.....	91
4.11	Aantal kinderen met verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering.....	92
4.12	Aantal toegekende schooltoelagen.....	93
4.13	Kansarmoede-index per provincie.....	95
4.14	Kansarmoede-index naar type gemeente.....	95
4.15	Kansarmoede-index naar origine van de moeder per provincie.....	96
4.16	Evolutie kansarmoede-index Vlaams Gewest sinds 2001 naar origine van de moeder.....	97
4.17	Evolutie kansarmoede-index sinds 2001 naar origine van de moeder en naar provincie.....	98
4.18	Woonplaats kinderen in kansarmoede naar type gemeente.....	99
4.19	Origine van de moeder van de kinderen in kansarmoede per provincie.....	99
4.20	Kinderen in kansarmoede naar cluster van eerste nationaliteit van de moeder.....	100
4.21	Kinderen in kansarmoede naar onderliggende dimensies/criteria per origine van de moeder.....	101

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

We brengen de materiële leefsituatie van kinderen in kaart met 3 soorten bronnen: steekproefgegevens van de EU-SILC-enquête, populatiegegevens op kindniveau over inkomens van het gezin en administratieve bestanden

van diverse overheidsinstanties met inkomensselectieve maatregelen. Om de cijfers goed te kunnen interpreteren, bespreken we hierna kort de voor- en nadelen van de bronnen.

De **SILC-enquête** (Survey on income and living conditions) bevat niet alleen data op kindniveau over het (beschikbaar) gezinsinkomen, maar ook gegevens over een aantal niet-monetaire aspecten die erop wijzen

dat het gezin om financiële redenen een aantal dingen niet heeft of niet kan doen (zoals niet op vakantie kunnen gaan, geen auto hebben, ...). *Nadeel* van de SILC-enquête is dat het aantal kinderen in de steekproef niet zo groot is, dat de steekproef niet elk jaar volledig opnieuw samengesteld wordt en dat ze gebaseerd is op een steekproef van huishoudens, waardoor gegevens op kindniveau minder representatief zijn. *Voordelen* van de SILC-data zijn dat ze het mogelijk maken om een gedetailleerd inkomen (voor en na sociale transfers en belastingen) op kindniveau vast te stellen, dat ze een aantal determinanten van een minder gunstige inkomenssituatie helder in kaart brengen en dat ze internationaal vergeleken kunnen worden.

De **KSZ** heeft in het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming een wetenschappelijk verantwoord inkomensbegrip geconstrueerd door een koppeling van de bestanden van diverse overheidsinstellingen. Hierdoor kunnen we voor elk kind weergeven wat het inkomen is van het gezin waarin het woont. Dit heeft 5 grote *troeven*. Het gaat om (quasi) populatiegegevens, het gaat om objectieve informatie, het gaat om alle gekende inkomens uit arbeid (inclusief bezoldigingen bedrijfsleiders en vakantiegeld) en vervangingsinkomens (inclusief leefloon), de gegevens kunnen opgesplitst worden naar leeftijd en gezinsvorm en het aandeel van bepaalde inkomenscomponenten in

het totale inkomen kan belicht worden. Het gaat dus om uiterst relevante data. De inkomensgegevens van de KSZ kennen echter ook een aantal *beperkingen*. Het gaat ten eerste enkel over bruto belastbare inkomens (voor belastingen, maar na aftrek van sociale bijdragen) opgebouwd uit de in onze sociale zekerheid gekende inkomsten. In welk beschikbaar inkomen het bruto-inkomen resulteert, of het reële gezinsinkomen ook bestaat uit andere inkomens (zwartwerk, inkomsten buitenlandse arbeid, ...) en of het inkomen volstaat om rond te komen, weten we op basis van de KSZ-gegevens dus niet. Een tweede nadeel is dat het inkomensbegrip beperkt is tot beroepsinkomsten en uitkeringen en dus geen rekening houdt met dividenden, huurinkomsten, onroerend vermogen, ... Ten derde zijn de gegevens op populatieniveau slechts beschikbaar in inkomensklassen, de precieze inkomens worden niet vrijgegeven om de anonimiteit te respecteren. Ten vierde gaat het om gegevens over gezinsinkomens op kindniveau, maar niet om gestandaardiseerde inkomens per kind die rekening houden met de gezinsgrootte. Het feit dat 2 kinderen tot dezelfde inkomenscategorie behoren, betekent dus niet dat zij even welvarend zijn. Tot slot gaat het om al wat oudere inkomensgegevens. Het duurt immers geruime tijd vooraleer alle inkomens gekend zijn en gekoppeld kunnen worden. De meest recente gegevens hebben betrekking op 2013.

Een derde bron om zicht te krijgen op de materiële situatie waarin kinderen opgroeien, zijn **administratieve gegevens van diverse overheidsinstanties**. De overheid voorziet immers in diverse domeinen extra steun of voordelen voor kinderen uit een gezin met een beperkt inkomen. De cijfers over de kinderen met een verhoogde kinderbijslag, een verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering en/of een schooltoelage leren ons iets over de omvang van het probleem van kinderarmoede.

De administratieve data die we benutten zijn afkomstig van FAMIFED (het federaal agentschap voor de kinderbijslag), van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV) en van het departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. De gegevens van het RIZIV zijn het meest volledig, omdat ze nagenoeg de hele populatie omvatten. Natuurlijk geven de cijfers enkel informatie over de groep kinderen die voldoet aan de voorwaarden om in aanmerking te komen voor een tegemoetkoming of toelage. We mogen hierbij niet vergeten dat de voorwaarden en de inkomensgrenzen verschillen van regeling tot regeling en dat ook kinderen die niet aan die voorwaarden voldoen het materieel minder goed kunnen hebben. Wellicht vragen ook niet alle gezinnen die het financieel moeilijk hebben de tegemoetkomingen of toelagen aan.

1. INKOMENS IN GEZINNEN MET KINDEREN

1.1. Verdeling van kinderen naar gezinsinkomen

In 2013 groeit 6,9% van de kinderen op in een gezin waar slechts een beperkt (<15 000 euro) bruto belastbaar inkomen aanwezig is. 22,9% van de kinderen heeft een bruto belastbaar gezinsinkomen van maximaal 30 000 euro (zie tabel 4.1). Maar er zijn ook kinderen die een ruimer gezinsinkomen hebben. 31,4% van de minderjarigen heeft

een gezinsinkomen dat groter is dan 65 000 euro, bij 14,5% van de kinderen is dat meer dan 85 000 euro.

Tegenover 2012 zien we dat het aandeel kinderen met een inkomen onder 30 000 euro nagenoeg stabiel blijft, terwijl het aandeel kinderen in de hogere inkomensklassen (>65 000 euro) toegenomen is met 1,5 procentpunt. De inkomenssituatie op kindniveau lijkt dus wat verbeterd.

De verdeling van de kinderen naar inkomen volgens leeftijd loopt redelijk gelijk, al is wel duidelijk dat er relatief gezien meer oudere kinderen een hoog gezinsinkomen hebben. Dat het aandeel kinderen met een hoger inkomen hoger ligt bij de oudere kinderen heeft wellicht te maken met het feit dat heel wat ouders op dat moment al een hogere arbeidsparticipatie kennen (zie hoofdstuk 3) en wellicht al verder staan in hun loopbaan.

4.1 Gezinsinkomens op kindniveau per leeftijd

Inkomen	2012	2013				Totaal
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	
<15 000	7,1	7,4	7,3	7,0	6,4	6,9
15 000-<30 000	16,0	15,0	15,3	16,2	16,5	16,0
30 000-<45 000	18,5	18,5	17,8	17,7	17,6	17,8
45 000-<55 000	13,7	15,7	14,1	12,8	12,2	13,3
55 000-<60 000	6,6	8,1	7,2	6,1	5,7	6,5
60 000-<65 000	5,9	7,3	6,8	5,9	5,3	6,1
65 000-<75 000	9,7	10,5	10,6	9,9	9,1	9,9
75 000-<85 000	6,7	6,3	6,8	7,2	7,3	7,0
85 000-<100 000	5,9	4,9	5,6	6,4	7,3	6,3
>=100 000	7,6	4,3	6,1	8,5	10,8	8,2
Onbekend	2,1	2,1	2,2	2,3	1,8	2,1
Totaal	100,0 (N=1 206 871)	100,0 (N=194 582)	100,0 (N=210 432)	100,0 (N=401 489)	100,0 (N=404 364)	100,0 (N=1 210 867)

4.1 Verdeling van kinderen naar geconstrueerd bruto belastbaar inkomen - in euro (exclusief kinderbijslag) per leeftijd - Vlaams Gewest
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

Als we de verdeling van de 0- tot 18-jarigen naar inkomen vergelijken tussen de provincies (zie tabel 4.2), dan zien we enkele duidelijke verschillen.

In Antwerpen en Limburg is er een groter aandeel kinderen met een bruto-gezinsinkomen van minder dan 15 000 euro dan in de andere provincies. In Antwerpen heeft 27,5% van de minderjarigen een bruto belastbaar gezinsinkomen van minder dan

30 000 euro. Vooral in Vlaams-Brabant ligt dat aandeel lager (18,5%).

Vlaams-Brabant heeft tegelijk een duidelijk groter aandeel kinderen met een bruto belastbaar inkomen van minstens 75 000 euro in vergelijking met de andere provincies.

Vooral Limburg en West-Vlaanderen tellen een opvallend lager aandeel kinderen met een hoog gezinsinkomen.

Het kan dat deze cijfers vertekend zijn doordat de ene provincie meer kinderen heeft van wie het inkomen niet (volledig) vevat zit in het inkomensconcept van de KSZ (bv. uitgaande grensarbeiders die in het buitenland aangesloten zijn bij die sociale zekerheid of kinderen van zelfstandigen die zichzelf naast een beperkt loon ook nog een dividend uitkeren), maar de verschillen zijn alvast opmerkelijk.

4.2 Gezinsinkomens op kindniveau per provincie

Inkomen	Antwerpen	Vlaams-Brabant	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen	Limburg
<15 000	8,9	5,4	6,1	5,3	8,2
15 000 -<30 000	18,6	13,1	15,3	14,6	17,2
30 000 -<45 000	18,0	15,5	17,4	18,4	20,7
45 000 -<60 000	17,8	17,4	20,2	24,4	20,6
60 000 -<75 000	14,5	16,0	16,9	18,0	14,6
>75 000	19,6	29,9	23,2	18,1	15,1
Onbekend	2,5	2,7	0,9	1,1	3,6
Totaal	100,0 (N=349 454)	100,0 (N=219 167)	100,0 (N=278 616)	100,0 (N=209 539)	100,0 (N=154 091)

4.2 Verdeling van de minderjarigen naar geconstrueerd bruto belastbaar inkomen - in euro (exclusief kinderbijslag) - Vlaamse provincies - 2013
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

1.2. Verdeling van de kinderen naar gezinsinkomen volgens gezinsvorm

Als we de inkomensverdeling op kindniveau bekijken naargelang de gezinsvorm, dan zien we opnieuw enkele duidelijke verschillen.

Tabel 4.3 toont via de kolompercentages de heel scheve inkomensverdeling van de kinderen

in een eenoudergezin. Liefst 64,2% van deze kinderen heeft een bruto belastbaar gezinsinkomen van minder dan 30 000 euro. Bij de kinderen uit een tweeoudergezin is dat 16%. Omgekeerd ligt het aandeel kinderen met een hoog gezinsinkomen duidelijk hoger bij kinderen uit een tweeoudergezin. Dat is uiteraard logisch. Wanneer er 2 ouders zijn, genereren ze vermoedelijk 2 inkomens (al dan niet uit arbeid).

Via de rijpercentages geeft tabel 4.3 aan wat het aandeel is van de gezinsvorm per inkomenscategorie. Kinderen uit een eenoudergezin maken bijna de helft (47,2%) uit van de kinderen met een gezinsinkomen <15 000 euro. Van de kinderen met een hoog gezinsinkomen (>75 000 euro) woont bijna 99% bij een tweeoudergezin.

4.3 Gezinsinkomens op kindniveau per gezinsvorm

Inkomen	Kind bij (on)gehuwd paar		Kind van alleenstaande ouder		Totaal
	Kolom %	Rij %	Kolom %	Rij %	
<15 000	4,3	52,8	22,7	47,2	100,0
15 000-<30 000	11,7	62,6	41,5	37,4	100,0
30 000-<45 000	17,4	83,5	20,5	16,5	100,0
45 000-<55 000	14,6	93,9	5,6	6,1	100,0
55 000-<60 000	7,3	96,5	1,6	3,5	100,0
60 000-<65 000	6,9	97,3	1,1	2,7	100,0
65 000-<75 000	11,3	98,0	1,4	2,0	100,0
75 000-<85 000	8,0	98,4	0,8	1,6	100,0
85 000-<100 000	7,3	98,7	0,6	1,3	100,0
>=100 000	9,4	98,6	0,8	1,4	100,0
Onbekend	1,8	75,8	3,5	24,2	100,0
Totaal	100,0		100,0		

4.3 Verdeling van de minderjarigen naar geconstrueerd bruto belastbaar inkomen - in euro (exclusief kinderbijslag) per gezinsvorm - Vlaams Gewest - 2013

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

1.3. Verdeling van de kinderen naar aandeel van uitkeringen in het inkomen

Het inkomensbegrip van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming is opgebouwd uit arbeids- en vervangingsinkomens. Qua vervangingsinkomens kan het gaan om werkloosheidsuitkeringen, ziekte- en

invaliditeitsuitkeringen, pensioenen, leefloon, integratietegemoetkomingen voor personen met een handicap, ... Het is mogelijk om na te gaan welk het aandeel is van het geheel aan vervangingsinkomens en uitkeringen in het totale, bruto belastbare inkomen. Het feit dat een gezinsinkomen helemaal of voor een groot deel bestaat uit uitkeringen is een belangrijke indicatie

voor een minder gunstige materiële situatie. De meeste uitkeringen zijn immers geplafonneerd en/of aan bepaalde inkomensgrenzen gekoppeld.

Tabel 4.4 geeft voor kinderen van 0 tot 18 jaar in het Vlaamse Gewest weer hoe groot het aandeel is van uitkeringen in het bruto belastbaar inkomen van hun gezin.

4.4 Kinderen naar aandeel van uitkeringen in het gezinsinkomen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
0%	21,1	33,5	42,8	48,9	39,8
0-10%	36,1	36,1	29,6	23,4	29,7
10-25%	21,6	12,4	9,5	8,9	11,7
25-50%	9,4	6,6	6,3	6,7	7,0
50-75%	3,0	2,5	2,6	3,0	2,8
75-100%	6,8	6,6	6,9	7,2	7,0
Onbekend	2,1	2,2	2,3	1,8	2,1
Totaal	100,0 (N=194 582)	100,0 (N=210 432)	100,0 (N=401 489)	100,0 (N=404 364)	100,0 (N=1 210 867)

4.4 Verdeling van de kinderen naar het aandeel van uitkeringen in het bruto belastbaar gezinsinkomen - in euro (exclusief kinderbijslag) per leeftijdsklasse - Vlaams Gewest - 2013
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

Uit tabel 4.4 blijkt dat 4 op de 10 minderjarigen leeft in een gezin met een inkomen dat volledig uit een arbeidsinkomen bestaat. Bij 29,7% van de kinderen bestaat het gezinsinkomen voor minder dan 10% uit uitkeringen. Bij 9,8% van de kinderen bestaat het gezinsinkomen voor meer dan de helft uit uitkeringen.

Er doen zich een aantal duidelijke verschillen voor tussen de leeftijdscategorieën. Het aandeel kinderen waarbij het inkomen volledig uit arbeid afkomstig is, neemt toe met de leeftijd en is veel groter bij kinderen van 6 tot 12 jaar (42,8%) en kinderen van 12 tot 18 jaar (48,9%) dan bij de jongste kinderen (21,1%). Dit betekent echter niet dat het aandeel kinderen waarvan het gezinsinkomen uit meer dan de helft uit uitkeringen bestaat groter is bij de kinderen onder de 3 jaar. De leeftijdsverschillen doen zich vooral voor in de categorieën 0%, 0% tot 10% en 10% tot 25%. 21,6% van de kinderen jonger dan 3 jaar heeft een gezinsinkomen dat voor 10%

tot 25% bestaat uit uitkeringen, bij kinderen van 6 tot 12 jaar gaat het ongeveer om 1 op de 10 kinderen. Het feit dat heel wat ouders (en vooral moeders) in de eerste levensjaren hun arbeidsparticipatie onderbreken of terugschroeven en/of gebruikmaken van specifieke verlofstelsels die gepaard gaan met bepaalde uitkeringen (moederschapsrust, ouderschapsverlof, ...) heeft hier zeker - maar wellicht niet alleen - mee te maken.

We hebben ook berekend hoeveel kinderen leven in een gezin waarvan het inkomen gedeeltelijk uit leefloon bestaat. Een leefloon is immers een sterke indicator voor een materieel ongunstige leefsituatie. Niet-opgenomen cijfers tonen dat het in 2013 om 31 443 kinderen gaat, dit is 2,6% van alle minderjarigen. Bijna de helft van deze groep kinderen leeft van een inkomen dat voor minstens de helft uit leefloon bestaat.

1.4. Belang van kinderbijslag in het inkomen

In de voorgaande tabellen bekeken we het gezinsinkomen zonder de kinderbijslag mee te tellen. Doordat het inkomensbegrip van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming echter opgebouwd is uit afzonderlijke componenten hebben we ook inkomensgegevens gevraagd waarbij kinderbijslag wel meegeteld is. Zo kan een vergelijking van de verdeling van de kinderen volgens beide inkomens (mét en zonder kinderbijslag) een indicatie geven van het herverdelend effect en het belang van de kinderbijslag voor kinderen. We bekijken dit in tabel 4.5 per gezinsvorm.

Als we de verdeling voor de minderjarigen vergelijken voor beide inkomensberekeningen (met of zonder kinderbijslag), dan zien we duidelijk een corrigerend effect van de kinderbijslag op het gezinsinkomen van kinderen. Die correctie is het meest zichtbaar in de laagste inkomenscategorieën.

Door de kinderbijslag mee te tellen in het inkomen, halveert de groep kinderen met een gezinsinkomen lager dan 15 000 euro (van 6,9% naar 3,2%). Ook het aandeel kinderen met gezinsinkomens tussen 15 000 en 30 000 euro neemt af wanneer we de kinderbijslag wel mee laten tellen in het bruto belastbaar inkomen, maar de daling is minder sterk.

We zien daarnaast dat er zich in elke inkomensklasse een verschuiving voordoet waardoor

het aandeel kinderen in de hogere inkomenscategorieën toeneemt. Dat is ook logisch. België heeft immers een sterk uitgebouwd universeel systeem van kinderbijslag. Elk gezinsinkomen stijgt door toedoen van de kinderbijslag.

Het sociaal corrigerend effect doet zich veel duidelijker voor als we de inkomensverdeling van kinderen per gezinstype bekijken. Het aandeel kinderen uit een eenoudergezin in de laagste inkomenscategorie ligt

2,5 keer lager in de verdeling volgens inkomens mét kinderbijslag dan in de verdeling zonder kinderbijslag (8,8% versus 22,7%). Hoofdrede hiervan is wellicht de sociale toeslag voor eenoudergezinnen met een beperkt inkomen.

Bij de interpretatie van tabel 4.5 mogen we niet vergeten dat heel wat verschuivingen binnen de ruime inkomenscategorieën niet zichtbaar zijn.

4.5 Kinderen naar gezinsinkomen met en zonder kinderbijslag per gezinsvorm

Inkomen	Kind bij (on)gehuwd paar		Kind bij alleenstaande ouder		Totaal kinderen	
	Zonder kinderbijslag	Met kinderbijslag	Zonder kinderbijslag	Met kinderbijslag	Zonder kinderbijslag	Met kinderbijslag
<15 000	4,3	2,3	22,7	8,8	6,9	3,2
15 000-<30 000	11,7	8,4	41,5	45,2	16,0	13,7
30 000-<45 000	17,4	16,2	20,5	27,6	17,8	17,9
45 000-<55 000	14,6	14,5	5,6	8,1	13,3	13,5
55 000-<60 000	7,3	7,8	1,6	2,2	6,5	7,0
60 000-<65 000	6,9	7,4	1,1	1,6	6,1	6,5
65 000-<75 000	11,3	12,7	1,4	1,9	9,9	11,2
75 000-<85 000	8,0	9,3	0,8	1,0	7,0	8,1
85 000-<100 000	7,3	8,8	0,6	0,7	6,3	7,6
>=100 000	9,4	11,3	0,8	0,9	8,2	9,8
Onbekend	1,8	1,3	3,5	2,0	2,1	1,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

4.5 Verdeling van minderjarigen naar gezinsinkomen volgens een inkomensbegrip zonder en met kinderbijslag - in euro - Vlaams Gewest - 2013
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

2. OBJECTIEVE EN SUBJECTIEVE ARMOEDE BIJ KINDEREN OP BASIS VAN DE SILC-DATA

2.1. Armoede-indicatoren op kindniveau in het Vlaamse Gewest

12% van de kinderen leeft in een gezin met een verhoogd armoederisico, 17% heeft het moeilijk om rond te komen met het beschikbaar inkomen. De cijfers liggen heel wat hoger bij kinderen waarvan de ouder(s) weinig werk(t)(en) en bij kinderen uit eenoudergezin

Tabel 4.6 bevat cijfers over 3 indicatoren: het aandeel kinderen dat leeft in een gezin met een gestandaardiseerd beschikbaar inkomen onder de armoederisicodrempel (objectieve indicator), het aandeel kinderen dat aangeeft (zeer) moeilijk rond te komen met het beschikbare inkomen (subjectieve indicator) en het aandeel kinderen dat om financiële redenen een aantal goederen niet heeft (bv. televisie, gsm, wasmachine, auto) of een aantal zaken om financiële redenen

niet kan doen (bv. huis niet degelijk verwarmen, onverwachte noodzakelijke uitgaven uit eigen middelen betalen, jaarlijks een week op vakantie gaan, ...). We spreken van ernstige materiële deprivatie als het gezin zich minstens 4 van de 9 bevroegde items niet kan veroorloven. Omwille van het beperkt aantal kinderen per leeftijdscategorie geven we enkel cijfers voor kinderen van 0 tot 18 jaar en combineren we gegevens uit 3 SILC-enquêtes (2014-2015-2016).

4.6 Armoede-indicatoren op kindniveau

	Aandeel kinderen onder de armoederisicogrens ⁽¹⁾	Aandeel kinderen in subjectieve armoede	Aandeel kinderen in ernstige materiële deprivatie
Kinderen 0-18 jaar	12	17	4
Gezinssituatie			
Eenoudergezin	35	39	12
Kind bij koppel met 1 kind	7	10	1
Kind bij koppel met 2 kinderen	5	10	2
Kind bij koppel met 3 of meer kinderen	17	19	4
Werkintensiteit ⁽²⁾			
Zeer lage werkintensiteit	76	72	27
Lage werkintensiteit	44	38	13
Middelmatige werkintensiteit	18	22	4
Hoge werkintensiteit	4	13	2
Zeer hoge werkintensiteit	3	8	1
Herkomst			
Kind in EU-gezin	7	12	3
Kind in niet EU-gezin	35	39	11

4.6 Armoede-indicatoren op kindniveau (kinderen onder de 18 jaar) naar gezinstype, werkintensiteit en herkomst - Vlaams Gewest - 2016

Bron: EU-SILC, Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen op basis van de EU-SILC-enquêtes 2014-2016

(1) Armoedegrens: 60% van het mediaan beschikbaar jaarinkomen per persoon, in België

(2) Uitgedrukt in aantal maanden waarin de volwassenen in het gezin hebben gewerkt, ongeacht het aantal arbeidsuren, op het totale aantal potentiële maanden

De linkse kolom van tabel 4.6 bevat cijfers over het aandeel kinderen dat leeft in een gezin onder de armoedegrens. Er is sprake van 'at-risk-of-poverty' of verhoogd armoederisico als het gezin een gestandaardiseerd beschikbaar inkomen per persoon heeft dat lager ligt dan 60% van het mediaan beschikbaar inkomen van het land. Het mediaan beschikbaar inkomen in 2016 was 22 295 euro per jaar. Na standaardisatie volgens de samenstelling van het gezin ligt de armoedegrens voor een gezin met 2 volwassenen en 2 kinderen voor het inkomensjaar 2016 op 28 092 euro per jaar. We nemen de Belgische norm omdat de fiscaliteit en de sociale zekerheid - de belangrijkste herverdelingsmechanismen - vooral een federale bevoegdheid zijn.

Algemeen is er een verhoogd armoederisico bij 12% van de kinderen onder de 18 jaar. Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat het armoederisico hoger ligt bij kinderen tussen 12 en 18 jaar (16%) dan bij kinderen jonger dan 12 jaar.

Bekijken we de cijfers per *gezinstype*, dan is er een groot verschil tussen kinderen in een eenoudergezin en kinderen in een tweeoudergezin. 35% van de kinderen in een eenoudergezin

kent een verhoogd armoederisico. Opmerkelijk is ook het verschil naargelang het aantal kinderen in het gezin. Het verhoogd armoederisico ligt duidelijk hoger bij grote gezinnen met minstens 3 kinderen (17%) dan bij gezinnen met 1 of 2 kinderen.

Ook de *intensiteit van de arbeidsparticipatie* in het gezin blijkt een belangrijke determinant van het armoederisico te zijn. Werkintensiteit (WI) wordt begrepen als het aantal maanden dat de volwassenen in dat gezin hebben gewerkt (ongeacht het aantal arbeidsuren) ten opzichte van het aantal maanden dat ze hadden kunnen werken. Het armoederisico blijkt quasi lineair af te nemen naarmate de arbeidsparticipatie van de ouders toeneemt. De cijfers zijn markant. 76% van de kinderen in een gezin met een zeer lage werkintensiteit ($WI < 0,2$) kent een verhoogd risico op armoede. Bij een werkintensiteit tussen 0,2 en 0,45 is dat 44% en bij een zeer hoge werkintensiteit ($WI > 0,85$) bedraagt het armoederisico 3%.

Het armoederisico verschilt ook naargelang het *land van herkomst van de ouders*. 35% van de kinderen met minstens 1 ouder die geboren is in een land buiten de EU, kent een verhoogd armoederisico. Bij kinderen in een gezin

waar alle volwassenen geboren zijn in een EU-land is dat 7%.

In de tweede kolom van tabel 4.6 geven we cijfers weer over de subjectieve armoede. Tijdens de enquête wordt immers ook gevraagd of het gezin het moeilijk heeft om rond te komen met het beschikbaar inkomen.

17% van de kinderen leeft in een gezin waarvan de referentiepersoon stelt dat het moeilijk of zeer moeilijk is om de eindjes aan elkaar te knopen. Opnieuw zien we dat kinderen uit een eenoudergezin, kinderen uit een gezin met lage werkintensiteit en kinderen met een ouder van niet-EU-herkomst een minder gunstige materiële situatie kennen.

De derde kolom in tabel 4.6 geeft aan voor hoeveel kinderen aangegeven werd dat het gezin zich minstens 4 zaken niet kon veroorloven. We spreken dan van een situatie van ernstige materiële deprivatie.

Deze deprivatie komt veel minder voor dan de andere 2 indicatoren. 4% van de kinderen bevindt zich in deze ongunstige situatie. In gezinnen met een zeer lage werkintensiteit ligt de ernstige deprivatie aanzienlijk hoger (27%).

2.2. Internationale situering kinderen onder de armoederisicodrempel

Aangezien de SILC-enquête in alle 28 landen van de EU wordt afgenomen, kunnen we de situatie van Vlaanderen op bepaalde indicatoren goed internationaal situeren.

Tabel 4.7 beschrijft de 'at-risk-of-poverty threshold' in de EU-28-landen voor de leeftijdsgroep 0 tot 18 jaar, zowel per gezinstype als in het algemeen voor kinderen jonger dan

18 jaar. De landen staan in stijgende lijn geordend volgens het algemene armoederisicocijfer voor 2016.

Finland en Denemarken kennen duidelijk het laagste aandeel kinderen onder de armoederisicodrempel. In Roemenië ligt dat aandeel het hoogst met 37,2% kinderen onder de armoedegrens. Ook in Bulgarije, Spanje, Italië, Griekenland en Litouwen leven meer dan 1 op de 4 kinderen onder de armoederisicodrempel. Vlaanderen situeert zich bij de landen met een relatief laag armoederisicocijfer.

Tabel 4.7 geeft de armoederisicocijfers ook weer per gezinstype. In de meeste landen ligt het armoederisico hoger bij eenoudergezinnen, maar in sommige landen, zoals Portugal, Roemenië en Bulgarije, hebben eerder grote gezinnen met 3 of meer kinderen een minder gunstige materiële situatie.

4.7 Internationale situering kinderen en gezinnen met verhoogd armoederisico per gezinstype ⁽¹⁾

	Eenoudergezin	Tweeoudergezin met 1 kind	Tweeoudergezin met 2 kinderen	Tweeoudergezin met 3 kinderen	Kinderen jonger dan 18 jaar
Finland	21,2	5,0	4,4	10,4	9,3
Denemarken	19,3	0,8	6,5	11,2	9,4
Slovenië	25,2	14,7	9,1	11,0	11,9
Vlaams Gewest	35,0	7,0	5,0	17,0	12,0
Tsjechië	37,0	6,4	9,3	21,0	14,1
Nederland	28,2	12,4	7,5	16,8	14,8
Duitsland	32,5	10,7	7,8	18,2	15,4
Oostenrijk	29,8	8,0	12,2	21,2	16,5
Cyprus	27,5	15,0	11,2	17,6	17,1
België	41,4	11,9	8,2	19,2	17,8
Verenigd Koninkrijk	32,0	12,1	12,8	24,6	18,5
Estland	35,8	13,9	12,3	28,8	18,6
Letland	34,4	11,2	14,7	25,5	18,6
Zweden	32,3	11,1	7,2	26,7	18,7
Ierland	47,3	9,3	11,2	19,9	18,9
Frankrijk	35,2	10,6	10,3	22,5	19,1
Hongarije	37,5	13,1	13,7	25,2	19,9
Kroatië	34,0	16,5	11,0	31,7	20,4
Slovakije	33,6	10,5	14,8	34,8	20,8
Malta	41,1	10,7	16,8	35,7	21,0
Polen	34,1	13,9	17,0	32,8	21,1
Luxemburg	46,0	12,2	13,7	30,8	21,8
Portugal	31,6	15,0	17,0	42,7	22,4
Litouwen	41,9	12,9	22,0	32,3	25,6
Griekenland	31,4	20,2	22,3	32,0	26,3
Italië	32,8	18,2	23,0	38,4	26,7
Spanje	42,2	21,1	24,2	43,0	29,7
Bulgarije	47,4	12,4	22,7	70,5	31,9
Roemenië	41,4	16,4	28,1	61,9	37,2

4.7 Percentage kinderen onder de 18 jaar met verhoogd armoederisico na sociale transfers naar gezinstype - 2016

Bronnen: Eurostat, website

EU-SILC, Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen op basis van de EU-SILC-enquêtes 2014-2016

(1) Met een (voor gezinsgrootte gecorrigeerd) inkomen dat lager is dan 60% van het mediaaninkomen van het betreffende land

3. KINDEREN VOOR WIE GEWAARBORGDE OF VERHOOGDE KINDERBIJSLAG WORDT UITBETAALD

Sterke stijging aantal minderjarigen waarvoor gewaarborgde kinderbijslag wordt uitbetaald. 11,5% van de minderjarigen krijgt een verhoogde kinderbijslag omwille van een beperkt gezinsinkomen in bepaalde socio-professionele situaties

De reglementering rond kinderbijslag kent een aantal regelingen waarbij meer kinderbijslag wordt uitbetaald aan gezinnen met een beperkt inkomen. Het gaat niet alleen om de gewaarborgde kinderbijslag, maar ook om zogenaamde sociale toeslagen. Die toeslagen zijn wel gekoppeld aan bepaalde situaties inzake arbeid (werkloos of gepensioneerd), gezin (eenoudergezin) of gezondheid (invaliditeit van de rechthebbende).

Gewaarborgde kinderbijslag wordt toegekend wanneer de personen die de verzorging van het kind op zich nemen

geen toereikende bestaansmiddelen hebben en geen aanspraak kunnen maken op een kinderbijslagregeling. Leefloontrekkers krijgen deze bijslag automatisch zonder onderzoek naar bestaansmiddelen.

In 2017 (situatie eind juni) zijn er 7681 minderjarigen voor wie gewaarborgde kinderbijslag wordt uitbetaald. Dit aantal ligt 17,3% hoger dan eind 2016 (zie tabel 4.8). Voor 0,6% van de kinderen onder de 18 jaar wordt dus een gewaarborgde kinderbijslag betaald.

2017 kent in elke leeftijdscategorie duidelijk meer kinderen met gewaarborgde kinderbijslag dan in voorgaande jaren (zie grafiek 4.9). In vergelijking tot 2014 is het aantal kinderen met gewaarborgde kinderbijslag verdubbeld. Wellicht vormt de instroom van vluchtelingen hiervoor een belangrijke verklaring.

FAMIFED heeft ook cijfers over het aantal kinderen in het algemeen stelsel dat een verhoogde toeslag ontvangt omwille van een beperkt inkomen in combinatie met werkloosheid, pensionering of invaliditeit van de ouder(s) of omwille van een situatie als eenoudergezin met beperkt inkomen. Kinderen uit een tweeverdienersgezin met een beperkt inkomen hebben geen recht op de toeslag en zitten niet in de cijfers. Toch vormen deze cijfers een zinvolle indicatie van het aantal kinderen in gezinnen met een beperkt inkomen.

Tabel 4.10 geeft aan dat 11,5% van de minderjarigen (144 717 kinderen) een verhoogde kinderbijslag krijgt op basis van de vermelde situaties. Bij kinderen jonger dan 6 jaar bedraagt het aandeel 9,1%, bij de 12- tot 18-jarigen gaat het om 13,6%. Ten opzichte van midden 2016 zijn er 6040 kinderen minder die een toeslag krijgen.

4.8 Aantal kinderen met gewaarborgde kinderbijslag

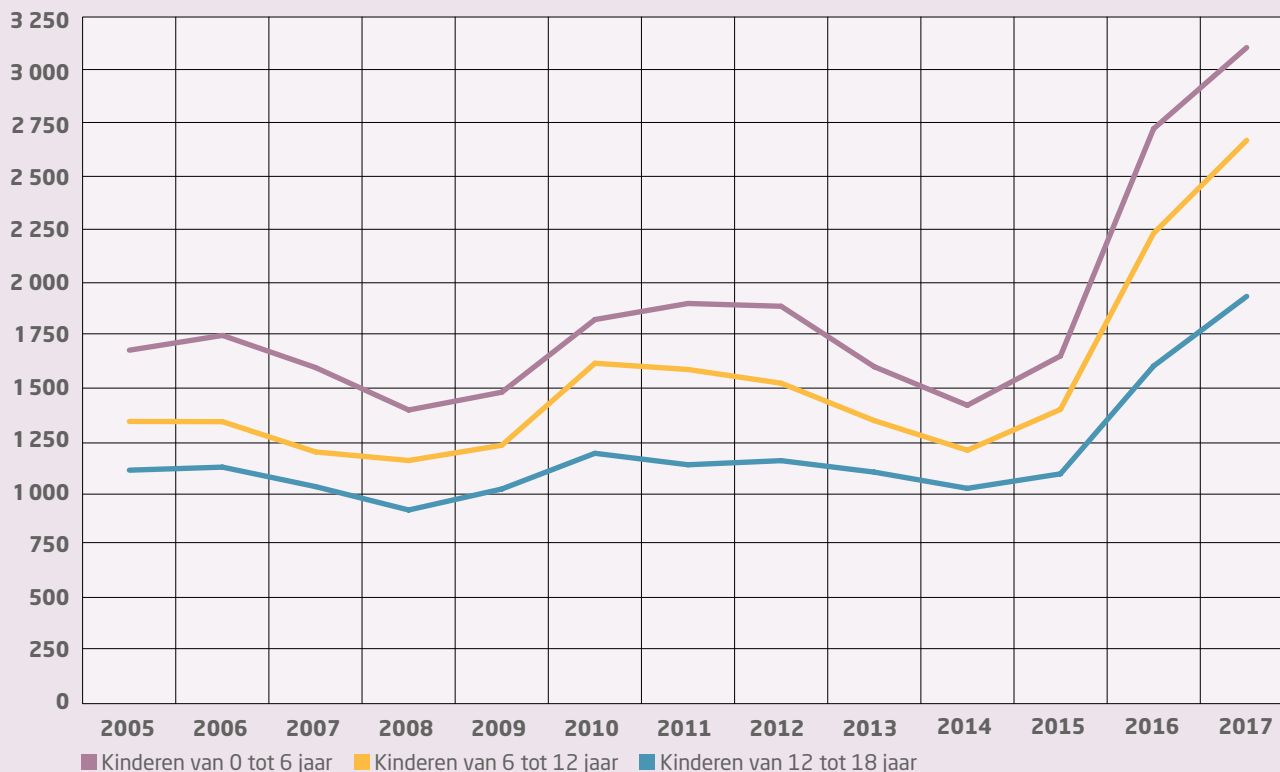
	Kinderen onder de 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
2013	1 610	1 355	1 110	4 075
2014	1 430	1 217	1 035	3 682
2015	1 660	1 407	1 102	4 169
2016	2 720	2 227	1 600	6 547
2017 ⁽¹⁾	3 099	2 660	1 922	7 681

4.8 Aantal minderjarigen voor wie gewaarborgde kinderbijslag wordt uitbetaald op 31/12 - Vlaams Gewest

Bron: FAMIFED, website

(1) Voor 2017 gaat het om cijfers over de situatie op 30 juni

4.9 Evolutie aantal kinderen in stelsel gewaarborgde kinderbijslag

4.9 Evolutie aantal kinderen in stelsel gewaarborgde kinderbijslag - Vlaams Gewest
Bron: FAMIFED, website

4.10 Aantal kinderen met verhoogde kinderbijslag door beperkt gezinsinkomen

	Kinderen jonger dan 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
Eenoudergezin	12 216	19 541	21 494	53 251
Langdurige werkloosheid/pensionering	15 319	17 209	16 276	48 804
Invaliditeit	9 466	14 560	18 636	42 662
Totaal	37 001	51 310	56 406	144 717
Aandeel kinderen met sociale toeslag in het totaal aantal kinderen in het algemeen stelsel van de kinderbijslag	9,1%	11,7%	13,6%	11,5%

4.10 Aantal minderjarigen dat in het algemeen stelsel van de kinderbijslag een sociale toeslag krijgt - Vlaams Gewest - juni 2017
Bron: FAMIFED, website, Halfjaarlijkse statistieken

4. VERHOOGDE TEGEMOETKOMING IN DE ZIEKTEVERZEKERING

In de ziekteverzekering bestaat er een systeem van een verhoogde tegemoetkoming voor personen die het financieel moeilijker hebben. Dit systeem voorziet in lagere persoonlijke bijdragen voor medische prestaties en hospitalisaties.

In het nieuwe systeem dat sinds begin 2014 bestaat, zijn er diverse mogelijkheden om recht te krijgen op de verhoogde tegemoetkoming. Enerzijds heeft iedereen die bepaalde sociale uitkeringen krijgt (leefloon, verhoogde kinderbijslag voor een kind met een handicap van minstens 66%, ...) automatisch recht op de tegemoetkoming. Anderzijds kan iedereen met een beperkt inkomen ook in aanmerking komen na een inkomensonderzoek.

Tabel 4.11 schetst de cijfers over de regeling van de verhoogde tegemoetkoming. In het Vlaamse Gewest heeft 13,5% van de kinderen jonger dan 5 jaar recht op een verhoogde tegemoetkoming. Bij 15- tot 20-jarigen loopt het aandeel op tot 15,9%. In elke leeftijdscategorie zien we een toename van het aantal kinderen met verhoogde tegemoetkoming ten opzichte van 2016. Er bestaan verschillen tussen de provincies. In Antwerpen is het aandeel kinderen met recht op een verhoogde tegemoetkoming duidelijk groter dan in de andere provincies en heeft meer dan 20% van de kinderen tussen 5 en 20 jaar recht op de verhoogde tegemoetkoming. In Vlaams-Brabant ligt het aandeel in de meeste leeftijdscategorieën het laagst.

Het aandeel kinderen met recht op de verhoogde tegemoetkoming neemt in elke provincie toe met de leeftijd, maar de toename is duidelijk groter in Limburg (11,5% bij de kinderen jonger dan 5 jaar, 17,3% bij jongeren tussen 15 en 20 jaar).

De cijfers over het aantal/aandeel rechthebbenden kunnen nader bekeken worden naargelang dit recht automatisch of na inkomensonderzoek verkregen werd. Uit niet-opgenomen cijfers blijkt dat in elke leeftijdscategorie het aandeel kinderen dat automatisch recht heeft lager ligt dan het aandeel kinderen dat recht kreeg na een aangetoond beperkt inkomen. Meer dan twee derde van de kinderen die een verhoogde tegemoetkoming krijgen, kreeg die na inkomensonderzoek.

4.11 Aantal kinderen met verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering

		0- tot 5-jarigen		5- tot 10-jarigen		10- tot 15-jarigen		15- tot 20-jarigen	
		Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Vlaams Gewest	2016	43 469	12,8	49 862	13,8	49 322	14,6	52 082	15,1
	2017	45 461	13,5	53 572	14,6	53 464	15,5	54 409	15,9
Antwerpen		19 766	19,4	22 305	20,7	20 762	21,0	19 575	20,3
Limburg		4 783	11,5	6 274	13,6	6 862	15,9	7 593	17,3
Oost-Vlaanderen		9 447	12,2	11 190	13,1	11 352	14,1	11 836	15,1
Vlaams-Brabant		5 941	10,0	6 896	10,5	7 144	11,1	7 184	11,5
West-Vlaanderen		5 524	9,8	6 907	11,3	7 344	12,5	8 221	13,6

4.11 Aantal en aandeel kinderen in ziekteverzekering met recht op een verhoogde tegemoetkoming per leeftijd en per provincie - Vlaams Gewest
Bron: Riziv-toestand op 30 juni 2017

5. SCHOOLTOELAGEN

In het Vlaams onderwijs is er een systeem van school- en studietoelagen waarbij leerlingen uit een gezin met een beperkt gezinsinkomen extra toelagen ontvangen om de school- en studiekosten makkelijker te kunnen betalen.

In totaal worden er - volgens situatie op 14 december 2017 - in het schooljaar 2016-2017 56 672 toelagen toegekend aan kleuters en respectievelijk 116 979

en 127 137 aan kinderen uit het lager en secundair onderwijs.

De hoogte van die toelage varieert volgens de grootte van het inkomen en het aantal kinderen ten laste. De gemiddelde schooltoelage per jaar lag in 2016-2017 voor de kleuters op 93 euro, voor de lagereschoolkinderen op 132 euro en voor de leerlingen secundair onderwijs op 439 euro.

6. KINDEREN IN KANSARMOEDE

Stijging van de kansarmoede bij zeer jonge kinderen, vooral kansarmoede bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine. Kansarmoede-index duidelijker hoger in steden

6.1. Toelichting over de registratie- en berekeningswijze van de kansarmoedecijfers

Tijdens hun contacten met gezinnen gaan de verpleegkundigen en gezinsondersteuners van Kind en Gezin na of er signalen zijn van kansarmoede. Belangrijk om te weten is dat kansarmoede meer is dan inkomensarmoede. Het is een multi-dimensioneel concept waarbij we de situatie beschouwen op meerdere levensdomeinen en waarbij we er van

uitgaan dat de situatie een duurzaam karakter of duurzame impact heeft. We definiëren kansarmoede dan ook als *een duurzame toestand waarbij mensen beperkt worden in hun kansen om voldoende deel te nemen aan maatschappelijk hooggewaardeerde goederen, zoals onderwijs, arbeid en huisvesting.*

Op basis van deze definitie bekijken we de situatie voor 6 verschillende levensdomeinen/dimensies. Het gaat om het *maandinkomen* van het gezin, de *opleiding* van de ouders, het *stimulatie-niveau* van de kinderen, de *arbeidssituatie* van de ouders, de *huisvesting* en de *gezondheid*. Per levensdomein werd een ondergrens bepaald. Wanneer de leefomstandigheden

van een gezin bij 3 of meer van deze 6 criteria zich op of onder de ondergrens bevinden, dan spreken we over kansarmoede in het gezin. De inschatting van kansarmoede gebeurt voor alle boreelingen waarmee Kind en Gezin minstens 1 contact gehad heeft, dus voor meer dan 95% van de populatie. Elk criterium wordt afzonderlijk beoordeeld.

De kansarmoederegistratie gebeurt normaliter eenmalig (doorgaans in de eerste maanden na de geboorte) en moet dus als een momentopname beschouwd worden. De registratie capteert de wijzigingen die zich in de daaropvolgende maanden/jaren in de levensomstandigheden van een gezin voordoen dus niet.

4.12 Aantal toegekende schooltoelagen

Schooljaar	Kleuter	Lager	Secundair
2011-2012	50 507	99 234	117 765
2012-2013	51 368	101 601	120 993
2013-2014	52 818	103 304	118 291
2014-2015	54 362	109 851	122 491
2015-2016	56 195	116 564	126 913
2016-2017	56 672	116 979	127 137

4.12 Aantal kinderen waarvoor een schooltoelage wordt toegekend - Vlaamse Gemeenschap
Bron: Departement Onderwijs, Statistische jaarboeken van het Vlaamse Onderwijs

Om de evolutie van kansarmoede bij zeer jonge kinderen op te volgen, wordt per jaar de kansarmoede-index berekend. Deze index wordt berekend aan de hand van een formule*.

Daarbij is het nuttig om te weten dat kinderen die niet in Vlaanderen geboren zijn, maar er wel wonen, toch meegeteld worden. De index moeten we dus begrijpen als een cijfer over de zeer jonge kinderen die op de laatste dag van het meest recente jaar in Vlaanderen wonen. De kansarmoede-index naar provincie, naar type gemeente of naar origine van de moeder (gemeten als nationaliteit van de moeder bij haar geboorte) berekenen we op dezelfde wijze.

6.2. Impact van berekeningswijze voor de interpretatie van evoluties van de kansarmoede-index

We merken dat evoluties in de kansarmoede-index vaak gebruikt worden om het succes of falen van beleid aan te duiden. Uiteraard is de kansarmoede-index een belangrijk signaal voor beleidsmakers, maar de registratie- en berekeningswijze heeft wel enkele belangrijke implicaties. Volgende zaken moeten dan ook in het achterhoofd gehouden worden als men

* Formule

$$\text{KA-index: } \frac{\text{Aantal kinderen geboren in X, X-1 en X-2 dat leeft in kansarmoede en dat woont in het betreffende gebied op 31 december van het jaar X}}{\text{Totaal aantal kinderen geboren in X, X-1 en X-2 en dat woont in het betreffende gebied op 31 december van het jaar X}} \times 100$$

de index wil gebruiken om beleid te beoordelen:

- Kind en Gezin beoordeelt kansarmoede enkel voor zeer jonge kinderen. Inspanningen of trajecten die opgezet worden voor alle gezinnen/kinderen in (kans) armoede vertalen zich daarom niet onmiddellijk in een daling van de cijfers.
- De registratie is een momentopname, inspanningen of trajecten die in de concrete gezinnen opgezet worden, leiden niet tot een nieuwe beoordeling van de kansarmoede in dat gezin.
- Door de berekeningswijze is de index ook gevoelig voor verhuisbewegingen en voor de instroom van inwijkelingen (waar bv. lokale besturen niet altijd vat op hebben).
- Door de 'rollende' berekening van de index werken kansarmoedecijfers uit een bepaald geboortjaar 3 jaar door op de index.
- Kansarmoede wordt bekeken voor 6 levensdomeinen, inspanningen die zich op andere zaken richten, zullen

niet zichtbaar worden in de cijfers.

- Werken aan meer structurele factoren (zoals opleidingsniveau, arbeidssituatie) zal pas na geruime tijd effect hebben. Zeker het criterium opleidingsniveau valt niet altijd op korte termijn gemakkelijk aan te pakken. Vele investeringen zullen dan ook pas bij nieuwe gezinnen/kinderen tot betere kansarmoedecijfers leiden.

De kansarmoede-index lijkt ons dan ook minder geschikt om het succes of falen van recente beleidsinspanningen aan te tonen. De index is vooral een signaalindicator die aangeeft dat heel wat kinderen opgroeien in een minder kansrijke omgeving en dat er absoluut beleidsinspanningen nodig zijn om deze groep kinderen uit kansarmoede te halen. Door haar multi-dimensioneel karakter en door het feit dat de beoordeling voor nagenoeg de hele populatie gebeurt, is het volgens ons ook een heel belangrijke indicator (vergeleken met bv. cijfers over inkomensarmoede op basis van een beperkte steekproef van kinderen).

6.3. Evolutie van de kansarmoede-index 2016-2017 per provincie en naar type gemeente

De kansarmoede-index 2017 voor het Vlaamse Gewest bedraagt 13,76% en ligt 0,94 procentpunt hoger dan de kansarmoede-index van 2016 (zie tabel 4.13).

De kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen verschilt naargelang de provincie. In Antwerpen ligt de index met 17,6% het hoogst, in Vlaams-Brabant het laagst met 8,3%. De kansarmoede-index van de provincies Limburg, Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen bedragen respectievelijk 14,2%, 13% en 12,9%. We zien in elke provincie wel een toename. In de provincies Antwerpen en West-Vlaanderen nam de index met meer dan 1 procentpunt toe. In de provincies Oost-Vlaanderen, Limburg en Vlaams-Brabant was de stijging iets minder sterk.

Hoewel we in deze publicatie niet ingaan op de gemeentelijke kansarmoede-indexen (zie www.kindengezin.be) schetsen we wel de verschillen die zich voordoen tussen types van gemeenten. Als we de 308 Vlaamse gemeenten indelen volgens de VRIND-indeling*, dan stellen we vast dat kansarmoede zich meer voordoet in steden dan in kleinere gemeenten (zie tabel 4.14). De index

van de groot- en centrumsteden ligt veel hoger dan de index van randgemeenten of plattelandsgemeenten. Zelfs binnen de steden zijn er duidelijke verschillen tussen structuurondersteunende steden (zoals Diest), centrumsteden (zoals Leuven, Roeselare en Mechelen) en

grootsteden (zoals Gent en Antwerpen). Als we de evolutie van de index bekijken, zien we dat de stijging zich in alle types gemeenten voordoet, maar dat de toename van de index het grootst is in de grootsteden, de centrumsteden en de regionaalstedelijke rand.

4.13 Kansarmoede-index per provincie

	2015	2016	2017
Antwerpen	15,3	16,2	17,6
Limburg	12,6	13,8	14,2
Oost-Vlaanderen	11,9	12,1	13,0
West-Vlaanderen	10,5	11,7	12,9
Vlaams-Brabant	7,2	8,0	8,3
Vlaams Gewest	12,01	12,82	13,76

4.13 Kansarmoede-index naargelang de provincie (percentage)
Bron: Kind en Gezin - Mirage

4.14 Kansarmoede-index naar type gemeente

Type gemeenten volgens VRIND-indeling	Aantal gemeenten	2016	2017
Grootsteden	2	25,9	27,6
Centrumsteden	11	17,1	18,6
Kleinstedelijk provinciaal gebied	25	15,1	15,6
Structuurondersteunende steden	21	11,8	12,5
Grootstedelijke rand	19	8,0	8,5
Regionaalstedelijke rand	20	7,7	8,7
Overgangsgebied	96	7,6	8,0
Stedelijk gebied rond Brussel	13	8,1	8,3
Platteland	101	5,8	6,7
Totaal	308	12,8	13,8

4.14 Kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen, naargelang type gemeente in Vlaams Gewest - 2016-2017 (percentage)
Bron: Kind en Gezin - Mirage

* VRIND: Ruimtelijke indeling van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen

6.4. Evolutie van de kansarmoede-index naar origine van de moeder

De kansarmoede-index bij kinderen waarvan de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had, ligt met 33,5% heel wat hoger dan de 6,1% kansarmoede-index bij kinderen met een moeder van Belgische origine. Bij de kinderen met een moeder van Belgische origine ligt de kansarmoede-index het laagst in Vlaams-Brabant (3,6%) en het hoogst in Limburg (7,4%). Bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine ligt de kansarmoede-index eveneens het laagst in Vlaams-Brabant (19,8%) en het hoogst in West-Vlaanderen (38,8%) (zie tabel 4.15).

In grafiek 4.16 is de evolutie weergegeven sinds 2001 voor het Vlaamse Gewest, opgesplitst per origine van de moeder (Belg/niet-Belg). De kansarmoede-index van 2017 ligt 7,7 procentpunten hoger dan in 2001. Tot 2005 steeg de index maar heel beperkt, vanaf 2005 nam de index jaar na jaar toe. De sterke stijging die zich sinds 2010 voordeed, kende in 2014 een afvlakking, maar nam vanaf 2015 terug sterker toe. Dat de stijging vanaf 2010 duidelijker is, heeft ook te maken met wijzigingen in de registratiewijze waardoor beter kan opgevolgd worden wanneer de kansarmoede nog niet beoordeeld werd in een gezin.

4.15 Kansarmoede-index naar origine van de moeder per provincie

	Belgische origine	Niet-Belgische origine	Totaal
Antwerpen	6,4	37,7	17,6
Vlaams-Brabant	3,6	19,8	8,3
West-Vlaanderen	7,3	38,8	12,9
Oost-Vlaanderen	5,9	34,7	13,0
Limburg	7,4	33,1	14,2
Vlaams Gewest	6,1	33,5	13,8

4.15 Kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen naar origine van de moeder, naargelang de provincie - 2017 (percentage)

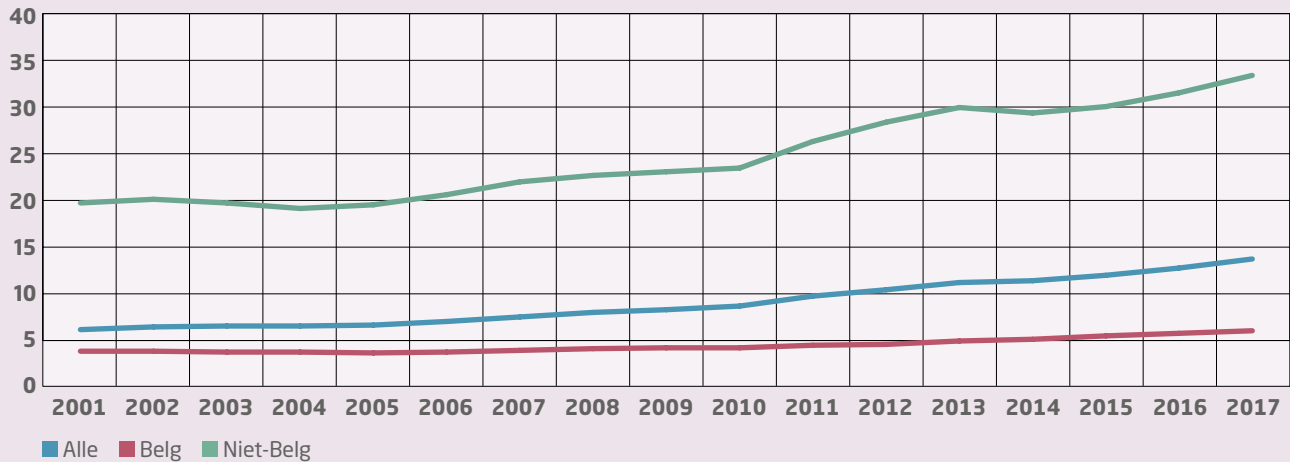
Bron: Kind en Gezin - Mirage

Grafiek 4.16 toont duidelijk aan dat de algemene index beïnvloed wordt door de (sterkere) stijging van de kansarmoede-index bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine. Zo zien we dat de kansarmoede-index 2017 bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine 10 procentpunten hoger ligt dan deze van 2010. Ook het feit dat het aandeel kinderen met een moeder van niet-Belgische origine in Vlaanderen de laatste jaren is blijven stijgen, verklaart mee de stijging van de algemene index.

Dat de index van kinderen met een moeder van niet-Belgische origine hoger ligt, verbaast an sich niet omdat we in hoofdstukken 2 en 3 vaststelden dat de inkomens- en arbeidssituatie bij kinderen van vreemde herkomst minder gunstig is. Maar uiteraard is

het een probleem. Dat het probleem blijft toenemen binnen deze groep kan wijzen op verslechterende omstandigheden bij de gezinnen en/of op een wijziging van het profiel van gezinnen van vreemde herkomst.

4.16 Evolutie kansarmoede-index Vlaams Gewest sinds 2001 naar origine van de moeder

4.16 Evolutie van de kansarmoede-index sinds 2001 naar origine van de moeder - Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

In grafiek 4.17 is de evolutie sinds 2001 van de kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen volgens de origine van de moeder opgenomen en dit per provincie. Voor de kinderen met een moeder van Belgische origine zien we sinds 2010 jaar na jaar een lichte toename van kansarmoede. Deze graduele stijging heeft als gevolg dat de index van 2017 2 procentpunten hoger ligt dan die van 2010. Antwerpen en West-Vlaanderen kennen in die

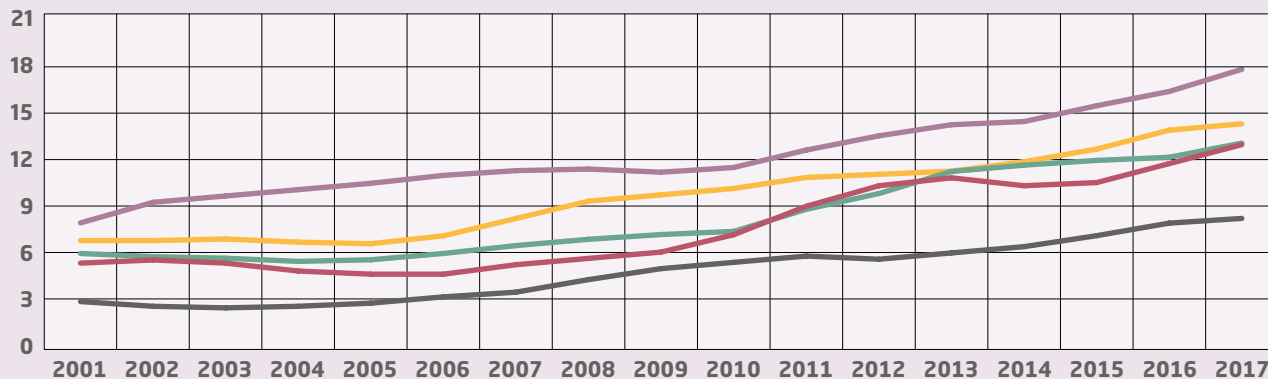
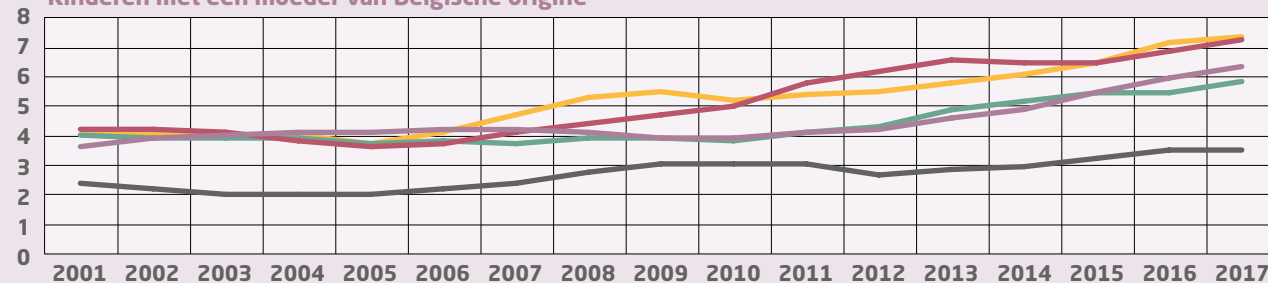
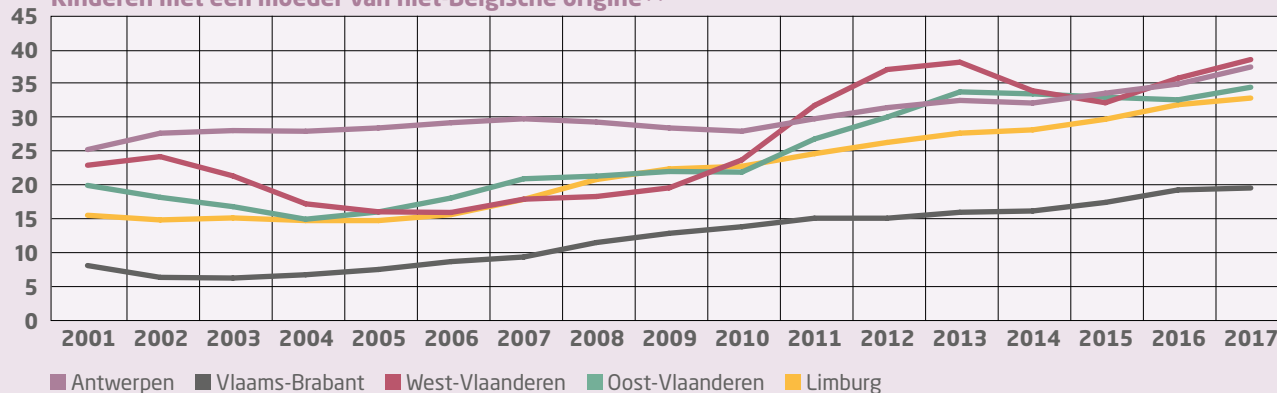
periode de sterkste stijging, al verliep de toename in West-Vlaanderen minder lineair dan deze in Antwerpen.

De kansarmoede-index bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine is de laatste jaren sterker toegenomen. Van 2016 naar 2017 is er een sterke toename van 1,9 procentpunt. In Antwerpen en West-Vlaanderen bedraagt de toename zelfs meer dan 2 procentpunten.

Wanneer we de evolutie 2010-2017 bekijken, zien we dat de index bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine in Limburg, West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen met meer dan 10 procentpunten is toegenomen. West-Vlaanderen kent wel de meest opmerkelijke toename.

4.17 Evolutie kansarmoede-index sinds 2001 naar origine van de moeder en naar provincie

Alle kinderen

Kinderen met een moeder van Belgische origine⁽¹⁾Kinderen met een moeder van niet-Belgische origine⁽²⁾

4.17 Evolutie sinds 2001 van de kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen naar provincie: alle kinderen, kinderen met een moeder van Belgische origine (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

(1) Moeder die bij haar geboorte de Belgische nationaliteit had

(2) Moeder die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had

6.5. Woonplaats en herkomst van de kinderen en gezinnen in kansarmoede

Van alle kinderen die volgens de index 2017 in kansarmoede leven, geven we in onderstaande tabellen aan in welk type gemeente ze wonen en wat de origine van hun moeder is.

Tabel 4.18 geeft aan dat 50,9% van de kinderen in kansarmoede leeft in 13 steden (de 2 grootsteden en de 11 andere centrumsteden).

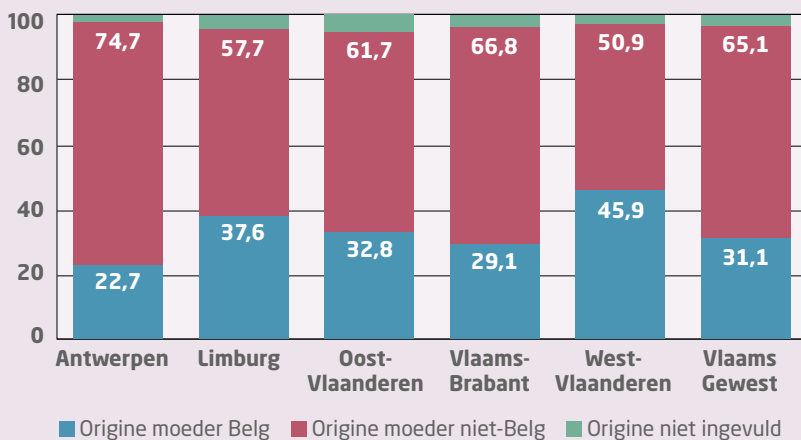
Kansarmoede is ontegensprekelijk sterker aanwezig in de steden maar kan tegelijk niet losgekoppeld worden van de origine van de moeder. 65,1% van de kinderen die opgroeien in kansarmoede heeft een moeder die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had. Er doen zich wel opmerkelijke verschillen voor tussen de provincies. Zo illustreert grafiek 4.19 dat in Antwerpen 74,7% van de kinderen in kansarmoede een moeder heeft die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had. In West-Vlaanderen ligt dat percentage heel wat lager (50,9%).

4.18 Woonplaats kinderen in kansarmoede naar type gemeente

Type gemeente (VRIND-indeling)	Aandeel 2016	Aandeel 2017
Grootsteden	32,3	32,5
Centrumsteden	18,3	18,4
Overgangsgebied	12,5	12,1
Kleinstedelijke provinciaal	12,0	11,7
Structuurondersteunende steden	9,5	9,4
Platteland	6,5	7,1
Regionaalstedelijke rand	3,3	3,5
Stedelijk gebied rond Brussel	2,7	2,7
Grootstedelijke rand	2,7	2,7
Vlaams Gewest	100,0	100,0

4.18 Woonplaats kinderen die leven in kansarmoede, naar type gemeente in Vlaams Gewest (percentage) - 2016-2017
Bron: Kind en Gezin - Mirage

4.19 Origine van de moeder van de kinderen in kansarmoede per provincie

4.19 Origine van de moeder van de kinderen in kansarmoede - per provincie (percentage) - 2017
Bron: Kind en Gezin - Mirage

Tabel 4.20 geeft aan dat de niet-Belgische nationaliteiten vooral betrekking hebben op Afrikaanse nationaliteiten. 13,7% van de kinderen in kansarmoede heeft een moeder die bij haar geboorte een nationaliteit had van een Maghrebland (Marokko, Algerije, Tunesië, Libië of Mauretanië). 13,1% heeft een moeder met de eerste nationaliteit van een ander Afrikaans land. 10,4% van de kinderen heeft een moeder met nationaliteit bij geboorte van een land uit de EU, vooral dan van een Oost-Europees land.

4.20 Kinderen in kansarmoede naar cluster van eerste nationaliteit van de moeder

Cluster van nationaliteiten	Aandeel 2016	Aandeel 2017
België	32,5	31,1
Europese Unie (zonder België)	9,9	10,4
<i>waarvan Noordelijk en Westelijk deel</i>	2,5	2,6
<i>Zuidelijk deel</i>	0,9	1,0
<i>Oostelijk deel</i>	6,5	6,8
Afrika	26,5	26,8
<i>waarvan Maghreb</i>	13,8	13,7
<i>andere landen van Afrika</i>	12,7	13,1
Ex-Oostblok (niet-EU): Albanië, Oekraïne, Wit-Rusland, Servië, Kosovo, ...	8,6	8,1
Azië, Noord-Amerika en andere landen	12,8	13,9
Turkije	5,0	4,5
Landen van Zuid- en Centraal-Amerika	1,2	1,3
Origine moeder niet ingevuld	3,4	3,8
Totaal	100,0	100,0

4.20 Origine van de moeder van kinderen in kansarmoede naar cluster van eerste nationaliteit van de moeder - Vlaams Gewest - kansarmoede-index 2016-2017
Bron: Kind en Gezin - Mirage

6.6. Hoeveel en welke criteria geven aanleiding tot kansarmoede?

De registratie over kansarmoede gebeurt - omdat kansarmoede meerdere dimensies kent - op basis van 6 verschillende criteria. Door te kijken naar de oordelen op de criteria kunnen we voor de kinderen die leven in kansarmoede aangeven op welke vlakken kansarmoede zich vooral manifesteert.

Ongeveer de helft (49,8%) van de kinderen in kansarmoede heeft op 3 van de 6 levensdomeinen een minder gunstige positie. Bij 17,4% van de kinderen in kansarmoede gaat het om minstens 5 levensdomeinen.

Grafiek 4.21 geeft - voor de kinderen die meegeteld werden in de berekening van de kansarmoede-index 2017 - aan bij hoeveel kinderen een bepaald criterium als onvoldoende werd beschouwd door de medewerkers van Kind en Gezin. De grafiek maakt duidelijk of de levensdomeinen per origine van de moeder verschillen of niet.

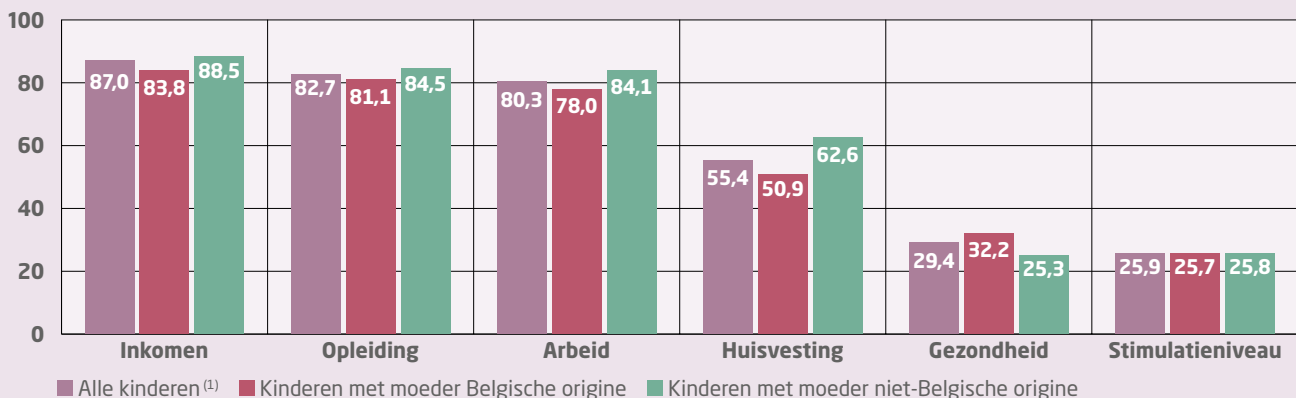
De grafiek toont duidelijk dat 3 criteria bij meer dan 8 op de 10 kinderen in kansarmoede als onvoldoende worden beoordeeld. Kansarmoede heeft dus vooral te maken met een beperkt inkomen, met werkloosheid of een preciaire arbeidssituatie en met een laag opleidingsniveau van de ouders. Iets meer dan de helft (55,4%) van de kinderen in kansarmoede heeft een gebrekkige huisvestingssituatie.

Gezondheidsproblemen en laag stimulatieniveau zijn de minst voorkomende criteria bij de kinderen in kansarmoede.

Bij de kinderen in kansarmoede zien we voor 4 van de 6 levensdomeinen dat het aandeel kinderen dat onvoldoende scoorde op het criterium groter is bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine. Het verschil is het grootst voor het levensdomein huisvesting, wat er op wijst dat dit een groter probleem is voor kinderen van niet-Belgische origine.

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat bij 60,6% van de kinderen (minstens) de 3 socio-economische criteria samen onvoldoende beoordeeld worden.

4.21 Kinderen in kansarmoede naar onderliggende dimensies/criteria per origine van de moeder

4.21 Kinderen die volgens index 2017 als kansarm worden beschouwd naar onderliggende dimensies/criteria per origine van de moeder (percentage) - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Mirage

(1) Onder 'alle kinderen' worden ook de kinderen meegeteld waarvan de origine van de moeder niet gekend is

Hoofdstuk 5

OPVOEDING IN HET GEZIN
EN IN EXTERNE
OPVOEDINGSMILIEUS

Opvoeden van kinderen gebeurt in de eerste plaats door ouders in een gezinscontext. Daarnaast komen kinderen echter al snel in contact met andere opvoedingsmilieus waar ze ook heel wat tijd doorbrengen. Daarbij denken we in eerste instantie aan de formele kinderopvang voor baby's en peuters, maar ook aan scholen en opvang voor of na schooltijd of tijdens vakantieperiodes. Sommige kinderen worden omwille van specifieke (zorg)situaties opgevangen in bepaalde voorzieningen,

zoals centra voor kinderopvang en gezinsondersteuning (CKG), gaan naar school in het buitengewoon onderwijs of krijgen extra begeleiding.

We schetsen in dit hoofdstuk hoe ouders opvoeden ervaren en presenteren cijfers over hoeveel kinderen opgevangen of ondersteund worden door externe of specifieke opvoedingsmilieus.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafieken:

5.1 Meest belangrijke opvoedingsdoelen volgens gezinnen in Vlaanderen	106
5.2 Opvoedingsbeleving: itemscores gezinsenquête inzake verrijking, isolatie en instrumentele kost	107
5.3 Opvoedingsbelasting: itemscores	109
5.4 Opvoedingsgedrag: voorkomen categorieën ouders per opvoedingsaspect	110
5.5 Opvoedingsthema's waarover ouders zich zorgen maken of vragen hebben naar leeftijd jongste kind	111
5.6 Gebruik opvoedingsondersteuning naar mate van vragen/zorgen	112
5.7 Aandeel kinderen jonger dan 3 jaar in formele vergunde opvang	114
5.8 Aandeel kinderen jonger dan 3 jaar in formele vergunde opvang per provincie	115
5.9 Gebruik formele vergunde opvang baby's en peuters per geboortjaar	115
5.10 Kinderen jonger dan 3 jaar in formele vergunde opvang per soort opvang	116
5.11 Aantal inclusief opgevangen kinderen - per leeftijd	117
5.12 Kinderen in buitengewoon onderwijs per type	119
5.13 Aantal kinderen op internaat	119
5.14 Leerlingen naar schoolse vorderingen in het gewoon lager onderwijs	120
5.15 Leerlingen naar schoolse vorderingen in het gewoon secundair onderwijs	121
5.16 Begeleide kinderen door centra voor kinderopvang en gezinsondersteuning	122
5.17 Kinderen naar begeleidingsvorm in centra voor kinderopvang en gezinsondersteuning	123

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

In 2016 werd in opdracht van Minister Vandeuren door het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin een grootschalige bevraging gehouden bij Vlaamse gezinnen met minstens 1 kind jonger dan 25 jaar. Dankzij extra steun van het Agentschap Binnenlands Bestuur werden ook gezinnen met minstens 1 ouder met een herkomst van buiten de

Europese Unie goed bereikt. In totaal namen 2683 gezinnen deel aan de gezinsenquête.

Via de gezinsenquête werden tal van gegevens bekomen over de vorming, de samenstelling en het functioneren (combinatie gezinsondersteuning-werk, taakverdeling in de relatie, opvoeding, ...) van Vlaamse gezinnen. Onderzoekers en ambtenaren werkten samen om de

veelheid aan relevante data te verwerken. Een eerste reeks van rapporten ('fact sheets') is intussen beschikbaar (zie www.gezinsenquête.be). De cijfers over het opvoeden in gezinnen in dit hoofdstuk zijn afkomstig uit de 2 'fact sheets'* over opvoeding.

Gegevens over het gebruik van formele opvang zijn gebaseerd op een registratie van de aanwezige kinderen. We schetsen enkel de cijfers voor de

opvang van baby's en peuters. De meest recente cijfers gaan over het jaar 2017.

Gegevens over onderwijs komen uit de statistische jaarboeken onderwijs. De cijfers over inclusieve opvang en over kinderen in begeleiding door een centrum voor kinderzorg en gezinsondersteuning (CKG) steunen op registraties door de opvangvoorzieningen en de CKG, verwerkt door Kind en Gezin.

* Bastaits, K., Van Leeuwen, K. & Travers, N. (2018) Gezinsenquête 2016: Kindgedrag en opvoedingsgedrag: sterktes en moeilijkheden. Gezinnen in Vlaanderen over kindgedrag, opvoedingsgedrag en de sterktes en eventuele moeilijkheden hierbij
Vancoppenolle, D. & Dupont, G. (2018). Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Wat vinden gezinnen belangrijk in de opvoeding van hun kinderen, hoe beleven ze het opvoeden, welke vragen en zorgen hebben ze en maken ze gebruik van opvoedingsondersteuning?

1. OPVOEDING

Kinderen grootbrengen is een belangrijke taak voor gezinnen. Elk gezin laat zich daarbij leiden door zijn eigen waarden, ervaringen en mogelijkheden. Omdat opvoeden zo belangrijk is, is het erg nuttig dat er in de gezinsenquête aan gezinnen gevraagd werd hoe het opvoeden verloopt, welk gedrag ze stellen en hoe ouders zelf de opvoeding ervaren. We schetsen in deze paragraaf de belangrijkste bevindingen.

1.1. Opvoedingsdoelen: Wat vinden ouders belangrijk?

Om na te gaan wat ouders belangrijk vinden moesten ze uit 10 voorgelegde opvoedingsdoelen een top 3 selecteren. Grafiek 5.1 geeft per opvoedingsdoel weer door hoeveel % van de ouders het in de top 3 werd geplaatst (ongeacht de

concrete rangschikking in die top 3). De grafiek geeft een goede indicatie van de meest voorkomende opvoedingsdoelen.

Grafiek 5.1 toont dat ouders het opvoedingsdoel 'respect hebben voor andere mensen' duidelijk het belangrijkste vinden. Bijna 60% van de ouders plaatste dit doel in zijn/haar top 3. Het tweede meest voorkomende doel is 'gevoel voor verantwoordelijkheid hebben', dat door 48,5% van de ouders werd vermeld. 43,2% van de ouders plaatste het opvoedingsdoel 'voor zichzelf kunnen opkomen' in de top 3 van belangrijke opvoedingsdoelen.

De opvoedingsdoelen 'ijverig en ambitieus zijn' (10,4%), 'verdraagzaam zijn' (10,4%) en 'rekening houden

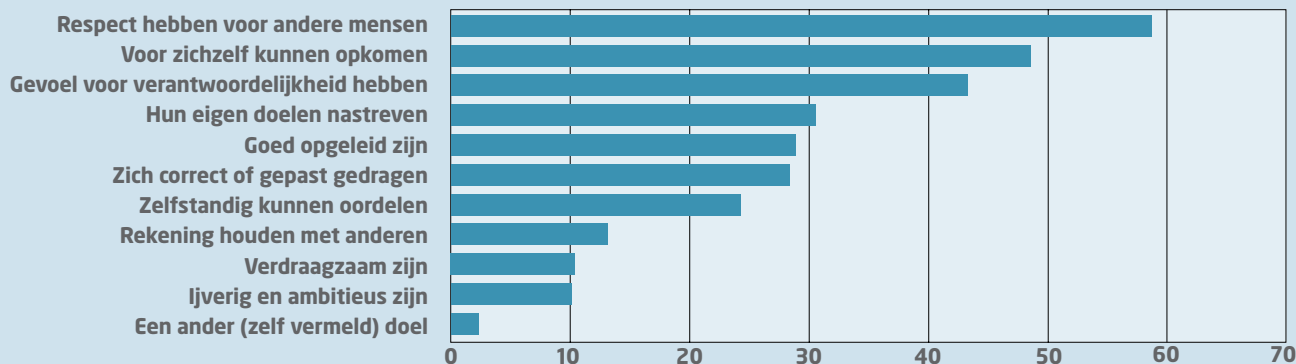
met anderen' (13,1%) werden door beduidend minder ouders in de top 3 van belangrijkste opvoedingsdoelen geplaatst.

1.2. Hoe beleven ouders opvoeding?

In diverse vragen peilde de gezinsenquête naar de beleving van opvoeding. De vragenlijst bevatte items uit 3 subschalen: verrijking, isolatie en instrumentele kost. Elk item diende gescoord te worden op een schaal van 1 ('helemaal niet mee eens') tot 5 ('helemaal mee eens'). We presenteren hierna zowel de berekende subschaalscores als de itemscores.

In het algemeen wijzen de subschaalscores er op dat bij zeer

5.1 Meest belangrijke opvoedingsdoelen volgens gezinnen in Vlaanderen

5.1 Aandeel ouders dat in gezinsenquête het opvoedingsdoel vermeldde in de top 3 van meest belangrijke doelen
Bron: Gezinsenquête 2016. Vancoppenolle, D. & Dupont, G. (2018). Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Wat vinden gezinnen belangrijk in de opvoeding van hun kinderen, hoe beleven ze het opvoeden, welke vragen en zorgen hebben ze en maken ze gebruik van opvoedingsondersteuning?

veel ouders een positief gevoel van *verrijking* over opvoeden bestaat (gemiddelde score subschaal=4,4), maar dat een deel van de ouders een aanzienlijke *instrumentele kost* vermeldt (gemiddelde score subschaal=3,1) en dat een beperkter

deel van de ouders een duidelijke impact ondervindt op zijn/haar relationeel en sociaal leven (gemiddelde score subschaal *isolatie*=2,5).

Tabel 5.2 bevat de itemscores per subschaal.

Op itemniveau vinden we op vlak van *verrijking* eerder beperkte verschillen tussen de items. Voor de kinderen zorgen maakt ouders gelukkig en trots en de meeste ouders vinden opvoeden verrijkend en plezierig.

5.2 Opvoedingsbeleving bij gezinnen in Vlaanderen

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Noch eens, Noch oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Totaal
Verrijking						
Zorgen voor mijn kind(eren) maakt me gelukkig	0,3	0,5	6,3	41,4	51,6	100,0 (N=2 641)
Mijn kind(eren) opvoeden is verrijkend	0,1	0,5	6,7	46,0	46,6	100,0 (N=2 597)
Zorgen voor mijn kind(eren) is plezierig	0,2	1,0	11,5	48,2	39,1	100,0 (N=2 625)
Mijn kind(eren) opvoeden maakt me trots	0,2	0,8	6,1	36,9	56,0	100,0 (N=2 606)
Isolatie						
Zorgen voor mijn kind(eren) staat de tijd die ik wil doorbrengen met mijn partner in de weg	18,6	35,1	26,6	16,9	2,8	100,0 (N=2 185)
Zorgen voor mijn kind(eren) staat de tijd die ik wil doorbrengen met mijn vrienden in de weg	23,6	42,2	20,3	11,9	2,0	100,0 (N=2 588)
Ik heb minder tijd om te doen wat ik graag doe	13,1	28,9	22,5	29,6	5,9	100,0 (N=2 608)
Het opvoeden zorgt voor spanningen in de relatie met mijn partner	21,6	35,7	22,9	16,6	3,3	100,0 (N=2 180)
Instrumentele kost						
Mijn kind(eren) grootbrengen kost veel geld	2,7	6,3	17,3	45,6	28,1	100,0 (N=2 621)
Ik maak me zorgen over de toekomst van mijn kind(eren)	3,9	18,7	22,2	38,8	16,4	100,0 (N=2 609)
Mijn kind(eren) opvoeden is emotioneel uitputtend	16,2	36,4	25,7	18,0	3,6	100,0 (N=2 607)
Zorgen voor mijn kind(eren) put me lichamelijk uit	22,3	35,6	23,5	15,9	2,8	100,0 (N=2 614)

5.2 Opvoedingsbeleving: itemscores gezinsenquête inzake verrijking, isolatie en instrumentele kost

Bron: Gezinsenquête 2016. Vancoppenolle, D. & Dupont, G. (2018). *Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Wat vinden gezinnen belangrijk in de opvoeding van hun kinderen, hoe beleven ze het opvoeden, welke vragen en zorgen hebben ze en maken ze gebruik van opvoedingsondersteuning?*

Ondanks het feit dat een grote meerderheid van de ouders opvoeden verrijkend vindt, zijn er ook ouders die aangeven dat opvoeden een behoorlijke impact heeft op hun sociaal, persoonlijk en relationeel leven (subschaal *isolatie*). Meer dan 35% van de respondenten beaamt dat ze door de kinderen minder tijd hebben om te doen wat ze graag doen. Bijna 1 op de 5 respondenten (19,7%) geeft aan dat de kinderen de tijd die ze hebben met de partner beperken en dat het opvoeden voor spanningen in de relatie zorgt (19,8%). 13% stelt dat het zorgen voor de kinderen de tijd met vrienden in de weg staat.

Bijna 3 op de 4 ouders geeft aan dat kinderen grootbrengen veel geld kost. 28% kan zich zelfs helemaal vinden in de uitspraak dat kinderen grootbrengen veel geld kost. Maar de financiële kost is niet het enige item van de subschaal *instrumentele kost* dat niet zo goed scoort. Meer dan de helft van de respondenten maakt zich immers zorgen over de toekomst van de kinderen. Ook al werd niet gevraagd naar de ware toedracht van deze zorgen (emotioneel, financieel, gezondheid, zorgen over samenleving in het algemeen, ...), 55,2% is een opmerkelijk cijfer. Het toont alvast aan dat vele ouders een grote betrokkenheid hebben op het toekomstig welzijn van hun kinderen.

Meer dan de helft van de respondenten stelt dat opvoeden (helemaal) niet fysiek of emotioneel uitputtend is. Maar er blijken wel verschillen tussen de respondenten te bestaan, want 1 op de 5 respondenten stelt dat opvoeden emotioneel uitputtend is en 18,7% stelt dat kinderen opvoeden ook lichamelijk uitputtend is.

1.3. Opvoedingsbelasting

De schaal opvoedingsbelasting werd gemeten door 4 items op een vijfpuntschaal, waarbij 1 stond voor 'helemaal mee eens' en 5 voor 'helemaal niet mee eens'. Tabel 5.3 schetst enkel de itemscores.

Meer dan 94% van de ouders vindt dat hij of zij goed in staat is om voor zijn of haar kinderen te zorgen. Minder dan 1% van de ouders geeft aan dat dit niet het geval is. De items die peilen naar de moeilijkheid van ouderschap en het aankunnen van de opvoeding zijn iets meer gevarieerd gescoord. Ruim een derde van de ouders geeft aan dat het ouderschap moeilijker is dan hij of zij dacht. 1 op de 4 ouders geeft aan dat ze, hoewel ze hun best doen, soms het gevoel hebben dat ze hun kinderen niet in de hand hebben. Een kleine minderheid van de ouders (6,5%) heeft vaak het gevoel dat hij/zij de opvoeding van zijn of haar kinderen niet goed aankan.

In het algemeen concluderen we op basis van de schaal opvoedingsbelasting dat de meerderheid van de ouders de opvoeding niet als belastend ervaart.

5.3 Opvoedingsbelasting: itemscores

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Noch eens, Noch oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Totaal
Ik merk dat ik goed in staat ben om voor mijn kind(eren) te zorgen	0,0	0,8	5,1	50,9	43,2	100,0 (N=2 637)
Het ouderschap is moeilijker dan ik dacht	7,8	29,3	26,0	30,2	6,6	100,0 (N=2 620)
Ook al doe ik mijn best, soms heb ik het gevoel dat ik mijn kind(eren) niet in de hand heb	14,3	39,9	20,7	21,6	3,5	100,0 (N=2 609)
Ik heb vaak het gevoel dat ik de opvoeding van mijn kind(eren) niet goed aankan	25,6	52,4	15,4	5,6	0,9	100,0 (N=2 619)

5.3 Opvoedingsbelasting: itemscores gezinsenquête

Bron: Gezinsenquête 2016. Vancoppenolle, D. & Dupont, G. (2018). *Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Wat vinden gezinnen belangrijk in de opvoeding van hun kinderen, hoe beleven ze het opvoeden, welke vragen en zorgen hebben ze en maken ze gebruik van opvoedingsondersteuning?*

1.4. Opvoedingsstijl en opvoedingsgedrag

Gevraagd naar een zelfreflectie over hun opvoedingsstijl antwoorden de meeste ouders dat ze in staat zijn om voor *regelmaat* en een ordelijke omgeving te zorgen. *Consistent omgaan met disciplineren* blijkt wel een uitdaging voor heel wat ouders. Bijna 1 op de 5 ouders zet niet altijd door met het disciplineren van de kinderen en laat zich door de kinderen overhalen om hen lichter te straffen dan ze eigenlijk van plan waren. Bijna 18% van de ouders geeft aan dat de kinderen hen toch vaak van gedachten kunnen doen veranderen, hoewel ze eerst 'nee' hebben gezegd.

De gezinsenquête bracht aan de hand van 25 vragen 5 aspecten van het opvoedingsgedrag van ouders in

kaart: *positieve betrokkenheid* (bv. 'Als mijn kind mij iets wil vertellen, maak ik tijd om er naar te luisteren'), *regels aanleren* (bv. 'Ik leer mijn kind om zich aan afspraken te houden'), *materieel belonen* (bv. 'Ik laat mijn kind iets kopen als hij/zij iets goed gedaan heeft'), *straffen* (bv. 'Als mijn kind iets doet dat niet mag, geef ik hem/haar straf') en *hard (fysiek) straffen*.

Bastaits, Van Leeuwen en Travers analyseerden de antwoorden van ouders en onderscheidde - met behulp van een normtabel voor ouders uit Nederland - 3 categorieën ouders qua opvoedingsgedrag: Ouders die een *gemiddelde frequentie* van gedrag hebben, ouders die duidelijk *meer dan gemiddeld* frequent (voor minder positief opvoedingsgedrag) of *minder dan gemiddeld* frequent (voor positief

opvoedingsgedrag) opvoedingsgedrag rapporteren en ouders die *zeer weinig positief of zeer veel negatief* opvoedingsgedrag rapporteren.

5.4 Opvoedingsgedrag: voorkomen categorieën ouders per opvoedingsaspect

	Groep gemiddelde frequentie	Groep meer/minder dan gemiddeld	Groep veel meer/veel minder dan gemiddeld	Totaal
Positieve betrokkenheid	80,2	8,8	11,0	100,0
Regels aanleren	88,6	7,9	3,5	100,0
Materieel belonen	97,4	2,4	0,2	100,0
Straffen	85,2	10,7	4,2	100,0
Fysiek straffen	94,0	3,5	2,4	100,0

5.4 Voorkomen van categorieën ouders naar opvoedingsgedrag per opvoedingsaspect

Bron: Gezinsenquête 2016. Bastaits, K., Van Leeuwen, K. & Travers, N. (2018) Gezinsenquête 2016: Kindgedrag en opvoedingsgedrag: sterktes en moeilijkheden. Gezinnen in Vlaanderen over kindgedrag, opvoedingsgedrag en de sterktes en eventuele moeilijkheden hierbij

Tabel 5.4 geeft weer hoe groot elk van de groepen is voor elk van de aspecten van opvoedingsgedrag.

De overgrote meerderheid van de ouders rapporteert veel positief opvoedingsgedrag: positieve betrokkenheid, het aanleren van regels, niet overmatig materieel belonen, straffen en fysiek straffen. Toch geldt dit niet voor alle ouders. Zo zien we dat voor positieve betrokkenheid, na vergelijking met de normgroep, ongeveer 20% van de ouders dit gedrag minder dan gemiddeld stelt, waarbij dit bij 11% uitgesproken minder is. Voor straffen blijkt uit de resultaten dat ongeveer 15% van de ouders hun kinderen meer dan gemiddeld straffen na vergelijking met de normgroep, waarbij dit bij 4,2% van de ouders uitgesproken meer is. Na vergelijking met de normgroep zien we dat voor fysiek straffen 6% van de ouders hun kinderen meer dan gemiddeld fysiek straffen. Bij 2,4% van de ouders is dit uitgesproken meer.

1.5. Vragen en zorgen over opvoeding

Dat een ruime meerderheid opvoeden aankan, betekent niet dat opvoeding een thema is waar ouders niet mee bezig zijn. Hoewel 4 op de 10 ouders aangeven het afgelopen jaar (helemaal) geen *vragen of zorgen over de opvoeding* gehad te hebben, stelt 60% dat dit wel het geval was (41,4% een beetje, 14,9% tamelijk veel en 4,1% van de ouders heeft heel veel vragen of zorgen. Er bestaan dus grote verschillen tussen gezinnen. Uit de analyse naar leeftijd van het jongste kind blijkt dat het aandeel ouders dat zich veel vragen of zorgen bij de opvoeding van hun kind(eren) maakt, het grootst is bij de ouders met minstens nog een kind tussen 6 en 12 jaar.

19,3% van de ouders geeft aan vragen of zorgen te hebben over één bepaald thema. De meeste ouders die vragen of zorgen hebben over de opvoeding, vinkten meerdere thema's aan: 25,2%

van de ouders geeft aan zich zorgen te maken over 2 thema's, 20,3% heeft vragen of zorgen over 3 thema's, 13,1% over 4 thema's en 22,2% geeft aan vragen of zorgen te hebben over meer dan 5 thema's.

Als we de antwoorden van ouders in het algemeen bekijken (ongeacht gezinstype, gezinsomvang of leeftijd van de kinderen), dan hebben ze het vaakst vragen of zorgen over de school- of studieprestaties van hun kinderen. Dit thema werd door meer dan 4 op de 10 ouders (40,7%) die vragen of zorgen hebben over de opvoeding aangekruist. Naast vragen of zorgen over schoolprestaties maken ouders zich het vaakst zorgen om emotionele problemen (28,2%) en koppig, dwars en opstandig gedrag (24,3%).

Tabel 5.5 geeft per leeftijdscategorie van het jongste kind weer welke 5 thema's het meest vermeld werden door ouders als onderwerp van vragen/zorgen en door hoeveel ouders ze werden vernoemd. Hoewel de vraag over de inhoud van de vragen/zorgen niet gesteld werd voor 1 specifiek kind, suggereren de cijfers wel dat de vragen en zorgen verschillen naargelang de leeftijd van de kinderen.

Ouders van wie het jongste kind in het gezin jonger is dan 3 jaar hebben voornamelijk vragen of zorgen over 'voeding en eetgedrag' en 'slapen en slaapgedrag'. Bij ouders van wie het jongste kind in het gezin tussen 3 en 6 jaar is, komen vragen of zorgen over 'ongehoorzaamheid, niet luisteren, liegen' of 'koppig, dwars en opstandig gedrag' het vaakst voor. Ouders van wie het jongste kind in het gezin 6 tot 12 jaar is, hebben het vaakst vragen of zorgen over 'school- of studieprestaties' en 'emotionele problemen'. Dezelfde problemen vinden we terug bij ouders wiens jongste kind tussen 12 en 18 jaar is. Hier heeft meer dan de helft van de ouders vragen of zorgen over de 'school- of studieprestaties' van zijn kind. Ook het 'gebruik van internet en sociale media' roept vragen op bij meer dan 1 op de 4 ouders met een jongste kind tussen 12 en 18 jaar. Ouders van wie het jongste kind jongvolwassen is (18 tot 24 jaar) hebben eveneens het vaakst vragen over de 'school- of studieprestaties' en over 'emotionele problemen'. Maar

5.5 Opvoedingsthema's waarover ouders zich zorgen maken of vragen hebben naar leeftijd jongste kind

Jongste kind onder de 3 jaar	N=317
Voeding/eetgedrag	31,5
Slapen/slaapgedrag	30,6
Koppig, dwars, opstandig gedrag	29,7
Gezondheid	25,7
Ongehoorzaamheid, niet luisteren, liegen	25,6
Jongste kind 3 tot 6 jaar	N=211
Ongehoorzaamheid, niet luisteren, liegen	37,4
Koppig, dwars, opstandig gedrag	35,1
School- of studieprestaties	27,5
Emotionele problemen	26,6
Stellen van regels/grenzen en toezicht daarop	24,8
Jongste kind 6 tot 12 jaar	N=398
School- of studieprestaties	49,1
Emotionele problemen	36,3
Koppig, dwars, opstandig gedrag	25,9
Ongehoorzaamheid, niet luisteren, liegen	23,0
Stellen van regels/grenzen en toezicht daarop	19,8
Jongste kind 12 tot 18 jaar	N=336
School- of studieprestaties	56,9
Emotionele problemen	30,9
Studiekeuze	29,3
Gebruik van internet en sociale media	25,8
Gaming	22,2
Jongste kind 18 tot 24 jaar	N=285
School- of studieprestaties	48,3
Emotionele problemen	31,4
Zoeken en vinden van werk	23,0
Studiekeuze	20,3
Gezondheid	16,9

5.5 Vijf meest vermelde onderwerpen waar ouders vragen/zorgen over hebben per leeftijd van het jongste kind (percentage)

Bron: Gezinsenquête 2016. Vancoppenolle, D. & Dupont, G. (2018). Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Wat vinden gezinnen belangrijk in de opvoeding van hun kinderen, hoe beleven ze het opvoeden, welke vragen en zorgen hebben ze en maken ze gebruik van opvoedingsondersteuning?

voor deze leeftijdscategorie maakt bijna een vierde van de ouders met zorgen/vragen zich ook zorgen over de studiekeuze of het zoeken en vinden van werk.

1.6. Gebruik opvoedingsondersteuning

Bijna 4 op de 10 ouders heeft ooit gebruik gemaakt van hulp, steun en advies van een deskundige bij de opvoeding van hun kind(eren) (zie tabel 5.6). Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat ruim de helft van de ouders zich wendt tot een therapeut, psycholoog, kinder- of jeugdpsychiater (52%). 43,3% van de ouders doet beroep op het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) of de school. Meer dan 1 op de 4 ouders richt zich bij vragen of problemen qua opvoeding tot de huisarts.

Afhankelijk van de leeftijd van de kinderen in het gezin verschilt de geraadpleegde deskundige. Bij hele jonge kinderen (oudste kind jonger dan 3 jaar) raadplegen ouders het vaakst een verpleegkundige van Kind en Gezin (76,1%). Wanneer de leeftijd van de kinderen in het gezin toeneemt, raadpleegt men vaker een therapeut, psycholoog, kinder- of jeugdpsychiater of het CLB en de school.

In tabel 5.6 stellen we ook vast dat ouders die zich in grotere mate zorgen maken, vaker beroep doen op een professional voor advies, steun of hulp bij de opvoeding. Maar het feit dat meer dan 1 op de 4 ouders met veel of heel veel vragen of zorgen geen gebruik gemaakt heeft van professionele ondersteuning of advies valt wel op.

Het gebruik van opvoedingsondersteuning gebeurt echter niet altijd of voor iedereen in het teken van concrete vragen en noden. 1 op de 5 ouders die geen vragen had of zich geen zorgen maakte, maakte immers wel gebruik van opvoedingsondersteuning.

Van de ouders die geen gebruik gemaakt hebben van opvoedingsondersteuning weten we op basis van niet-opgenomen cijfers dat bijna 72% hieraan geen behoefte had. Bijna 30% van de ouders geeft aan dat zij voldoende hulp kregen van familie en vrienden. Sommige ouders willen de problemen met de opvoeding liever zelf oplossen (12,7%) en andere ouders vinden voldoende hulp in boeken, folders en websites (10,7%). Er zijn amper ouders die aanbodgerelateerde redenen (ik vind geen aanbod, aanbod te duur, ...) vermelden.

5.6 Gebruik van opvoedingsondersteuning naar mate van vragen/zorgen

Mate waarin ouders vragen of zorgen hebben	Gebruik opvoedingsondersteuning	
	Ja	Neen
(helemaal) Niet	20,2	79,8
Een beetje maar	43,0	57,0
Tamelijk veel	71,9	28,1
Heel veel	72,5	27,5
Totaal	39,5	60,5

5.6 Gebruik van professionele opvoedingsondersteuning naar mate van vragen/zorgen over opvoeding
Bron: Gezinsenquête 2016. Vancoppenolle, D. & Dupont, G. (2018). Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Wat vinden gezinnen belangrijk in de opvoeding van hun kinderen, hoe beleven ze het opvoeden, welke vragen en zorgen hebben ze en maken ze gebruik van opvoedingsondersteuning?

2. KINDEREN EN KINDEROPVANG

2.1. Gebruik van formele opvang door kinderen jonger dan 3 jaar

52,6% van de kinderen gebruikt formele opvang

2.1.1. Inleiding op de cijfers

De evolutie van het gebruik van formele opvang volgen we op aan de hand van cijfers over het aantal aanwezige kinderen. Sinds 2016 gebeurt de telling anders dan daarvoor. Het *moment van de meting* werd verplaatst (van februari naar september), de *duur van de meetperiode* werd verlengd (van weektellingen naar een registratie op maandbasis) en de aanwezigheid van *schoolgaande kinderen in opvanglocaties voor baby's en peuters* werd beter uit de tellingen gehouden. Bovendien gebeurt de telling nu voor het merendeel van de locaties (namelijk de locaties met subsidie inkomenstarief waar ouders een opvangprijs volgens hun gezinsinkomen betalen, verder IKT-locaties) op basis van *registratiegegevens gekoppeld aan kindcodes* die de IKT-locaties sowieso moeten doorgeven om hun subsidies te berekenen. Enkel de opvanglocaties zonder IKT sturen - net zoals vroeger - hun tellingen nog apart door.

Deze registratiewijziging heeft enkele belangrijke voordelen:

- De verlenging tot op *maandniveau* betekent dat het beeld op het aantal aanwezige kinderen minder beïnvloed kan worden door ziektes, onverwachte gebeurtenissen of sluitingsdagen in de week van de telling.
- Doordat de meetperiode nu de maand *september* is vallen de tellingen samen met een belangrijk instapmoment in het kleuteronderwijs. Daardoor kunnen we het gebruik bekijken voor kinderen tot een leeftijd van 2 jaar en 8 maanden die tot dan nog niet (eerder) in het kleuteronderwijs konden instappen.
- Dat de tellingen voor de IKT-sector nu steunen op *administratieve datastromen* die in het belang van de locaties zo volledig mogelijk zijn zorgt er voor dat we veel minder ontbrekende gegevens moeten ramen en dat ook de kans op dubbel getelde kinderen is afgenomen.
- In de administratieve data wordt een onderscheid gemaakt tussen kinderen in dagopvang (die nog niet voltijds naar school gaan) en buitenschoolse opvang (die wel voltijds naar school gaan of ouder zijn dan 3,5 jaar). Voor de tellingen kijken we enkel naar de aanwezige kinderen in *dagopvang*, waardoor we een betere kwaliteit van de cijfers hebben.

Nadeel is wel dat we geen cijfers meer hebben over het gebruik per leeftijdjaar en dat we geen uitspraken meer kunnen doen over het gebruik van opvang en/of kleuterschool door kinderen tussen 2 en 3 jaar. Bovendien zorgt de registratiewijziging ervoor dat we de gebruikscijfers vanaf 2016 niet zo maar meer mogen vergelijken met de oude gebruikscijfers op basis van de februaritellingen.

2.1.2. Gebruik formele opvang door 0- tot 3-jarigen Vlaams Gewest en per provincie

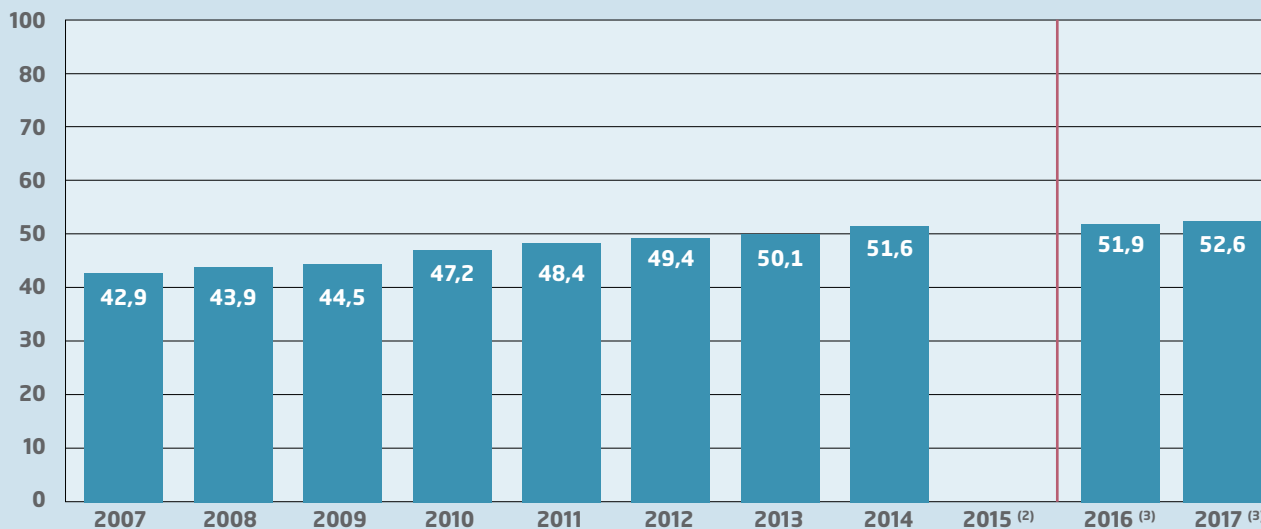
In 2017 maakt 52,6% van de kinderen tussen 2 maanden en 3 jaar gebruik van formele vergunde kinderopvang voor baby's en peuters. Een stijging met 0,7 procentpunt ten opzichte van 2016 (zie grafiek 5.7).

Het gebruik van formele vergunde opvang voor baby's en peuters verschilt aanzienlijk tussen de provincies (zie grafiek 5.8). Het gebruik ligt het hoogst in West-Vlaanderen (60,9%) en het laagst in Antwerpen (48,3%). Limburg (50%), Vlaams-Brabant (52%) en Oost-Vlaanderen (54,4%) situeren zich hiertussen. In 4 van de 5 provincies maakt minstens de helft van de kinderen tussen

2 maanden en 3 jaar gebruik van vergunde opvang.

Omdat de cijfers voor 2016 en 2017 niet zo maar vergeleken kunnen worden met de voorgaande jaren, geven we geen historische reeks per provincie weer. De evoluties die zich tussen 2014 en 2016 voordoen kunnen immers even goed het gevolg zijn van de registratiewijzigingen.

5.7 Aandeel kinderen jonger dan 3 jaar in formele vergunde opvang ⁽¹⁾

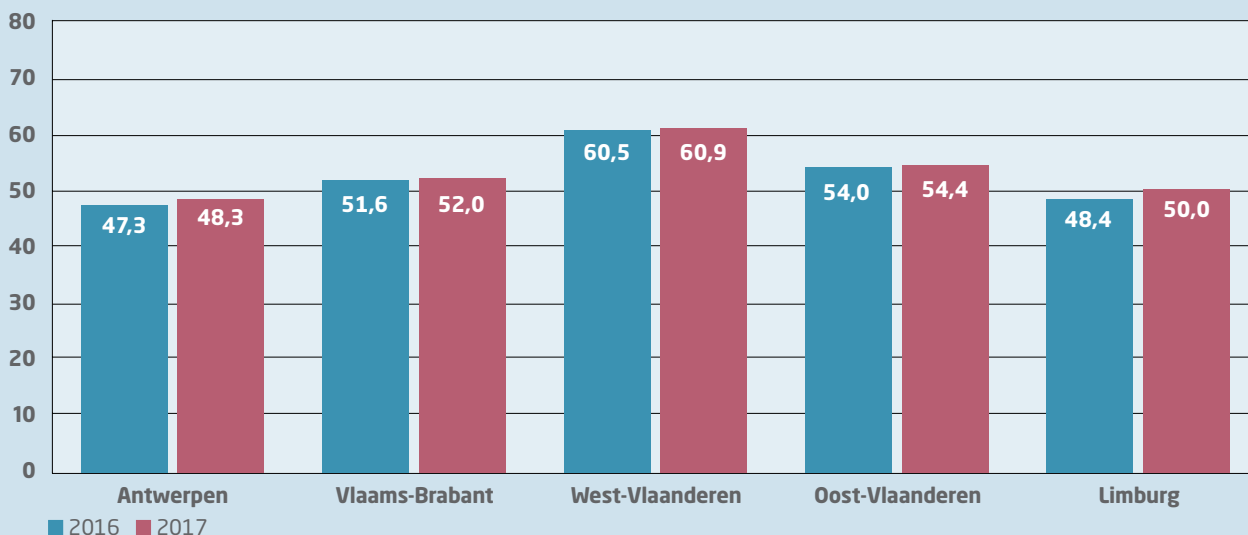
5.7 Aandeel kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in opvanglocaties vergund door Kind en Gezin in het Vlaamse Gewest - 2006-2017

Bron: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen

(1) Omdat we van mening zijn dat we door de gewijzigde berekeningswijze geen uitspraken over de evolutie mogen doen, beschouwen we het cijfer voor 2016 als het begin van een nieuwe historische reeks, wat in de grafiek ook duidelijk wordt aangegeven

(2) In 2015 werd de registratie niet georganiseerd omdat geen extra registratie gevraagd werd terwijl de invoering van het decreet voor opvang van baby's en peuters volop bezig was

(3) Percentage berekend op het aantal kinderen tussen 2 maanden en 3 jaar dat volgens de Mirage-databank in september woont in het Vlaamse Gewest. In de jaren 2006-2014 gebeurden de tellingen gedurende 1 week in februari

5.8 Aandeel kinderen jonger dan 3 jaar in formele vergunde opvang per provincie ⁽¹⁾

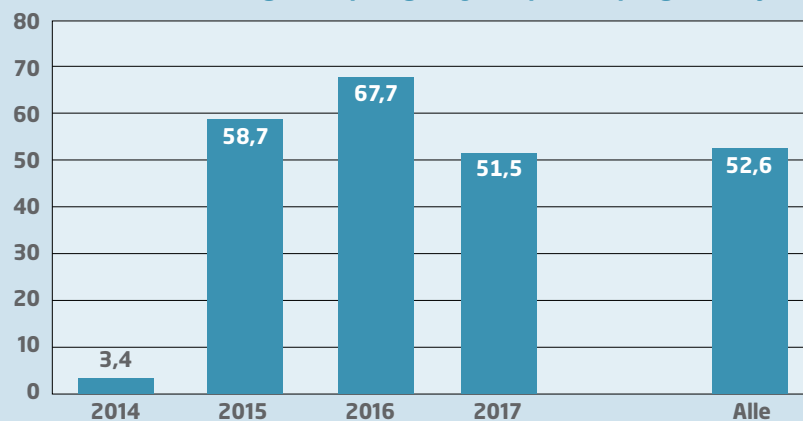
5.8 Kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in opvanglocaties die vergund zijn door Kind en Gezin per provincie - 2016-2017 (percentage)

Bron: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen in september

(1) Percentage berekend op het aantal kinderen tussen 2 maanden en 3 jaar dat volgens de Mirage-databank in september van het jaar woont in de betreffende provincie

2.1.3. Gebruik formele opvang 0- tot 3-jarigen naar geboortjaar en per vergunningstype

Het gebruik verschilt naargelang de leeftijd van de kinderen (zie tabel 5.9). Op basis van de tellingen in september 2017 stellen we vast dat het gebruik het hoogst ligt voor de kinderen geboren in 2016 (dat zijn dus kinderen tussen 9 en 20 maanden). Meer dan twee derde van de kinderen geboren in 2016 maakt gebruik van formele opvang. Ook voor de kinderen geboren in 2015 en 2017 ligt het gebruik boven de 51%. Het gebruik ligt het laagst voor de kinderen geboren in 2014, maar dat is ook logisch omdat de kinderen

5.9 Gebruik formele vergunde opvang baby's en peuters per geboortjaar ⁽¹⁾

5.9 Kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in opvanglocaties vergund door Kind en Gezin per geboortjaar - Vlaams Gewest (percentage)

Bron: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen in september

(1) Percentage berekend (per geboortjaar) op het aantal kinderen jonger dan 3 jaar dat volgens de Mirage-databank in september 2017 woont in het Vlaamse Gewest

uit 2014 allen ouder zijn dan 2,5 jaar en dus al in de kleuterschool terecht kunnen.

Het is duidelijk dat het lage gebruik door kinderen geboren in 2014 een impact heeft op de gebruikscijfers. Indien we het gebruik enkel zouden berekenen voor de kinderen geboren vanaf 2015, dan belichten we cijfers voor kinderen die hoogstens 2 jaar en 8 maanden oud zijn. Aangezien de zomervakantie 2 maanden duurt, gaan we ervan uit dat we zo cijfers kunnen presenteren over kinderen die de eerst mogelijke instapleeftijd

voor de kleuterschool nog niet of maar net bereikt hebben. Volgens deze berekeningswijze ligt het gebruik bij die groep kinderen op 61%. Dat is heel wat hoger dan 52,6%.

Tabel 5.10 geeft 2 soorten cijfers per soort opvang.

In de eerste kolom wordt het aandeel aanwezige kinderen uitgedrukt per vergunningstype. Zo weten we dat 22,3% van de kinderen tussen 2 maanden en 3 jaar gebruik maakt van formele groepsopvang met IKT-tarief.

In de tweede kolom geven we het aandeel kinderen per vergunningstype weer ten opzichte van alle kinderen die opvang gebruiken. Daaruit leiden we af dat meer dan 60% van de kinderen die opvang van baby's en peuters gebruiken, gebruik maakt van groepsopvang en dat 75,4% van de kinderen die in de formele kinderopvang aanwezig zijn in een opvanglocatie zitten waar ze volgens inkomenstarief kunnen betalen.

5.10 Kinderen jonger dan 3 jaar in formele vergunde opvang per soort opvang ⁽¹⁾

Inkomenstarief	Vergunningstype	Gebruik	Aandeel soort opvang onder kinderen die opvang gebruiken
IKT	Gezinsopvang	17,5	33,1
	Groepsopvang	22,3	42,3
	Totaal IKT	39,9	75,4
Niet-IKT	Gezinsopvang	2,1	4,0
	Groepsopvang	10,9	20,6
	Totaal niet-IKT	13,0	24,6
Totaal		52,6	100,0

5.10 Kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in formele opvang vergund door Kind en Gezin naar soort opvang - Vlaams Gewest (percentage)

Bron: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen in september 2017

(1) Percentage berekend (per geboortjaar) op het aantal kinderen jonger dan 3 jaar dat volgens de Mirage-databank in september 2017 woont in het Vlaamse Gewest

2.2. Inclusief opgevangen kinderen

Inclusieve opvang is de opvang van kinderen met een specifieke zorgbehoefte samen met kinderen zonder specifieke zorgbehoefte. Opvanglocaties kunnen voor de opvang van deze kinderen subsidies krijgen en kunnen ook ondersteund worden door een Centrum inclusieve kinderopvang. Op basis van registratiegegevens over 2017 weten we dat er 1154 verschillende kinderen inclusief worden opgevangen in de vergunde opvang van baby's en peuters. Tabel 5.11 geeft aan dat meer dan de helft van deze kinderen jonger was dan 3 jaar. Mogelijk worden er nog meer kinderen inclusief opgevangen want de cijfers zijn gebaseerd op aanvraagdossiers voor de subsidie inclusieve opvang. Het aantal kinderen dat in de buitenschoolse opvang inclusief wordt opgevangen werd niet meegeteld (want niet geregistreerd).

5.11 Aantal inclusief opgevangen kinderen - per leeftijd

	2016 ⁽¹⁾	2017 ⁽²⁾
Leeftijd van de kinderen	Aantal	Aantal
Kinderen jonger dan 3 jaar	697	607
<i>waarvan 0 jaar</i>	93	56
<i>waarvan 1 jaar</i>	253	233
<i>waarvan 2 jaar</i>	351	318
Kinderen tussen 3 en 6 jaar	392	384
<i>waarvan 3 jaar</i>	258	234
<i>waarvan 4 jaar</i>	91	86
<i>waarvan 5 jaar</i>	43	64
Kinderen tussen 6 en 12 jaar	133	141
Kinderen van 12 jaar of ouder	15	22
Totaal	1 237	1 154

5.11. Aantal inclusief opgevangen kinderen in de vergunde opvang baby's en peuters per leeftijdsklasse - 2016-2017

Bron: Kind en Gezin, Registratie inclusieve opvang

(1) De cijfers voor 2016 werden aangepast na verwerken van alle aanvragen voor ondersteuning in de loop van 2017

(2) Voorlopige cijfers omdat opvanglocaties hun aanvragen voor ondersteuning nog tot midden 2018 kunnen indienen

3. KINDEREN IN SPECIFIEKE ONDERWIJSINSTELLINGEN EN KINDEREN MET SCHOOLVERTRAGING

3.1. Kinderen in buitengewoon onderwijs en kinderen met specifieke begeleiding

0,7% kleuters niet in het 'mainstream'-onderwijs, in het lager en secundair onderwijs loopt dit op tot 5,4% en 4,6%

In het onderwijslandschap maken we al geruime tijd een onderscheid tussen gewoon en buitengewoon basisonderwijs. Buitengewoon basisonderwijs is bedoeld voor kinderen die tijdelijk of permanent specifieke hulp nodig hebben en is ingedeeld in types, volgens de beperking van de kinderen en de specifieke zorg die ze nodig hebben. Het decreet van 21 maart 2014 over maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften ('M-decreet') voerde aanpassingen door aan de structuur van het buitengewoon onderwijs.

In het basisonderwijs worden type 1 (leerlingen met een licht verstandelijke beperking) en type 8 (leerlingen met ernstige leerstoornissen) geleidelijk afgebouwd en omgevormd tot het nieuwe type 'basisaanbod'. Leerlingen uit dat nieuwe type kunnen na een positieve evaluatie van de school en het CLB na verloop van tijd weer in het gewoon onderwijs instromen.

Er kwam ook een nieuw type 9 voor kinderen met autisme die geen verstandelijke beperking hebben en ondanks extra ondersteuning niet in het gewoon onderwijs terecht kunnen. Deze aanpassingen zijn van kracht sinds 1 september 2015.

Tabel 5.12 geeft aan hoeveel kinderen in welk van deze types van het buitengewoon onderwijs zitten en geeft ook het aandeel leerlingen in het buitengewoon onderwijs weer in de hele onderwijspopulatie voor het kleuter-, lager en secundair onderwijs.

0,7% van de kleuters zit in het buitengewoon kleuteronderwijs, voornamelijk in het type 2 - buitengewoon onderwijs voor kinderen met een matige of ernstige mentale handicap.

5,4% van de kinderen in het lager onderwijs volgt buitengewoon onderwijs. Het gaat in het schooljaar 2016-2017 voornamelijk om het buitengewoon onderwijs voor kinderen met spraak-, taal- en/of ernstige leerstoornissen (type 8) en het type basisaanbod (zie tabel 5.12).

In het buitengewoon secundair onderwijs zit meer dan de helft van de leerlingen in type 2 (matig of ernstig mentale handicap) of type 1 onderwijs (licht mentale handicap).

Opmerkelijk is dat over alle onderwijsniveaus heen telkens meer dan tweederde van de kinderen in het buitengewoon onderwijs jongens zijn. In het schooljaar 2016-2017 zijn er 17 kinderen minder aanwezig in het buitengewoon kleuteronderwijs dan in het schooljaar 2015-2016. In het buitengewoon secundair en (vooral) lager onderwijs gaat het aantal kinderen sterker achteruit (respectievelijk -203 en -933).

Er zijn ook leerlingen met een beperking die les volgen in het gewoon onderwijs maar die begeleid worden vanuit het buitengewoon onderwijs. Dit is het geïntegreerd onderwijs (GON), bedoeld om zoveel mogelijk leerlingen een kans te geven in het gewoon onderwijs. In het schooljaar 2016-2017 ging het respectievelijk om 9000 leerlingen in het gewoon basisonderwijs en 4752 leerlingen in het secundair onderwijs.

5.12 Kinderen in buitengewoon onderwijs per type ⁽¹⁾

	Kleuter- onderwijs	Lager onderwijs	Secundair onderwijs
Type basisaanbod ^{(2) (3)}	-	19,2	14,2
Licht mentale handicap (type 1) ⁽⁴⁾	-	15,9	24,5
Matige of ernstig mentale handicap (type 2)	53,4	14,6	27,4
Emotionele of gedragsstoornis (type 3)	5,3	7,5	10,0
Lichamelijke handicap (type 4)	11,0	4,8	8,7
Visuele handicap (type 6)	0,6	0,5	1,3
Auditieve handicap (type 7)	11,4	5,0	3,2
Spraak-, taal- en/of ernstige leerstoornissen (type 8) ⁽⁴⁾	-	22,1	-
Autismespectrumstoornis zonder verstandelijke beperking (type 9) ⁽²⁾	17,8	10,5	10,7
Totaal aantal kinderen in buitengewoon onderwijs	100,0 (N=1 967)	100,0 (N=24 645)	100,0 (N=20 130)
Aandeel buitengewoon onderwijs in totaal	0,73	5,39	4,58

5.12 Kinderen in het Vlaamse buitengewoon onderwijs: aantal en percentage van de schoolgaande kinderen naar type - schooljaar 2016-2017

Bron: Statistisch Jaarboek van het Vlaamse Onderwijs, schooljaar 2016-2017

(1) Om dubbelstellingen te voorkomen, worden de ziekenhuisscholen (type 5) niet opgenomen

(2) Nieuw type sinds september 2015

(3) Type 'basisaanbod' wordt niet ingericht in het buitengewoon kleuteronderwijs

(4) Type 1 en type 8 verdwijnen geleidelijk door uitstroom bestaande leerlingen; nieuwe leerlingen komen in het type 'basisaanbod'

3.2. Kinderen op internaat

Ook internaten zijn een opvoedingsmilieu. Daarom presenteren we in tabel 5.13 hoeveel kinderen in het kleuter-, lager of secundair onderwijs in een internaat verblijven. In totaal gaat het om 9938 kinderen, 56,2% van de internen zijn jongens. Het aantal internen ligt lager dan in het schooljaar 2015-2016, vooral door een daling van het aantal internen in het voltijds secundair onderwijs.

5.13 Aantal kinderen op internaat ⁽¹⁾

	2015-2016	2016-2017
Gewoon kleuteronderwijs	114	100
Buitengewoon kleuteronderwijs	4	4
Gewoon lager onderwijs	1 035	1 090
Buitengewoon lager onderwijs	135	143
Voltijds gewoon secundair onderwijs	8 609	8 346
Deeltijds secundair onderwijs	60	58
Buitengewoon secundair onderwijs	197	197
Totaal	10 154	9 938

5.13 Aantal kinderen dat verblijft in een internaat voor kleuter- of lager onderwijs - Vlaamse Gemeenschap - schooljaren 2015-2016 en 2016-2017

Bron: Statistisch Jaarboek van het Vlaamse Onderwijs, schooljaar 2015-2016 en 2016-2017

(1) Dat zijn er wellicht meer omdat gegevens van internaten met minder dan 30 internen niet worden opgenomen omdat ze niet subsidieerbaar zijn

3.3. Kinderen naar schoolse vorderingen

Een laatste cijfer over het opvoedingsmilieu onderwijs gaat over de schoolse vorderingen van kinderen (voorsprong, op leeftijd of vertraging).

Schoolse vertraging is het aantal leerjaren vertraging dat een leerling oploopt t.o.v. het leerjaar waarin hij zich zou bevinden als hij jaar na jaar zou vorderen.

Het is niet noodzakelijk een gevolg van zittenblijven. Het kan ook veroorzaakt worden door ziekte, atypische studieovergangen, late instapleeftijd, ... Wat ook de oorzaak is, het vaak voorkomen van schoolvertraging is een belangrijk signaal.

Tabel 5.14 toont dat in totaal 12,4% van de kinderen in het gewoon lager onderwijs een schoolse vertraging heeft. 1,1% heeft een voorsprong.

Voor het verschil tussen kinderen van Belgische nationaliteit en niet-Belgische kinderen springt in het oog. 34,9% van de kinderen met een andere nationaliteit heeft een schoolse vertraging, bij kinderen met een Belgische nationaliteit gaat het om 10,3%.

5.14 Leerlingen naar schoolse vorderingen in het gewoon lager onderwijs

		Voorsprong	Op leeftijd	Achterstand	
				1 jaar	2 of meer jaren
Belgische nationaliteit	Aantal	4 161	336 452	36 989	2 215
	%	1,1	88,6	9,7	0,6
Niet-Belgische nationaliteit	Aantal	260	23 547	10 670	2 071
	%	0,7	64,4	29,2	5,7
Alle kinderen	Aantal	4 421	359 999	47 659	4 286
	%	1,1	86,5	11,4	1,0

5.14 Aantal kinderen in het gewoon lager onderwijs naar schoolse vorderingen, naargelang nationaliteit - Vlaams Gewest - schooljaar 2016-2017
Bron: Statistisch Jaarboek van het Vlaamse Onderwijs, schooljaar 2016-2017

Tabel 5.15 presenteert cijfers over schoolse vertraging op secundair niveau, opgesplitst per graad en type nationaliteit van de kinderen. Daaruit blijkt dat het aandeel kinderen met schoolse vertraging oploopt naar

onderwijsgraad. In de eerste graad bedraagt het aandeel 20,5%, in de derde graad gaat het al om 1 op de 3 leerlingen (33,6%). Voorts toont de tabel ook dat het verschil tussen leerlingen met een Belgische en een

niet-Belgische nationaliteit in het secundair onderwijs sterk verder toeneemt. Meer dan de helft van de leerlingen met niet-Belgische nationaliteit kent een schoolse vertraging.

5.15 Leerlingen naar schoolse vorderingen in het gewoon secundair onderwijs

		Voorsprong	Op leeftijd	Achterstand		Totaal
				1 jaar	2 of meer jaren	
Eerste graad	Belgische nationaliteit	1,6	80,6	16,4	1,4	100,0 (N=124 516)
	Niet-Belgische nationaliteit	0,7	47,2	41,8	10,3	100,0 (N=10 428)
	Totaal	1,6	78,0	18,4	2,1	100,0 (N=134 944)
Tweede graad	Belgische nationaliteit	1,5	73,2	21,1	4,2	100,0 (N=123 930)
	Niet-Belgische nationaliteit	0,5	33,5	40,7	25,3	100,0 (N=10 260)
	Totaal	1,4	70,2	22,6	5,8	100,0 (N=134 190)
Derde graad	Belgische nationaliteit	1,3	67,6	24,1	7,0	100,0 (N=124 516)
	Niet-Belgische nationaliteit	0,6	29,4	37,5	32,5	100,0 (N=8 230)
	Totaal	1,3	65,1	24,9	8,7	100,0 (N=129 310)

5.15 Aantal kinderen in het gewoon secundair onderwijs naar schoolse vorderingen, naargelang nationaliteit - Vlaams Gewest - schooljaar 2016-2017
Bron: Statistisch Jaarboek van het Vlaamse Onderwijs, schooljaar 2016-2017

4. KINDEREN IN BEGELEIDING BIJ CENTRA VOOR KINDERZORG EN GEZINSONDERSTEUNING

Bij probleem- of crisissituaties met jonge kinderen of bij behoefte aan dag- en nachtopvang door een bijzondere leef-, arbeids-, woon-, gezondheids- of financiële situatie kan op verzoek van de ouders een beroep gedaan worden op centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning (CKG), erkend en gesubsidieerd door

Kind en Gezin. We schetsen om hoeveel kinderen het gaat en geven aan welk soort begeleiding er gegeven wordt.

In de CKG zijn er, op basis van de door de centra doorgegeven aantallen over het hele jaar 2017, 5025 kinderen in begeleiding, bijna uitsluitend kinderen

jonger dan 12 jaar. Dit ligt in lijn met voorgaande jaren, hoewel een lichte daling te zien is. In vergelijking met 2016 zijn er 24 kinderen minder die begeleid en/of opgevangen worden (zie tabel 5.16). 36,8% van de begeleide kinderen is tussen 6 en 12 jaar, 30,4% is jonger dan 3 jaar.

5.16 Begeleide kinderen door centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning ⁽¹⁾

2014	2015	2016	2017				
Totaal	Totaal	Totaal	Kinderen jonger dan 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 jaar en ouder	Totaal
5 037	5 110	5 049	1 526	1 561	1 850	86	5 025 ⁽²⁾

5.16 Evolutie aantal unieke kinderen in begeleiding in centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning per jaar
Bron: Kind en Gezin

(1) Voor een aantal kinderen gelden ook begeleidingsmaatregelen vanuit de bijzondere jeugdzorg

(2) Inclusief 1 kind waarvoor leeftijd ongekend was

Een CKG kan 4 begeleidingsvormen of functies aanbieden: *mobiele begeleidingen, ambulante trainingen* in het centrum, *ambulante opvang* en *residentiële opvang en begeleiding* waarbij het kind voor een periode in het centrum verblijft.

De cijfers over de functies in de CKG drukken we in tabel 5.17 uit op kindniveau, maar de som van het aantal begeleide kinderen is niet gelijk aan het aantal unieke kinderen omdat voor 1 kind meerdere begeleidingsvormen (tegelijk) kunnen

ingezet worden. Bovendien registreren we enkel de mobiele en ambulante begeleidingen voor het kind waarvoor hulp gevraagd wordt. Hierdoor zijn de aantallen een onderschatting van het aantal (indirect) begeleide kinderen wanneer er gezinnen met meerdere kinderen worden begeleid. Desalniettemin geven de cijfers een goed inzicht in het voorkomen van de begeleidingsvormen. Zo zien we dat 3035 kinderen en hun gezin een mobiele begeleiding krijgen en dat 1370 kinderen residentieel worden opgevangen. Als we bekijken

welke functies ingezet worden voor welke leeftijden, zien we dat in elke leeftijdsklasse meer dan de helft van de kinderen mobiel begeleid wordt. Het is ook duidelijk dat het aandeel kinderen dat opgevangen wordt door een CKG lager is in de hogere leeftijdsgroepen. Waar in de leeftijdsgroep jonger dan 3 jaar en de leeftijdsgroep van 3 tot 6 jaar respectievelijk 32% en 29% door het CKG residentieel wordt opgevangen, ligt dat aandeel bij 6- tot 12-jarigen lager (22%).

5.17 Kinderen naar begeleidingsvorm in centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning

	Mobiele begeleiding		Ambulante training		Ambulante opvang		Residentiële opvang		Totaal aantal unieke kinderen
	Aantal	% ⁽¹⁾	Aantal	% ⁽¹⁾	Aantal	% ⁽¹⁾	Aantal	% ⁽¹⁾	
Kinderen jonger dan 3 jaar	992	65,0	347	22,7	296	19,4	486	31,8	1 526
Kinderen van 3 tot 6 jaar	844	54,1	531	34,0	90	5,8	454	29,1	1 561
Kinderen van 6 tot 12 jaar	1 140	61,6	521	28,2	63	3,4	408	22,1	1 850
Kinderen van 12 jaar en ouder	57	66,3	17	19,8	1	1,2	22	25,6	86
Leeftijd onbekend	2	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2
Totaal	3 035		335		450		1 370		5 025

5.17 Aantal kinderen per begeleidingsvorm en leeftijd in centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning - 2017

Bron: Kind en Gezin

(1) De rijpercentages mogen niet opgeteld worden, zij geven de verhouding tussen de kinderen in de begeleidingsvorm en het totaal aantal unieke kinderen, maar 1 kind kan in meer dan 1 begeleidingsvorm zitten

Hoofdstuk 6

GEZONDHEID, STERFTE
EN MORBIDITEIT BIJ
JONGE KINDEREN

Om de goede ontwikkeling van jonge kinderen op te volgen, zijn gegevens over zwangerschap, sterfte, aangeboren afwijkingen en ongevallen uiteraard van groot belang. De cijfers leren ons iets over hoeveel kinderen te maken hebben

met gezondheidsproblemen of een verhoogd risico dragen op ontwikkelingsproblemen en kunnen deels ook als indicator gebruikt worden om het effect van beleidsmaatregelen na te gaan.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafieken:

6.1 Internationale situering van de leeftijd van de moeder bij geboorte eerste kind.....	128
6.2 Diverse kenmerken van kinderen bij de geboorte (geboortegewicht, geboortewijze, ...)	129
6.3 Levend geboren kinderen naar zwangerschapsduur	130
6.4 Evolutie van de levensverwachting bij geboorte	131
6.5 Internationale situering van de levensverwachting bij geboorte.....	132
6.6 Aantal sterfgevallen naar leeftijd en geslacht.....	133
6.7 Aantal foeto-infantiele sterfgevallen.....	134
6.8 Foeto-infantiele sterftcijfers.....	134
6.9 Evolutie foeto-infantiele sterftcijfers.....	135
6.10 Internationale situering van de zuigelingensterfte	136
6.11 Doodsoorzaken bij doodgeboren en levend geboren kinderen jonger dan 1 jaar	137
6.12 Evolutie van sterfte door wiegendood	138
6.13 Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar	139
6.14 Evolutie van overlijdens kinderen van 1 tot 15 jaar als gevolg van geweldpleging of ongeval	140
6.15 Aangeboren majeure afwijkingen	141-142
6.16 Incidentie doofheid en slechthorendheid	143
6.17 Mate en type van gehoorverlies.....	143
6.18 Aantal jonge verkeersslachtoffers (doden en ernstig gewonden).....	144

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

De bronnen – data van het Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE), Kind en Gezin en het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid – die de basis vormen voor de meeste cijfers in dit hoofdstuk kennen enkele belangrijke verschillen qua registratie- en berekeningswijzen.

Het **SPE** registreert zwangerschaps-, bevallings- en geboortegegevens. Deze registratie is erg volledig en omvat alle kraamklinieken in Vlaanderen en de kraamkliniek van het UZ Brussel, alsook heel wat thuisbevallingen. Geboorten worden geteld volgens plaats van geboorte, dus ongeacht de woonplaats van de moeder en het kind. Wie in het

buitenland of in een ander gewest (met uitzondering van geboorten in het UZ Brussel) bevalt, maar wel in Vlaanderen woont, wordt in de cijfers van het SPE niet meegeteld. De gegevens vatten dus niet geheel zuiver alle borelingen in het Vlaamse Gewest. De gegevens op kindniveau omvatten zowel levend als doodgeboren kinderen.

De registratie van **Kind en Gezin** handelt over de levend geboren kinderen. De data van Kind en Gezin zijn wel opgebouwd op basis van (de woonplaats van) het kind. Andere voordelen zijn dat de cijfers over het voorgaande jaar sneller beschikbaar zijn en dat er doorgaans meer kinderen in opgenomen zijn. Kind en Gezin registreert immers nagenoeg alle geboorten, ongeacht het verblijfsstatuut van moeders en ongeacht de plaats van bevalling. Minpunt is dat de registratie niet voor alle kenmerken even volledig is, voornamelijk omdat Kind en Gezin de kenmerken niet bij alle kinderen kan bevragen. Dat aandeel niet-ingevulde kenmerken is echter beperkt.

Het **Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid** publiceert onder meer gegevens over sterfte en doodsoorzaken. Deze registratie gebeurt op basis van de woonplaats van het kind/de moeder, zodat sterftcijfers voor het Vlaamse Gewest kunnen gepresenteerd worden. Er worden wel enkel overlijdens geteld die gebeurden in het Vlaamse of Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Kinderen die in Wallonië of in het buitenland overleden, ontbreken dus in de cijfers. Nadeel is ook dat de meest recente sterftcijfers dateren van 2015.

Andere cijfers in dit hoofdstuk zijn afkomstig van **Statbel**, de Algemene Directie Statistiek van de federale overheid.

1. GEGEVENS OVER ZWANGERSCHAP EN BEVALLING

1.1. Ontstaan van de zwangerschap en bevallingsgegevens*

Uit de registratie van het SPE leren we dat in 2016 7,3% van de zwangerschappen *ontstaat via medische begeleiding*: 2,6% van de vrouwen krijgt een hormonale behandeling, bij 2,5% wordt in-vitrofertilisatie (ivf) toegepast en bij 2,2% komt de zwangerschap tot stand na intracytoplasmatische sperma-injectie (ICSI). Het aandeel bevallingen na een subfertiliteitsbehandeling is in een periode van 10 jaar wel sterk toegenomen (van 4,8% van de zwangerschappen in 2006 tot 7,3% in 2016). Opmerkelijk is dat 34,1% van de meerlingzwangerschappen tot stand komt na een medisch begeleide bevruchting. Bij de eenlingen is dit slechts 6,8%.

Bij 23,5% van de zwangerschappen wordt de bevalling *ingeleid*. In 2003 bedroeg het aandeel ingeleide bevallingen nog 30%.

In 2016 zijn 2 moeders overleden bij de bevalling (2 op 64 323). Sinds 1987 werden er in Vlaanderen 96 maternale sterfgevallen genoteerd (1 op de 20 500 bevallingen).

Uit de registratie over 2016 blijkt dat de meeste (70%) vrouwen tussen 25 en 35 jaar zijn op het moment van de bevalling. 2,8% van de moeders is minstens 40 jaar. 791 moeders (1,2%) zijn jonger dan 20 jaar op het moment van de bevalling.

De *gemiddelde leeftijd van de moeder* bij bevalling bedraagt in 2016 volgens het SPE 28,9 jaar bij een eerste kind (primipare) en 31,6 jaar bij een volgend kind (multipare). De gemiddelde leeftijd is de voorbije 10 jaar zowel bij de primipare (van 28 jaar in 2006 naar 28,9 jaar in 2016), als de multipare vrouwen toegenomen (van 31 jaar in 2006 naar 31,6 jaar in 2016), maar dus wel iets sterker bij de primipare vrouwen.

De gemiddelde leeftijd van de moeder bij de eerste bevalling ligt volgens de meest recente cijfers (2016) in 5 van de 28 EU-landen boven de 30 jaar (Ierland, Griekenland, Luxemburg, Spanje en Italië, zie tabel 6.1). Vooral in de Oost-Europese en meest recente lidstaten van de EU ligt de gemiddelde leeftijd bij een eerste bevalling nog een heel stuk onder de 30 jaar. België en Vlaanderen nemen een middenpositie in.

6.1 Internationale situering van de leeftijd van de moeder bij geboorte eerste kind

Bulgarije	26,0
Roemenië	26,4
Letland	26,8
Slovakije	27,0
Polen	27,2
Litouwen	27,3
Estland	27,5
Hongarije	27,8
Tsjechië	28,2
Kroatië	28,5
Frankrijk	28,5
België	28,8
Slovenië	28,8
Vlaams Gewest	28,9
Verenigd Koninkrijk	28,9
Finland	29,0
Malta	29,1
Oostenrijk	29,2
Zweden	29,2
Denemarken	29,3
Duitsland	29,4
Cyprus	29,6
Portugal	29,6
Nederland	29,8
Ierland	30,1
Griekenland	30,3
Luxemburg	30,5
Spanje	30,8
Italië	31,0

6.1 Gemiddelde leeftijd van de moeder bij geboorte eerste kind in Vlaanderen en de 28 EU-landen - 2016

Bronnen: SPE, cijfer 2016
Eurostat, website

* Bron: R. Devlieger, E. Martens, G. Martens, C. Van Mol, H. Cammu, Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2016. SPE, Brussel, 2017

1.2. Geboortegegevens op kindniveau

In tabel 6.2 presenteren we een aantal geboortegegevens die een indicatie geven over de gezondheid van de geboren kinderen en/of van belang zijn voor de ontwikkeling van de kinderen. De cijfers over de wijze van geboorte, de neonatale opname en het geboortegewicht komen uit de registratie van het SPE over 2016. Aansluitend geven we op basis van de registratie van Kind en Gezin voor 2017 een indicatie van het aandeel levend geboren, premature baby's en geven we weer hoeveel borelingen niet in een kraamkliniek geboren werden (thuisbevalling of andere).

21,6% van de kinderen wordt geboren via een keizersnede. 9,7% van de kinderen wordt geboren via een technisch hulpmiddel, vooral via vacuümextractie*. Meer dan de helft (57,2%) van de meerlingen wordt geboren via keizersnede.

Na de geboorte wordt 11,3% van de kinderen overgebracht naar een neonatale dienst (n-dienst) en 4,1% naar een neonatale intensieve zorgdienst (NIC-dienst). In totaal gaat het volgens het SPE om 9998 kinderen.

Er worden in 2016 1100 tweelingen en 12 drielingen geregistreerd. Dat zijn er

6.2 Diverse kenmerken van kinderen bij de geboorte (geboortegewicht, geboortewijze, ...)

	2014	2015	2016
Wijze van geboorte			
Spontaan	68,6	68,6	68,5
Keizersnede	21,2	21,2	21,6
Vacuümextractie of verlostang	9,9	9,9	9,7
Stuit vaginaal	0,2	0,3	0,3
Transfer neonatologie			
Naar n-dienst	11,6	11,1	11,3
Naar NIC-dienst	4,1	4,1	4,1
Eenling of meerling			
Kind van een eenling	96,3	96,4	96,6
Kind van een tweeling	3,6	3,5	3,4
Kind van een drieling	0,1	0,1	0,1
Geboortegewicht			
Laag (<2500 gram)	6,9	6,8	6,9
waarvan extreem laag (<1500 gram)	1,2	1,1	1,2
2500 gram of meer	93,1	93,2	93,1

6.2 Percentage kinderen naar wijze van geboorte, met een transfer naar neonatologie, naar eenling of meerling en naar geboortegewicht
Bron: R. Devlieger, E. Martens, G. Martens, C. Van Mol, H. Cammu, *Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2016. SPE, Brussel, 2017*

respectievelijk 53 en 4 minder dan in 2015. Relatief gezien betekent dit dat 3,5% van de geboren kinderen behoort tot de categorie *meerlingen*.

6,9% van de borelingen *heeft een laag geboortegewicht* (minder dan 2500 gram). 1,2% heeft een extreem laag geboortegewicht (minder dan 1500 gram). Deze percentages liggen op het niveau

van 2014 en 2015. 56,6% van de kinderen van een meerling weegt bij de geboorte minder dan 2500 gram. Bij eenlingen is dit slechts 5,2%.

* Vacuümextractie: het doen geboren worden van een kind met behulp van een instrument dat zich op het hoofd van het kind vastzuigt

Kind en Gezin registreert voor alle levend geboren kinderen na hoeveel weken zwangerschap ze geboren worden. Van minder dan 1% van de kinderen is geen zwangerschapsduur gekend. We berekenen de cijfers daarom ten opzichte van de groep kinderen waarvoor gegevens over zwangerschapsduur genoteerd werden (valide percentages).

In 2017 wordt 7,9% van de kinderen prematuur (zwangerschapsduur <37 weken) geboren (zie tabel 6.3). De meeste premature geboorten gebeuren tussen 34 en 36 weken. 1,1% van de levend geboren kinderen kent een zwangerschapsduur van minder dan 32 weken. Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat het aandeel premature baby's bij meerlingen merkkelijk hoger ligt dan bij eenlingen (respectievelijk 58,2% en 6,2%).

6.3 Levend geboren kinderen naar zwangerschapsduur

Kinderen naar zwangerschapsduur van de moeder	2016	2017
Niet-prematuur (>36 weken)	92,1	92,1
Prematuur (<37 weken)	7,9	7,9
<i>waarvan</i> <32 weken	1,1	1,1
>32 weken, <34 weken	1,0	1,0
>34 weken, <36 weken	5,8	5,9
Totaal	100,0	100,0

6.3 Aandeel levend geboren kinderen naar zwangerschapsduur - 2016-2017
Bron: Kind en Gezin - Mirage

Volgens de registratie van Kind en Gezin werden er in 2017 536 kinderen (0,8% van de borelingen) thuis of op een andere locatie dan de kraamkliniek geboren.

2. LEVENSVERWACHTING BIJ GEBOORTE

2.1. Levensverwachting in Vlaams Gewest en provincies

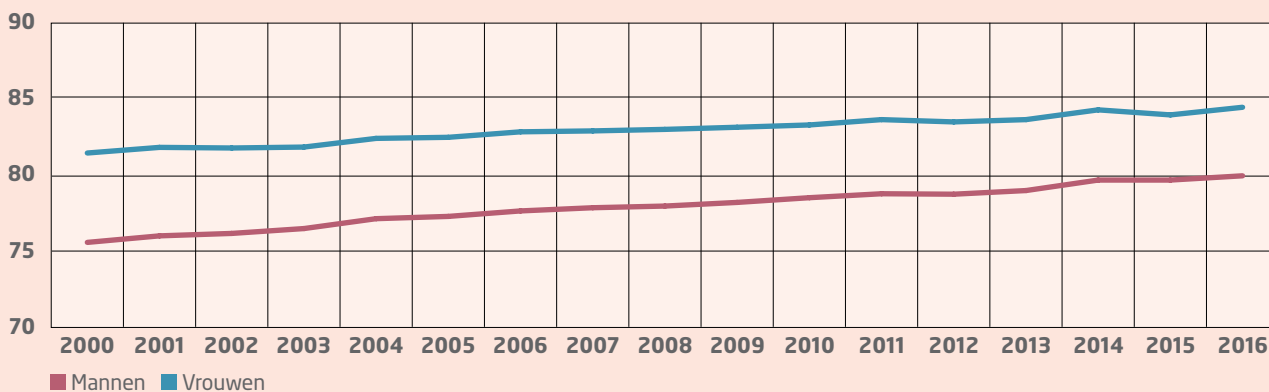
Levensverwachting bij de geboorte in 2016 boven 82 jaar, bij vrouwen zelfs boven 84 jaar. Het verschil tussen mannen en vrouwen neemt weer licht toe en bedraagt 4,54 levensjaren

De levensverwachting bij de geboorte bedraagt in 2016 79,9 jaar voor de mannen en 84,4 jaar voor de vrouwen

(Statbel, 2017 nog niet beschikbaar). Zowel bij mannen als bij vrouwen is de levensverwachting gestegen (zie grafiek 6.4), maar doordat de stijging sterker is bij de vrouwen is het verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen weer toegenomen (4,54 jaar). Op 10 jaar tijd (2006-2016) is de levensverwachting bij de geboorte van mannen wel sterker toegenomen (met 2 jaar, terwijl de stijging bij vrouwen 1,6 jaar bedraagt).

Uit niet-opgenomen cijfers van Statbel voor de periode 2014-2016 blijkt dat de levensverwachting bij geboorte niet zo sterk verschilt tussen de provincies. Bij mannen ligt de levensverwachting het laagst in Oost-Vlaanderen (79,1 jaar) en het hoogst in Limburg (80,2 jaar). Bij vrouwen zijn de verschillen iets kleiner: 83,9 jaar in Antwerpen en 84,7 jaar in Vlaams-Brabant.

6.4 Evolutie van de levensverwachting bij geboorte

6.4 Levensverwachting in het Vlaamse Gewest, bij de geboorte (in jaren)
Bron: Statbel

2.2. Levensverwachting: Vlaanderen internationaal gesitueerd

Uit tabel 6.5 blijkt dat er in de EU-28 aanzienlijke verschillen qua levensverwachting bestaan. Bij mannen bedraagt de kloof tussen het land met de hoogste (Italië) en het land met de laagste levensverwachting (Litouwen) 11,5 jaar. Bij vrouwen is dat verschil 7,8 jaar (tussen Spanje en Bulgarije). De levensverwachting bij geboorte in het Vlaamse Gewest ligt relatief hoog. België neemt relatief gezien een middenpositie in.

Het is niet zo dat de landen waar de levensverwachting voor mannen het hoogst/laagst ligt, automatisch ook de landen zijn met de hoogste/laagste levensverwachting voor vrouwen.

6.5 Internationale situering van de levensverwachting bij geboorte

Mannen		Vrouwen	
Italië	81,0	Spanje	86,3
Malta	80,6	Frankrijk	85,7
Zweden	80,6	Italië	85,6
Spanje	80,5	Luxemburg	85,4
Cyprus	80,5	Cyprus	84,9
Luxemburg	80,1	Vlaams Gewest	84,4
Nederland	80,0	Malta	84,4
Vlaams Gewest	79,9	Finland	84,4
Ierland	79,9	Portugal	84,3
Frankrijk	79,5	Slovenië	84,3
Verenigd Koninkrijk	79,4	Oostenrijk	84,1
Oostenrijk	79,3	Zweden	84,1
België	79,0	België	84,0
Denemarken	79,0	Griekenland	84,0
Griekenland	78,9	Ierland	83,6
Duitsland	78,6	Duitsland	83,5
Finland	78,6	Nederland	83,2
Slovenië	78,2	Verenigd Koninkrijk	83,0
Portugal	78,1	Denemarken	82,8
Tsjechië	76,1	Estland	82,2
Kroatië	75,0	Tsjechië	82,1
Polen	73,9	Polen	82,0
Slovakije	73,8	Kroatië	81,3
Estland	73,3	Slovakije	80,7
Hongarije	72,6	Litouwen	80,1
Roemenië	71,7	Hongarije	79,7
Bulgarije	71,3	Letland	79,6
Letland	69,8	Roemenië	79,1
Litouwen	69,5	Bulgarije	78,5

6.5 Levensverwachting bij geboorte - 2016
Bronnen: Eurostat
Statbel

3. STERFTE

3.1. Sterfte bij kinderen van 0 tot 15 jaar

3.1.1. Sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar

Vooraf bij kinderen jonger dan 1 jaar

Sterfgevallen bij kinderen doen zich vooral voor bij kinderen jonger dan 1 jaar. In 2015 (2016 en 2017 nog niet beschikbaar) sterven 244 (3,7 op 1000) levend geboren kinderen vóór de leeftijd van 1 jaar; in de daaropvolgende 14 levensjaren zijn er

92 sterfgevallen. In tegenstelling tot de voorgaande jaren overlijden er in 2015 meer meisjes dan jongens.

In totaal telt 2015 29 sterfgevallen meer bij kinderen onder de 15 jaar dan 2014. De stijging is vooral te wijten aan het hogere aantal sterfgevallen bij kinderen jonger dan 1 jaar (+28). Enkel het aantal overlijdens bij kinderen tussen 10 en 15 jaar nam af (-2).

Om de evolutie qua sterfgevallen in beeld te brengen, nemen we in tabel 6.6 ook de

cijfers van 2012-2013 op. Daaruit blijkt dat 2015 minder sterfgevallen kent dan 2013, vooral door een lager aantal overlijdens bij de kinderen tussen 1 en 5 jaar. 2014 kende blijkbaar een opmerkelijk laag aantal overlijdens.

6.6 Aantal sterfgevallen naar leeftijd en geslacht

	2012	2013	2014	2015		
	Totaal	Totaal	Totaal	Jongens	Meisjes	Totaal
Aantal						
Jonger dan 1 jaar	284	245	216	118	126	244
1 tot 5 jaar	46	55	37	17	21	38
5 tot 10 jaar	27	28	25	13	14	27
10 tot 15 jaar	36	23	29	13	14	27
Totaal	393	351	307	161	175	336
Per 1000⁽¹⁾						
Jonger dan 1 jaar	4,14	3,63	3,23	3,53	3,96	3,74
1 tot 5 jaar	0,13	0,19	0,08	0,08	0,10	0,09
5 tot 10 jaar	0,08	0,08	0,06	0,06	0,07	0,06
10 tot 15 jaar	0,11	0,07	0,07	0,06	0,07	0,07

6.6 Aantal sterfgevallen en aantal sterfgevallen per 1000 kinderen van 0 tot 15 jaar naar leeftijd en geslacht - Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

(1) Per 1000 kinderen op 1 januari van het betreffende jaar, uitgezonderd voor de kinderen jonger dan 1 jaar. Voor de kinderen jonger dan 1 jaar is dit per 1000 kinderen geboren in dat jaar. Het aantal geboorten per geslacht wordt berekend op basis van de SPE-registratie

3.1.2. Doodgeboorten en sterfgevallen bij kinderen jonger dan 1 jaar

Foeto-infantiele sterfte 8,0 per 1000, zuigelingensterfte 3,7 per 1000

Gegevens omtrent de sterfte bij kinderen jonger dan 1 jaar worden over het algemeen voorgesteld door middel van een aantal maatstaven, sterftematen genoemd (zie tabel 6.7 en schema 6.8). De meest recente gegevens van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid voor het Vlaamse Gewest betreffen 2015.

Een eerste sterftemaat is de *doodgeboorte*. Dit is het aantal kinderen dat dood wordt geboren met een geboortegewicht van minstens 500 gram of, als het geboortegewicht niet gekend is, met een zwangerschapsduur van minstens 22 weken. In 2015 zijn er 279 doodgeborenen, 50 minder dan in 2014. Het *doodgeboortecijfer* bedraagt daarmee 4,3 per 1000 geboorten.

De *vroegneonatale sterfte* is de sterfte tussen de geboorte en de leeftijd van 7 dagen (7 x 24 uur). In 2015 overlijden 134 kinderen in deze periode. De vroegneonatale sterfte bedraagt daarmee 2,1 per 1000 levend geboren. De *laatneonatale sterfte* is de sterfte na de eerste 7 dagen (7 x 24 uur) t.e.m. de leeftijd van 28 dagen. Het laatneonatale sterftcijfer bedraagt 0,6 per 1000 levend geboren (40 sterfgevallen).

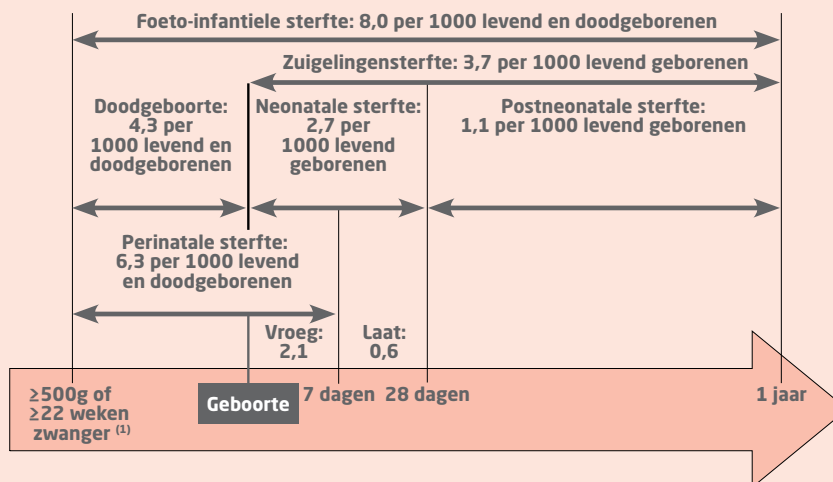
6.7 Aantal foeto-infantiele sterfgevallen

	2011	2012	2013	2014	2015
Aantal doodgeborenen	327	317	302	329	279
Aantal vroegneonatale sterfgevallen	138	139	124	112	134
Aantal laatneonatale sterfgevallen	29	56	36	30	40
Aantal postneonatale sterfgevallen	83	89	85	74	70
Aantal perinatale sterfgevallen	465	456	426	441	413
Aantal neonatale sterfgevallen	167	195	160	142	174
Aantal overleden zuigelingen	250	284	245	216	244
Aantal doodgeborenen en overleden zuigelingen	577	601	547	545	523

6.7 Aantal doodgeborenen en aantal sterfgevallen vóór de leeftijd van 1 jaar naar periode van het overlijden - Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

6.8 Foeto-infantiele sterftcijfers

6.8 Foeto-infantiele sterfte in het Vlaamse Gewest - 2015

Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

(1) Enkel als geboortegewicht niet gekend is

Het aantal laat-neonatale sterfgevallen is in 2015 opnieuw toegenomen (+10 sterfgevallen).

De *postneonatale sterfte* of de sterfte na de eerste 4 weken bedraagt 1,1 per 1000 levend geboren en (70 sterfgevallen).

Een aantal sterftematen zijn de som van 2 of meer van de hierboven beschreven sterftematen: het perinatale sterftecijfer, het neonatale sterftecijfer, de zuigelingensterfte en het foeto-infantiele sterftecijfer.

De *perinatale sterfte* is de sterfte van kinderen tijdens de eerste 7 dagen van hun leven, samen met het aantal doodgeborenen. Het perinatale sterftecijfer bedraagt in 2015 6,3 per 1000 geboren en (413 sterfgevallen).

De *neonatale sterfte* is de sterfte in de eerste 4 levensweken. In 2015 gaat het om 174 sterfgevallen (2,7 per 1000 levend geboren en).

De *zuigelingensterfte* is de sterfte tussen de geboorte en de leeftijd van 1 jaar. 244 kinderen overlijden tijdens hun eerste levensjaar. De zuigelingensterfte bedraagt 3,7 per 1000 levend geboren en.

Tot slot is er de *foeto-infantiele sterfte*, het totaal van de doodgeboorten en de zuigelingensterfte. In 2015 bedraagt de foeto-infantiele sterfte 8 per 1000 levend geboren en doodgeborenen (523 sterfgevallen). Het globale foeto-infantiele sterftecijfer blijft dus nagenoeg ongewijzigd tegenover 2014, maar de andere/onderliggende sterftecijfers evolueren allemaal wel licht.

In tabel 6.9 geven we de evolutie van deze sterftematen sinds 2000. De foeto-infantiele sterfte kent zeker geen duidelijke trend, maar schommelt rond de 8 sterfgevallen per 1000 geboorten.

6.9 Evolutie foeto-infantiele sterftecijfers

	2000	2005	2010	2013	2014	2015
Dodgeboortecijfer per 1000 levend en doodgeborenen	4,1	3,3	4,6	4,5	4,9	4,3
Vroegneonataal sterftecijfer per 1000 levend geboren en	2,1	2,1	2,0	1,8	1,7	2,1
Laatneonataal sterftecijfer per 1000 levend geboren en	0,7	0,6	0,4	0,5	0,4	0,6
Postneonataal sterftecijfer per 1000 levend geboren en	1,9	1,2	1,4	1,3	1,1	1,1
Perinataal sterftecijfer per 1000 levend en doodgeborenen	6,2	5,4	6,6	6,3	6,5	6,3
Neonataal sterftecijfer per 1000 levend geboren en	2,8	2,7	2,4	2,4	2,1	2,7
Zuigelingensterfte per 1000 levend geboren en	4,7	3,9	3,8	3,6	3,2	3,7
Totale foeto-infantiele sterfte per 1000 levend en doodgeborenen	8,8	7,2	8,4	8,1	8,1	8,0

6.9 Evolutie foeto-infantiele sterfte in het Vlaamse Gewest sinds 2000 naar periode van het overlijden
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

3.1.3. Internationale situering zuigelingensterfte

In de meeste EU-28-landen ligt de *zuigelingensterfte* - de sterfte tussen de geboorte en de leeftijd van 1 jaar - lager dan 4 per 1000 levend geboren. Slovenië en Finland kennen de laagste zuigelingensterfte, Roemenië telt de hoogste (7,6 op de 1000 levend geboren). Vlaanderen heeft in 2015 een iets minder gunstig cijfer qua zuigelingensterfte dan België (zie tabel 6.10).

6.10 Internationale situering van de zuigelingensterfte

Slovenië	1,6
Finland	1,7
Tsjechië	2,5
Estland	2,5
Zweden	2,5
Spanje	2,7
Cyprus	2,7
Luxemburg	2,8
Italië	2,9
Portugal	2,9
Oostenrijk	3,1
België	3,3
Duitsland	3,3
Nederland	3,3
Ierland	3,4
Vlaams Gewest	3,7
Denemarken	3,7
Frankrijk	3,7
Verenigd Koninkrijk	3,9
Griekenland	4,0
Polen	4,0
Kroatië	4,1
Letland	4,1
Litouwen	4,2
Hongarije	4,2
Slovakije	5,1
Malta	5,8
Bulgarije	6,6
Roemenië	7,6

6.10 Zuigelingensterfte in het Vlaamse Gewest internationaal gesitueerd - 2015
Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid
Eurostat, website

3.2. Doodsoorzaken bij overlijden van kinderen jonger dan 15 jaar

3.2.1. Doodsoorzaken bij kinderen jonger dan 1 jaar

Aangeboren afwijkingen vormen de belangrijkste doodsoorzaak bij zuigelingen en doodgeborenen

De cijfers over de oorzaken van doodgeboorten geven aan dat bijna 30% dood wordt geboren door

aangeboren afwijkingen (81 gevallen). Factoren bij de moeder en/of complicaties bij de zwangerschap en bevalling vormen een bijna even belangrijke oorzaak voor doodgeboorte (28,7%).

Van de 244 overleden zuigelingen, sterven er ongeveer 24,6% door aangeboren afwijkingen. Andere belangrijke doodsoorzaken zijn factoren bij de moeder of complicaties bij zwangerschap of geboorte (23,4%), overige ziekten en geboortetrauma

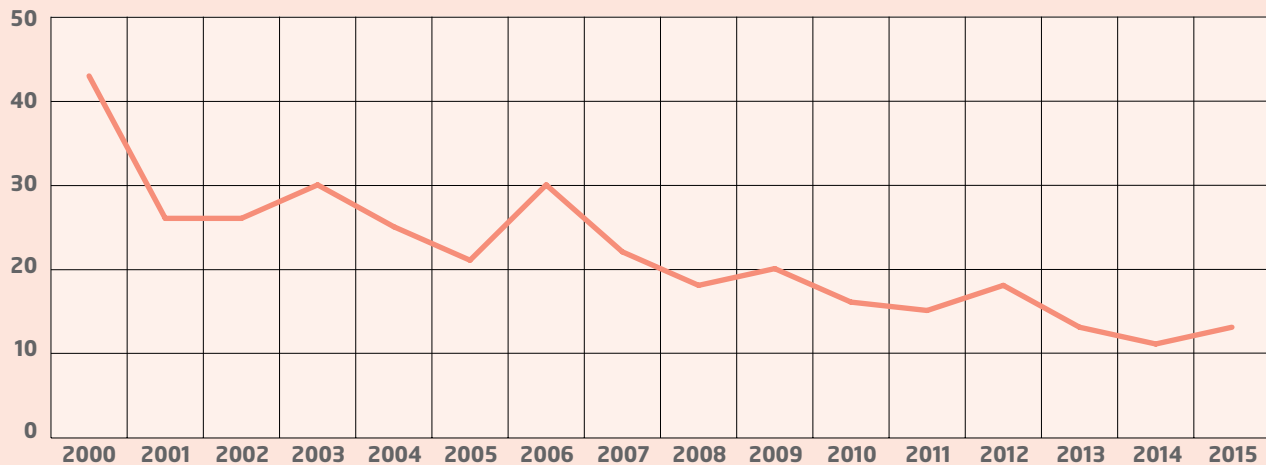
(13,5%) en perinatale aandoeningen aan hart en ademhaling (12,3%).

13 kinderen overlijden aan wiegendood, 2 sterfgevallen meer dan in 2013 (zie grafiek 6.12). In feite waren er 14 overlijdens omwille van wiegendood, maar 1 kindje was al ouder dan 1 jaar. Wiegendood vormt in 2015 dus voor 5,3% van de overleden zuigelingen de doodsoorzaak. Het aantal gevallen van wiegendood bedraagt 19,9 per 100 000 levend geboren.

6.11 Doodsoorzaken bij doodgeboren en levend geboren kinderen jonger dan 1 jaar

	Doodgeborenen				Overleden zuigelingen			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Aangeboren afwijkingen	27,1	29,5	31,3	29,0	29,6	30,2	21,8	24,6
Gevolgen door factoren moeder en complicaties zwangerschap en bevalling	31,9	31,5	27,4	28,7	15,1	17,1	18,5	23,4
Prematuriteit/dysmaturiteit	13,6	12,9	8,8	22,2	7,0	8,2	5,1	4,5
Perinatale infecties	3,2	3,6	5,5	3,9	2,8	6,1	4,2	3,3
Bloedingen en bloedziekten (perinataal)	0,6	1,0	1,2	1,1	2,8	2,9	4,6	4,1
Endocrien, spijsvertering, huid (perinataal)	1,3	1,3	3,6	4,7	4,6	2,0	2,3	3,7
Perinatale aandoeningen hart en ademhaling, waaronder RDS (Respiratory Distress Syndrome)	2,5	2,0	1,5	0,7	7,7	9,0	15,3	12,3
SIDS (wiegendood)	0,0	0,0	0,0	0,0	6,3	5,3	5,1	5,3
Overige ziekten en geboortetrauma	1,3	0,3	0,3	2,2	14,8	13,5	15,7	13,5
Slecht gedefinieerde condities	15,1	17,9	20,4	7,5	3,5	1,2	2,8	1,6
Trauma/uitwendige doodsoorzaak	0,3	0,0	0,0	0,0	5,6	4,5	4,6	3,7
Ongekend	3,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	100,0 (N=317)	100,0 (N=302)	100,0 (N=329)	100,0 (N=279)	100,0 (N=284)	100,0 (N=245)	100,0 (N=216)	100,0 (N=244)

6.11 Oorzaken van overlijden bij doodgeboren en levend geboren kinderen jonger dan 1 jaar in het Vlaamse Gewest (percentage)
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

6.12 Evolutie van sterfte door wiegendood⁽¹⁾

6.12 Evolutie aantal sterfgevallen bij 0-jarigen als gevolg van wiegendood in het Vlaamse Gewest sinds 2000

Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

(1) In sommige jaren waren er ook gevallen van wiegendood bij kinderen die al 1 jaar waren. Die zitten niet vervat in deze grafiek

3.2.2. Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar

Meer dan een vierde van de overlijdens heeft uitwendige oorzaak. Kanker en andere nieuwvormingen belangrijkste 'inwendige' doodsoorzaak

In 2015 had 73,9% van de 92 overlijdens bij kinderen tussen 1 en 15 jaar een 'inwendige' oorzaak (zie tabel 6.13). Kankers en andere nieuwvormingen* en aangeboren aandoeningen waren de meest voorkomende oorzaken van inwendige oorsprong. In 2015 waren er opvallend minder overlijdens door aangeboren aandoeningen, maar meer overlijdens

door kanker en door aandoeningen aan het zenuwstelsel.

17 van de 24 uitwendige doodsoorzaken zijn ongevallen. Bij 13 daarvan gaat het om sterfte na een verkeersongeval, een opmerkelijke stijging tegenover 2014. Bij de andere ongevallen gaat het om diverse zaken (o.a. verdrinking/onderdompeling, blootstelling aan vuur, getroffen door geworpen/vallend voorwerp). 1 overlijden werd veroorzaakt doordat het kind zichzelf schade toebracht. De 4 slachtoffers van geweldpleging waren allen jonger dan 10 jaar.

In tabel 6.13 zijn de belangrijkste doodsoorzaken naar leeftijdscategorie opgenomen. Daaruit blijkt dat bepaalde doodsoorzaken sterk gerelateerd zijn aan een bepaalde leeftijd. Zo komen ziekten van het ademhalingsstelsel en aangeboren aandoeningen vooral voor als doodsoorzaak bij de jongste kinderen.

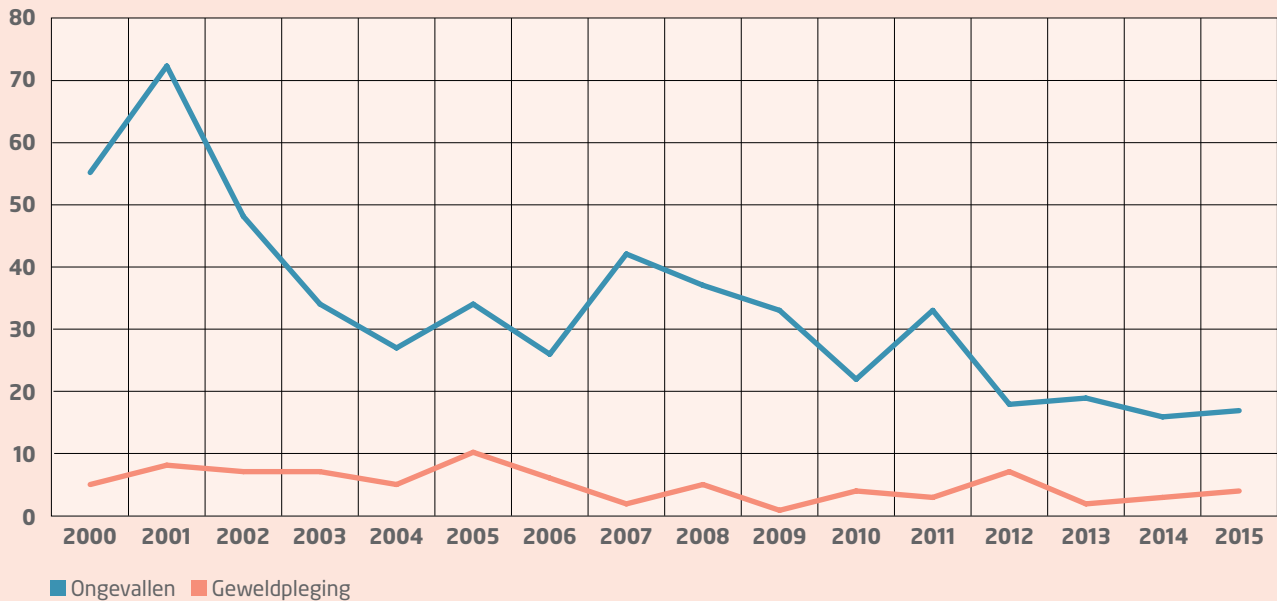
* Een nieuwvorming of neoplasma: een ziekelijke weefselontsteking

6.13 Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar

	1 tot 5 jaar		5 tot 10 jaar		10 tot 15 jaar		Totaal 1 tot 15 jaar	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Algemene infectieziekten	2	0	1	1	0	1	3	2
Kanker en andere nieuwvormingen	2	8	11	10	6	5	19	23
Bloedaandoeningen en ziekten immuunsysteem	1	0	0	1	0	2	1	3
Endocriene ziekten en voedings- en stofwisselingsstoornissen	2	4	1	1	5	1	8	6
Psychische aandoeningen	0	0	1	1	0	1	1	2
Aandoeningen zenuwstelsel	3	6	1	2	3	4	7	12
Ziekten hart- en vaatstelsel	2	1	1	2	2	2	5	5
Ziekten ademhalingsstelsel	4	4	1	1	0	1	5	6
Ziekten spijsverteringsstelsel	0	0	0	0	1	0	1	0
Ziekten van botspierstelsel en bindweefsel	0	0	1	0	0	0	1	0
Ziekten van urogenitaal stelsel	1	0	0	0	0	0	1	0
Perinatale aandoeningen	0	0	0	2	0	0	0	2
Aangeboren aandoeningen	10	4	0	1	3	1	13	6
Sudden Infant Death Syndroom	1	1	0	0	0	0	1	1
Totaal 'inwendige' oorzaken	28	28	18	22	20	18	66	68
Verkeersongeval	0	5	4	3	4	5	8	13
Overige uitwendige oorzaken door ongeval	6	2	1	1	1	1	8	4
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	0	0	0	0	3	1	3	1
Geweldpleging	1	3	2	1	0	0	3	4
Andere uitwendige oorzaken	2	0	0	0	1	2	3	2
Totaal 'uitwendige' oorzaken	9	10	7	5	9	9	25	24
Totaal sterfgevallen	37	38	25	27	29	27	91	92

6.13 Oorzaken van overlijden bij kinderen van 1 tot 15 jaar in het Vlaamse Gewest, naar leeftijdscategorie
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

6.14 Evolutie van overlijdens kinderen van 1 tot 15 jaar als gevolg van geweldpleging of ongeval

6.14 Evolutie aantal overlijdens kinderen van 1 tot 15 jaar als gevolg van geweldpleging en als gevolg van een ongeval sinds 2000
 Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

Grafiek 6.14 geeft de evolutie weer sinds 2000 van het aantal overlijdens als gevolg van geweldpleging en als gevolg van een ongeval. Het aantal sterfgevallen door ongevallen ligt veel lager dan in het begin van de jaren 2000.

4. MORBIDITEIT

Naast de sterftcijfers zijn cijfers over het voorkomen van ziekten en handicaps een belangrijke indicatie voor de gezondheidstoestand van de populatie. Hierna presenteren we prevalentiecijfers over enkele afwijkingen die voor kinderen relevant zijn.

4.1. Aangeboren afwijkingen

Gegevens over *aangeboren afwijkingen* bij alle kinderen in Vlaanderen zijn alleen beschikbaar vanuit de obstetrische registratie (SPE) en hebben betrekking

op levend en doodgeboren kinderen. In 2016 wordt bij 0,8% (N=527) van de geboorten *al in de perinatale periode* een of meerdere majeure afwijkingen vastgesteld*.

Tabel 6.15 geeft een gedetailleerd beeld van de prevalentie van majeure aangeboren afwijkingen bij kinderen geboren in 2015 en 2016, gerangschikt in dalende volgorde voor het jaar 2016.

Daaruit blijkt dat de groep andere hartafwijkingen in 2016 het

meest frequent voorkomt (11,2 per 10 000 geboorten), gevolgd door schisis (10,2 per 10 000 geboorten), hypospadie** (9,5 per 10 000 geboorten) en de specifieke hartafwijking ventrikelseptumdefect*** (7,9 per 10 000 geboorten).

* Bij het interpreteren van dit cijfer moet rekening gehouden worden met het feit dat na prenatale opsporing in een aantal gevallen wordt overgegaan tot een abortus

** Afwijking bij jongens waarbij de plasbuis niet uitmondt aan de top van de penis

*** Ventrikelseptumdefect is een hartafwijking waarbij er een gaatje aanwezig is in het tussenschot van de 2 hartkamers

6.15 Aangeboren majeure afwijkingen ⁽¹⁾

	2015		2016	
	Aantal	Per 10 000 geboorten	Aantal	Per 10 000 geboorten
Andere hartafwijkingen	37	5,7	73	11,2
Schisis (gespleten lip/verhemelte)	70	10,8	67	10,2
Hypospadie	79	12,1	62	9,5
Ventrikelseptumdefect	58	8,9	52	7,9
Transpositie grote vaten	29	4,5	32	4,9
Trisomie 21	45	6,9	31	4,7
Obstructie nierbekken en ureter	35	5,4	22	3,4
Twin-to-twin transfusie syndroom	8	1,2	21	3,2
Hydrocefalie	25	3,8	20	3,1
Spina bifida	15	2,3	18	2,8
Hernia diafragmatica	27	4,2	17	2,6
Tetralogie van Fallot	18	2,8	17	2,6
Gastroschisis	12	1,8	17	2,6
Oesofagale atresie	9	1,4	16	2,4

Vervolg zie pagina 142

6.15 Aangeboren majeure afwijkingen ⁽¹⁾ (vervolg)

	2015		2016	
	Aantal	Per 10 000 geboorten	Aantal	Per 10 000 geboorten
Skeletdysplasie/dwerggroei	17	2,6	15	2,3
Reductie ledematen	18	2,8	14	2,1
Nier agenese	12	1,8	11	1,7
Anale imperforatie	10	1,5	11	1,7
Poly-/multikystische nierdysplasie	15	2,3	10	1,5
Trisomie 18	7	1,1	10	1,5
Atresie dunne darm	15	2,3	8	1,2
Omfalocele	8	1,2	7	1,1
Afwijking long	17	2,6	6	0,9
Hydrops foetalis	10	1,5	6	0,9
Trisomie 13	4	0,6	6	0,9
Anencefalie	2	0,3	6	0,9
Atresie anus	3	0,5	4	0,6
Craniosynostosis	4	0,6	2	0,3
Turner syndroom	2	0,3	2	0,3
Atresie galwegen	1	0,2	1	0,2
Cystische hygroma	1	0,2	0	0,0
Totaal kinderen met een of meer aangeboren majeure afwijkingen	556	85,5	527	80,5

6.15 Geregistreerde aangeboren majeure afwijkingen (perinatale periode) in Vlaanderen: aantal en per 10 000 geboorten

Bron: R. Devlieger, E. Martens, G. Martens, C. Van Mol, H. Cammu, *Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2016*. SPE, Brussel, 2017

(1) Majeure afwijkingen vastgesteld bij de geboorten in kraamklinieken (≥ 500 g). Bij een kind kan meer dan 1 afwijking worden vastgesteld

Het syndroom van Down (trisomie 21) wordt vastgesteld bij 4,7 per 10 000 geboorten. In 2016 waren er 14 kinderen met trisomie 21 minder dan in 2015. Er wordt verondersteld dat de daling te maken heeft met de invoering van de Niet-Invasieve Prenatale test (NIPT) waardoor de trisomie beter en gemakkelijker opgespoord kan worden.

De registratie door het SPE is evenwel niet voldoende om het exact aantal aangeboren majeure misvormingen op te sporen. Bij een aantal kinderen wordt de afwijking pas later vastgesteld. Bovendien zullen zwangerschappen die omwille van een aangeboren aandoening voor een leeftijd van 22 weken onderbroken werden vermoedelijk niet in de SPE-cijfers opgenomen zijn.

4.2. Aangeboren doofheid en slechthorendheid

Bij 2,1 op de 1000 geteste kinderen

Aangeboren doofheid en slechthorendheid kan al op zeer jonge leeftijd worden vastgesteld. In Vlaanderen worden nagenoeg alle kinderen die na een normale

zwangerschapsduur geboren worden in de eerste levensmaand getest door Kind en Gezin. In 2017 stellen we bij 1,7 per 1000 geboren en door Kind en Gezin geteste kinderen een aangeboren doofheid of slechthorendheid vast (tabel 6.16). Het gaat wel om een voorlopig cijfer omdat de resultaten van het onderzoek door gespecialiseerde referentiecentra nog niet allemaal teruggestuurd waren. In 2016 bedroeg de incidentie 2,1 per 1000.

6.16 Incidentie doofheid en slechthorendheid ⁽¹⁾

2010	2,06
2011	2,20
2012	2,16
2013	1,75
2014 ⁽²⁾	2,12
2015 ⁽²⁾	1,96
2016 ⁽²⁾	2,12
2017 ⁽²⁾	1,74

6.16 Incidentie van aangeboren doofheid en slechthorendheid bij kinderen getest door Kind en Gezin, per 1000 geteste kinderen

Bron: Kind en Gezin

(1) Niet inbegrepen: kinderen die werden opgenomen op een NIC-afdeling

(2) Voorlopige cijfers. (Nog) niet inbegrepen: 2015: 5 niet-conclusieve rapporten, 8 gezinnen gingen niet in op de doorverwijzing

2016: 11 niet-conclusieve rapporten, 36 gezinnen gingen niet in op de doorverwijzing

2017: 17 niet-conclusieve rapporten, 8 gezinnen gingen niet in op de doorverwijzing, 147 nog ontbrekende rapporten

Tabel 6.17 geeft de mate en het type van slechthorendheid weer. In 2017 gaat het bij 68 van de 103 kinderen om bilateraal gehoorverlies waarbij 57 kinderen aan beide oren een zelfde type slechthorendheid hebben. Bij 11 kinderen

gaat het om een verschillende slechthorendheid tussen beide oren. Bij 85 kinderen stellen we - aan 1 of 2 zijden - minstens een matige slechthorendheid vast (>40 decibel), bij 18 kinderen gaat het om lichte slechthorendheid.

6.17 Mate en type van gehoorverlies ⁽¹⁾

	2014	2015 ⁽²⁾	2016 ⁽²⁾	2017 ⁽²⁾
Tweezijdig met zelfde type doofheid of slechthorendheid				
Doof	13	14	15	20
Ernstig slechthorend	7	13	10	10
Matig slechthorend	28	27	27	17
Licht slechthorend	6	9	12	10
Totaal	54	63	64	57
Tweezijdig met verschil in type doofheid of slechthorendheid				
Doofheid en ernstig slechthorend	3	1	3	1
Doofheid en matig slechthorend	2	2	2	1
Doofheid en licht slechthorend	4	4	4	0
Ernstig en matig slechthorend	6	2	7	3
Ernstig en licht slechthorend	1	2	2	1
Matig en licht slechthorend	7	2	12	5
Totaal	23	13	30	11
Eenzijdige doofheid of slechthorendheid				
Doof	18	13	7	10
Ernstig slechthorend	9	10	7	5
Matig slechthorend	13	13	15	12
Licht slechthorend	16	7	5	8
Totaal	56	43	36	35
Totaal met geclassificeerde doofheid of slechthorendheid	133	119	130	103

6.17 Kinderen met een aangeboren doofheid of slechthorendheid vastgesteld na een positieve gehoortest bij Kind en Gezin: mate en type van het gehoorverlies

Bron: Kind en Gezin

(1) Licht slechthorend: gehoorverlies van 21-40 decibel; Matig slechthorend: gehoorverlies van 41-70 decibel; Ernstig slechthorend: gehoorverlies van 71-90 decibel; Doofheid: gehoorverlies van >90 decibel

(2) Voorlopige cijfers. (Nog) niet inbegrepen:

2015: 5 niet-conclusieve rapporten, 8 gezinnen gingen niet in op de doorverwijzing

2016: 11 niet-conclusieve rapporten, 36 gezinnen gingen niet in op de doorverwijzing

2017: 17 niet-conclusieve rapporten, 8 gezinnen gingen niet in op de doorverwijzing, 147 nog ontbrekende rapporten

5. SLACHTOFFERS VAN ONGEVALLLEN IN HET VERKEER

Daling van het aantal ernstige jonge verkeersslachtoffers, vooral minder dodelijke slachtoffers tegenover 2015

Het verkeer zorgt elk jaar voor dodelijke slachtoffers. Daarnaast raken ook veel kinderen gewond in een verkeersongeval. Hierna bekijken we de meest recente cijfers per leeftijdsgroep. We bekijken eerst de dodelijke en zwaargewonde slachtoffers, nadien schetsen we ook de evolutie van de lichtgewonden.

In 2016 sterven in het Vlaamse Gewest 3 kinderen jonger dan 15 jaar in een verkeersongeval. 134 kinderen raken ernstig gewond (zie tabel 6.18). Tegenover 2015 is er een daling van het aantal dodelijke slachtoffers (-8) en van het aantal ernstig gewonde kinderen (-12). De meeste slachtoffers zijn voetgangers/bestuurders.

Ten opzichte van 2000 nam het aantal zware verkeersslachtoffers (doden en zwaargewonden) sterk af (van 380 naar 137).

Uit niet-opgenomen cijfers weten we ook dat het aantal lichtgewonde kinderen jonger dan 15 jaar sterk afnam sinds 2000 (van 3202 in 2000 naar 2172 in 2016). In 2016 was meer dan de helft van deze lichtgewonde kinderen minstens 10 jaar.

6.18 Aantal jonge verkeersslachtoffers (doden en ernstig gewonden)

	2000	2014	2015	2016		
	Totaal	Totaal	Totaal	Doden binnen 30 dagen	Ernstig gewonden ⁽¹⁾	Totaal
Naar leeftijd						
Kinderen jonger dan 5 jaar	54	19	40	1	17	18
Kinderen van 5 tot 10 jaar	133	55	44	1	49	50
Kinderen van 10 tot 15 jaar	192	71	73	1	68	69
Totaal	380	145	157	3	134	137
Naar aard weggebruiker						
Bestuurder of voetganger	209	101	113	2	100	102
Passagier	171	41	44	1	34	35
Andere/onbekend	0	3	0	0	0	0
Totaal	380	145	157	3	134	137

6.18 Verkeersslachtoffers in het Vlaamse Gewest - aantal ernstig gewonden en aantal doden (binnen 30 dagen) jonger dan 15 jaar naar leeftijdsklasse en naar aard van de weggebruiker

Bron: Statbel, website

(1) Ernstig gewonden: opname in ziekenhuis voor meer dan 24 uur noodzakelijk

Hoofdstuk 7

GEZOND EN VEILIG ONTWIKKELEN

De bescherming van kinderen tegen bepaalde aandoeningen, ziekten en ongezonde of bedreigende leefomstandigheden is een belangrijk onderdeel van het gezondheids- en welzijnsbeleid. De Vlaamse overheid investeert daarom in het opvolgen van de groei en het gewicht van kinderen,

geeft adviezen over gezond leven, zet in op de preventie van ziekten (bv. door vaccinaties) en voorziet meldpunten waar kinderen wiens ontwikkeling in het gevaar is kunnen gemeld en bijgestaan worden. In dit hoofdstuk nemen we gegevens over al deze zaken op.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafiek:

7.1	Aandeel kinderen dat uitsluitend borstvoeding krijgt op leeftijd 24 uur.....	150
7.2	Evolutie borstvoeding op dag 6	150
7.3	Borstvoeding naar provincie	151
7.4	Borstvoeding naar geboorterang.....	151
7.5	Borstvoeding en prematuriteit	151
7.6	Borstvoeding en kansengroepen.....	152
7.7	Borstvoeding en leeftijd van de moeder	152
7.8	Voeding op leeftijd van 6, 12 en 26 weken	153
7.9	Aandeel gevaccineerde kinderen in eerste levensjaar naar kansengroep en vaccinator.....	156
7.10	Volledig en tijdig door Kind en Gezin gevaccineerde kinderen.....	157
7.11	Evolutie BMI bij 2-jarigen	159
7.12	Overgewicht bij 2-jarigen naar geslacht.....	159
7.13	Overgewicht bij 2-jarigen per provincie en naar origine van de moeder.....	159
7.14	Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling.....	161
7.15	Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar meldende instantie	162
7.16	Leeftijd van de gemelde kinderen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling.....	163
7.17	Aantal meermaals gemelde kinderen.....	163
7.18	Aantal gemelde kinderen per 10 000 per provincie	164
7.19	Belangrijkste gemelde problematiek kindermishandeling.....	166
7.20	Gemelde problematieken kindermishandeling naar leeftijdscategorie.....	167

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

De meeste cijfers uit dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de gegevens die medewerkers van Kind en Gezin tijdens consulten en huisbezoeken registreren over de ontwikkeling van de kinderen in de eerste 3 levensjaren. Tijdens de contacten worden de lengte en het gewicht van

het kind gemeten en besproken en wordt ook gepeild naar de voeding die kinderen krijgen. Wanneer men een kind vaccineert wordt dit ook genoteerd in het elektronisch kinddossier. Deze registraties vormen dus een belangrijke bron om na te gaan of de ontwikkeling goed verloopt.

De cijfers over kindermishandeling steunen op de registratie van medewerkers van de vertrouwenscentra kindermishandeling (VK).

1. VOEDING VAN HET JONGE KIND

Kind en Gezin vraagt tijdens zijn contacten met gezinnen naar de voeding die gegeven wordt aan het kind op 5 tijdstippen in het eerste levensjaar: voeding op 24 uur, voeding op dag 6, voeding op 6 weken, voeding op 12 weken en voeding op 26 weken. Zo kan Kind en Gezin nagaan hoeveel kinderen starten met borstvoeding en krijgen we ook zicht op de duur van de borstvoeding. Borstvoeding is immers de meest natuurlijke en gezonde voeding. Naast het feit dat borstvoeding een grotere biologische waarde heeft dan kunstvoeding en beter verteert, beschermt borstvoeding ook tegen infecties, biedt ze het kind een langdurigere bescherming tegen ziekten zoals luchtweginfecties, diarree, oorontsteking en draagt ze bij tot het voorkomen van koemelkeiwitalergie.

Kind en Gezin hanteert een definitie van borstvoeding die is afgestemd op de definitie van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO). Borstvoeding betekent uitsluitend moedermelk geven. Wanneer kleine hoeveelheden water, orale rehydratie, geneesmiddelen en vitamines en/of mineralen supplementen gegeven worden, dan wordt dit nog als *uitsluitend borstvoeding* beschouwd, ook wanneer er door onvoorziene omstandigheden eenmalig kunstvoeding wordt gegeven. Wanneer een kind naast moedermelk

systematisch kunstvoeding of andere voedingsmiddelen krijgt, is er geen sprake meer van uitsluitend borstvoeding. Kind en Gezin spreekt dan van *gemengde voeding*. Als er enkel kunstvoeding wordt gegeven, registreren we *kunstvoeding*.

Kind en Gezin berekent de cijfers over voeding op bepaalde tijdstippen. Kinderen waarvoor de voeding op een bepaald tijdstip niet werd ingevuld, laten we buiten beschouwing bij de berekening voor dat tijdstip.

Voor de voeding op 24 uur en op dag 6 ligt het aandeel ontbrekende waarden op respectievelijk 0,4% en 1,9%. Voor de voeding op een leeftijd van 6 weken ligt het percentage ontbrekende waarden hoger (11,6%), onder andere omdat niet alle kinderen (blijven) gebruikmaken van het aanbod van Kind en Gezin.

Voor de kinderen geboren in 2017 zijn nog geen definitieve gegevens over voeding vanaf 12 weken beschikbaar, omdat we de voeding op die tijdstippen (12 en 26 weken) nog niet voor alle kinderen konden bevragen in april 2018. We bespreken voor deze tijdstippen daarom de cijfers over kinderen geboren in 2016. Voor deze voedingsmomenten is de registratie echter nog wat minder volledig. We ontbreken voor 14% (voeding 12 weken) en voor 17,8%

(voeding 26 weken) van de kinderen geboren in 2016 gegevens over voeding.

Hoewel ze niet geheel volledig zijn, hebben de cijfers wel betrekking op een zeer groot deel van de populatie pasgeborenen. Door de cijfers te verbijzonderen naar kenmerken van het gezin, de moeder en het kind worden nog meer beleidsrelevante inzichten gepresenteerd.

Hierna belichten we vooral cijfers over het aandeel kinderen dat uitsluitend borstvoeding krijgt op diverse tijdstippen in het eerste levensjaar.

1.1. Startvoeding op 24 uur

78,2% van de kinderen krijgt vanaf het prille levensbegin borstvoeding. Het aandeel kinderen dat 24 uur na de geboorte uitsluitend borstvoeding krijgt, ligt in 2017 0,4 procentpunt hoger dan in 2016.

Tabel 7.1 toont dat er verschillen zijn tussen de provincies. In Vlaams-Brabant wordt het meest gestart met borstvoeding, in West-Vlaanderen duidelijk het minst. 'Slechts' 70,6% van de kinderen krijgt er uitsluitend borstvoeding 24 uur na de geboorte. In de andere provincies ligt dat aandeel hoger dan 77%. In West-Vlaanderen start 28,2% van de kinderen onmiddellijk met kunstvoeding, in de andere provincies zijn er veel minder kinderen die op 24 uur kunstvoeding krijgen (16,2% in Vlaams-Brabant, 17,9% in Antwerpen, 20% in Limburg en 21,2% in Oost-Vlaanderen).

1.2. Voeding op dag 6

Borstvoeding op dag 6 nagenoeg op zelfde niveau als in 2016, 1 kind op 4 krijgt enkel kunstvoeding

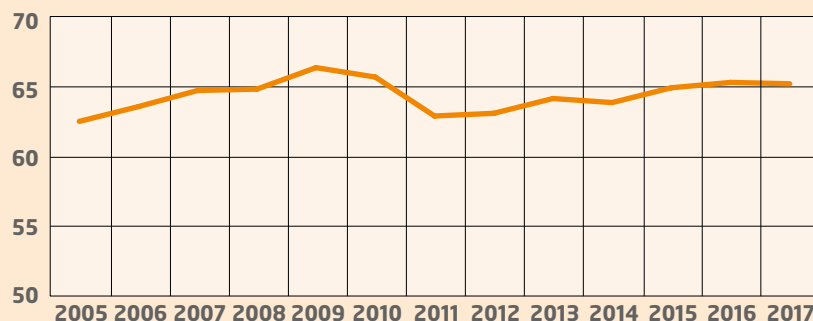
In 2017 krijgt in Vlaanderen 65,3% van de pasgeboren kinderen van wie de voeding op dag 6 geregistreerd wordt uitsluitend borstvoeding.

7.1 Aandeel kinderen dat uitsluitend borstvoeding krijgt op leeftijd 24 uur

	2014	2015	2016	2017
Vlaams-Brabant	79,7	81,6	81,9	82,3
Antwerpen	78,1	78,8	79,9	80,5
Limburg	76,0	77,2	77,5	78,4
Oost-Vlaanderen	75,7	76,3	77,7	77,6
West-Vlaanderen	68,5	70,5	70,4	70,6
Vlaams Gewest	76,0	77,1	77,8	78,2

7.1 Percentage kinderen dat op 24 uur uitsluitend borstvoeding krijgt naargelang de provincie
Bron: Kind en Gezin - Mirage

7.2 Evolutie borstvoeding op dag 6

7.2 Evolutie van het percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt sinds 2005
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

Tegenover 2016 ligt dit cijfer 0,1 procentpunt lager (zie grafiek 7.2). Het percentage kinderen met kunstvoeding (25,3%) op dag 6 daalt met 0,3 procent-punt. Het aandeel kinderen dat op dag 6 zowel borst- als

kunstvoeding krijgt, neemt toe t.o.v. 2016 (+0,4 procentpunt).

Naargelang de *provincie* verschilt het percentage kinderen dat uitsluitend borstvoeding krijgt. In Vlaams-Brabant ligt het percentage het hoogst: 68,7% van de kinderen krijgt er uitsluitend borstvoeding op dag 6.

In West-Vlaanderen ligt het percentage het laagst en bedraagt het 58,9%.

In Antwerpen, Oost-Vlaanderen en Limburg krijgen respectievelijk 66,7%, 66,3% en 63,6% van de pasgeboren kinderen uitsluitend borstvoeding (zie tabel 7.3).

In 2017 ligt het percentage *eerstgeborenen* dat uitsluitend borstvoeding krijgt even hoog als bij *volgende borelingen* (zie tabel 7.4).

Bij *prematuur geboren kinderen* ligt het percentage dat borstvoeding krijgt aanzienlijk lager: 57,9% krijgt op dag 6 uitsluitend borstvoeding. Van de *à terme* geboren kinderen krijgt 65,9% borstvoeding (zie tabel 7.5).

7.3 Borstvoeding naar provincie

	2014	2015	2016	2017
Vlaams-Brabant	66,5	68,5	68,7	68,7
Antwerpen	65,1	65,8	66,7	66,7
Oost-Vlaanderen	65,2	65,6	66,9	66,3
Limburg	62,3	63,8	63,0	63,6
West-Vlaanderen	58,3	60,1	59,3	58,9
Vlaams Gewest	63,9	65,0	65,4	65,3

7.3 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt naargelang de provincie
Bron: Kind en Gezin - Mirage

7.4 Borstvoeding naar geboorterang

	2014	2015	2016	2017
Eerstgeborenen	63,9	65,1	65,5	65,3
Volgende borelingen	63,9	64,9	65,2	65,3
Alle kinderen	63,9	65,0	65,4	65,3

7.4 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt, volgens geboorterang - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Mirage

7.5 Borstvoeding en prematuriteit

	2014	2015	2016	2017
Prematuur	53,8	54,7	56,6	57,9
Niet-prematuur/à terme	64,7	65,8	66,0	65,9
Alle kinderen	63,9	65,0	65,4	65,3

7.5 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt naargelang het kind prematuur is of niet - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Mirage

Uit tabel 7.6 blijkt verder dat kinderen met een moeder van niet-Belgische origine (d.w.z. die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had) frequenter borstvoeding op dag 6 krijgen dan kinderen met een moeder van Belgische origine, en dit ongeacht het gezin leeft in kansarmoede. Bij kinderen met een moeder die bij haar geboorte de Belgische nationaliteit had, doet zich wel een groot verschil voor naargelang het gezin al dan niet kansarm is. Deze kinderen krijgen veel minder borstvoeding dan de kinderen die niet in kansarmoede leven (38,7% versus 63,0%). Meer dan de helft van de kinderen in kansarmoede met een moeder van Belgische origine krijgt kunstvoeding op dag 6.

In tabel 7.7 tonen we de verschillen naargelang de leeftijd van de moeder. Kinderen met een moeder tussen 30 en 35 jaar krijgen het meest uitsluitend borstvoeding op dag 6 (66,8%). Van de kinderen met een tienermoeder krijgt de helft (52,3%) uitsluitend borstvoeding op dag 6.

7.6 Borstvoeding en kansengroepen

	2014	2015	2016	2017
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine die niet in kansarmoede leven	74,3	76,1	75,8	75,6
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine die in kansarmoede leven	72,5	72,1	72,7	72,7
Kinderen met moeder van Belgische origine die niet in kansarmoede leven	61,9	62,8	63,5	63,0
Kinderen met moeder van Belgische origine die in kansarmoede leven	36,3	39,4	38,4	38,7
Alle kinderen	63,9	65,0	65,4	65,3

7.6 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt volgens kansengroepen - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Mirage

7.7 Borstvoeding en leeftijd van de moeder

	2014	2015	2016	2017
Jonger dan 20 jaar	48,1	50,3	50,8	52,3
20 tot 25 jaar	57,9	58,5	58,7	59,4
25 tot 30 jaar	65,4	66,5	66,8	66,4
30 tot 35 jaar	65,7	67,0	67,0	66,8
35 tot 40 jaar	63,0	63,4	64,8	64,4
40 jaar en ouder	57,1	60,5	60,7	60,7
Alle kinderen	63,9	65,0	65,4	65,3

7.7 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt naar leeftijd van de moeder - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Mirage

1.3. Duur van de borstvoeding: voeding na 6, 12 en 26 weken

Omdat borstvoeding zoveel voordelen voor de gezondheid en ontwikkeling van het kind heeft, adviseert de WGO niet alleen om kinderen tot de leeftijd van 6 maanden uitsluitend borstvoeding te geven, maar ook om borstvoeding tot de leeftijd van 2 jaar als melkvoeding te blijven geven. Het is dus van belang

om na te gaan hoelang kinderen borstvoeding krijgen. Via de registratie van het soort voeding op 6, 12 en 26 weken, heeft Kind en Gezin een goed zicht op het aandeel kinderen dat relatief lang borstvoeding krijgt.

Op een leeftijd van 6 weken (cijfer 2017) krijgt nog minder dan de helft (48,7%) van de kinderen uitsluitend borstvoeding. Na 12 levensweken is

dat nog 33,4% (cijfer 2016) en op een leeftijd van 26 weken krijgt 11,8% (cijfer 2016) uitsluitend borstvoeding. Dit wil echter niet zeggen dat de andere kinderen enkel kunstvoeding krijgen. Er is ook een belangrijk percentage kinderen dat zowel borstvoeding als kunstvoeding krijgt. Op een leeftijd van 26 weken krijgt 17,6% (cijfer 2016) van de kinderen naast kunstvoeding soms ook nog borstvoeding.

7.8 Voeding op leeftijd van 6, 12 en 26 weken ⁽¹⁾

	2016				2017 ⁽²⁾			
	Borstvoeding	Gemengd	Kunstvoeding	Totaal	Borstvoeding	Gemengd	Kunstvoeding	Totaal
Voeding op 6 weken	48,9	14,0	37,1	100,0	48,7	14,5	36,8	100,0
Voeding op 12 weken	33,4	14,4	52,2	100,0	-	-	-	-
Voeding op 26 weken	11,8	17,6	70,7	100,0	-	-	-	-

7.8 Percentage kinderen dat op week 6, week 12 en week 26 als voeding borstvoeding, gemengde voeding of kunstvoeding krijgt - Vlaams Gewest (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Mirage

(1) De percentages worden berekend voor alle kinderen waarvoor een voeding wordt geregistreerd op het betreffende tijdstip

(2) Voor de kinderen geboren in 2017 zijn nog geen definitieve gegevens beschikbaar over voeding vanaf 12 weken, omdat Kind en Gezin de voeding op die tijdstippen nog niet voor alle kinderen kon bevragen in april 2018

2. VACCINATIE BIJ ZEER JONGE KINDEREN

2.1. Bronnen om de vaccinatiegraad af te leiden

De Vlaamse overheid stelt een aantal vaccins gratis ter beschikking. Bepaalde vaccins worden gecombineerd toegediend via 1 prik. Dit is (meestal) het geval voor de vaccins tegen polio, difterie, tetanus en pertussis (DTP), hepatitis B en haemophilus influenza b (Hib) enerzijds en voor de vaccins tegen mazelen, bof en rodehond anderzijds. De vaccins tegen meningokokken en pneumokokken worden apart toegediend.

Om na te gaan hoeveel jonge kinderen voor welke ziekte (niet) gevaccineerd zijn kunnen we zowel voortgaan op administratieve data als op steekproefdata.

Kind en Gezin heeft data over kinderen die in de preventieve gezinsondersteuning worden gevaccineerd, maar kan via de koppeling

met Vaccinnet* ook zien welke kinderen uit zijn databank gevaccineerd zijn door externe actoren. Deze *administratieve data* hebben als voordeel dat ze steunen op toedieningen van vaccins bij tienduizenden kinderen. Bijkomende voordelen zijn dat ze een continue opvolging mogelijk maken (want niet gebonden aan periodiek onderzoek) en dat we andere door Kind en Gezin geregistreerde kenmerken kunnen benutten om na te gaan of er verschillen zijn qua vaccinatiestatus tussen groepen kinderen. Nadeel is wel dat nog steeds niet alle externe actoren de toegediende vaccins registreren in Vaccinnet. Daardoor vormen de administratieve data nog geen sluitende basis om uitspraken over de vaccinatiegraad te doen of om ondergevacceerde groepen haarfijn in beeld te brengen.

Steekproefdata hebben als voordeel dat ze de vaccinatiegegevens bevatten van al de kinderen die deelnemen aan

de studie, ongeacht of de toegediende vaccins in Vaccinnet geregistreerd werden of niet. Zolang er geen quasi perfecte administratieve registratie is van alle toegediende vaccins biedt steekproefonderzoek nog steeds de beste basis om de vaccinatiegraad te bepalen. Nadelen zijn dat een vaccinatiegraadstudie niet elk jaar opgezet wordt waardoor continue opvolging niet mogelijk is en dat de steekproeven slechts een 1000-tal kinderen tellen, waardoor de vaccinatiegraad dus ingeschat wordt binnen een betrouwbaarheidsinterval.

In deze paragraaf benutten we beide bronnen om te schetsen hoe goed kinderen in Vlaanderen gevaccineerd zijn.

* Vaccinnet: een bestel- en distributiesysteem voor vaccins die door de Vlaamse overheid ter beschikking gesteld worden aan artsen-vaccinatoren in het kader van haar vaccinatiebeleid. Dit bestelsysteem is gekoppeld aan een registratiesysteem voor vaccinaties

2.2. Vaccinatiegraad bij zeer jonge kinderen: cijfers vaccinatiegraadstudie*

Jonge kinderen zijn in zeer hoge mate gevaccineerd. Ook rotavaccinatie al op hoog niveau. Kind en Gezin belangrijkste vaccinator en bereikt ook kinderen uit kansengroepen

De vaccinatiegraad bij jonge kinderen in het Vlaamse Gewest ligt voor alle basisvaccins ruim boven de 90%. De vaccinatiegraad ligt het hoogst voor het vaccin tegen mazelen, bof en rubella (MBR) en voor het pneumokokkenvaccin. Het gaat respectievelijk om 96,2% en 94,9%. De doelstelling van 95% voor de eerste dosis van het MBR-vaccin - vereist voor de eliminatie van mazelen in België - werd in 2016 dus opnieuw bereikt. Uit niet-opgenomen cijfers blijkt ook dat de Europese WHO-norm van 95% voor de derde dosis DTP werd gehaald.

De vaccinatie voor het rota-virus haalt een lager niveau (89,7%) dan bij de andere zuigelingenvaccins en kent ook een kleine terugval tegenover 2012 (92,2%), maar de vaccinatiegraad voor rota ligt eigenlijk erg hoog, zeker omdat dit vaccin niet gratis is.

2.3. Vaccinatiegraad bij zeer jonge kinderen: cijfers op basis van administratieve data

Op basis van de administratieve data van Kind en Gezin bekijken we het aandeel van Kind en Gezin in de vaccinaties van baby's en peuters. We bekijken ook of kansengroepen minder gevaccineerd worden en presenteren gegevens over het aandeel kinderen dat alle vaccins toegediend kreeg door Kind en Gezin.

Tabel 7.9 geeft op basis van de administratieve data van Kind en Gezin (per groep) aan wat het aandeel van de in Vlaanderen geboren kinderen is dat de betreffende dosis van een vaccin toegediend kreeg. De tabel onderscheidt 4 deelgroepen naargelang de combinatie van de kenmerken 'nationaliteit van de moeder bij haar geboorte' en 'kansarmoede'. Voor elke dosis voorzien we per groep 2 cijfers. Het linkse cijfer slaat op het aandeel van de kinderen dat de betreffende dosis kreeg toegediend door Kind en Gezin, het rechtse cijfer slaat op het aandeel kinderen gekend in de databank van Kind en Gezin dat voor de betreffende dosis gevaccineerd is, ongeacht wie de vaccinator was.

De administratieve cijfers bevestigen vooreerst dat de vaccinatiegraad in Vlaanderen voor de meeste vaccindosissen in het eerste levensjaar erg hoog is. Ongeacht de vaccinator blijkt minstens 89,6% van de kinderen gevaccineerd te zijn voor alle gratis vaccins. Dat de vaccinatiegraad op basis van de administratieve data lager ligt dan de cijfers van de vaccinatiegraadstudie illustreert dat nog niet alle vaccinaties administratief geregistreerd worden.

Ten tweede bevestigen de cijfers dat Kind en Gezin de belangrijkste vaccinator is in het eerste levensjaar en - op beide dosissen van het rotavaccin na - minstens 8 op de 10 kinderen vaccineert. De administratieve data tonen aan dat - behalve voor rotadoorgaans 9% van de jonge kinderen door een andere actor gevaccineerd wordt. Dat rota minder door externe vaccinatoren zou gegeven worden moet voorzichtig geïnterpreteerd worden, want externe vaccinatoren zijn niet verplicht om dit vaccin te registreren in Vaccinnet.

* Vandermeulen, C., Theeten, H. Hoppenbrouwers K. et al, Studie van de vaccinatiegraad in Vlaanderen in 2016, januari 2017

7.9 Aandeel gevaccineerde kinderen in eerste levensjaar naar kansengroep en vaccinator

	Pneumokokken dosis 1		Pneumokokken dosis 2		Hexavalent dosis 1 ⁽²⁾		Hexavalent dosis 2 ⁽²⁾		Hexavalent dosis 3 ⁽²⁾		Rota dosis 1		Rota dosis 2	
	K&G	Alle ⁽³⁾	K&G	Alle ⁽³⁾	K&G	Alle ⁽³⁾	K&G	Alle ⁽³⁾	K&G	Alle ⁽³⁾	K&G	Alle ⁽³⁾	K&G	Alle ⁽³⁾
Kinderen met moeder van Belgische origine die niet in kansarmoede leven	85,2	95,1	81,5	91,6	85,3	95,4	83,4	93,7	81,7	91,9	82,0	83,5	79,5	80,6
Kinderen met moeder van Belgische origine die in kansarmoede leven	85,0	94,6	78,7	87,2	85,0	94,7	81,4	90,8	78,3	86,6	74,1	76,2	67,3	68,6
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine die niet in kansarmoede leven	88,0	93,7	84,7	89,6	88,3	94,1	87,2	92,5	85,1	90,0	81,9	83,3	79,0	80,1
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine die in kansarmoede leven	91,0	95,4	87,0	90,0	91,2	95,9	89,3	93,6	86,9	90,2	77,2	78,6	72,4	73,5
Bereik alle kinderen ⁽¹⁾	84,5	93,7	80,8	89,6	84,7	94,0	82,9	92,1	80,9	89,9	79,5	81,0	76,6	77,7

7.9 Aandeel gevaccineerde kinderen in eerste levensjaar naar kansengroepen en naar vaccinator - kinderen geboren in 2016

Bron: Kind en Gezin - Mirage

(1) De percentages in deze rij worden berekend t.o.v. alle levend geboren kinderen in het Vlaamse Gewest, ongeacht of Kind en Gezin de origine van de moeder of de kansarmoedesituatie kent

(2) Het Hexavalent-vaccin dat beschermt tegen 6 infectieziekten: polio, difterie, tetanus, pertussis, Haemophilus influenza B en hepatitis B

(3) 'Alle' betekent dat we alle kinderen meetellen die volgens de administratieve cijfers gevaccineerd zijn, ongeacht door wie ze gevaccineerd zijn

Ten derde zien we - net zoals in de vaccinatiegraadstudie - dat het aandeel gevaccineerde kinderen afneemt naargelang de vaccinatiedosis.

Ten vierde zien we dat Kind en Gezin een hoog percentage kinderen met een moeder van niet-Belgische origine bereikt. Dat bereik ligt zelfs hoger dan bij kinderen met een moeder van Belgische origine, vooral omdat deze gezinnen vaker beroep doen op een kinderarts, een huisarts of een andere instantie.

Ook de kansarmoedesituatie blijkt een rol te spelen, al verschilt het effect naargelang de origine van de moeder. Bij kinderen waarvan de moeder bij haar geboorte de Belgische nationaliteit had, lijken de kinderen die kansarm zijn minder goed gevaccineerd. Bij kinderen van moeders met niet-Belgische origine zien we dat het aandeel gevaccineerde kinderen voor het gecombineerde Hexavalent-vaccin en het vaccin tegen pneumokokken hoger ligt bij kinderen in kansarme gezinnen.

Voor het rota-vaccin ligt het aandeel gevaccineerde kinderen duidelijk lager, maar is er een verschil naargelang het gezin in kansarmoede leeft of niet. Kinderen in kansarmoede laten zich duidelijk minder door Kind en Gezin vaccineren tegen het rota-virus en ook in de algemene cijfers (ongeacht vaccinator) stellen we vast dat kinderen in kansarmoede minder gevaccineerd zijn tegen het rota-virus. Het feit dat dit vaccin niet gratis is, speelt hier wellicht.

Als we dezelfde berekeningen maken voor het vaccin tegen mazelen, bof en rodehond op een leeftijd van 12 maanden en de vaccins op 15 maanden (Hexavalent dosis 4 en vaccin tegen Meningokokken), dan illustreren de administratieve data dat de vaccinatiegraad ook in het tweede levensjaar hoog blijft liggen (89,6% voor mazelen, bof en rubella, 87% voor de vaccins op 15 maanden). Ook in het tweede levensjaar blijft Kind en Gezin de belangrijkste vaccinator (80,1% van alle kinderen krijgt vaccin tegen mazelen, bof en rubella van Kind en Gezin).

In tabel 7.10 geven we percentages weer over het aandeel kinderen dat bij het bereiken van de leeftijd van 6 en 18 maanden alle gratis voorziene vaccins ook tijdig* van Kind en Gezin krijgt. 75,5% van de in Vlaanderen geboren kinderen

7.10 Volledig en tijdig door Kind en Gezin gevaccineerde kinderen

	Leeftijd 6 maanden	Leeftijd 18 maanden
Kinderen in kansarmoede	74,3	63,3
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine	77,2	67,1
Alle kinderen	75,5	66,3

7.10 Overzicht aandeel kinderen (geboren in 2015) dat alle vaccins tijdig door Kind en Gezin toegediend kreeg op 6 en 18 maanden naar kansengroepen - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Mirage

heeft op een leeftijd van 6 maanden alle vaccins tijdig gekregen van Kind en Gezin, op een leeftijd van 18 maanden ligt dit aanzienlijk lager (66,3%). Kinderen in kansarmoede worden iets minder tijdig en volledig (enkel en alleen) door Kind en Gezin gevaccineerd dan de andere kinderen (vooral op een leeftijd

van 18 maanden). Kinderen met een moeder van niet-Belgische origine zijn beter dan gemiddeld gevaccineerd door Kind en Gezin.

* Het vaccinatieschema stelt voor elke vaccindosis een toedieningsleeftijd voorop. De minimumleeftijd per dosis en het minimum interval tussen twee opeenvolgende dosissen dient gerespecteerd te worden om tijdig te zijn. Per vaccin zijn er andere richtlijnen hieromtrent

3. OVERGEWICHT EN OBESITAS BIJ KINDEREN VAN 2 JAAR

Van alle kinderen die gemeten en gewogen worden op een leeftijd van 2 jaar kan Kind en Gezin een afgeleide body mass index (BMI) berekenen. BMI is het gewicht (in kilo's) gedeeld door de lengte (uitgedrukt in meter) in het kwadraat. Net als bij volwassenen is BMI een snelle en gemakkelijke methode om overgewicht en obesitas vroeg op te sporen.

We schetsen hierna de BMI-waarden op basis van onze databank. Om de cijfers goed te kunnen interpreteren, geven we volgende belangrijke zaken mee.

Tot de leeftijd van 18 jaar is het omwille van een natuurlijke leeftijdsevolutie noodzakelijk om leeftijdsspecifieke grenswaarden voor BMI te gebruiken. Bij kinderen liggen de grenswaarden van een normale en afwijkende BMI dus anders dan bij volwassenen. De keuze voor de grenswaarden is niet zonder gevolgen, want het bepaalt de prevalentie. Er bestaan echter meerdere mogelijke referentiekaders qua grenswaarden. Op advies van onderzoekers van de KU Leuven hanteert Kind en Gezin voor de prevalentiecijfers een gemengd referentiekader. Voor overgewicht en obesitas worden de grenswaarden van de zogeheten 'uitgebreide IOTF*-criteria' gebruikt, voor laag- of ondergewicht steunen we op de groeistandaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie

(waarbij waarden lager dan -2 standaarddeviaties beschouwd worden als ondergewicht of laag gewicht voor leeftijd). Op deze manier kunnen we BMI-cijfers van Vlaamse kinderen ook het best internationaal vergelijken.

Om de validiteit van de cijfers te bewaken nemen we in onze berekeningen enkel die kinderen mee die in een interval van 2 maanden rond het tweede levensjaar op consult kwamen. Voor kinderen geboren in 2015 hebben we daardoor slechts BMI-waarden voor 63,8% van de kinderen. Dit betekent dat we eventuele evoluties in de cijfers ook voorzichtig moeten interpreteren.

We geven de cijfers weer voor de kinderen die in Vlaanderen woonden, ongeacht waar ze geboren zijn.

BMI bij kinderen is afhankelijk van het geslacht. Door de verschillende lichaamsbouw verschillen de grenswaarden om van laag, normaal of overgewicht te spreken.

Een hoge BMI-waarde verwijst naar een relatief hoge lichaamsmassa t.o.v. de gestalte, ongeacht de samenstelling van die hoge lichaamsmassa. Hoge BMI-waarden mogen we dus niet automatisch problematiseren in termen van overtollig vet.

De cijfers voor overgewicht omvatten ook de kinderen met obesitas.

Tabel 7.11 geeft weer hoe groot het aandeel kinderen met een lage BMI en met overgewicht en obesitas is. 8,6% van de kinderen geboren in 2015 kampt op een leeftijd van 2 jaar met overgewicht. 1,1% van de kinderen is obees. Het aandeel kinderen met een lage BMI ligt laag (0,7%). Het aandeel kinderen met overgewicht is toegenomen ten opzichte van 2011, maar er is niet direct sprake van een lineaire stijging jaar na jaar.

Als we de cijfers voor overgewicht uitsplitsen per geslacht, dan zien we dat meisjes een iets hoger aandeel overgewicht kennen dan jongens (zie tabel 7.12).

Tot slot stellen we vast dat de prevalentie van overgewicht duidelijk hoger is bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine (11,6% versus 7,4%) en dat er ook provinciale verschillen zijn. In de provincie Antwerpen is het aandeel 2-jarigen met overgewicht het grootst (10,5%), in West-Vlaanderen het laagst (6%). Daarbij mogen we niet vergeten dat de provinciale verschillen zeker ten dele verklaard kunnen worden doordat er sterke provinciale verschillen bestaan op vlak van het aantal kinderen met een moeder van niet-Belgische origine (zie hoofdstuk 2) en op vlak van de herkomstlanden van de moeders.

* IOTF: International Obesity Task Force

7.11 Evolutie BMI bij 2-jarigen

	2011	2012	2013	2014	2015
Lage BMI voor leeftijd	0,9	1,0	0,8	0,8	0,7
Normaal gewicht	91,9	91,2	91,6	91,1	90,7
Overgewicht	7,1	7,9	7,6	8,1	8,6
<i>waarbij obesitas</i>	0,9	1,0	1,0	1,0	1,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

7.11 Evolutie BMI bij 2-jarigen - Vlaams Gewest - kinderen geboren in 2011-2015
Bron: Kind en Gezin - Mirage

7.12 Overgewicht bij 2-jarigen naar geslacht

	2013		2014		2015	
	Overgewicht (inclusief obesitas)	Obees	Overgewicht (inclusief obesitas)	Obees	Overgewicht (inclusief obesitas)	Obees
Jongens	7,4	0,9	7,6	1,0	8,3	1,1
Meisjes	7,8	1,0	8,6	1,1	8,9	1,2
Totaal	7,6	1,0	8,1	1,0	8,6	1,1

7.12 Overgewicht bij 2-jarigen per geslacht - Vlaams Gewest - kinderen geboren in 2013-2015
Bron: Kind en Gezin - Mirage

7.13 Overgewicht bij 2-jarigen per provincie en naar origine van de moeder

	Origine van de moeder		
	Belgisch	Niet-Belgisch	Totaal
Antwerpen	9,4	12,7	10,5
Vlaams-Brabant	7,6	11,4	8,7
Limburg	7,9	10,2	8,5
Oost-Vlaanderen	6,2	11,9	7,8
West-Vlaanderen	5,4	8,6	6,0
Totaal	7,4	11,6	8,6

7.13 Overgewicht bij 2-jarigen per provincie en origine van de moeder - Vlaams Gewest - kinderen geboren in 2015
Bron: Kind en Gezin - Mirage

4. KINDERMISHANDELING

In de loop van 2017 ontvingen de vertrouwenscentra kindermishandeling 6790 nieuwe meldingen, waarbij 8736 verschillende minderjarigen betrokken waren. Zo'n 14% van die kinderen was al minstens 1 keer aangemeld in de jaren ervoor

4.1. Inleiding op de cijfers en begrippen

Meldingen over (vermoedens van) kindermishandeling komen in Vlaanderen bij diverse organisaties terecht. De vertrouwenscentra kindermishandeling (VK) nemen hierbij een centrale positie in en registreren meldingen van burgers en professionals. Ze rapporteren over deze meldingen aan Kind en Gezin.

Omdat ook volwassenen getroffen kunnen zijn door geweld of mishandeling besliste de Vlaamse overheid in 2012 om een centraal telefoonnummer op te richten - 1712 - voor alle mogelijke situaties van geweld. Naast o.a. partnergeweld en ouderenmishandeling kan ook kindermishandeling bij 1712 gemeld worden. Uit het jaarverslag 2017 blijkt dat bij 62% van de personen waarvoor met 1712 contact wordt opgenomen kindermishandeling de meest geregistreerde problematiek is.

We kunnen de cijfers van 1712 en de VK echter niet samen analyseren omdat er

verschillen zijn qua registratie en omdat sommige kinderen ook gemeld worden bij beide meldpunten. Omdat er vooral doorverwijzingen zijn van 1712 naar de VK en omdat er meer kinderen bij het VK gemeld worden dan bij 1712, belichten we hierna enkel de meldingen bij de VK.

Met de VK wordt contact opgenomen voor concrete situaties van kindermishandeling: seksueel misbruik, grensoverschrijdend gedrag, fysieke mishandeling of verwaarlozing, emotionele mishandeling of verwaarlozing. Soms gaat het over een risicosituatie. Nog andere contactopnames blijken te gaan over onduidelijke problematieken. Tot slot zijn er ook contactopnames bij verwerkingsproblemen n.a.v. een vroegere mishandeling of verwaarlozing en contactopnames voor andere problemen dan kindermishandeling. In het vervolg van deze tekst spreken we over *meldingen*. Sinds 2016 zijn er ook meldingen mogelijk via chat (zie www.nupraatikerover.be).

De VK krijgen niet alleen meldingen over minderjarigen, maar ook over meerderjarigen (18 jaar en ouder). Bij diverse meldingen zijn trouwens zowel meerder- als minderjarigen betrokken (zie tabel 7.14). Onder *gemelde minderjarigen* verstaan we alle kinderen onder de 18 jaar, ook de ongebooren kinderen en verlengd minderjarigen. Wanneer we bij de cijfers spreken

over *meldingen in een jaar*, dan gaat het om de meldingen die in het vernoemde jaar werden gemeld aan een vertrouwenscentrum kindermishandeling, dus met startdatum in het betrokken jaar. De cijfers hebben m.a.w. geen betrekking op de nog lopende dossiers in een VK, waarbij de initiële melding in een voorgaand jaar plaatsvond, maar waarvoor het VK in het betrokken jaar nog tal van acties onderneemt.

Ook het onderscheid tussen de term *uniek kind* en *kindregistratie* is van belang. Een kind dat in eenzelfde jaar bij meerdere meldingen betrokken is, wordt slechts 1 keer geteld bij het aantal *unieke kinderen*. Maar voor elk kind dat bij meerdere meldingen in eenzelfde jaar betrokken is, worden er per melding afzonderlijke *kindregistraties* genoteerd, bv. per melding de belangrijkste gemelde problematiek voor dat kind. Dit verklaart waarom het totale aantal kindregistraties steeds hoger is dan het totale aantal unieke kinderen.

Meermaals gemelde kinderen zijn het aantal unieke kinderen dat in het betrokken jaar meer dan 1 keer gemeld werden. Kinderen met een *meldingshistoriek* zijn het aantal unieke kinderen die gemeld werden in het betrokken jaar, maar waarvan geweten is dat ze ook al in een voorgaand jaar minstens 1 maal gemeld waren bij een VK.

4.2. Aantal meldingen

In de 6 VK werden in 2017 in totaal 6790 meldingen genoteerd. Bij 6552 meldingen was er (minstens) een minderjarige betrokken, een daling van

het aantal meldingen met minderjarige(n) van 5,1%. Bij zo'n 5% van de meldingen bij een VK zijn ook meerderjarigen betrokken. Het aantal meldingen met (minstens) een meerderjarige is sterk toegenomen in 2017.

117 meldingen over een minderjarige werden ontvangen via de chatwerking 'nupraatikerover'.

7.14 Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal meldingen met (minstens) een minderjarige	7 605	7 244	7 477	7 311	6 787	6 904	6 552
Aantal meldingen met (minstens) een meerderjarige	487	489	466	302	189	217	330
Totaal aantal unieke meldingen	7 951	7 604	7 829	7 542	6 922	7 080	6 790

7.14 Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

4.3. Aard van de meldende instanties

Als we kijken naar alle meldingen waarbij (minstens) een minderjarige betrokken was (N=6552), dan zien we dat in 2017 11,3% van de melders uit de primaire omgeving van het kind komt, een verdere daling t.o.v. de voorgaande jaren. Dit heeft wellicht te maken met de systematische toeleiding van burgers naar de hulplijn/meldpunt 1712. 1712 kan echter ook dossiers doorverwijzen naar

de VK, wat in 2017 in 7,6% van het aantal meldingen het geval was.

Welzijnsorganisaties en personen en organisaties uit de gezondheidszorg zijn samen goed voor 38,9% van het aantal meldingen. 26,3% van de meldingen komt van scholen en opvangvoorzieningen, waarvan CLB's het grootste deel uitmaken.

In 2017 merken we ten slotte ook een verdere stijging van de meldingen vanuit

justitiële instanties. Dit valt gedeeltelijk te verklaren door de positie van de VK als gemandateerde voorziening binnen de integrale jeugdhulp, waarbij het jeugdparket een kennisgeving t.a.v. het VK kan richten met de vraag tot een onderzoek maatschappelijke noodzaak (MANO). In 2017 ging het om 349 meldingen vanuit het parket, waarbij 686 kinderen betrokken waren. In totaal waren er in 2017 704 MANO-meldingen voor minderjarigen.

7.15 Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar meldende instantie

	2014	2015	2016	2017
Primaire omgeving	24,4	14,3	13,2	11,3
<i>waaronder moeder</i>	7,8	5,0	4,6	3,9
Opvang, schoolse en buitenschoolse voorziening	22,6	25,6	25,6	26,3
<i>waaronder CLB</i>	17,8	20,4	20,3	18,7
Gezondheidszorg	20,6	21,6	21,4	23,0
<i>waaronder Kind en Gezin</i>	3,0	2,9	2,8	3,8
Welzijnsorganisaties	14,8	16,9	16,4	15,9
<i>waaronder CAW</i>	2,0	4,0	3,5	2,1
<i>dienstverlening personen met beperking</i>	2,9	3,2	2,9	3,3
<i>ander VK</i>	1,3	1,5	1,4	1,2
Bijzondere jeugdbijstand	7,1	7,1	7,7	7,6
Meldpunt Geweld, Misbruik en Kindermishandeling (1712)	4,3	6,6	7,4	7,6
Politionele en justitiële instanties	3,7	5,7	6,4	6,9
<i>waaronder parket</i>	2,4	4,5	5,6	5,3
Opvangvoorziening baby's en peuters ⁽¹⁾	1,4	1,3	1,2	-
Persoon uit de omgeving van de dader ⁽²⁾	0,3	0,2	0,2	-
Ketenaanpak ⁽³⁾	-	-	-	0,1
Onbekend	0,8	0,7	0,5	0,9
Niet ingevuld	0,1	0,0	0,1	0,4
Totaal	100,0 (N=7 311)	100,0 (N=6 787)	100,0 (N=6 904)	100,0 (N=6 552)

7.15 Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar meldende instantie (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

(1) Deze optie wordt vanaf 2017 bij de categorie Opvang, schoolse en buitenschoolse voorziening geteld

(2) Deze optie wordt vanaf 2017 niet meer afzonderlijk geregistreerd

(3) Deze categorie werd vanaf 2017 toegevoegd en omvat samenwerking tussen politie, justitie en hulpverlening waarbij momenteel het Family Justice Center als enige concrete meldende instantie onderscheiden wordt

4.4. Aantal unieke kinderen gemeld bij een VK volgens leeftijd

In 2017 waren er 8736 verschillende minderjarige kinderen betrokken bij een VK-melding. Dat is 4,3% minder dan in 2016 (zie tabel 7.16).

31% van de gemelde kinderen is jonger dan 6 jaar, ongeveer 14% jonger is dan 3 jaar. De kinderen tussen 6 en 12 jaar vormen de grootste groep van de gemelde kinderen (36,7%).

4.5. Aantal meermaals gemelde kinderen en kinderen met een meldingshistoriek

Van de 8736 unieke kinderen werden meer dan 9 op de 10 kinderen in 2017 slechts 1 keer gemeld. Een kleine minderheid (6,1%) werd 2 keer gemeld en een nog kleinere minderheid 3 of meer keer (0,8%, met name 73 kinderen). Meerdere meldingen binnen hetzelfde jaar over hetzelfde kind zijn perfect mogelijk wanneer het bijvoorbeeld gaat over verschillende melders die los van elkaar en op eigen initiatief informatie aanleveren over dat kind of als hetzelfde probleem zich opnieuw voordoet.

Daarnaast blijkt uit nadere analyse dat 1193 van de 8736 kinderen (13,7%) minstens 1 keer gemeld werden bij een VK

7.16 Leeftijd van de gemelde kinderen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

	2014	2015	2016	2017
Ongeboren	0,4	0,8	0,8	0,7
Jonger dan 3 jaar	14,9	14,8	13,4	13,9
Tussen 3 en 6 jaar	17,7	16,8	17,2	16,4
Tussen 6 en 12 jaar	36,2	36,1	36,1	36,7
Tussen 12 en 18 jaar	27,2	29,0	29,8	29,3
Verlengd minderjarig	0,1	0,1	0,1	0,1
Onbekend	3,5	2,5	2,6	3,0
Totaal	100,0 (N=9 472)	100,0 (N=8 683)	100,0 (N=9 133)	100,0 (N=8 736)

7.16 Aantal unieke kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar leeftijd - 2014-2017
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

7.17 Aantal meermaals gemelde kinderen

Kind betrokken bij	2016		2017	
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel
1 melding	8 506	93,1	8 133	93,1
2 meldingen	561	6,1	530	6,1
3 meldingen	57	0,6	64	0,7
4 meldingen	9	0,1	9	0,1
5 meldingen	0	0,0	0	0,0
6 meldingen	0	0,0	0	0,0
Totaal	9 133	100,0	8 736	100,0

7.17 Aantal unieke kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar aantal (her)meldingen binnen hetzelfde jaar - 2016-2017
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

vóór 2017 en dus een meldingshistoriek hebben (cijfer niet opgenomen in tabel 7.17). In 2013 was dat 11%.

4.6. Aantal gemelde kinderen per 10 000 minderjarigen

Van het totale aantal gemelde kinderen was het grootste deel (91,9%) gedomicilieerd in het Vlaamse Gewest. De verhouding tussen de gemelde kinderen die wonen in het Vlaamse Gewest en het totale aantal minderjarigen in Vlaanderen leert ons dat 63,5 op de 10 000 kinderen in het Vlaamse Gewest gemeld worden bij een VK. In 2014 was dat 70,7 op de 10 000 kinderen (zie tabel 7.18).

Het relatieve aantal gemelde kinderen verschilt naargelang de provincie (zie tabel 7.18). Oost-Vlaanderen kent in 2017 het laagste aantal gemelde minderjarigen in verhouding tot 10 000 minderjarigen, in de provincie Antwerpen ligt de verhouding het hoogst (70,3 op de 10 000 kinderen).

Met uitzondering van West-Vlaanderen kennen alle provincies een daling van het relatieve aantal gemelde minderjarigen bij een VK.

Deze cijfers geven een belangrijke indicatie van een probleem, maar mogen niet geïnterpreteerd worden

als incidentiecijfers over (risico's op) kindermishandeling. Niet alle meldingen over de mishandeling of verwaarlozing van minderjarigen komen bij de VK terecht en hoogstwaarschijnlijk worden niet alle gevallen van mishandeling of verwaarlozing gemeld.

7.18 Aantal gemelde kinderen per 10 000 per provincie

	2014	2015	2016	2017
Antwerpen	79,7	67,7	71,4	70,3
Vlaams-Brabant	63,4	71,5	76,6	67,8
Limburg	79,0	71,4	77,1	65,4
West-Vlaanderen	67,0	58,9	55,8	60,5
Oost-Vlaanderen	63,1	53,1	54,7	52,7
Vlaams Gewest	70,7	64,0	66,6	63,5

7.18 Kindermishandeling: aantal gemelde kinderen per 10 000 kinderen onder de 18 jaar in het Vlaamse Gewest - per provincie

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

4.7. Geregistreeerde problematieken

Het principe is dat er bij elk afzonderlijk kind, betrokken bij elke melding, steeds 1 probleemcategorie moet worden geregistreerd. Dit registreert het VK als belangrijkste probleem. Wanneer de melder meerdere problemen aangeeft, maakt het VK onderscheid tussen het belangrijkste probleem en een bijkomend probleem (dat dus niet bij elke kindregistratie voorkomt). In tabel 7.19 geven we enkel een zicht op het belangrijkste gemelde probleem.

Tabel 7.19 toont dat in 2017 het merendeel (72,4%) van de kinderen gemeld werd omdat er sprake was van (een vermoeden van) een concrete mishandeling of verwaarlozing (lichamelijk, emotioneel of seksueel misbruik). Daarbij worden iets meer kinderen gemeld voor een (vermoeden van) concrete situatie van emotionele mishandeling/verwaarlozing dan voor een (vermoeden van) van lichamelijke mishandeling/verwaarlozing. Bij 13,3% van de gemelde kinderen gaat het om een risicosituatie, bij 1,2% gaat het om een verwerkingsproblematiek. 5,2% van de gemelde kinderen werd

(vermoedelijk) geconfronteerd met grensoverschrijdend gedrag door een andere minderjarige. De meest geregistreeerde problematiek bij minderjarige plegers is extrafamiliaal seksueel misbruik.

In vergelijking tot 2016 zien we dat er vooral minder kinderen gemeld werden voor seksueel misbruik (van 1466 naar 1216 kindregistraties, zo'n 13% van de gemelde belangrijkste problematieken).

7.19 Belangrijkste gemelde problematiek kindermishandeling

	2016		2017	
	Aantal	%	Aantal	%
Meldingen over mishandeling of verwaarlozing				
Lichamelijke mishandeling of verwaarlozing	2 812	28,6	2 721	28,9
<i>waarvan lichamelijke mishandeling</i>	1 948	19,8	1 758	18,7
<i>geïnduceerde gefalsificeerde aandoening</i>	51	0,5	40	0,4
<i>niet-accidenteel (intra)craniaal letsel</i>	18	0,2	24	0,3
<i>lichamelijke verwaarlozing</i>	795	8,1	899	9,5
Emotionele mishandeling of verwaarlozing	2 940	29,9	2 883	30,6
<i>waarvan emotionele mishandeling</i>	1 035	10,5	1 029	10,9
<i>getuige van geweld</i>	901	9,2	922	9,8
<i>emotionele verwaarlozing</i>	1 004	10,2	932	9,9
Seksueel misbruik	1 466	14,9	1 216	12,9
<i>waarvan incest</i>	696	7,1	552	5,9
<i>extrafamiliaal seksueel misbruik</i>	457	4,6	334	3,5
<i>onbekend of het incest is</i>	313	3,2	330	3,5
Meldingen risicosituatie	1 341	13,6	1 249	13,3
Meldingen verwerkingsproblematiek	112	1,1	111	1,2
Onbekende/andere/onduidelijke problematiek	604	6,1	615	6,5
Meldingen grensoverschrijdend gedrag door minderjarigen	485	4,9	493	5,2
<i>waarvan onbepaalde problematiek</i>	127	1,3	146	1,5
<i>lichamelijke mishandeling</i>	30	0,3	41	0,4
<i>emotionele mishandeling</i>	1	0,0	13	0,1
<i>seksueel misbruik - incest</i>	110	1,1	118	1,3
<i>seksueel misbruik - extrafamiliaal</i>	217	2,2	175	1,9
Niet ingevuld	75	0,8	133	1,4
Totaal	9 835	100,0	9 421	100,0

7.19 Overzicht van de belangrijkste gemelde problematiek - 2016-2017
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

In tabel 7.20 bekijken we per leeftijdscategorie van de gemelde kinderen welke problematiek het vaakst vermeld werd als eerste/belangrijkste problematiek. Hier worden de kinderen die 'verlengd minderjarig' zijn en de kinderen waarvan de leeftijd onbekend is, niet meegeteld. Dit verklaart het verschil in de totaalsom tussen tabel 7.19 (9421) en tabel 7.20 (9086).

Er doen zich wel enige verschillen voor naar de leeftijd van de kinderen. Bij de kinderen jonger dan 3 jaar scoren de risicosituaties en lichamelijke verwaarlozing door volwassenen als gemeld probleem opvallend hoger dan bij alle leeftijdsgroepen vanaf 3 jaar. Deze jongste kinderen worden minder gemeld wegens seksueel misbruik en incest dan de kinderen

vanaf 3 jaar. 1 op de 10 kinderen tussen 12 en 18 jaar wordt gemeld omwille van (een vermoeden van) concrete situaties van emotionele mishandeling/verwaarlozing/grensoverschrijdend verdrag door een andere minderjarige.

7.20 Gemelde problematieken kindermishandeling naar leeftijdscategorie

	Onder de 3 jaar	Van 3 tot 6 jaar	Van 6 tot 12 jaar	Van 12 tot 18 jaar
Meldingen over mishandeling of verwaarlozing door volwassenen				
Lichamelijke mishandeling	18,6	15,9	21,4	19,8
Lichamelijke verwaarlozing	18,5	12,6	8,5	4,4
Emotionele mishandeling of verwaarlozing	28,1	30,2	33,1	29,8
Seksueel misbruik en incest	2,4	16,3	12,7	16,6
Risicosituatie	24,8	14,5	11,3	8,3
Verwerkingsproblematiek	0,0	0,9	1,1	2,1
Ongekend	6,1	6,7	5,6	6,8
Meldingen over mishandeling/verwaarlozing/grensoverschrijdend gedrag minderjarigen				
Lichamelijke, emotionele mishandeling of grensoverschrijdend gedrag	0,4	0,5	2,1	4,2
Seksueel misbruik (al dan niet incest)	0,0	1,3	2,6	6,6
Niet ingevuld	1,1	1,0	1,7	1,4
Totaal	100,0 (N=1 355)	100,0 (N=1 566)	100,0 (N=3 456)	100,0 (N=2 709)

7.20 Overzicht van de gemelde belangrijkste problematiek volgens leeftijdscategorie van de gemelde kinderen - 2017
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

Hoofdstuk 8

BASISGEGEVENS OVER GEZINNEN IN VLAANDEREN

Een basiskenmerk van dit rapport zijn de gegevens gepresenteerd op kindniveau. In dit hoofdstuk presenteren we echter cijfers met als teleenheid het gezin of de ouder(s) van jonge kinderen. Om maatschappelijke en beleidsmatige redenen is het nuttig om te weten hoeveel

gezinnen met jonge kinderen er zijn en hoe deze concreet zijn samengesteld qua vorm en omvang. Een goed gezinsondersteunend beleid heeft bovendien nood aan informatie over de arbeidssituatie van vaders en moeders en de inkomenssituatie op gezinsniveau.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafiek:

8.1	Huwelijken en echtscheidingen: absolute en relatieve cijfers	172
8.2	Evolutie van aantal huwelijken en echtscheidingen sinds 2000	173
8.3	Huwelijken naar leeftijd van de partners	174
8.4	Huwelijken naar voorafgaande burgerlijke staat van de partners.....	174
8.5	Evolutie van het aandeel echtscheidingen naar duur van het huwelijk.....	175
8.6	Gezinnen naar leeftijd jongste kind	176
8.7	Aantal gezinnen naar aantal kinderen in het gezin	177
8.8	Gezinnen met oudste kind jonger dan 18 jaar naar gezinsvorm (tweeouder of alleenstaand).....	178
8.9	Aantal eenoudergezinnen met oudste kind jonger dan 18 jaar naar aantal kinderen.....	178
8.10	Diversiteit qua leeftijden van kinderen in het gezin.....	179
8.11	Arbeidssituatie mannen en vrouwen naar gezinspositie	180
8.12	Arbeidsregime mannen en vrouwen naar gezinspositie.....	181
8.13	Arbeidssituatie van vaders en moeders naar leeftijd jongste kind.....	182
8.14	Arbeidssituatie van vaders en moeders naar omvang gezin.....	183-184
8.15	Arbeidsregime van moeders naar leeftijd jongste kind.....	185
8.16	Internationale situering van de werkzaamheidsgraad van vrouwen naar aantal kinderen en naar leeftijd jongste kind.....	187-188
8.17	Internationale situering aandeel deeltijds werkende moeders.....	189
8.18	Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per provincie.....	190
8.19	Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per gezinsvorm.....	191
8.20	Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per aantal kinderen.....	192
8.21	Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per leeftijd jongste kind.....	193
8.22	Gezinnen naar aandeel uitkeringen in inkomen per gezinsvorm.....	194
8.23	Gezinnen naar aandeel gezinsbijslagen in inkomen per gezinsvorm.....	195

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

De cijfers over huwelijken en echtscheidingen komen van Statbel, de Algemene Directie Statistiek van de federale overheid. De berekeningswijze is wel gewijzigd ten opzichte van de voorgaande jaren. De basisgegevens over de omvang en vorm van de gezinnen komen van Statistiek Vlaanderen, maar ze steunen op gegevens van het Rijksregister. Het gaat dus om cijfers op basis van officiële domiciliegegevens. Feitelijke gezinssamenstellingen kunnen van deze officiële situaties afwijken.

De cijfers over de arbeidssituatie van ouders komen uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ). De meest recente gegevens dateren van 2015.

De inkomensgegevens op niveau van het gezin zijn door de KSZ geconstrueerde bruto belastbare inkomens. Het gaat dus niet om vastgestelde inkomens die op het aanslagbiljet van de personenbelasting vermeld staan. We gebruiken dezelfde inkomensgegevens als in hoofdstuk 4, maar we bespreken ze op gezinsniveau (gezinnen met kinderen tot 25 jaar). Voor meer uitleg over de voor- en nadelen van het inkomensconcept van de KSZ verwijzen we naar hoofdstuk 4. De meest recente inkomensgegevens dateren van 2013.

1. HUWELIJKEN EN ECHTSCHEIDINGEN

1.1. Algemene cijfers

De cijfers die Statbel publiceert over huwelijken en echtscheidingen hebben zowel betrekking op partners van hetzelfde geslacht als van een verschillend geslacht. De berekeningswijze is wel veranderd. Nu steunen de cijfers op gegevens van het Rijksregister, voorheen steunden ze op formulieren van de burgerlijke stand. Dit zorgt er voor dat de cijfers nu meer betrekking hebben op de *de jure* inwoners van België en dat huwelijken die in het buitenland plaatsvinden met Belgische inwoners ook beter in de cijfers opgenomen zijn. Gevolg is wel dat we door de breuk in de berekeningswijze voorzichtig moeten omgaan met de interpretatie van verschillen vanaf 2014.

Volgens de meest recente cijfers waren er in 2016 in het Vlaamse Gewest 24 948 *huwelijken*. Na de sterke stijging in 2014 (met 8,7%) blijft het aantal huwelijken in 2015 en 2016 licht toenemen (zie grafiek 8.2). Het bruto-huwelijkscijfer bedraagt 3,85 per

1000 inwoners. Er waren volgens het Rijksregister 744 huwelijken (3% van het totaal aantal huwelijken) tussen personen van hetzelfde geslacht (385 huwelijken tussen 2 vrouwen en 359 huwelijken tussen 2 mannen).

In 2016 waren er in het Vlaamse Gewest 11 195 *echtscheidingen*. Het aantal echtscheidingen is licht gedaald (zie tabel 8.1).

Het aantal echtscheidingen kende een hoogtepunt in 2008 (zie grafiek 8.2). Per 1000 inwoners waren er in 2016 1,73 echtscheidingen. In 2016 waren er volgens het Rijksregister 224 echtscheidingen (2% van het totaal aantal echtscheidingen) tussen personen van hetzelfde geslacht (160 echtscheidingen tussen 2 vrouwen en 64 echtscheidingen tussen 2 mannen).

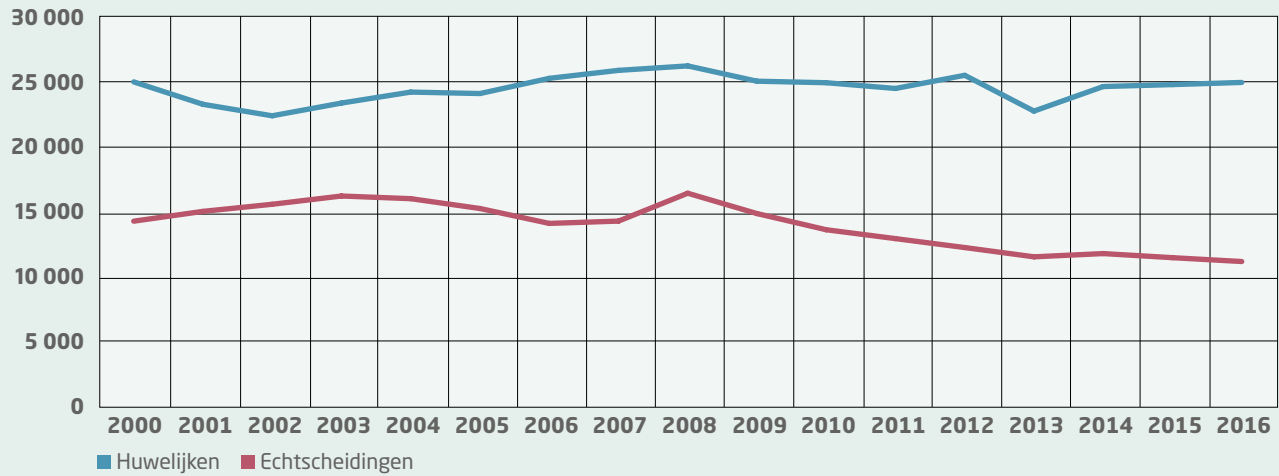
8.1 Huwelijken en echtscheidingen: absolute en relatieve cijfers ⁽¹⁾

	Aantal huwelijken	Per 1000 inwoners	Aantal echtscheidingen	Per 1000 inwoners
2011	24 464	3,88	13 008	2,06
2012	25 522	4,02	12 301	1,94
2013	22 645	3,55	11 567	1,81
2014	24 619	3,84	11 824	1,84
2015	24 774	3,84	11 499	1,78
2016	24 948	3,85	11 195	1,73

8.1 Aantal huwelijken en echtscheidingen in het Vlaamse Gewest

Bron: Statbel

(1) Statistiek tot 2014 opgesteld op basis van formulieren van de burgerlijke stand en vanaf 2014 vervangen door een statistiek opgemaakt op basis van het Rijksregister. De aantallen vanaf 2014 verschillen dus licht ten opzichte van de vorige edities van 'Het kind in Vlaanderen'

8.2 Evolutie van aantal huwelijken en echtscheidingen sinds 2000 ⁽¹⁾

8.2 Evolutie van het aantal huwelijken en het aantal echtscheidingen in het Vlaamse Gewest sinds 2000

Bron: Statbel

(1) Statistiek tot 2014 opgesteld op basis van formulieren van de burgerlijke stand en vanaf 2014 vervangen door een statistiek opgemaakt op basis van het Rijksregister. De aantallen vanaf 2014 verschillen dus licht ten opzichte van de vorige edities van 'Het kind in Vlaanderen'

1.2. Leeftijd en burgerlijke staat van de huwende personen

Bij ruim 6 op de 10 (63,9%) huwelijken zijn beide partners jonger dan 40 jaar. Volgens de gegevens van Statbel is de gemiddelde leeftijd van de eerste en tweede huwende personen respectievelijk 37,8 en 34,6 jaar. Deze gemiddelden verbergen echter dat heel wat huwende personen (veel) ouder dan de gemiddelde leeftijd zijn. Tabel 8.3 geeft aan dat bij 24,1% van de huwelijken beide personen ouder zijn dan 40 jaar. Bij 9,9% van de huwelijken zijn beide partners zelfs 50 jaar of ouder.

Aangezien heel wat huwendes al wat ouder zijn, valt te verwachten dat er ook een heel aantal personen niet voor de eerste keer huwen. Tabel 8.4 geeft aan dat in 2016 het grootste deel (64,5%) van de huwelijken plaatsvindt tussen 2 ongehuwden. Bij 13,8% van de huwelijken waren beide partners gescheiden. In totaal zijn er in 1 op de 3 (32,7%) huwelijken personen betrokken die al eerder gehuwd waren.

8.3 Huwelijken naar leeftijd van de partners

Leeftijd van de huwendes	2016
Beiden jonger dan 40 jaar	63,9
<i>waarvan beiden jonger dan 30 jaar</i>	27,9
Beiden ouder dan 40 jaar	24,1
<i>waarvan beiden ouder dan 50 jaar</i>	9,9
1 jonger en 1 ouder dan 40 jaar	11,8
Leeftijd onbekend	0,2
Totaal	100,0 (N=24 948)

8.3 Huwelijken naar leeftijd van de huwende personen - Vlaams Gewest
Bron: Statbel

8.4 Huwelijken naar voorafgaande burgerlijke staat van de partners

Huwelijkssamenstelling	2016
2 ongehuwden	64,5
1 ongehuwd, 1 gescheiden	15,6
2 gescheiden	13,8
1 weduwnaar, 1 ongehuwd	0,5
1 weduwe/weduwnaar, 1 gescheiden of ook weduwe/weduwnaar	1,6
Niet volledig te bepalen wegens burgerlijke staat van 1 of beide partners ongekend	4,0
Totaal	100,0 (N=24 948)

8.4 Aantal huwelijken naar voorafgaande burgerlijke staat van beide partners - Vlaams Gewest
Bron: Statbel

1.3. Leeftijd van de scheidende personen en duur van het huwelijk bij scheiding

De gemiddelde leeftijd van de scheidende partners is in 2016 volgens cijfers van Statbel 46,5 jaar voor de eerste scheidende en 43,9 jaar voor de tweede scheidende. 33,3% van de scheidende personen is jonger dan 40 jaar, 31,7% is ouder dan 50 jaar. Bij 26,3% van de echtscheidingen zijn beide partners jonger dan 40 jaar, bij 24,7% zijn ze beiden minstens 50 jaar.

Dat heel wat personen scheiden op iets oudere leeftijd, lijkt erop te wijzen dat de meeste echtscheidingen plaatsvinden na een behoorlijke duur van het huwelijk.

Tabel 8.5 bevestigt dit gedeeltelijk. 58,6% van de echtscheidingen vindt inderdaad plaats na een huwelijksduur van 10 jaar, maar bijna 1 op de 5 (18,8%) van de echtscheidingen gebeurt na een huwelijk van minder dan 5 jaar. 11% van de echtscheidingen vindt plaats tussen partners die meer dan 30 jaar getrouwd waren.

8.5 Evolutie van het aandeel echtscheidingen naar duur van het huwelijk ⁽¹⁾

	Duur van het huwelijk bij echtscheiding						
	Minder dan 5 jaar	5 tot 10 jaar	10 tot 15 jaar	15 tot 20 jaar	20 tot 25 jaar	25 tot 30 jaar	30 jaar en meer
2000	16,1	23,8	19,6	14,7	11,8	7,3	6,6
2005	13,9	21,5	20,0	16,4	12,3	8,5	7,4
2010	17,7	20,1	16,8	14,7	12,3	8,5	9,8
2014	18,4	22,9	15,4	12,7	11,9	8,0	10,7
2015	18,6	22,9	14,8	12,5	11,9	8,6	10,8
2016	18,8	22,6	15,0	12,6	11,3	8,6	11,1

8.5 Evolutie van het aandeel echtscheidingen naar huwelijksduur - Vlaams Gewest

Bron: Statbel

(1) De berekeningswijze voor 2016 is anders dan de voorgaande jaren. In deze tabel zijn de gegevens tot 2016 opgesteld op basis van formulieren van de burgerlijke stand en vanaf 2016 berekend op basis van gegevens van het Rijksregister

2. AANTAL GEZINNEN MET KINDEREN, NAAR VORM EN AANTAL KINDEREN

In 2017 waren er in het Vlaamse Gewest in totaal meer dan 1 miljoen gezinnen met (inwonende) kinderen. Wanneer we de gezinnen opdelen volgens de leeftijd van het jongste kind (zie tabel 8.6),

stellen we vast dat er in 688 630 (65,4%) gezinnen minstens een minderjarig kind aanwezig was en dat 47,8% van de gezinnen minstens 1 kind onder de 12 jaar telde.

8.6 Gezinnen naar leeftijd jongste kind

		Kinderen onder de 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Kinderen van 18 tot 25 jaar	Kinderen ouder dan 25 jaar	Totaal
2013	Aantal	298 359	190 354	194 662	202 140	160 074	1 045 589
	%	28,5	18,2	18,6	19,3	15,3	100,0
2014	Aantal	298 930	192 860	192 902	203 850	160 210	1 048 752
	%	28,5	18,4	18,4	19,4	15,3	100,0
2015	Aantal	298 333	197 360	190 004	203 748	158 260	1 047 705
	%	28,5	18,8	18,1	19,4	15,1	100,0
2016	Aantal	297 401	201 859	187 210	204 226	160 003	1 050 699
	%	28,3	19,2	17,8	19,4	15,2	100,0
2017	Aantal	296 456	206 408	185 766	203 300	160 972	1 052 902
	%	28,2	19,6	17,6	19,3	15,3	100,0

8.6 Totaal aantal gezinnen met kinderen naar leeftijd jongste kind - Vlaams Gewest - situatie op 1 januari
Bron: gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door E. Lodewijckx, Statistiek Vlaanderen en door Kind en Gezin

In de vorige edities van 'Het kind in Vlaanderen' bekeken we de samenstelling van de gezinnen alleen voor gezinnen waar het jongste kind nog geen 12 jaar was. Vanaf dit jaar bekijken we de cijfers iets ruimer (leeftijd jongste kind <18 jaar) en focussen we vooral op de gezinnen waar enkel minderjarige kinderen zijn (leeftijd oudste kind <18 jaar).

De diversiteit van deze gezinnen uit zich sterk qua aantal kinderen in het gezin. Om over de gezinsomvang

uitspraken te doen, maakt het wel uit welke kinderen meegeteld worden. In tabel 8.7 hebben we daarom per jaar 2 cijfers opgenomen voor de omvang van gezinnen.

In de linkerkolom bekijken we de gezinsomvang voor alle gezinnen met minstens 1 minderjarige (ongeacht de leeftijd van de andere inwonende kinderen), in de rechterkolom bekijken we de gezinsomvang enkel voor die gezinnen waar alle kinderen minderjarig zijn.

Tabel 8.7 toont aan dat 44,8% van de gezinnen waar alle kinderen minderjarig zijn 2 (minderjarige) kinderen heeft. 17,4% van die gezinnen heeft minstens 3 minderjarige kinderen. Wanneer we de omvang van het gezin berekenen door alle - ook meerderjarige - kinderen mee te tellen, dan bedraagt het aandeel 'grote' gezinnen zelfs 22,7%.

8.7 Aantal gezinnen naar aantal kinderen in het gezin

	Gezinnen met minstens 1 minderjarige (ongeacht leeftijd andere kinderen)		Gezinnen met enkel minderjarige kinderen (leeftijd oudste kind <18 jaar)	
	2016	2017	2016	2017
Aantal kinderen in het gezin				
1 kind	31,9	31,8	38,0	37,8
2 kinderen	45,5	45,5	44,7	44,8
3 kinderen	16,4	16,5	13,3	13,4
4 kinderen of meer	6,2	6,2	4,0	4,0
Totaal	100,0 (N=686 470)	100,0 (N=688 630)	100,0 (N=576 093)	100,0 (N=578 618)

8.7 Aantal gezinnen met kinderen onder de 18 jaar naar aantal kinderen in het gezin (al dan niet beperkt tot minderjarigen) - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari
Bron: gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door E. Lodewijckx, Statistiek Vlaanderen en door Kind en Gezin

Tabel 8.8 schetst een beeld van de gezinsvorm van gezinnen waarvan het oudste kind nog minderjarig is. 16,2% van die gezinnen is een eenoudergezin. Het gaat vooral (13,4%) om alleenstaande moeders. Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat het aandeel eenoudergezinnen toeneemt met de leeftijd van het jongste kind. Bij gezinnen met een kind jonger dan 3 jaar zijn er 8% eenoudergezinnen. Wanneer we de gezinnen bekijken met een jongste kind tussen 6 en 12 jaar gaat het om 19,2%. Bij gezinnen met een jongste kind tussen 12 en 18 jaar loopt het aandeel eenoudergezinnen zelfs op tot 27,2%. Deze cijfers steunen op de gezinssamenstelling op een domicilieadres. De feitelijke gezinssituatie kan dus verschillen.

Als we vervolgens gaan kijken naar de omvang van de eenoudergezinnen waarvan het oudste kind nog minderjarig is, dan leiden we uit tabel 8.9 af dat ruim de helft van deze gezinnen slechts 1 kind heeft. 11,8% van de eenoudergezinnen met een (oudste) kind onder de 18 jaar heeft minstens 3 minderjarige kinderen.

8.8 Gezinnen met oudste kind jonger dan 18 jaar naar gezinsvorm (tweeouder of alleenstaand)

	2015	2016	2017
Tweeoudergezinnen	83,9	83,9	83,8
Alleenstaande moeders	13,4	13,4	13,4
Alleenstaande vaders	2,6	2,7	2,8
Totaal	100,0 (N= 575 326)	100,0 (N= 576 093)	100,0 (N= 578 618)

8.8 Aantal gezinnen met oudste kind onder de 18 jaar naar gezinsvorm - Vlaams Gewest - situatie op 1 januari
Bron: gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door E. Lodewijckx, Statistiek Vlaanderen en door Kind en Gezin

8.9 Aantal eenoudergezinnen met oudste kind jonger dan 18 jaar naar aantal kinderen

	2015	2016	2017
Alleenstaande ouder met 1 kind	54,6	54,5	54,3
Alleenstaande ouder met 2 kinderen	33,8	33,8	33,9
Alleenstaande ouder met 3 kinderen	8,9	9,0	9,0
Alleenstaande ouder met 4 of meer kinderen	2,7	2,8	2,8
Totaal	100,0 (N=92 539)	100,0 (N=92 929)	100,0 (N=93 756)

8.9 Aantal eenoudergezinnen met oudste kind onder de 18 jaar naar aantal kinderen - Vlaams Gewest - situatie op 1 januari
Bron: gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door E. Lodewijckx, Statistiek Vlaanderen en door Kind en Gezin

Om na te gaan in welke mate gezinnen moeten omgaan met verschillende opvang-, opvoedings- en ontwikkelingsnoden van kinderen van uiteenlopende leeftijden, presenteren we in tabel 8.10 hoeveel gezinnen kinderen hebben met uiteenlopende leeftijden. We doen dit zowel voor de gezinnen met minstens 1 kind onder de 6 jaar, als voor gezinnen met het jongste kind tussen 6 en 12 jaar en tussen 12 en 18 jaar.

Tabel 8.10 geeft aan dat 36,6% van de gezinnen met minstens 1 kind onder de 6 jaar, nog 1 of meerdere andere kinderen van die leeftijd heeft. 46,9% heeft zowel kinderen onder de 6 jaar, als kinderen op lagereschoolleeftijd. 4,1% van de gezinnen met een kind onder de 6 jaar heeft ook een meerderjarig kind. Uit niet-opgenomen cijfers blijkt dat 12,8% van de gezinnen met een (jongste) kind onder de 3 jaar, ook nog (minstens) een ander kind jonger dan 3 jaar heeft. Bijna de helft van de gezinnen

(48%) met minstens 1 kind op lagereschoolleeftijd heeft ook 1 of meer kinderen van 12 tot 18 jaar. 14,8% van die gezinnen heeft ook al een meerderjarig kind. Meer dan de helft (57,6%) van de

gezinnen met minstens 1 kind op middelbare schoolleeftijd heeft een oudste kind tussen 18 en 25 jaar. Bij 5,2% van de gezinnen is er nog een inwonend kind ouder dan 25 jaar.

8.10 Diversiteit qua leeftijden van kinderen in het gezin

	Leeftijd jongste kind		
	Jonger dan 6 jaar	Tussen 6 en 12 jaar	Tussen 12 en 18 jaar
Leeftijd oudste kind			
Jonger dan 6 jaar	36,6	nvt	nvt
Tussen 6 en 12 jaar	46,9	37,2	nvt
Tussen 12 en 18 jaar	12,4	48,0	37,1
Tussen 18 en 25 jaar	3,7	13,4	57,6
Ouder dan 25 jaar	0,4	1,4	5,2
Totaal	100,0	100,0	100,0

8.10 Aantal gezinnen met kinderen onder de 18 jaar naar leeftijden van het jongste en oudste kind - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari 2017
Bron: gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door E. Lodewijckx, Statistiek Vlaanderen
nvt: niet van toepassing

3. WERKSITUATIE VAN OUDERS MET KINDEREN

Gezin lijkt impact te hebben op werksituatie, vooral bij vrouwen en vooral op werkregime. Ondanks hoge arbeidsparticipatie bij vrouwen met kinderen, toch duidelijk verschil in arbeidssituatie vaders en moeders. Alleenstaande moeders zijn veel minder beroepsactief

3.1. Impact van kinderen op de werksituatie van mannen en vrouwen?

Tabel 8.11 gaat na of het hebben van kinderen zichtbaar is in de arbeidsparticipatie van mannen en vrouwen tussen 26 en 45 jaar.

De cijfers geven aan dat er zeker geen eenduidig effect is van het hebben van kinderen op de werksituatie van mannen en vrouwen. Mannen tussen 26 en 45 jaar die een gezin hebben, zijn zelfs meer aan het werk dan mannen zonder kinderen. Bij vrouwen doet zich de omgekeerde situatie voor, al is het verschil minder uitgesproken. Vrouwen tussen 26 en 45 jaar zonder kinderen zijn iets meer aan het werk dan vrouwen met kinderen (83,5% t.o.v. 80,4%). Een gezin hebben lijkt dus een impact te hebben op de werksituatie van vrouwen, al kunnen ook andere factoren dit verschil verklaren.

8.11 Arbeidssituatie mannen en vrouwen naar gezinspositie

	Gezinspositie		
	Samenwonend/ alleenstaand met kinderen	Samenwonend/ alleenstaand zonder kinderen	Totaal ⁽¹⁾
Mannen			
Werkend	91,6	82,1	85,0
Werkzoekend	2,6	5,2	3,9
Niet-beroepsactief	2,0	5,5	4,2
'Andere' ⁽²⁾	3,7	7,3	6,9
Totaal	100,0 (N=418 423)	100,0 (N=263 381)	100,0 (N=826 314)
Vrouwen			
Werkend	80,4	83,5	80,1
Werkzoekend	3,6	3,3	3,5
Niet-beroepsactief	5,5	4,9	5,8
'Andere' ⁽²⁾	10,6	8,3	10,5
Totaal	100,0 (N=548 541)	100,0 (N=189 692)	100,0 (N=815 349)

8.11 Arbeidssituatie van mannen en vrouwen 26-45 jaar naar gezinspositie - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2015

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) De totalen omvatten ook gegevens over mannen/vrouwen die zelf nog geen gezin vormen (bv. omdat ze nog bij hun ouders wonen of samen met vrienden wonen)

(2) De categorie 'andere' omvat zowel werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid, als mensen die niet werken (bv. huisvrouwen, geschorste werkzoekenden, ...)

Aangezien een ruime meerderheid van de mannen én de vrouwen werkt, zou het ook kunnen dat de impact van kinderen op de werksituatie van ouders zich eerder op het arbeidsregime dan op de arbeidsparticipatie laat gelden. Daarom vergelijken we in tabel 8.12 het arbeidsregime van werkende mannen en vrouwen tussen 26 en 45 jaar naargelang hun gezinspositie.

Uit de tabel leiden we af dat kinderen blijkbaar weinig impact hebben op het arbeidsregime van mannen. Mannen tussen 26 en 45 jaar met kinderen werken niet vaker deeltijds dan mannen zonder kinderen. Bij vrouwen is er wel een verschil. Van alle vrouwen zonder kinderen werkt 26,6% deeltijds, van de vrouwen met kinderen werkt meer dan de helft deeltijds (52,9%). Iets minder dan 1 op de 4 moeders tussen 26 en 45 jaar werkt minder dan 75%.

We stellen dus niet alleen een aanzienlijk verschil vast tussen vrouwen met en vrouwen zonder kinderen. Ook het verschil bij ouders springt in het oog. Moeders werken veel vaker deeltijds dan vaders.

8.12 Arbeidsregime mannen en vrouwen naar gezinspositie

	Gezinspositie		
	Samenwonend/ alleenstaand met kinderen	Samenwonend/ alleenstaand zonder kinderen	Totaal ⁽¹⁾
Mannen			
0-25%	0,6	0,7	0,7
25-50%	1,1	1,4	1,3
50-75%	1,1	1,7	1,4
75-100%	6,9	5,3	6,3
>100%	2,3	3,2	2,9
Onbekend ⁽²⁾	87,9	87,7	87,4
Totaal	100,0 (N=378 748)	100,0 (N=213 780)	100,0 (N=693 992)
Vrouwen			
0-25%	0,8	1,1	0,9
25-50%	9,4	3,7	7,7
50-75%	13,4	6,5	11,4
75-100%	29,3	15,3	24,9
>100%	2,3	3,5	2,7
Onbekend ⁽²⁾	44,7	70,0	52,4
Totaal	100,0 (N=436 659)	100,0 (N=156 602)	100,0 (N=646 881)

8.12 Arbeidsregime en tewerkstellingsbreuk van werkende mannen en vrouwen tussen 26-45 jaar naar gezinspositie - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2015

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) De totalen omvatten ook gegevens over mannen/vrouwen die zelf nog geen gezin vormen (bv. omdat ze nog bij hun ouders wonen of samen met vrienden wonen)

(2) Het arbeidsregime is uitgedrukt in tewerkstellingsbreuken. Wanneer het arbeidsregime onbekend is, wil dat doorgaans zeggen dat de man/vrouw voltijds werkt of zelfstandige is, waardoor er geen tewerkstellingsbreuk kan berekend worden

3.2. Vergelijking van de werksituatie van vaders en moeders

In tabel 8.11 stelden we al vast dat de arbeidsparticipatie van vaders tussen 26 en 45 jaar hoger ligt dan die van moeders van die leeftijd. Tabel 8.13 gaat na of dit verschil zich voor alle moeders en vaders (met leeftijd tussen 18 en 65 jaar) voordoet en bekijkt of de arbeidsparticipatie varieert naar de leeftijd van het enige/jongste kind. De cijfers zijn berekend over alle gezinstypes heen.

Uit tabel 8.13 blijkt duidelijk dat vaders met kinderen vaker aan het werk zijn dan moeders met kinderen. 82,4% van de vaders werkt, terwijl dat aandeel bij vrouwen met kinderen duidelijk lager, maar toch nog op een hoog niveau ligt (73,1%). Dit betekent niet alleen dat vrouwen met jonge kinderen meer werkzoekend zijn of meer niet-beroepsactief zijn, maar ook dat vrouwen meer een 'andere' arbeidssituatie hebben (bv. huisvrouw of student).

Tabel 8.13 toont ook aan dat de werksituatie van de ouders verschilt naargelang de leeftijd van het jongste of enige kind. Bij moeders zien we een toenemende arbeidsparticipatie tot het jongste kind 6 tot 12 jaar is, waarna de arbeidsparticipatie terugvalt tot 68,1%. Bij vaders zien we een aanhoudende dalende trend naarmate het jongste kind ouder wordt en zien we duidelijk een lagere arbeidsparticipatie wanneer het jongste of enige kind tussen 12 en 18 jaar oud is.

8.13 Arbeidssituatie van vaders en moeders naar leeftijd jongste kind

	Een kind of jongste kind				Totaal
	Jonger dan 3 jaar	3 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar	12 tot 18 jaar	
Vaders					
Werkend	87,9	87,2	85,1	72,9	82,4
Werkzoekend	3,6	3,3	2,6	2,3	2,9
Niet-beroepsactief	3,3	4,5	7,8	20,3	10,0
'Andere' ⁽¹⁾	5,2	5,0	4,5	4,6	4,8
Totaal	100,0 (N=164 136)	100,0 (N=115 666)	100,0 (N=187 116)	100,0 (N=208 176)	100,0 (N=675 094)
Moeders					
Werkend	72,2	76,3	77,5	68,1	73,1
Werkzoekend	4,8	4,0	3,1	2,4	3,4
Niet-beroepsactief	8,3	6,7	9,5	20,7	12,2
'Andere' ⁽¹⁾	14,8	12,9	9,9	8,8	11,2
Totaal	100,0 (N=176 134)	100,0 (N=128 578)	100,0 (N=213 198)	100,0 (N=231 005)	100,0 (N=748 915)

8.13 Arbeidssituatie van vaders en moeders naar leeftijd van het enige/jongste kind - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2015

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) De categorie 'andere' omvat zowel werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid, als mensen die niet werken (bv. huisvrouwen, geschorste werkzoekenden, studenten, ...)

Tabel 8.14 vergelijkt de werksituatie van vaders en moeders naargelang het aantal kinderen in het gezin.

Als we de cijfers voor alle gezinnen bekijken, dan zien we dat het aandeel werkende vaders ook bij grote gezinnen hoog blijft en pas aanzienlijk lager ligt in gezinnen met 5 of meer

kinderen. Bij moeders zien we dat de arbeidsparticipatie bij 4 kinderen heel wat lager ligt dan bij moeders met 3 kinderen en dat maar 37% van de moeders met 5 of meer kinderen aan het werk is. Hoewel we deze cijfers niet zomaar mogen beschouwen als een effect van die gezinsomvang, zijn ze toch opvallend en relevant.

We zien daarnaast nog een opvallend verschil naargelang de gezinsvorm. Alleenstaande moeders die niet werken, zijn vooral niet-beroepsactief. Samenwonende moeders die niet werken horen vooral tot de categorie 'andere' en nemen vermoedelijk vooral de positie huisvrouw in.

8.14 Arbeidssituatie van vaders en moeders naar omvang gezin

Alle gezinnen	Aantal kinderen in het gezin				
	1 kind	2 kinderen	3 kinderen	4 kinderen	5 kinderen of meer
Vaders					
Werkend	84,7	91,4	88,7	81,1	69,2
Werkzoekend	2,6	2,1	3,4	6,6	11,4
Niet-beroepsactief	9,1	3,3	3,8	6,7	11,2
'Andere' ⁽¹⁾	3,6	3,2	4,1	5,7	8,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Moeders					
Werkend	75,2	82,4	73,7	56,6	37,0
Werkzoekend	3,7	2,8	3,7	5,2	5,8
Niet-beroepsactief	9,9	5,2	6,6	9,5	12,0
'Andere' ⁽¹⁾	11,2	9,5	16,0	28,7	45,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vervolg zie pagina 184

8.14 Arbeidssituatie van vaders en moeders naar omvang gezin (vervolg)

Tweeoudergezinnen	Aantal kinderen in het gezin				
	1 kind	2 kinderen	3 kinderen	4 kinderen	5 kinderen of meer
Vaders					
Werkend	85,3	91,6	88,9	81,1	69,1
Werkzoekend	2,4	2,0	3,3	6,5	11,4
Niet-beroepsactief	8,7	3,2	3,7	6,6	11,1
'Andere' ⁽¹⁾	3,6	3,2	4,1	5,7	8,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Moeders					
Werkend	76,5	83,4	74,5	56,7	36,9
Werkzoekend	2,9	2,3	3,0	4,4	4,9
Niet-beroepsactief	7,5	3,9	4,9	6,9	8,5
'Andere' ⁽¹⁾	13,1	10,3	17,6	31,9	49,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Eenoudergezinnen					
Vaders					
Werkend	76,3	83,7	82,0	77,4	71,5
Werkzoekend	5,7	4,8	5,6	8,1	8,5
Niet-beroepsactief	14,5	8,3	8,1	10,5	12,7
'Andere' ⁽¹⁾	3,5	3,2	4,3	4,0	7,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Moeders					
Werkend	70,6	75,9	67,4	56,1	38,2
Werkzoekend	6,8	6,3	9,0	10,4	12,8
Niet-beroepsactief	18,8	13,9	19,0	27,5	40,1
'Andere' ⁽¹⁾	3,9	4,0	4,6	5,9	8,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

8.14 Arbeidssituatie van vaders en moeders naar aantal kinderen in het gezin per gezinsvorm - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2015

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) De categorie 'andere' omvat zowel werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid, als mensen die niet werken (bv. huisvrouwen, geschorste werkzoekenden, ...)

Uit tabel 8.12 leerden we dat moeders tussen 26 en 45 jaar veel vaker deeltijds werken dan vaders. In tabel 8.15 schetsen we meer details over het arbeidsregime van alle moeders (ongeacht hun leeftijd) en gaan we na of het arbeidsregime varieert naargelang de leeftijd van het jongste kind.

Tabel 8.15 toont aan dat het percentage deeltijds werkende moeders varieert naargelang de leeftijd van het (jongste) kind. Het aandeel deeltijds werkende moeders ligt lager wanneer het jongste kind jonger dan 3 jaar is. Vooral het aandeel moeders dat 50 tot 75% werkt neemt toe naarmate het jongste kind ouder is.

8.15 Arbeidsregime van moeders naar leeftijd jongste kind

	Leeftijd enige of jongste kind				Totaal
	0 tot 3 jaar	3 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar	12 tot 18 jaar	
0-25%	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9
25-50%	9,0	10,2	10,0	10,3	9,9
50-75%	10,6	13,8	14,8	15,9	13,9
75-100%	29,6	31,3	29,6	25,3	28,7
>100%	2,5	2,3	2,1	2,1	2,2
Onbekend ⁽¹⁾	47,5	41,5	42,6	45,5	44,4
Totaal	100,0 (N= 123 754)	100,0 (N=95 373)	100,0 (N=159 379)	100,0 (N=145 091)	100,0 (N=523 597)

8.15 Arbeidsregime van werkende moeders naar leeftijd van het enige/jongste kind - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2015

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) Het arbeidsregime is uitgedrukt in tewerkstellingsbreuken. Wanneer het arbeidsregime onbekend is, wil dat doorgaans zeggen dat de persoon voltijds werkt of zelfstandige is, waardoor er geen tewerkstellingsbreuk kan berekend worden

3.3. Werksituatie van moeders in internationaal perspectief

Aan de hand van de Labour Force Survey (Eurostat) bekijken we de werkzaamheidsgraad van moeders en het aandeel deeltijds werkende moeders in de EU-28-landen. Het gaat steeds om moeders tussen 20 en 49 jaar.

In tabel 8.16 is de werkzaamheidsgraad bij moeders in 2015 opgesplitst naar het aantal kinderen - 1, 2, 3 of meer kinderen - en naar de leeftijd van het jongste kind. De landen staan in dalende volgorde gerangschikt volgens hoogte van de werkzaamheidsgraad bij 2 kinderen. Om deze cijfers goed te kunnen duiden, hebben we voor elk land ook de werkzaamheidsgraad van vrouwen zonder kinderen in de tabel opgenomen.

Tabel 8.16 geeft aan dat de verschillen qua werkzaamheidsgraad van moeders in de EU groot zijn.

In Denemarken, Zweden en Slovenië ligt de werkzaamheidsgraad van moeders met een (jongste) kind jonger dan 6 jaar ongeacht het aantal kinderen in het gezin steeds hoger dan 70%. In Tsjechië, Hongarije en Slovakije ligt de werkzaamheidsgraad van deze vrouwen (vaak) lager dan 48,1%. De cijfers over de arbeidsparticipatie van vrouwen zonder kinderen suggereren dat in deze landen het hebben van kinderen de arbeidsparticipatie in sterke mate negatief beïnvloedt.

Opvallend is dat de werkzaamheidsgraad van moeders met 3 of meer kinderen doorgaans heel wat lager ligt dan de werkzaamheidsgraad bij vrouwen met 2 kinderen. Ook in België is dat zo. Meer dan 70% van de moeders met 1 of 2 kinderen is aan het werk, bij moeders met 3 of meer kinderen bedraagt de werkzaamheidsgraad nog maar 50,6%.

Uit de vergelijking van de cijfers van moeders met een kind jonger dan 6 jaar en moeders met een kind

tussen 6 en 12 jaar leren we dat de werkzaamheidsgraad bij moeders met een ouder kind hoger ligt. Met uitzondering van Bulgarije, Italië en Malta (moeders met 3 kinderen) ligt de werkzaamheidsgraad van moeders met een (jongste) kind tussen 6 en 12 jaar overal zelfs hoger dan 50%.

De gewijzigde positie van landen in de rangschikking heeft wellicht ook te maken met verschillen in onderwijsregelingen en/of verschillen qua gezinsondersteunend beleid. In landen waar bv. onderwijs- of opvangvoorzieningen voor kinderen onder de 6 jaar niet zo sterk zijn uitgebouwd, ligt het voor de hand dat de werkzaamheidsgraad van vrouwen met een kind ouder dan 6 jaar zal toenemen van zodra het kind in het leerplichtonderwijs zit.

8.16 Internationale situering van de werkzaamheidsgraad van vrouwen naar aantal kinderen en naar leeftijd jongste kind

Vrouwen	Zonder kind	Met 1 kind	Met 2 kinderen	Met 3 of meer kinderen
Met een kind of jongste kind jonger dan 6 jaar ⁽¹⁾				
Denemarken	75,3	74,0	82,4	82,6
Zweden	74,5	85,1	80,8	79,5
Nederland	78,6	77,0	80,7	63,5
Slovenië	75,8	76,2	79,8	75,8
Luxemburg	80,2	75,0	79,5	57,4
Portugal	76,3	81,0	78,5	62,4
Litouwen	80,0	79,5	77,5	61,1
België	76,3	73,4	75,8	50,6
Kroatië	68,6	69,6	74,9	54,7
Oostenrijk	82,6	77,3	72,3	58,3
Cyprus	76,4	68,3	71,5	66,0
Letland	79,7	74,5	71,0	58,2
Verenigd Koninkrijk	83,7	73,7	69,0	45,8
Frankrijk	73,9	69,7	67,3	43,6
Ierland	78,3	70,2	66,9	53,5
Polen	78,8	69,1	66,0	49,2
Finland	76,4	57,7	65,6	56,1
Malta	83,6	64,5	65,2	41,7
Duitsland	84,4	69,3	63,1	43,6
Bulgarije	70,2	58,8	60,9	28,8
Spanje	70,8	69,6	59,7	41,5
Roemenië	70,9	65,2	58,9	44,7
Estland	84,7	49,9	54,8	49,4
Griekenland	54,3	55,0	52,6	46,7
Italië	62,0	59,1	51,9	39,1
Tsjechië	85,4	40,4	48,1	46,6
Slovakije	80,9	38,9	45,6	36,6
Hongarije	84,4	44,0	39,8	32,0

Vervolg zie pagina 188

8.16 Internationale situering van de werkzaamheidsgraad van vrouwen naar aantal kinderen en naar leeftijd jongste kind (vervolg)

Vrouwen	Zonder kind	Met 1 kind	Met 2 kinderen	Met 3 of meer kinderen
Met een kind of jongste kind van 6 tot 12 jaar ⁽¹⁾				
Tsjechië	85,4	89,1	93,7	89,4
Denemarken	75,3	80,3	88,0	85,0
Estland	84,7	88,2	87,6	86,2
Letland	80,0	84,7	86,9	74,6
Slovenië	75,8	83,0	86,9	81,6
Finland	76,4	81,8	86,8	84,3
Zweden	74,5	82,9	86,7	91,0
Hongarije	84,4	85,7	84,7	68,6
Slovakije	80,9	81,2	84,4	68,6
Portugal	76,3	80,3	84,3	74,1
Oostenrijk	82,6	79,5	83,2	70,3
Nederland	78,6	76,1	82,5	73,3
Frankrijk	73,9	77,5	81,9	69,5
België	76,3	76,9	81,7	64,6
Duitsland	84,4	83,7	81,5	65,3
Verenigd Koninkrijk	83,7	79,0	81,0	63,4
Letland	79,7	84,2	80,5	74,5
Luxemburg	80,2	76,3	76,5	70,9
Polen	78,8	76,2	74,9	65,9
Kroatië	68,6	67,3	74,1	65,0
Bulgarije	70,2	78,4	73,5	40,7
Cyprus	76,4	63,8	72,9	66,0
Roemenië	70,9	71,6	68,5	50,3
Ierland	78,3	66,8	65,8	58,5
Spanje	70,8	65,5	65,1	51,3
Malta	83,6	66,5	59,4	46,1
Griekenland	54,3	57,7	57,0	56,3
Italië	62,0	60,7	55,9	45,8

8.16 Werkzaamheidsgraad van vrouwen tussen 20 en 49 jaar naar aantal kinderen en naar leeftijd van het jongste kind in de EU-lidstaten - 2016
Bron: Eurostat, Labour Force Survey

(1) In gezinnen met meerdere kinderen wordt gekeken naar de leeftijd van het jongste kind

Tabel 8.17 vergelijkt de EU-28 landen op vlak van het aandeel van deeltijds werkende moeders met een (jongste) kind jonger dan 6 jaar naargelang het aantal kinderen dat ze hebben.

Uit de cijfers blijkt dat er 4 landen zijn waar - ongeacht het aantal kinderen dat ze hebben - meer moeders deeltijds werken dan in België. Het gaat om Nederland, Oostenrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. In Nederland gaat het om meer dan 77% van de moeders met jonge kinderen.

In landen als Kroatië, Roemenië, Portugal en Slovakije lijkt deeltijds werk bij moeders veel minder voor te komen.

Het is duidelijk dat het aandeel deeltijds werkende moeders in de meeste landen stijgt naarmate er meer kinderen in het gezin zijn.

8.17 Internationale situering aandeel deeltijds werkende moeders

	Met 1 kind	Met 2 kinderen	Met 3 of meer kinderen
Nederland	77,8	84,7	91,3
Oostenrijk	59,1	79,7	75,7
Duitsland	55,9	72,0	77,2
Verenigd Koninkrijk	48,4	60,6	65,6
België	34,3	46,0	54,6
Luxemburg	27,8	43,7	47,1
Italië	36,2	42,3	43,4
Zweden	31,1	39,2	48,8
Frankrijk	26,0	39,0	48,6
Malta	34,5	34,8	33,6
Ierland	24,4	32,6	42,3
Spanje	24,5	31,0	27,5
Denemarken	23,9	30,0	33,6
Finland	20,7	21,2	23,8
Tsjechië	21,7	19,3	20,8
Cyprus	14,4	17,0	15,7
Estland	19,0	15,9	17,9
Slovenië	11,1	15,1	15,6
Letland	13,6	11,1	15,0
Griekenland	14,1	10,9	14,2
Polen	7,6	10,6	17,0
Hongarije	7,3	10,2	16,5
Slovakije	7,9	9,2	26,1
Portugal	7,9	8,9	NB
Kroatië	6,4	7,2	7,6
Roemenië	3,9	5,0	17,1
Bulgarije	NB	NB	NB
Letland	NB	NB	NB

8.17 Aandeel deeltijds werkende moeders tussen 20 en 49 jaar met enige/jongste kind jonger dan 6 jaar naar aantal kinderen in de EU-lidstaten - 2016

Bron: Eurostat, Labour Force Survey

NB: niet beschikbaar

4. INKOMENSSITUATIE GEZINNEN

Tabel 8.18 geeft aan dat in het Vlaamse Gewest iets meer dan de helft van de gezinnen (54,1%) een bruto belastbaar inkomen heeft uit arbeid en uitkeringen van minstens 50 000 euro, bij 10,5% ligt dat inkomen lager dan 20 000 euro. In Vlaams-Brabant is

het aandeel gezinnen in de hoogste inkomensklassen opmerkelijk hoger dan in de andere provincies. Antwerpen en Limburg zijn de provincies waar het hoogste aandeel gezinnen woont met een inkomen onder 30 000 euro (respectievelijk 23,7% en 22,2%).

Bij deze tabel mogen we niet vergeten dat de cijfers misschien iets vertekend zijn doordat bepaalde provincies wellicht meer gezinnen kennen waarvan het inkomen niet (volledig) vervat zit in het inkomensconcept van de KSZ.

8.18 Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per provincie

	Antwerpen	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	Limburg	Vlaams Gewest
<10 000	2,4	1,5	1,5	1,8	2,6	2,0
10 000-<20 000	10,6	7,9	7,3	6,8	9,4	8,5
20 000-<30 000	10,7	9,4	9,2	8,3	10,2	9,6
30 000-<40 000	11,3	10,9	11,0	9,9	12,7	11,1
40 000-<50 000	12,2	12,9	14,9	11,2	14,2	12,9
50 000-<55 000	6,3	7,1	8,4	6,0	7,0	6,9
55 000-<65 000	11,7	13,3	14,9	11,9	12,5	12,8
65 000-<80 000	13,2	15,0	14,7	14,2	12,9	14,0
>=80 000	19,6	21,2	17,2	27,5	15,5	20,4
Onbekend	2,0	0,8	0,9	2,3	2,9	1,7
Totaal	100,0 (N= 260 706)	100,0 (N= 216 748)	100,0 (N=167 523)	100,0 (N=165 695)	100,0 (N=126 028)	100,0 (N= 936 700)

8.18 Gezinnen met kinderen (tot 25 jaar) naar hoogte van hun bruto belastbaar inkomen (volgens KSZ) - Vlaamse provincies (percentage) - 2013
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

Eenoudergezinnen hebben duidelijk een lager bruto belastbaar gezinsinkomen dan tweeeoudergezinnen (zie tabel 8.19). Dat is ook logisch omdat de meeste tweeeoudergezinnen leven van 2 inkomens of een inkomen en een uitkering combineren en omdat alleenstaande ouders een minder intense arbeidsparticipatie kennen. Toch zijn de cijfers opmerkelijk. 53,1% van de eenoudergezinnen heeft een bruto belastbaar inkomen van hoogstens 30 000 euro, bij tweeeoudergezinnen bedraagt dat aandeel 12,7%. De minder gunstige inkomenspositie van alleenstaande ouders blijkt ook uit het feit dat eenoudergezinnen 53,8% vormen van de gezinnen met een inkomen van hoogstens 20 000 euro. Maar even opmerkelijk is dat ook tweeeoudergezinnen een laag bruto belastbaar inkomen kunnen hebben.

Als we de inkomenssituatie 2013 vergelijken met de cijfers over 2012 dan zien we dat er in 2013 een iets groter aandeel gezinnen is met inkomen van minstens 65 000 euro.

8.19 Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per gezinsvorm

	2012	2013		Totaal ⁽¹⁾
	Totaal	Tweeoudergezin met kinderen	Eenoudergezin met kinderen	
<10 000	2,0	1,4	4,5	2,0
10 000-<20 000	8,7	4,4	27,2	8,5
20 000-<30 000	9,8	6,9	21,4	9,6
20 000-<25 000	4,5	2,9	10,8	4,4
25 000-<30 000	5,3	3,9	10,6	5,2
30 000-<40 000	11,4	9,5	16,8	11,1
30 000-<35 000	5,4	4,4	9,0	5,3
35 000-<40 000	6,0	5,1	7,8	5,8
40 000-<50 000	13,5	12,8	11,1	12,9
40 000-<45 000	6,5	6,0	6,2	6,2
45 000-<50 000	7,0	6,8	5,0	6,7
50 000-<55 000	7,1	7,4	3,6	6,9
55 000-<65 000	12,8	14,5	5,0	12,8
65 000-<80 000	13,8	16,7	3,9	14,0
>=80 000	19,2	25,0	3,6	20,4
Onbekend	1,7	1,5	2,6	1,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

8.19 Gezinnen met kinderen (tot 25 jaar) naar hoogte van hun bruto belastbaar inkomen (volgens KSZ) - Vlaams Gewest (percentage) - 2013

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) Inclusief andere huishoudvormen met samenwonende volwassenen waar ook kinderen aanwezig zijn

Tabel 8.20 geeft de verdeling van de gezinnen volgens hun bruto belastbaar inkomen naar het aantal kinderen in het gezin. Gezinnen met 2 kinderen hebben de beste inkomenspositie. Het aandeel gezinnen met een beperkt inkomen ligt er het laagst en het aandeel gezinnen met een inkomen boven de 55 000 euro ligt er het hoogst.

Gezinnen met minstens 4 kinderen hebben vaker een lager bruto belastbaar inkomen. Meer dan 4 op de 10 gezinnen (42,1%) met 5 of meer kinderen hebben zelfs een bruto belastbaar inkomen lager dan 30 000 euro. Bij gezinnen met 1 kind bedraagt dat aandeel 21,2%.

8.20 Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per aantal kinderen

	Gezinnen met 1 kind	Gezinnen met 2 kinderen	Gezinnen met 3 kinderen	Gezinnen met 4 kinderen	Gezinnen met 5 of meer kinderen	Totaal
<10 000	1,9	1,8	2,4	3,2	3,7	2,0
10 000-<20 000	9,1	7,0	9,4	14,0	20,0	8,5
20 000-<30 000	10,2	8,2	10,2	14,2	18,4	9,6
30 000-<40 000	11,5	10,0	11,9	14,6	16,6	11,1
40 000-<50 000	13,7	12,5	12,2	13,1	11,5	12,9
50 000-<55 000	7,5	6,9	5,8	5,3	4,7	6,9
55 000-<65 000	13,6	13,2	10,5	8,4	7,0	12,8
65 000-<80 000	13,5	15,5	12,8	9,2	6,5	14,0
>=80 000	17,2	23,2	23,2	16,2	9,6	20,4
Onbekend	1,7	1,7	1,7	1,8	2,1	1,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

8.20 Gezinnen naar hoogte van hun bruto belastbaar inkomen (volgens KSZ) per aantal kinderen (tot 25 jaar) - 2013
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

Tabel 8.21 geeft de verdeling van de gezinnen volgens hun bruto belastbaar inkomen naar leeftijd van het jongste kind. Uit deze cijfers maken we op dat het aandeel gezinnen met een inkomen van minstens 55 000 euro toeneemt met de leeftijd van het jongste kind. Het is voornamelijk het aandeel gezinnen met inkomen van

meer dan 80 000 euro dat toeneemt met de leeftijd van het jongste kind. De verdeling van het aantal gezinnen met een inkomen kleiner dan 30 000 euro wijzigt nauwelijks naargelang de leeftijd van het jongste kind.

8.21 Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per leeftijd jongste kind

	Kinderen onder 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal ⁽¹⁾
<10 000	2,3	1,9	2,0	2,0
10 000-<20 000	9,8	10,0	9,2	8,5
20 000-<30 000	10,2	10,2	10,1	9,6
30 000-<40 000	11,7	11,1	10,9	11,1
40 000-<50 000	13,8	12,5	12,3	12,9
50 000-<55 000	7,9	6,6	6,2	6,9
55 000-<65 000	14,8	12,2	11,5	12,8
65 000-<80 000	14,2	14,0	13,7	14,0
>=80 000	13,2	19,3	22,6	20,4
Onbekend	2,1	2,3	1,6	1,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

8.21 Gezinnen naar hoogte van hun bruto belastbaar inkomen (volgens KSZ) per leeftijdsklasse jongste kind - 2013

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) Alle gezinnen met kinderen tot 25 jaar

In tabel 8.22 geven we de gezinnen weer naar het aandeel van uitkeringen en vervangingsinkomsten in het totale gezinsinkomen uit arbeid en sociale uitkeringen. Het inkomen uit kinderbijslag werd hierbij buiten beschouwing gelaten.

Bijna 4 op de 10 gezinnen (39,3%) in Vlaanderen heeft een inkomen dat volledig afkomstig is uit beroepsinkomsten. 9,8% van de gezinnen heeft een bruto belastbaar inkomen dat voor minstens de helft uit uitkeringen bestaat.

Bij eenoudergezinnen komt het vaker voor dat het inkomen meer uit uitkeringen dan uit beroepsinkomsten bestaat (25,4% versus 6,2%).

8.22 Gezinnen naar aandeel uitkeringen in inkomen per gezinsvorm

	0%	0-10%	10-25%	25-50%	50-75%	75-100%	Onbekend	Totaal
Eenoudergezin met kinderen	38,1	14,8	8,4	10,7	6,5	18,9	2,6	100,0 (N=167 152)
Tweeoudergezin met kinderen	39,5	32,5	12,9	7,4	2,6	3,7	1,5	100,0 (N=736 281)
Alle gezinnen ⁽¹⁾	39,3	29,4	12,0	8,0	3,3	6,5	1,7	100,0 (N=936 700)

8.22 Gezinnen met kinderen (tot 25 jaar) naar aandeel van uitkeringen/vervangingsinkomsten in het totale bruto belastbaar inkomen (volgens KSZ) - Vlaams Gewest (percentage) - 2013
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) Inclusief andere huishoudvormen met samenwonende volwassenen waar ook kinderen aanwezig zijn

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat het inkomen van 2,1% van de gezinnen minstens gedeeltelijk uit leefloon bestaat. Bij eenoudergezinnen ligt het aandeel hoger dan bij tweeoudergezinnen (6,2% versus 1,1%). Bij 0,8% van alle gezinnen in Vlaanderen vormt het leefloon het grootste deel van het bruto belastbare inkomen.

Een laatste gegeven dat we over de inkomenssituatie van gezinnen opnemen, gaat over het belang van de gezinsbijslagen voor gezinnen. Tabel 8.23 geeft (per gezinstype) de verdeling van de gezinnen weer naargelang het aandeel van gezinsbijslagen in het inkomen.

Voor iets meer dan de helft van de gezinnen maken de gezinsbijslagen hoogstens 5% van het bruto belastbare inkomen uit. Bij 6% van de gezinnen bestaat het bruto belastbare inkomen voor minstens 25% uit gezinsbijslagen. Bij 1,3% van de gezinnen liggen de inkomsten uit gezinsbijslagen hoger dan deze uit beroepsinkomsten of (andere) uitkeringen.

Voor eenoudergezinnen zijn de gezinsbijslagen duidelijk belangrijker dan voor tweeoudergezinnen. Bij 46,6% van de eenoudergezinnen bedraagt het aandeel van de gezinsbijslagen meer dan 10% van het totale inkomen. Bij

tweeoudergezinnen is dat maar 18,9%. Het feit dat het inkomen van alleenstaande ouders veelal lager ligt dan dat van tweeoudergezinnen en het feit dat alleenstaande ouders met een beperkt inkomen recht hebben op een sociale toeslag voor hun kind(eren) kan het verschil grotendeels verklaren.

Bij deze cijfers mag niet vergeten worden dat het aandeel gezinnen waarbij de gezinsbijslagen een aanzienlijk deel van het inkomen vormen wellicht iets overschat is omdat het inkomensbegrip van de KSZ enkel de door haar gekende inkomsten uit arbeid en uitkeringen meetelt.

8.23 Gezinnen naar aandeel gezinsbijslagen in inkomen per gezinsvorm

	Tweeoudergezin met kinderen	Eenoudergezin met kinderen	Totaal ⁽¹⁾
0-5%	53,8	34,5	51,8
5-10%	26,2	17,4	23,8
10-15%	8,6	16,8	9,8
15-25%	6,1	14,9	7,5
25-50%	3,3	11,8	4,7
50-100%	0,6	1,9	0,8
100%	0,4	1,1	0,5
Onbekend	1,1	1,5	1,1
Totaal	100,0 (N=736 281)	100,0 (N=167 152)	100,0 (N=936 700)

8.23 Gezinnen met kinderen (tot 25 jaar) naar verhouding van kinderbijslag t.o.v. het bruto belastbaar inkomen (volgens KSZ) - Vlaams Gewest (percentage) - 2013
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Kind en Gezin

(1) Inclusief andere huishoudvormen met samenwonende volwassenen waar ook kinderen die recht geven op kinderbijslag aanwezig zijn

Kind en Gezin
Hallepoortlaan 27
1060 BRUSSEL
Kind en Gezin-Lijn: 078 150 100

www.kindengezin.be

Vormgeving: www.ldv.be

Kind Gezin